Andelko Zorković

Povijesnica općine Petrijanec

27210

Osobna iskaznica Petrijanca

Više od dvadeset pet godina proveo je Anđelko Zorković kao upravitelj Osnovne škole u Petrijancu i u tom je vremenu staru petrijanečku školu čiji tragovi sežu još u sedamnaesto stoljeće uzdigao na rang ugledne i ogledne prosvjetne institucije, ne samo u regionalnim, nego i u širim, republičkim razmjerima. Međutim, osim predanom i uspješnom radu u školi, Zorković se posvetio i prosvjetnom i društvenom radu u selu, kao i proučavanju povijesti mjesta, sadašnje župe i nekadašnje općine Petrijanec. Rezultat njegova višegodišnjeg marnog proučavanja različitih dokumenata – povijesnih, arheoloških, crkveno-povijesnih, raznih izvještaja, zapisa, spomenica, pa i predaja koje još žive, ova je monografija kakvu mjesto tako bogate i zanimljive povijesti svakako zaslužuje, monografija na koju bi bila ponosna i mnogo veća naselja, pa i neki gradovi u Hrvatskoj.

Stvarajući je godinama i desetljećima, jer je Zorkovićev interes za monografsku građu započeo već pedesetih godina kada je on kao rođeni Varaždinac u doslovnom značenju riječi postao Petrijančaninom, ili u autohtonom kajkavskom jeziku Petrajnščanom, autor je polazio sa stajališta da je povijest samo ono što je zapisano ili ono što traje u još živoj predaji. Ponukan tom sviješću potrudio se da obilato crpi s oba izvora kako bi mogao što uspješnije rekonstruirati višestoljetnu povijesnu panoramu Petrijanca kao središta, a kojemu su kao župi, trgovištu, općini i prosvjetnom žarištu inklinirala naselja Družbinec, Strmec, Komar, Zelendvor, Nova Ves, Majerje i djelomice Sračinec i Svibovec.

Pišući zavičajnu povijest tako lijepog i plodnom zemljom bogatog kraja, ali i kulturno superiorne sredine, Zorković je bio svjestan i činjenice kako se samo na zavičajnoj povijesnoj svijesti može izgrađivati ona šira, nacionalno-povijesna svijest koju je komunistički sustav zatirao na svakom koraku. Upravo stoga nije beznačajno što se ova monografija pojavljuje u slobodnoj i suverenoj Hrvatskoj čiji stanovnici, bez obzira na veličinu svoga mjesta, imaju pravo saznati sve o njemu

Anđelko Zorković

Povijesnica općine Petrijanec

Recenzent
Dr. sci. JOŽA SKOK, sveuč. prof.

Petrijanec 1995.

Urednički odbor:

FRANJO CARIĆ
IVAN ČEHOK
STANKO DIVJAK
TOMO DIVJAK
MARTIN EVAČIĆ
IVAN GOLUB
STJEPAN GOLUBIĆ
MARIJA KLASIĆ
STANKO KOVAČIĆ
ZVONKO KULAŠ
IVAN KUTNJAK
FRANJO MIHALIĆ
IVAN PATRČEVIĆ
ANTUN POSAVEC
BOŽIDAR ŠINCEK
ANTUN TOMAŠEK

Likovno-grafički urednik
Anđelko Zorković

Nakladnik:
OPĆINA PETRIJANEC

Za nakladnika:
Mr. sci. Martin Evačić, načelnik općine

Tisak:
TIVA – Tiskara Varaždin 1995.

Na naslovnoj stranici: Fotografija općinske vijećnice iz 1900. god.

PREDGOVOR

POVJESNICA općine Petrijanec predstavlja skup dostupnih podataka o naseljima, značajnim objektima, životu ljudi i običajima. Poznato je da osim stručnih priloga arheoloških i nekoliko manjih napisa u stručnoj literaturi ne postoji slično djelo koje bi toliko iscrpno govorilo o općini Petrijanec. Stoga sam i želio da Povjesnica postane štivo ovoga kraja i knjiga iz koje se mnogo toga može saznati. U njoj se govori o životu Petrijanca od najstarijih vremena do danas. Kako je mnogo toga otišlo u zaborav, htio sam na ovaj način zaustaviti vrijeme u privrednom, kulturološkom i etnografskom smislu. Zabilježiti ga i objasniti!

Povijesni raspon ove knjige je velik i on svjedoči o razvoju sela i kraja koji je u svakom slučaju zanimljiv. Stvarajući ovu knjigu želio sam da u njoj u prvom redu bude prisutan čovjek koji je u svim razdobljima bio bitna podloga u svim sferama života. Neprestano sam se držao gesla da ne smijem zaboraviti čovjeka – seljaka koji je sve to, o čemu se u knjizi govori, stvorio. On je bio taj koji je stvarao svoju višestoljetnu povijest iz koje sam crpio dragocjene podatke. Zato treba Povjesnici pristupiti kao publikaciji kojom se želi prikazati razvojni put ovog područja, i u pozitivnom i u negativnom smislu. Kao knjizi kojom se stvara slika stvarnog i cjelovitog života.

Čitatelj će u tekstu naići na riječi lokalnog govora pa će primjetiti da dotična riječ nije napisana onako kako se govori u njegovom selu

ili domaćinstvu. Zbog tih razlika odlučio sam se na one riječi koje većina mještana upotrebljava.

Ovo pučko štivo laganog je stila, bez stručnih rasprava i ocjena, a napisano je za one koje zanima kako su nekada izgledala naselja, kako su živjeli njihovi stanovnici, koji su običaji postojali i kakav je bio razvojni put sela do danas. Štivo je i za one koji još dosta toga pamte, ali se i sami moraju na mnogo toga podsjetiti i za one koji tek dolaze i koje će svakako zanimati nepoznata prošlost koja je imala svojih svijetlih i svojih tamnih strana. A iskreno se nadam da će jedni i drugi biti zadovoljni sa mnom kao kroničarom koji im nesebično pruža zapisane, ali i obilje usmenih podataka.

Ovom prilikom želim se zahvaliti supruzi i kćerima koje su mi omogućile da se bavim ovim poslom. Velika im hvala na strpljivosti, razumijevanju i pomoći, kao i svim bivšim učenicima, kolegama nastavnicima i ostalim djelatnicima škole s kojima sam radio.

U godini kada se navršava 210 godina odkako je u Petrijancu otvorena t r i v i j a l n a š k o l a, kao prosvjetni djelatnik i dugogodišnji ravnatelj škole ovom Povjesnicom želim od srca dati svoj mali prilog povijesti ovog kraja i skromni poklon svim župljanima općine Petrijanec.

Najsrdačnije se zahvaljujem g. prof. dr. sci. Joži Skoku, sveučilišnom profesoru koji mi je svojim savjetima i recenzijom pomogao da Povjesnica bude objelodanjena.

Zahvaljujem se g. mr. sci. Martinu Evačiću, načelniku općine Petrijanec, Uredničkom odboru, Općinskom vijeću i Poglavarstvu, Povijesnom arhivu Varaždin, Gradskom muzeju Varaždin – arheološkom odjelu, zatim sponzorima na financijskoj pomoći, te svima onima koji su mi na bilo koji način pomogli u davanju podataka.

Neka ova knjiga bude dobar prijatelj svima onima koji vole ovaj kraj.

U Varaždinu, travnja 1995.

AUTOR

ŽUPANIJA VARAŽDINSKA
OPĆINA PETRIJANEC
OPĆINSKO VIJEĆE
klasa: 017–01–94–01
urbroj: 2186–06–94–57

Na temelju članka 7. i 42. Statuta Općine Petrijanec, Općinsko vijeće općine Petrijanec na svojoj 12. sjednici održanoj 20. lipnja 1994. godine donosi:

ODLUKU
o grbu i zastavi općine Petrijanec

I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovom Odlukom uređuje se opis grba i zastave Općine Petrijanec, kao i način i zaštita njihove uporabe.

Članak 2.

Grbom i zastavom Općine Petrijanec predstavlja se Općina Petrijanec i izražava pripadnost Općini Petrijanec.

Članak 3.

Grb i zastava Općine Petrijanec rabe se u skladu s ovom Odlukom na način kojim se ističe ugled i dostojanstvo Općine Petrijanec.

Članak 4.

Grb i zastava Općine Petrijanec mogu se rabiti u obliku, opisu i tekstu koji su utvrđeni Statutom Općine Petrijanec i uređeni ovom Odlukom. U grbu i zastavi Općine Petrijanec ne može se ništa mijenjati.

Članak 5.

Zabranjeno je javno isticati dotrajale, neuredne, poderane ili na drugi način oštećene grb ili zastavu.

Članak 6.

Uporaba grba i zastave slobodna je u umjetničkom stvaralaštvu i u odgojno-nastavne svrhe, pod uvjetom da se time ne vrijeđa ugled i dostojanstvo Općine Petrijanec.

II. GRB OPĆINE PETRIJANEC

Članak 7.

Grb Općine Petrijanec temelji se na povijesnim elementima ovoga kraja i starohrvatske ornamentike.

Glavni dio grba čini štit koji u donjem dijelu završava u polukrugu. Štit je obrubljen žutom (zlatnom) bojom. Dvostrukom podjelom vodoravno i okomito nastaje devet crveno-bijelih polja, koja čine isječak povijesnog hrvatskog grba.

Prvo polje u lijevom kutu štita je crvene boje.

Starohrvatski pleter žute (zlatne) boje u obliku elipse obuhvaća dijelove crveno-bijelih polja.

U središtu starohrvatskog pletera nalazi se grafički oblikovana zgrada općinske vijećnice, izrađena linijom crne boje.

U horizontu ispod vijećnice i donjeg dijela starohrvatskog pletera stoji zeleno polje koje simbolizira ravničarski krajolik. Ispod njega nalazi se stilizirani izvor plave boje koji se širi u blagim valovima do donjega dijela starohrvatskog pletera. Po sredini valova pretežu se u polukrugu dvije paralelne žute (zlatne) linije. Bijela polja vizualno predočuju križ, simbol katoličanstva.

Članak 8.

Izvornik grba Općine Petrijanec čuva se u Općini Petrijanec i prema njemu se oblikuju grbovi.

III. ZASTAVA OPĆINE PETRIJANEC

Članak 9.

Zastava Općine Petrijanec sastoji se od dvije boje: plave i bijele s grbom Općine Petrijanec u sredini. Omjer širine i dužine zastave je 1:2.

Boje zastave položene su vodoravno i to ovim redom: s gornje strane plava, bijela i plava. Svaka boja čini jednu trećinu zastave. Grb Općine Petrijanec smješten je u sredini zastave tako da jedna trećina crveno-bijelih polja na gornjem i donjem dijelu štita zalaze u plava polja zastave. Središnja točka grba poklapa se s točkom u kojoj se sijeku dijagonale zastave. Svečana zastava je obrubljena s tri strane žutim (zlatnim) resama.

Članak 10.

Zastava Općine Petrijanec ističe se:

1. stalno na stijegu ispred zgrade Općine,

2. na javnim skupovima koji odražavaju pripadnost građana Općine Petrijanec,

3. na zgradama građana Općine u povodu Dana općine ili drugih svetkovina.

Članak 11.

U svečanim prikladama zastava Općine Petrijanec podiže se i spušta, ističe i skida, odnosno prenosi uz uobičajene počasti (ustajanjem, pozdravljanjem i dr.).

ŽUPANIJA VARAŽDINSKA
OPĆINSKO VIJEĆE PETRIJANEC
OPĆINA PETRIJANEC

PREDSJEDNIK OPĆINSKOG VIJEĆA
mr. sci. Martin Evačić

Grb općine Petrijanec – Autor: Anđelko Zorković

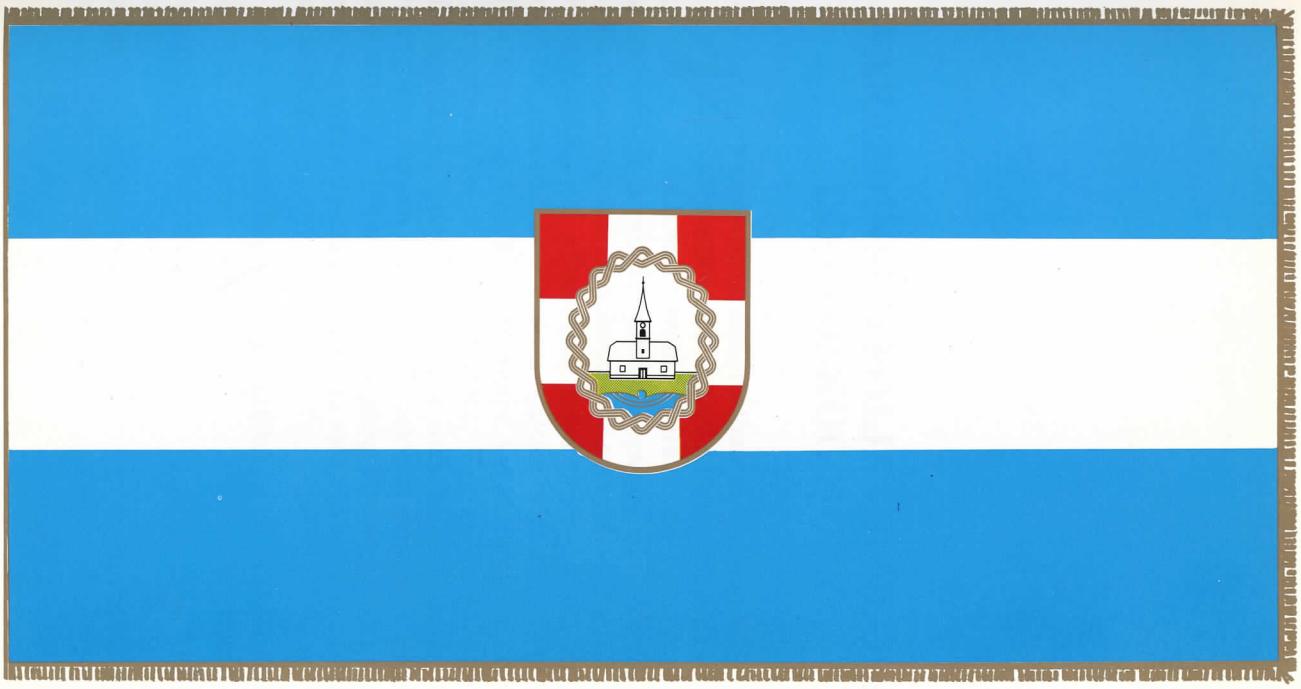

Zastava općine Petrijanec – Autor: Anđelko Zorković

VARAŽDINSKO POLJE OD NEOLITA DO RIMSKOG DOBA

Na sjeverozapadnom dijelu naše domovine – u Panonskoj nizini prostire se velika kotlina koja je omeđena rijekom Dravom, Podravinom, Ivančicom i njenim ograncima koji se prostiru prema Republici Sloveniji. Taj prostor je *»Varaždinsko polje«* ili, kako ga neki geografi i istraživači nazivlju, *»Varaždinšćina«* ili *»Podravsko zagorje«*. To područje ima niz posebnih značajki, a ne može u cijelosti pripadati ni Podravini, ni Hrvatskom zagorju a niti Međimurju. Varaždinšćina ima obilježene i prepoznatljive prirodne granice, svojevrsnu geomorfološku, hidrografsku i klimatsku cjelinu, a ističe se naprednim gospodarstvom i razvijenom kulturom. U takvom području smještena su naselja općine *Petrijanec*. Po svom geografskom položaju Petrijanec se nalazi svega desetak kilometara sjeverozapadno od Varaždina koji leži na:

	a) Sjeverozapadnoj geografskoj širini	*b) istočnoj geografskoj* dužini
Zapad	46°22'58"	16°03'22"
Istok	46°16'00"	16°31'02"
Sjever	46°24'22"	16°08'58"
Jug	46°12'38"	16°18'45"

Budući da je udaljenost Petrijanca i ostalih sela općine od Varaždina dosta mala, neznatna su odstupanja njegova položaja od navedenih širina i dužina. Varaždin se nalazi na 174 m, a Petrijanec na 184 m nadmorske visine. Najniža točka se nalazi na poljima zvana »Krči«, na 177 m, a najviša je točka kod sadašnje peradarske farme u Gaju – 190 m nadmorske visine. Vrlo male razlike nadmorske visine nam daju sliku ravničarskoga kraja, koji se od Varaždina polako, mogli bismo reći na svaki kilometar, diže do jednog metra. Taj neprimjetni uspon mogu primijetiti biciklisti koji lakše voze bicikl iz Petrijanca do Varaždina negoli obratno, pod uvjetom da im ne puše vjetar u prsa.

Dravska je nizina po svom postanku aluvijalno naplavno područje. Aluvijalna ravnica na jugu uz desnu obalu rijeke Drave najširа je upravo kod Petrijanca, pa stoga nije čudo da su se na toj širini smjestila sela Družbinec s Komarom, Strmec, Petrijanec, Zelendvor, Majerje i Nova Ves.

Sjeverozapadna Hrvatska, tj. šire područje varaždinskog polja, bilo je neposredno uključeno u glavne tokove promjena razvoja čovjeka i njegovih materijalnih kultura tijekom cijelog razdoblja mlađe geološke prošlosti *(kvartara)*. Vrlo pogodan oblik zemljišta, bogata šumom, vodama, a u brežuljkastim predjelima spiljama, omogućio je peleolitskim lovcima da se ovdje nastane.

Na temelju brojnih istraživanja zaključuje se da je ovaj teritorij u vrijeme raznih klimatskih promjena bio naseljen bogatim stadima mamuta, vunastih nosoroga, bizona, sjevernim jelenima, lososima, golemim jelenovima i drugom divljači koja je služila za lov.

Sve to potvrđuju pronađeni brojni ostaci spiljskog medvjeda, divokoze, kozoroga, alpskih sisavaca, sniježnih zečeva, dabrova i raznih ptica.

Kako je Varaždinsko polje bilo prirodni prostor za naseljavanje lovaca, mirne duše možemo ustvrditi kako je i ovdje bio prostor staroga kamenoga doba.

Da je ovo područje doista bilo životinjsko i ljudsko stanište svjedoče nam bogati ostaci iz kamenoga doba. Potvrđuje nam to

najuvjerljivije svjetski poznato pretpovijesno nalazište u spilji *Vindija*, svega nešto više od dvadesetak kilometara od Petrijanca. Spilja Vindija nalazi se kod Donje Voće, sjeverno od Ivanca, a u njoj su otkriveni brojni okamenjeni ljudski kosturi. Uz njih su pronađene i kosti životinja te razno oruđe iz kamenoga doba.

Tragovi čovjeka, njegova oruđa i oružja iz tih vremena također su pronađeni u Severovu kamenolomu u Vuglovcu kod Ivanca. Pronađene su kosti spiljskoga medvjeda, običnog jelena i koštana narukvica koje su bile razbacane oko ognjišta.

Svi ovi, a i mnogi drugi podaci potvrđuju nam da je na širim varaždinskim prostorima živio čovjek i to od najstarijega kamenog, preko brončanog i željeznog do rimskog doba.

TRAGOVI ANTIKE

Rimske su ceste prolazile kroz Podravinu i Hrvatsko Zagorje imajući svoje ishodište, ali i stjecište uglavnom u Ptuju.

Glavni pravci bili su: *Poetovia–Mursa* i *Poetovia–Siscia*, tj. Ptuj–Osijek i Ptuj–Sisak.

Oba pravca prolazila su kroz mansio ili naselje Aqua Viva, tj. Živa voda.

Za točnu lokaciju gdje se u rimsko doba nalazilo to naselje postoje različita mišljenja. Mnogi istraživači, arheolozi i povjesničari razilaze se u stanovištu koje bi naselje iz Varaždinskoga kraja moglo biti točna lokacija Aquae Vivae.

Klemenc i Saria smatrali su na primjer da bi udaljenost od 20 milja između Ptuja i ovog mjesta odgovaralo mjestu *Vinica*, ali i Varaždin pa i *Varaždinske Toplice*. To je dalo mogućnost da se na tom prostoru traži poznata rimska postaja.

Prema pretpostavci ovih istraživača cesta Aqua Viva – Pynni išla bi od Vinice uz brdoviti kraj do Bednje, a preko nje do crkve Sv. Tri

Kralja u Kominu i dalje zapadno do Lonje. Drugi pravac ceste drugog reda vodio je od Ptuja do Siska uz Krapinicu, pa preko Krapine i Mihaljevog jarka do Stenjevca na Savi.

Međutim, povjesničar Gjuro Szabo u svojoj knjizi »Kroz Hrvatsko Zagorje« navodi... *»Petrijanec je prastaro mjesto, a napose moralo je biti vrlo znatno mjesto u rimsko doba«*. Inače, Janko Barle spominje da je prvobitni naziv za Petrijanec bio *Bruchina* (Bručina), jer se u popisu od 1334. godine crkva zvala sv. Petra i Pavla u Bručini.

Ivan Košić, župnik rodom iz Nove Vesi tijekom proučavanja povijesnih materijala došao je do spoznaje da je Barle kao istraživač pogrešno pročitao stare dokumente. Kod pisanja naziva mjesta spojen je donji dio velikog slova *»B«* sa slovom »u«, što je Barle pročitao kao »r« i tako je nastala riječ »Bručina« umjesto »Bučina«.

Prema dokumentima iz djela »Panonija rimska« Ivana Kukuljevića-Sakcinskog moglo bi se zaključiti da je Aqua Viva sadašnje mjesto Tuhovec, a ne Petrijanec. No, Matija Petar Katančić, kao i neki drugi istraživači koji spominju antičko naselje Aqua Viva, poistovjećuju to naselje s Petrijancem.

Pretpostavku da se naselje Aqua Viva nalazilo na području Petrijanca prihvatio je i arheolog Mihovil Abramić, a u novije vrijeme, s razumljivim oprezom arheolozi Branka Vikić i Marcel Gorenc.

Za Petrijanec kao rimsko naselje odlučili su se Stane Pohač i Miroslav Fulir, koji su kao povjesničari, istraživači i arheolozi bili inspirirani mnogim arheološkim istraživanjima i nalazima, upravo iz Petrijanca i okolice. Zadaća je budućih istraživača da na temelju pouzdanih nalaza potvrde najvjerojatniju pretpostavku da je Aqua Viva prostor sadašnjeg Petrijanca. Za nas se ta pretpostavka temelji u brojnim pronađenim nalazima koji potječu iz doba rimskog carstva.

Aqua Viva nalazila se svakako uz rimsku cestu. Upravo stoga što ima mnogo dokaza da je područjem Petrijanca prolazila cesta koja je spajala Petovio s Mursom, prirodan je zaključak da se radi

o toj postaji koja se kao Aqua Viva nalazila na mjestu sadašnjeg Petrijanca.

Pišući ovaj zapis ili povjesnicu obišao sam gotovo cijelo područje i s prijateljem i mještaninom sela Družbinec Stjepanom Požgajcem. Promatrali smo eventualnu trasu rimske ceste i zaključili da se ona prostirala iz pravca sjeverozapada, između Ormoža i Križovljan Grada, i prolazila desnom obalom rijeke Drave preko polja »Gajnice« do kapelice Sv. Marije između Petrijanca i Strmca. U sam Petrijanec ta je cesta ulazila negdje malo južnije od sadašnje prometnice. Osim ovog vizualnog zaključka utemeljenog na konfiguraciji tla, postoje i materijalni dokazi o ovoj cesti i to kao rezultat slučajnih iskopina, ali i arheoloških istraživanja.

RIMSKE PROMETNICE I POSTAJA (NASELJE) AQUA VIVA

Predmnijeva se da se već od 6. do 9. godine poslije Krista na mjestu keltske naseobine nalazio strateški prijelaz preko Drave na desnoj obali kod mjesta Ptuja u sadašnjoj Republici Sloveniji.

Spominju se prvi logori koji su bili osnovani prije panonskih ustanaka. Stoga ćemo *Ptuj* ili *Poetovio*, kako se zvao već u rimsko vrijeme, uzeti kao polaznu osnovicu za utvrđivanje udaljenosti rimskih nastambi i pravce rimskih prometnica.

Rimske prometnice su prolazile u nekoliko pravaca kroz Varaždinsko polje, Hrvatsko zagorje, Podravinu i dijelom Međimurja. Ceste su se razvijale od pretpovijesnih staza, karavanskih puteva do vojno-strateških i danas suvremenih magistralnih prometnica.

Karavanskim putovima služili su se sudionici trgovačkih karavana koji su imali organizirane postaje za prenoćište i smjenu

konja. Njima su se prebacivale legije u razne pravce prema Mursi (Osijek), Aqua Iasae (Varaždinske Toplice), Siscija (Sisak) i dalje prema Dalmaciji.

Preko Međimurja bila je izgrađena tzv. »vojnička cesta« koja je mogla služiti i za druge potrebe.

Spomenute ceste nisu bile građene u čvršćim slojevima, već kao postroj »lahke ceste« od riječnog ili potočnog šljunka na debljini sloja od 15 do 30 cm. Čvršća podloga bila je tamo gdje je prolazila kroz brežuljkaste krajeve s kamenom podlogom, no nije čudo da su još mnoge ceste s takvom podlogom danas poprimile suvremeni oblik i služe za dobrobit čovječanstva nakon dvije tisuće godina.

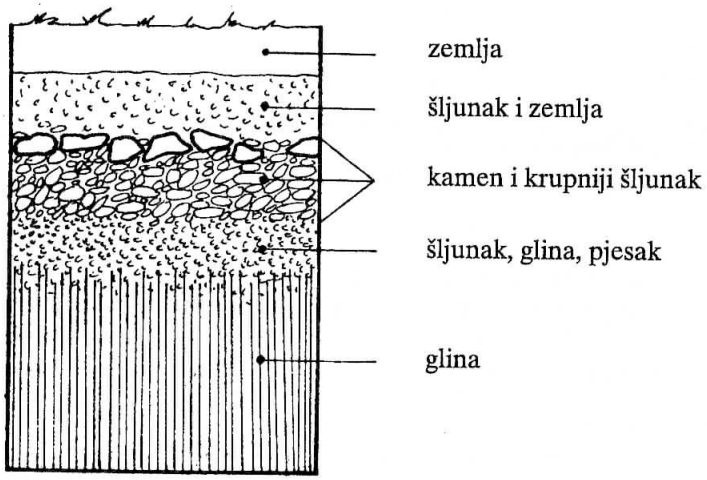

Presjek kroz sonde

Rimska cesta *Poetovio–Mursa* utvrđena je i temeljito istražena na području Slovenije, a dijelom i na našem području. Utvrđena je tako i trasa i to na temelju ostataka keltskih nalaza, rimskih grobova s urnama kao i mjerama udaljenosti u kilometrima ili mjeri mp. (milje prostorne), (1 mp = 1.480 m). U Republici Sloveniji trasa prolazi od Ptuja kroz ptujsko polje do mjesta Križovljan Grad na rijeci Dravi, tamo gdje rječica Pesnica utječe u Dravu. Udaljenost

od Ptuja do prijelaza preko Drave iznosi oko 15 km ili 10 mp. Na tom prijelazu nalazila se postaja (matatoi) *Ramistu* u *Forminu*. Od te postaje nastavlja se trasa rimske ceste u pravcu Varaždina, Ludbrega, Kunovecbrega, Koprivnice prema Osijeku. Na udaljenosti svega 15 km ili 10 mp. nalazilo se antičko naselje – mansio *Aqua Viva*.

RIMSKE ISKOPINE NA PODRUČJU PETRIJANCA

Brojni nalazi koji su pronađeni na tlu Petrijanca pripadaju antičkom dobu i rimskoj kulturi, uglavnom razdoblju od 2. do 4. stoljeća poslije Krista.

U doba kada su Rimljani boravili u Petrijancu to je mjesto moglo biti prostrano i značajno. Prema pisanju Sabljara, koji spominje da su rimski ostaci pronađeni na trgu ispred kuće Tome Jovana, danas Ulica Vladimira Nazora 145, tj. na tlu kuće sadašnje obitelji Turščak. Radi se o velikoj jami obloženoj pravilno obrađenim kamenjem, a koja je otkrivena 1797. godine.

Drugi nalaz potječe od 20. lipnja 1805. godine i to na lokaciji gradilišta Matije Huđeka u sadašnjoj Ulici Vladimira Nazora kbr. 102, danas vlasništvo obitelji Jambrek. Za vrijeme kopanja temelja za tu kuću kopači su pronašli 115 komada zlatnog novca od vladara Hadrijana do Julijana, zlatne narukvice od kojih je jedna bila ukrašena zlatnim novcem Antonina Pia, L. Vera, Julije Domne, te Gardiana III, a druga Marca Aurela, Caracalle, Gardiana III. i Claudia Gaticka. O tom nalazu sačuvan je spis koji se čuva u Arhivu HAZ.

Godine 1880. u »Vjestniku hrv. arh. društva« na stranici 110. o tom je pisao Šime Ljubić i dao je točan opis pronađenih predmeta.

Vrijednost pronađenih zlatnika i narukvica procjenjena je u to vrijeme na 3.352 forinta i 30 novčića.

Zlatna narukvica i nakit

Zlatnike i narukvicu je za jedan komadić zemlje od Matije Huđeka kupio grof Bombelles. Danas se veći dio tih predmeta nalazi u Bečkom muzeju, a manji u Budimpešti.

Treći značajan nalaz iz antičkog doba pronađen je godine 1811. za vrijeme kopanja temelja za kuću vlasnika Josipa Jelačića, danas u Ulici Vladimira Nazora 163, tamo gdje se nalazi zgrada Zadruge. Prilikom kopanja podruma pronađen je kameni zdenac na kojem je nađen kamen dugačak dva metra na kojem se nalazio rimski natpis. Prema prijepisu Sabljara tekst je glasio *»Mommsen* u *C. I. L.«*. Spomenuti apigrafski spomenik je nažalost uništen i nestao.

Četvrti nalaz se spominje godine 1863. To je kameni sarkofag s pokrovom pronađen na mjestu bivše tvornice špirita u Ulici Vladimira Nazora. Na pokrovu je bio natpis, a u sarkofagu dva

kostura i 14 komada novca. Za taj sarkofag se ne zna gdje je završio. Najvjerojatnije su ga neupućeni mještani razbili i ugradili u temelje koje kuće ili je u olupinama poljske ceste, a s novcem su se mogla igrati djeca ili se jednostavno izgubio.

Izgradnjom novih kuća, naročito u središtu sela koje je nešto uzdignuto, pri svakom kopanju temelja za kuću, podruma ili kasnije stupova za električnu struju, pronašlo se nešto od rimskih ostataka. Tako je već 1910. godine u dvorištu Pavla Bedenika u sadašnjoj ulici Vladimira Nazora kbr. 97 iza kuće pronađen manji mramorni sarkofag kojemu se zameo svaki trag.

Godine 1916. uz ogradu dvorišta Mirka Drvara u Ulici Vladimira Nazora 81 pronađen je također sarkofag koji je doživio istu sudbinu kao i prethodni. Prema pričanju očevidaca ovaj nalaz zabilježio je Klemenc. On navodi da je sarkofag bio iz mramora, da je u njemu jedan kostur, a kraj njega je stajao ukrašen bakreni prsten.

Pronađeni nakiti, mramorni sarkofazi, kamena urna posvećena Jupitru Kulminatoru i druge iskopine, mogu naslutiti da su ovdje živjeli dobro situirani ljudi. Zaustavili su se na mjestu koje je bilo bogato hranom, dalo im mogućnost bavljenja poljodjelstvom i, što je bilo vrlo važno, u samom mjestu nalazio se dosta jak i veliki izvor pitke vode. Tlo bogato obilnim podzemnim vodama koje dolaze iz pravca brežuljaka Ravne Gore i rijeke Drave omogućilo im je da se na ovim prostorima što dulje zadrže. A u svezi sa živom vodom je i naziv Aqua Viva.

Ugledni varaždinski istraživač Miroslav Fulir dao je vrlo pregledan prikaz pravaca trasa rimskih cesta koje su prolazile varaždinskim poljem. U svojoj studiji kao polazišnu točku on uzima udaljenost pravaca Aqua Viva – kao naziv za Petrijanec.

Citiramo: *»Udaljenost od Petrijanca (Aqua Viva) do Komina uklapala bi se donekle u navode St. Ant. od 30 mp ili 44,4 km«.*

»Udaljenost po ostatku trase od Petrijanca do ove antikne naseobine na desnoj obali Plitvice – Populos (O. K. Kućan) iznaša oko 19 km ili 13 mp (ukupno od Ptuja 49 km ili 33 mp).«

Od Križovljan Grada do Petrijanca (Aqua Viva) udaljenost je oko 10 km ili 6 do 7 mp, a od Petrijanca do Varaždina oko 10 km ili 6 do 7 mp. Od Varaždina do naseobine Plitvice *(Populos)* oko 9 km ili 6 mp), a od Populos do Aqua Iasae (Varaždinske Toplice) oko 10 km ili 6 do 7 mp.

Ovi nas podaci upućuju da možemo zaključiti da je mansio Aqua Viva lociran na polovici puta koji je predviđen za jednodnevno putovanje. Mansio Aqua Viva bio je postaja kojoj je putnik mogao prenoćiti da bi drugi dan mogao krenuti na put predviđen za jednodnevno putovanje preko gorovitih predjela, dok je put ravnicom bio nešto lakši.

Postaja ranga mansio imala je veći komfor. Tu je putnik pored jela i odmora mogao koristiti mogućnost noćenja, trgovanja i kupovanja.

Pokušat ćemo ići tragom pretpostavke kuda je prolazila rimska cesta kroz Petrijanec. Odgovor nam djelomice daju rezultati istraživanja na arheološkim sondama 2. i 11.

U profilu sonde 2 naišlo se na deblji sloj šljunka i većih oblutaka koji leže na glinenom naboju. Tragovi rimske ceste nađeni su i u sondi »B« lociranoj na području južno od središta Petrijanca. Na dubini od 40 cm od površine naišlo se na sloj lomljena kamena utisnutog u sloj šljunka i većih oblutaka, koji su tu ležali na sloju nabijene pjeskovite gline pomiješane sa šljunkom.

Na dubini od 35 cm naišlo se na identičnu tlocrtnu sliku kao i na sondi »B«, a presjek slojeva ukazuje na sloj krupnog lomljenoga kamena utisnutog u šljunak, koji leži na sloju sitnog šljunka pomiješanog s pjeskovitom ilovačom. Donji sloj čini glineni naboj.

Sonda 11 pokazuje također dio traga dijela rimske ceste. U toj sondi pronađen je rimski miljokaz, koji je bio ukopan na dubini od 150 cm.

Prema tim i nekim prijašnjim nalazima može se zaključiti da je trasa rimske ceste većim dijelom prolazila s južne strane današnjeg naselja, prateći smjer Ulice Vladimira Nazora. U sjeverozapadnom dijelu možda se čak i poklopila, s obzirom da su tragovi rimske ceste

otkriveni i s njene sjeverne strane u blizini područja bivše tvornice špirita. Ako uzmemo u obzir mišljenje mještana da se tragovi trase primjećuju na pravcu Petrijanec, kapelica Sv. Marije, a u produžetku preko zemljišta zvanog Gajnice i do Križovljan Grada, onda ćemo biti toliko slobodni da ucrtamo »zamišljenu« trasu rimske ceste koja ima svoje osnove u pronađenim profilima na određenim lokalitetima.

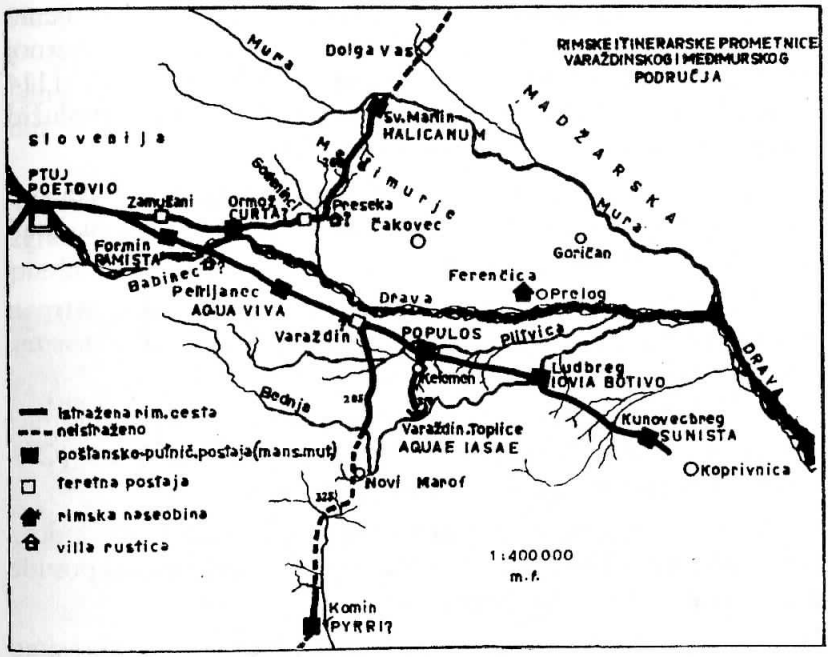

Shema »zamišljene« rimske ceste – autor Miroslav Fulir

Daljnjim istraživanjem i traganjem za antičkim predmetima stalno se nešto pronađe. Tako je pronađen manji rimski tarac od opeke i ostatak temeljnog rimskog zida od kamena i opeke u dvorištu kuće R. Bačan u Ulici Vladimira Nazora 145.

Među sarkofazima koji su pohranjeni u Gradskom muzeju u Varaždinu, jest onaj koji je bio iskopan 1940. godine, a nalazio se

uz rub tada još makadam ceste koja prolazi kroz Petrijanec, a povezuje Varaždin s Ptujem, točnije u južnom dijelu dvorišta bivše tvornice špirita. Sarkofag je imao samo poklopac bez natpisa.

Pod kraj drugog svjetskog rata na livadi južno od broja 149 u Ulici Vladimira Nazora pronađen je sarkofag, a u dvorištu nekoliko godina kasnije, kada se provodila elektrifikacija, pronađeni su fragmenti keramike i kosti.

Ljudske kosti, rimska opeka i keramika pronađeni su u vrijeme kopanja graba za postavljanje električnih stupova na sjevernoj strani ceste u Ulici Vladimira Nazora ispred kućnih brojeva 86 i 114 godine 1947. i 1948. Nađeni predmeti su nestali, a mogli su poslužiti kao prilog proučavanju povijesti ovoga mjesta.

Ispred kuće broj 106 u istoj ulici, prema pričanju radnika koji su obavljali radove, nađeni su fragmenti kamena koji su imali urezane neidentificirane reljefe.

Usmenom predajom prenosila se tvrdnja da je danas zatrpan bunar na trgu Sv. Petra u samom parku kraj kipa Sv. Florijana, također iz rimskog doba.

Budući da je ovdje bilo stajalište karavana, gdje su se prolaznici odmarali i uzimali konje kako bi nastavili put prema Mursi (Osijeku), trebali su imati u neposrednoj blizini bunare.

Kustos Arheološkog muzeja u Varaždinu Stjepan Vuković poklonio je muzeju 1949. godine dvije lijepo očuvane rimske posude pronađene na području Petrijanca.

Krećemo li dalje potragom za rimskim iskopinama otkrivamo da su u Ulici Vladimira Nazora 109 u dvorištu vlasnika Ivana Težaka, pronađeni tragovi zida od kamena i opeke, veća kamena ploča, žbuka, bakreni novac i mač za koji se ne može sa sigurnošću tvrditi, ali usmena predaja o tome govori. Svi navedeni predmeti bili su raznijeti i nestali. Danas se na ovom kućnom broju nalazi domaćinstvo Marka Potočnjaka.

Nalaz koji je pronađen u dvorištu Stjepana Bogadeka u Ulici Vladimira Nazora 191 bio je vrlo vrijedan primjerak rimske ili

kasnije kulture. Bila je to kamena ženska glava s tragom boje u očima. Nažalost i ona je nestala.

Na dubini od svega jedan metar pronađena je i dobro sačuvana kamena urna posvećena Jupiteru Kulminatoru i mjesnom Geniju koja je zajedno s rimskom keramikom pohranjena u Arheološkom odjelu Gradskoga muzeja Varaždin. Radi se o urni nađenoj 14. kolovoza 1963. godine u dvorištu Mije Premuža u Ulici Vladimira Nazora 201.

Pronađena keramika može se svrstati u sivu kućnu i provincijalnu. Usto su pronađeni fragmenti sigilate i crne keramike, kao i dio posude za mljevenje.

Godine 1960. na livadi južno od zgrade zadruge u Ulici Vladimira Nazora 163, prilikom kopanja temelja za gospodarske zgrade, pronađen je veći kameni sarkofag bez pokrova i bilo kakvih predmeta. Prebačen je u Gradski muzej Varaždin.

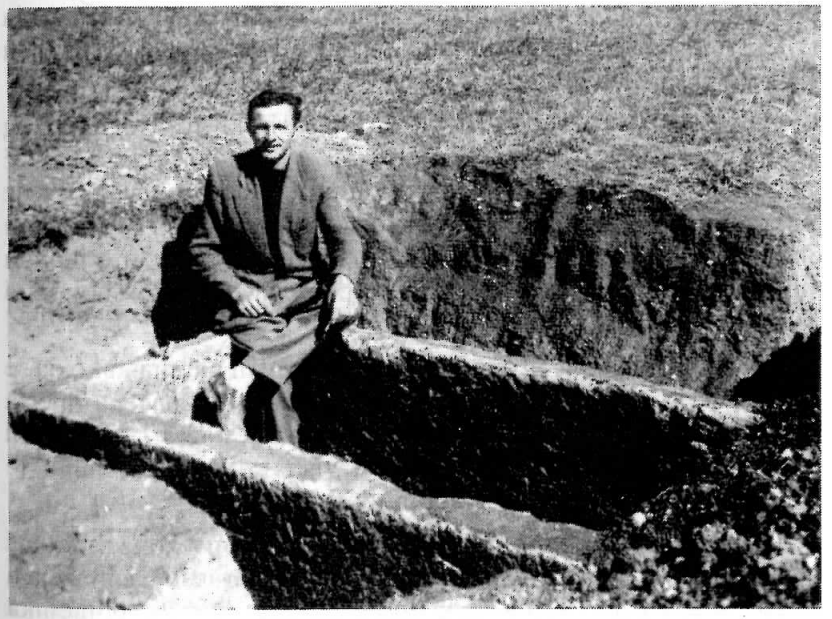

Sarkofag

Na dvorištu Stjepana Carića u ulici Vladimira Nazora 76, prilikom kopanja kanala za uzemljenje, pronađena je i u odličnom stanju srebrna žlica koju je arheolog i istraživač Miroslav Fulir 1969. predao Arheološkom odjelu Gradskog muzeja Varaždin.

Napomena: Svi kućni brojevi nisu identični sadašnjima. Većina se odnosi na vrijeme istraživanja ili slučajnog nalaza.

SONDAŽNA ISTRAŽIVANJA PETRIJANCA

Najopsežnija istraživanja u cilju što boljeg saznavanja o nalazima iz antičkog doba u Petrijancu izvršena su krajem 1969. godine i u 1970. godini.

Istraživanja su obavili arheolozi Ivan Šarić, kustos Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Zagreba, te Željko Tomičić iz Gradskoga muzeja Varaždin. Zemljane radove obavljali su uz naknadu mještani i učenici mjesne osnovne škole, koji su s velikim interesom pomagali u čišćenju, razvrstavanju i pakiranju manjih pronađenih predmeta, a u svemu je pomogao istraživačkoj ekipi tadašnji direktor osnovne škole.

Svaki nalaz koji je pronađen ucrtan je u plan naselja, tako da se može pratiti gdje je što pronađeno. U planu su označena mjesta stručnog istraživanja i slučajno pronađenih mjesta. U 1969. godini otvoreno je 17 sondi, a u 1970. je nastavljen rad na istraživanju, te su otvorene još dvije nove sonde.

Svi pronađeni eksponati su stručno obrađeni, konzervirani i pohranjeni – jedan dio u Arheološkom odjelu Gradskoga muzeja u Varaždinu, a drugi dio u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika u Zagrebu.

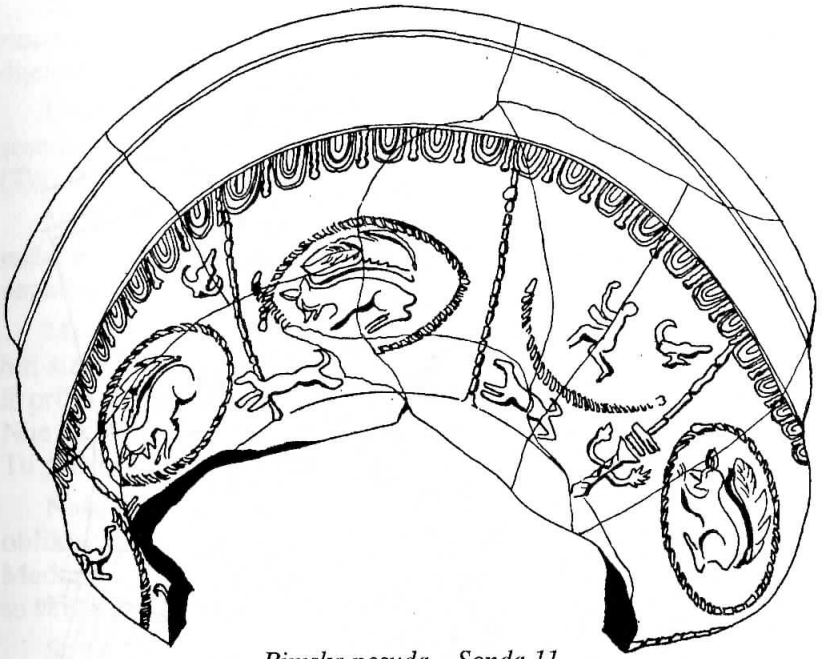

Rimska posuda – Sonda 11

Evo rezultata sondažnih arheoloških istraživanja:

Kod te sonde pronađen je rimski grob. Po sredini sonde pronađena je izolirana grupa pločastoga kamena, izrazito bijele boje, između kojeg su ležali ulomci zemljane urne, te dio vrča s obilježjima karakterističnima za običnu kućnu keramiku.

Nedaleko tog nalaza pronađen je jako oštećen brončani novac za koji se pretpostavlja da je iz početka druge polovice III. stoljeća poslije Krista (Sonda 4, tab. VIII, slika 1).

Kvadratna baza predstavlja rimski miljokaz, koji se nalazio na nivou rimske ceste, odnosno sloju lomljenoga kamena. Kamen odnosno baza miljokaza ležala je na dubini od 150 cm.

Da je kojom srećom ovdje nađen naziv ili dio naziva za naselje, riješila bi se vječna zagonetka da li je Petrijanec Aqua Viva ili ipak to nije (Sonda 11, Tab IX, sl. 1).

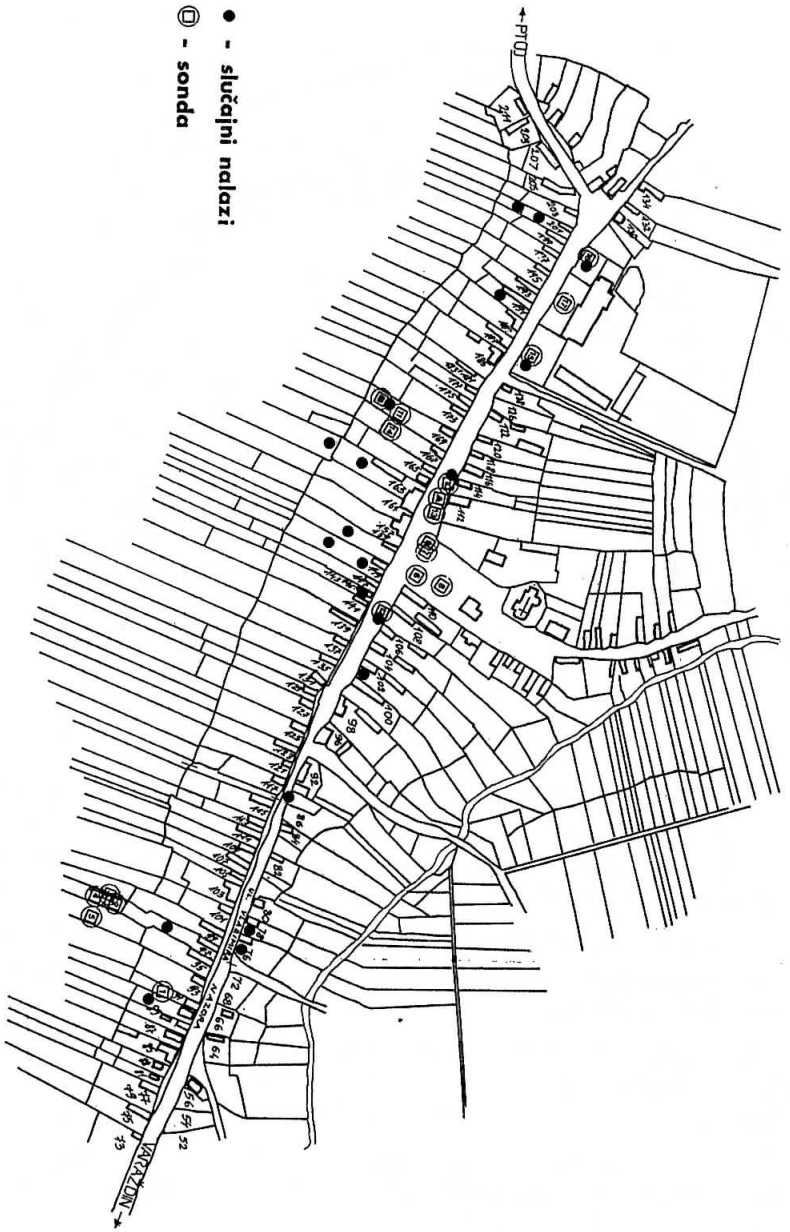

Plan Petrijanca s označenim sondama arheološkog istraživanja i mjestima slučajnih nalaza

Tijekom iskopa kod ove sonde je pronađeno dosta ostataka rimske ranocarske keramike, iz koje se naročito ističu vrlo fini dijelovi marmoriziranog vrča.

Ulomci okorjene i urezanim ukrasom keramike, te ranocarsko zemljano posuđe za spremanje hrane koje su pažljivo oblikovane. (Tab. X, sl. 1, 2, 3.).

Na ovom lokalitetu pronađena je određena količina čavala, dio noža, te grumen olova. Po nađenom grumenu olova, može se svašta nagađati i maštati što je ondje moglo biti.

Mi ćemo se poigrati maštom, pa ćemo ispričati da je tu mogla biti stara kovačnica u kojoj se izrađivalo oruđe i oružje za obranu ili pribor za lov. Možda je to bila i kovnica novca ili kakvo spremište. Nije isključeno da je ovdje bio ukopan miljokaz s natpisom naselja. Tu priču će nam dovršiti oni koji će istraživati dalje.

Našu priču možemo nastaviti jer se na toj lokaciji pronašla lijepo oblikovana i bogato ukrašena posuda tipa Dragendorff 37. Međuprostori u kojima se nalaze crteži koji se ponavljaju odijeljeni su vertikalnim ukrasnim vrpcama (Tab. XI, sl. 6, 7, 8, 9.).

Sonda 7 daje nam mnogo otpadnoga građevnog materijala. Svega 2,5 cm ispod površine nalazi se osamljena jama puna obrušenoga građevnog materijala koji je sadržavao ulomke zidne žbuke, malter, ciglu, krovnu opeku, poluobrađeni kamen, tragove čađe, te ulomke keramike.

Budući da je ovaj nalaz osamljen i izdvojen od ostalih, može se nagađati da je tu bila veća jama, možda od kojeg napuštenog bunara koji je zatrpan otpadnim građevnim materijalom, jer ne daje sliku nekog stambenog objekta.

U pronađenom građevnom materijalu našli su se pojedini ulomci keramike, koja pripada običnoj kućnoj keramici sive, žute i crvene prirodne boje. Po svojoj kvaliteti i oblikovanju, pripada II. stoljeću poslije Krista (Tab. VII, sl. 2, 3.).

Na ovome mjestu pronađena je ranocarska lončarska keramika koja pripada praizradnji s kraja I. i II. stoljeća poslije Krista. To su crnosive posude s urezanim ukrasom jaka metalna spoja, te ulomak

narančasto obojene i glačane posude s dva reda ukrasnih ureza. (Tab. XII. sl. 4, Tab XIII, sl. 5.).

Često puta se u otpadnom materijalu nađe svašta. Tako i ovdje. Pronađen je brončani novac Marka Aurelija, te devet opeka s radioničkim pečatom privatnih ciglara Lucija Oktavija Sekunda, čije je djelovanje bilo od kraja II. stoljeća do konca III. stoljeća poslije Krista, a možda i ranije.

Na dubini od 80 cm od površine nađen je u sloju šljunka pomiješanog s pijeskom brončani novac cara Klaudija.

Ovaj novčić je promjera 3 cm izrađen od legure bronce. Na jednoj strani je prikazana glava cara Klaudija okrenuta prema lijevoj strani, a na drugoj strani božica Slobode okrenuta na desnu stranu, drži kapu i ispruženu ruku. Takav sitan novac je bio kovan 41. godine poslije Krista.

Vrlo dobre kvalitete i izrade pronađen je ulomak posudice koja pripada tipu Dragendorff 25 (Tab XVIII, sl. 3.).

U sondi 10 pronađeni su uglavnom isti predmeti kao i u sondi 7, s tom razlikom što su već 1948. godine prilikom kopanja graba za električne stupove pronađene kosti i ulomci keramike. Ovaj podatak je dao naslutiti da bi valjalo nastaviti s istraživanjem, pa se 1969. godine u cjelokupnom istraživanju na svega 20–25 cm ispod površine naišlo na kameni zid, a s iskopima se nastavilo i slijedeće godine.

Ovaj lokalitet je vrlo značajan i donekle cjelovit, a mnogo toga nam govori o životu ljudi, odnosno naših predaka.

Objekt se nalazi uz sjeverni rub ceste Varaždin–Ptuj u Ulici Vladimira Nazora ispred kuća 114 i 116. Dužina iskopa iznosila je u dužini od 13 m i širini 5,50 m (Tab. 1, sl. 2.).

Unutar iskopa otkriveni su u cijelosti temelji dviju prostorija A i B, te križišta zidova čiji se smjerovi granaju prema sjeveru, istoku i jugu (Tab. II, sl. 1, 2.).

Svi zidovi građeni su od većeg ili manjeg poluobrađenog kamena, slaganog na redove i vezanog dosta debelim slojem maltera. Ima dijelova zida koji su građeni naizmjenično od opeke i lomljenoga kamena, koji je nešto tanji od ostalih.

U prostoriji, koja je polukružnog oblika, sačuvan je sistem zagrijavanja. Dio poda, koji je dobro sačuvan jer je ostali dio oštećen za vrijeme kopanja grabe za stup javne rasvjete, ima vrlo čvrstu podlogu i vodootpornu masu sastavljenu od mase maltera i premaza žbukom. Tom kvalitetnom žbukom bile su također premazane unutarnje površine temeljnog zida. Na podu su bili podignuti stupići građeni od manjih kvadratnih opeka, dimenzije 26×27 cm, raspoređeni u četiri uzdužna reda. Da bi se pojačala nosivost gornjega poda i radi raspona prostorija u luku prostorije »A«, ugrađeni su uz unutarnji dio zida stupići od opeke veličine 30×40 cm (Tab. III, sl. 1, 2.).

Sistem strujanja toplog zraka u zidu bio je proveden upotrebom posebno konstruiranih opeka, tubula, koji su pronađeni u obrušenom građevnom materijalu. Nažalost, dio podloge gornjega poda nije sačuvan.

U prostoriji »A«, gdje se prekida temeljni zid, nalaze se sačuvani tragovi triju kanala koji su usmjereni prema prostoru ležišta. Kanali su oblikovani opekom veličine 35×40 cm. Sistem grijanja je sačuvan i u prostoriji »B«.

Sačuvani dijelovi stupića naslanjaju se na 15 cm debeo sloj maltera bijele boje s dosta primjesa krupnoga šljunka u sebi.

Tragovi sistema podnog zagrijavanja vidljivi su i u drugim dijelovima zida, kako i u ostalim prostorijama.

Ispod razine poda otkriven je sloj pepela, te velika količina obrušenog građevnog materijala (Tab. V, sl. 1.).

Istočnije od sonde 10 otvorena je sonda 13. U toj sondi jače su uočene razine poda ispod kojega se provlači sloj čađe. Ispod najnižeg sloja čađe pronađeni su dijelovi velike posude s izrazito metličastim ukrasom raspoređenim u horizontalne zone, te ulomak trbušaste posudice finih tankih stijenki, ukrašena ispod vrata i preko trbuha pojasom tankih ureza. Posuda je tamnocrvene boje izglačana do jakog metalnog odsjaja. Ova keramika pripada ranocarskoj keramici s druge polovice I. stoljeća poslije Krista.

Ulomak ove posude ima dimenzije: visina 4,5 cm, širina 5 cm, debljina stijenke svega 2 mm. Glina je sive boje i vrlo dobre kvalitete.

Slijedeći nalazi u toj sondi jesu fragmenti lonca ili zdjele ukrašene nizovima čvrstih uboda, te brončani novac iz druge polovice I. stoljeća poslije Krista.

Fragmenti ove keramike su sive boje, a ukrašeni su nizovima utisnutih četverokuta. Debljina stijenke 5 mm vrlo dobre kvalitete. (Tab. XII, sl. 1 i 3.).

Pronađena je mala brončana koljenasta fibula-kopča ili igla koja spaja dva dijela odjeće. Dužina fibule je 3 cm, a datira iz druge polovice I. stoljeća poslije Krista. Pronađeno je prstenasto dno tanjura ili zdjele s tragovima dugoljastog pečata. U pečatu se mogu raspoznati otisci natpisa koji označava posudu južnogolske radionice koja je bila vrlo poznata i aktivna u I. stoljeću poslije Krista. Ulomak je tamnocrveni vrlo dobre kvalitete gline. Veličina je 6×2,3 cm promjera dna oko 8 cm.

U ovoj sondi, pored ranocarske keramike, pronađeno je grlo amfore, posude s bradavičastim ukrasom s tragovima pečata, te dio zemljane lampice s oblikovanom drškom i ostatkom reljefnog ukrasa po sredini diska (Tab. IX, sl. 5.).

Ulomak vrata i trbuha posude je crvenosmeđe boje. Glina je kvalitetna. Trbuh posude je ukrašen s dva reda ispupčenih bradavica. Posuda je iznutra obojana crveno-smeđom bojom. Veličina ulomka: 6,5×10 cm, debljina stijenke 4 mm (Tab. XVII, sl. 1.).

Na slici iz sonde 10 tab. XVIII, sl. 1 prikazan je ulomak dna posude koja je izrađena iz kvalitetne gline a pripada tipu Dragendorff 33, veličina: visina 2 cm, širina 5×2 cm. Na dnu unutarnje strane nalaze se pečati s oznakom M... T.

Ulomak lampice je tamnosmeđe boje, veličina 3,2×5 cm, širina drške 5 mm, debljina stijenke 3,5 mm.

U ostalim sondama uglavnom je pronađena ranocarska keramika koja je svrstana u vremensko razdoblje od polovice 1. do

kraja 2. stoljeća poslije Krista, iako je nađeno ulomaka predmeta i keramike koji potječu iz kasnijih stoljeća. (Tab. XVII, sl. 4.).

Ovi rijetki primjerci kasnijih stoljeća su grube i loše izvedbe, a nađeni su u građevinskoj šuti u gornjim slojevima sonde 13 i sonde 17.

Sigurno je da su objekti na lokaciji rimskog naselja Aqua Viva – Petrijanec doživjeli tijekom stoljeća razne promjene.

Po karakteru otkrivenih prostorija u sondi 11 gdje nalazimo životinjske kosti te raznorazne keramike, i prostoru gdje se objekt širio, može se zaključiti da je otkrivena arhitektura koja pripada kompleksu rimske vile. Vrlo je teško samo na temelju otkrivenog dijela govoriti o kojem se tipu vile radi, ali se može zaključiti da pripada istom tipu dosta dobro istraženih vila na području Panonije.

Prostorije imaju slične funkcije po obliku, pa se može pretpostaviti da se radi o bazenu ili jednostavnoj kupaonici. Karakter i funkciju vile treba povezati s lokacijom na kojoj je nastala. Ona se smjestila na prometnoj rimskoj magistrali, pa se može pretpostaviti da pripada antičkom naselju, i to lociranom u blizini sadašnjeg središta Petrijanca. To je naselje, smješteno uz rimsku cestu čiji su tragovi otkriveni, a koje se nalazi na uzvišenom prostoru uz Ulicu Vladimira Nazora, potvrđuje pretpostavku o starini i rimskim temeljima sadašnjeg mjesta!

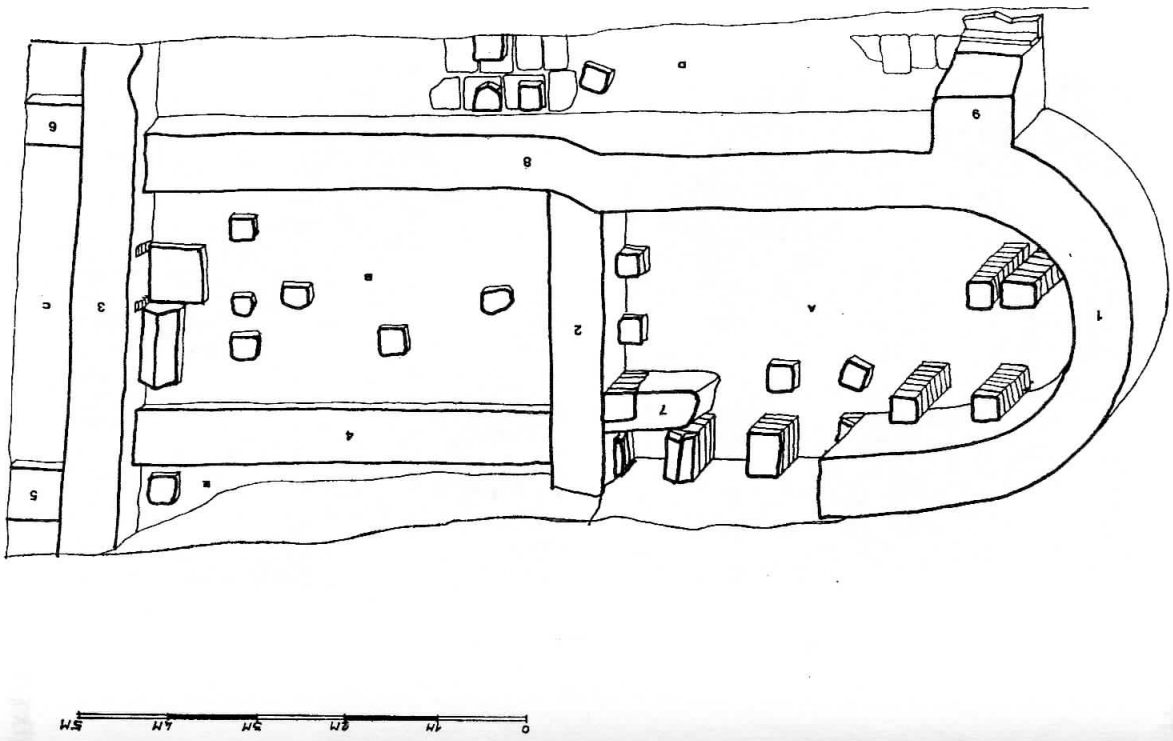

Aksonometrijski snimak tlocrta u mj. 1 : 50

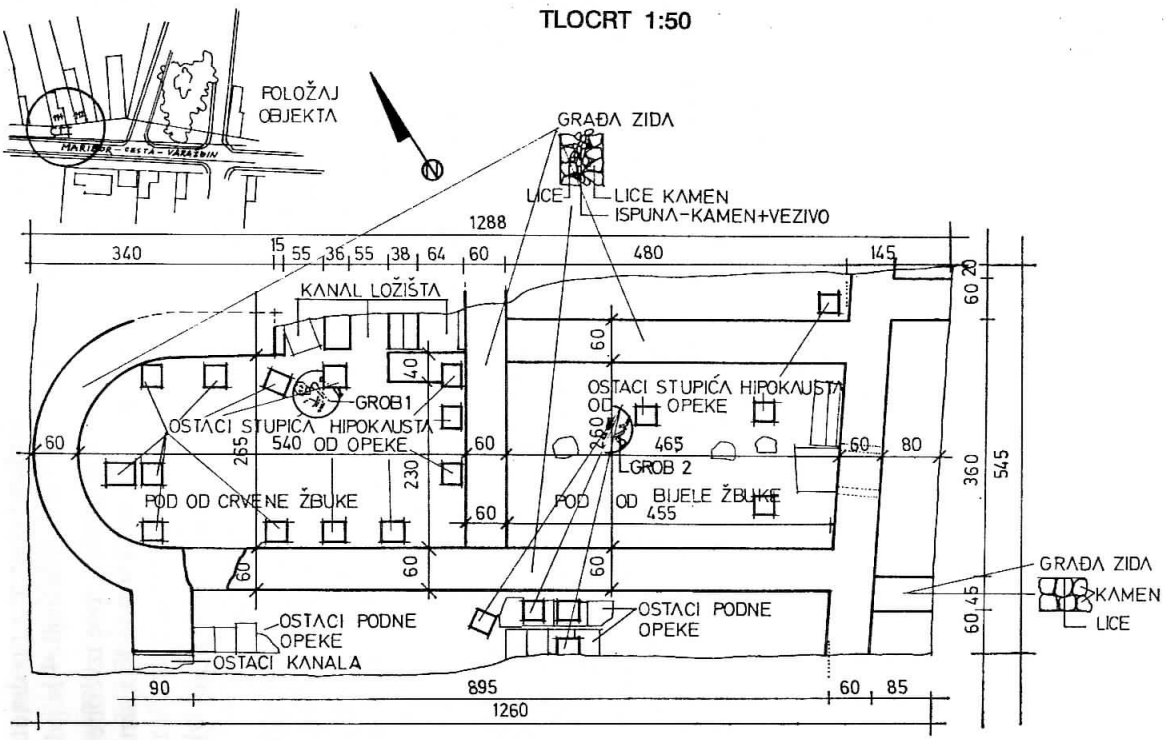

Tlocrt istraženog dijela vile

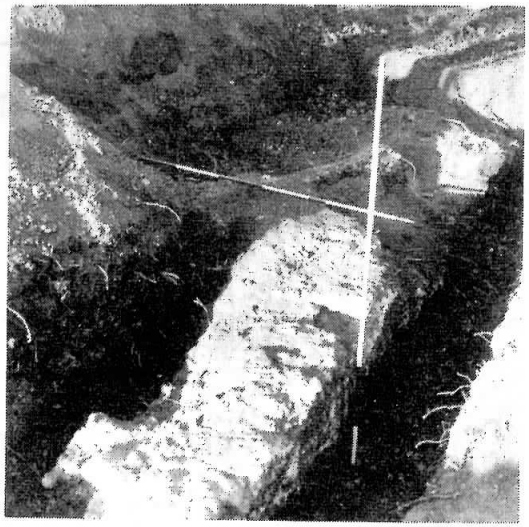

Sl. 1 – Rimski temeljni zid otkriven u sondi 11. Sl. 2 – Sjeverozapadni dio iskopa u tijeku radova.

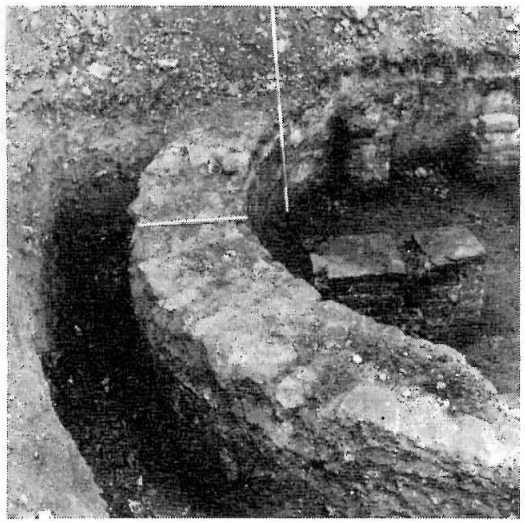

Sl. 1 – Tlocrt istraženog objekta u iskopu. Sl. 2 – Dio polukružnog zida apside u prostoriji A u toku radova.

Sl. 1 – Dio sačuvanog podnog popločenja u prostoriji D.

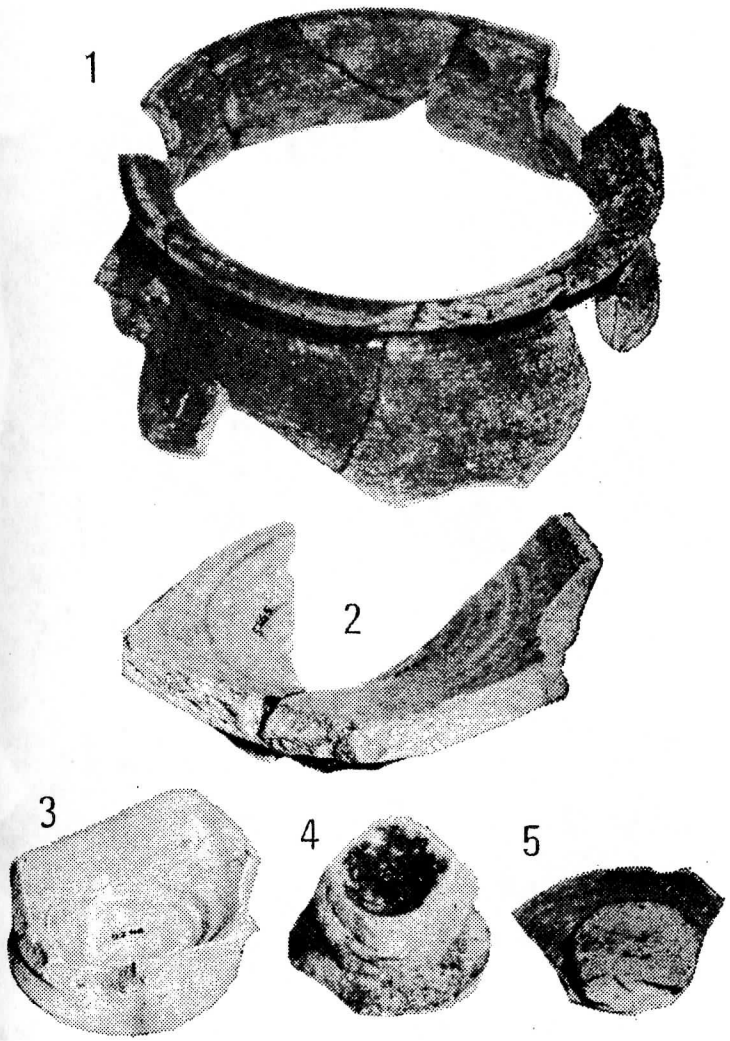

Sl. 1 – Zemljana urna. Sonda 4. Sl 2 – Ulomci tanjura iz sive gline. Sonda 7. Sl. 3 – Dno vrča. Sonda 7. Sl. 4 – Dno zdjele ili tanjura. Sonda 13. Sl. 5 – Dno zdjele ili tanjura kosih stjenki. Sonda 13.

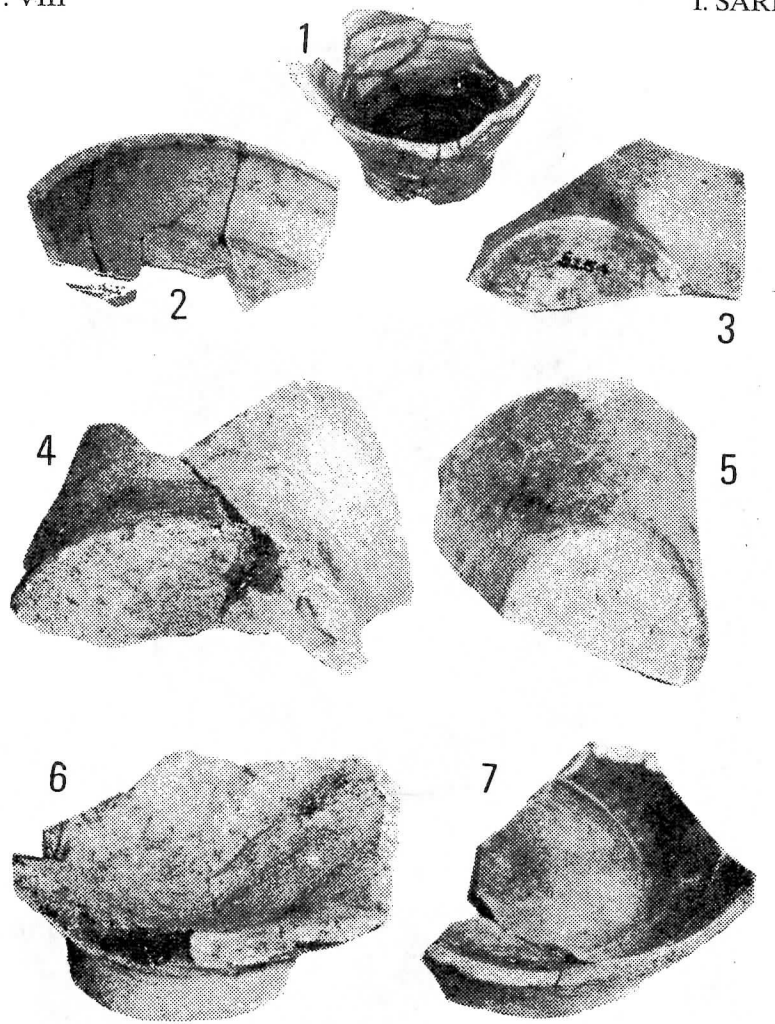

Sl. 1 – Dno vrča. Sonda 4. Sl. 2 – Tanjur ravna dna, bojen s vanjske strane ruba. Sonda 16. Sl. 3 – Dno vrča. Sonda 4. Sl. 4 – Dno lonca ili vrča , gruba keramika. Sonda 10 (iskop). Sl. 5 – Dno vrča, gruba keramika. Sonda 10 (iskop). Sl. 6 – Noga i dno zdjele grube keramike. Sonda 16. Sl. 7 – Dno lonca, siva keramika. Sonda 7.

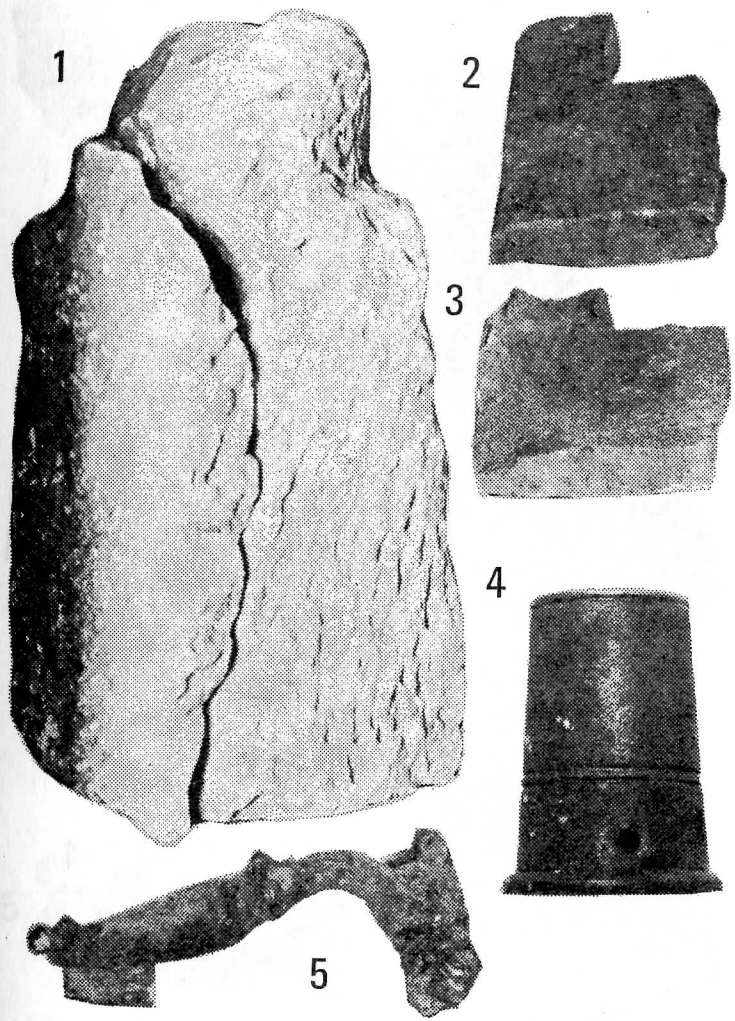

Sl. 1 – Miljokaz – sačuvani donji dio. Sonda 11. Sl. 2 i sl. 3 – Tubuli, nalaz u iskopu objekta. Sl. 4 – Šuplji brončani tuljac nađen u iskopu objekta. Sl. 5 – Fibula – sonda 13.

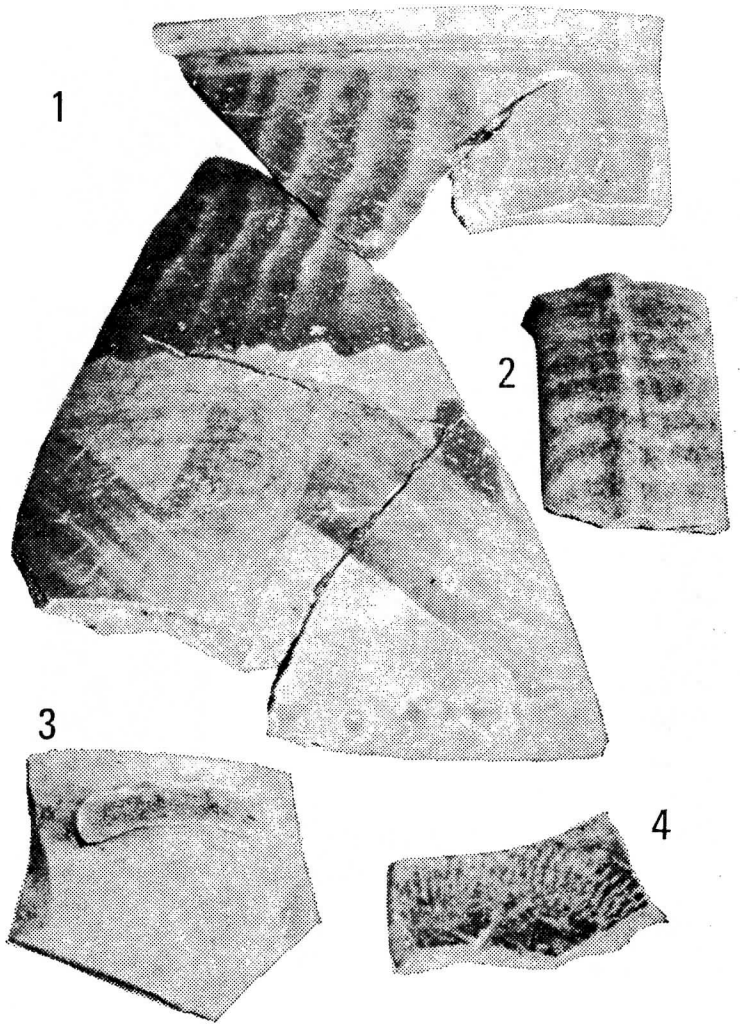

Sl. 1, 2, 3 – Dijelovi marmoriziranog vrča. Sonda 11. Sl. 4 – Ulomak dna tanjura kosih stjenki. Sonda 11.

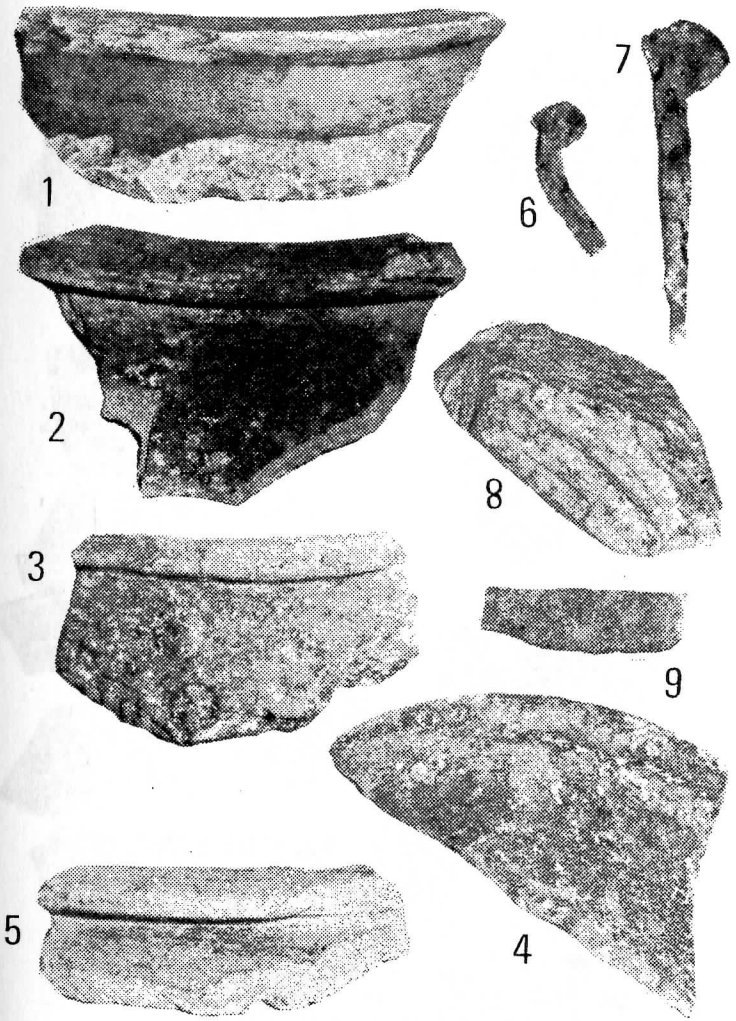

Sl. 1 – Ulomak grla veće posude za hranu. Sonda 11. Sl. 2 – Ulomak grla veće posude za hranu sa ukrasnom valovnicom ispod ruba. Sonda 10 (iskop). Sl. 3 – Ulomak grla i ruba veće posude za hranu. Sonda 10 (iskop). Sl. 4 – Ulomak grla i ruba amfore. Sonda 10 (iskop). Sl. 5 – Ulomak veće posude za hranu, grlo i rub. Sonda 13. Sl. 6 – Željezni čavao. Sonda 11. Sl. 7 – Željezni čavao. Sonda 11. Sl. 8 – Grumen olova. Sonda 11. Sl. 9 – Ulomak Željezne oštrice noža. Sonda 11.

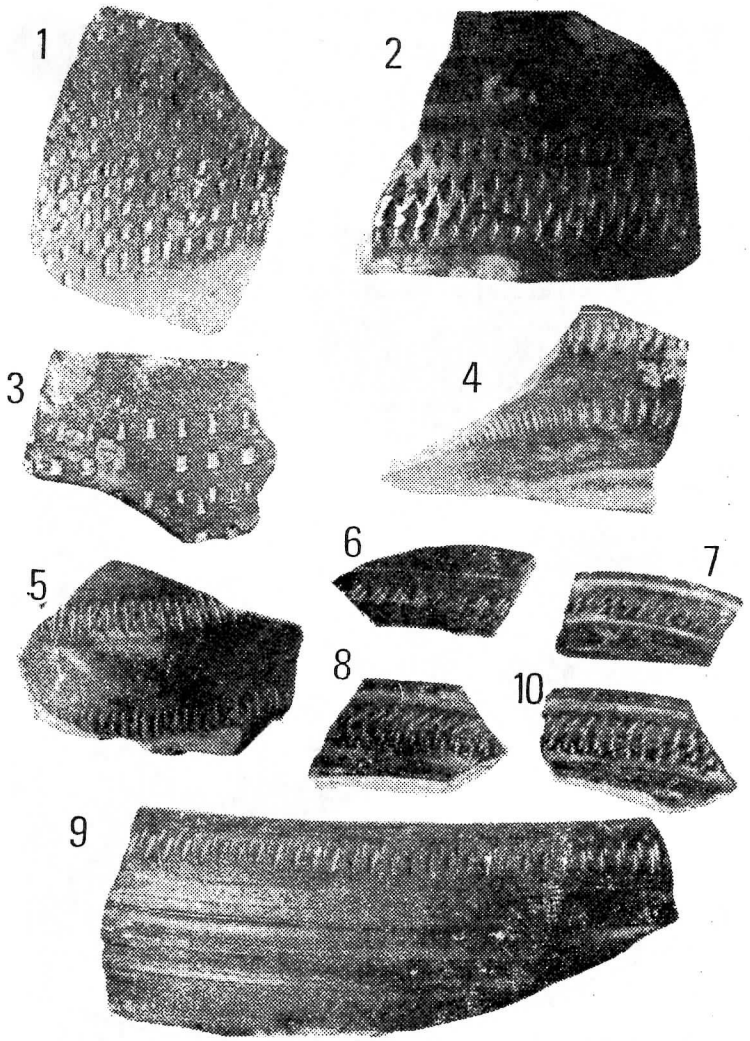

Sl. 1 i 3 – Ulomci posude s urezanim ukrasom. Sonda 13. Sl. 2 – Ulomak ruba i trbuha zdjele ili tanjura fine keramike s urezanim ukrasom. Sonda 7. Sl. 4 – Dio dna i trbuha zdjele sive keramike s urezanim ukrasom. Sonda 13. Sl. 5 – Ulomak trbuha zdjele sive keramike s urezanim ukrasom. Sonda 13. Sl. 6, 7, 8, 9, 10 – Ulomci ruba i trbuha zdjela iz kvalitetne gline, crno farbane sa urezanim ukrasima. Sonda 13.

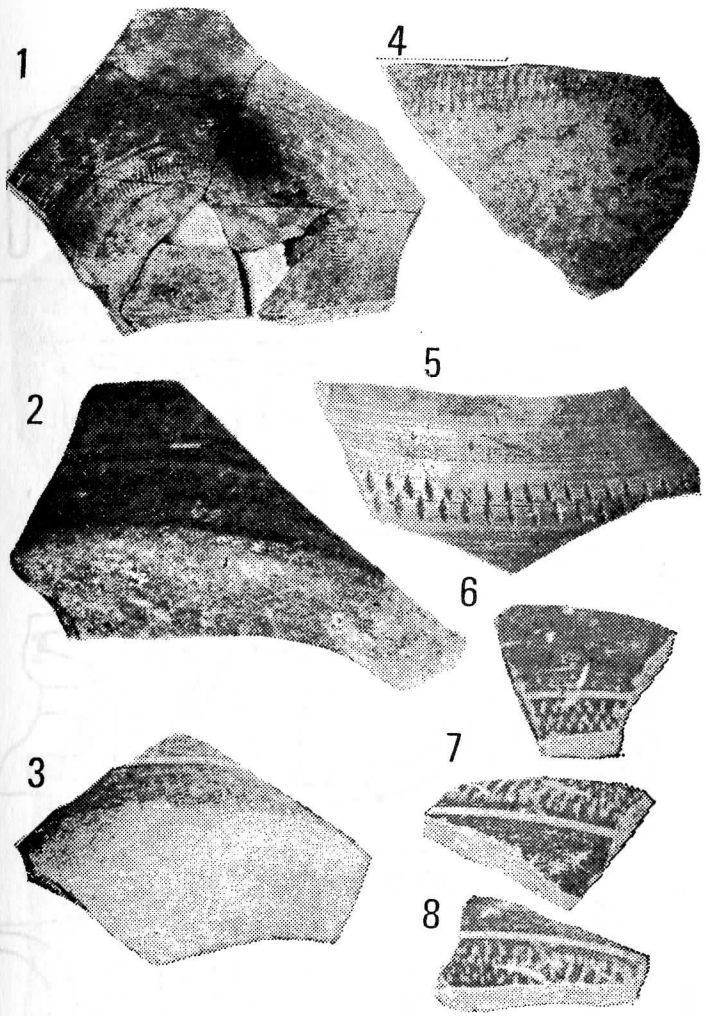

Sl. 1 – Unutrašnja strana dna tanjura kosih stjenki, crveno obojenog i ukrašenog pojasom ureza. Sonda 16. Sl. 2 – Ulomak ruba i dna tanjura ravna dna. Po rubu bojen crveno. Sonda 10 (iskop). Sl. 3 – Ulomak trbuha vrča, djelomično bojen. Sonda 10 (iskop). Sl. 4 – Ulomak stjenke tanjura ili zdjele crveno bojene i ukrašene urezanim ukrasom. Sonda 13. Sl. 5 – Ulomak stjenke narančasto bojene posude s urezanim ukrasom. Sonda 7. Sl. 6, 7 i 8 – Ulomci crveno bojenih posuda sa urezanim ukrasom. Sonda 13.

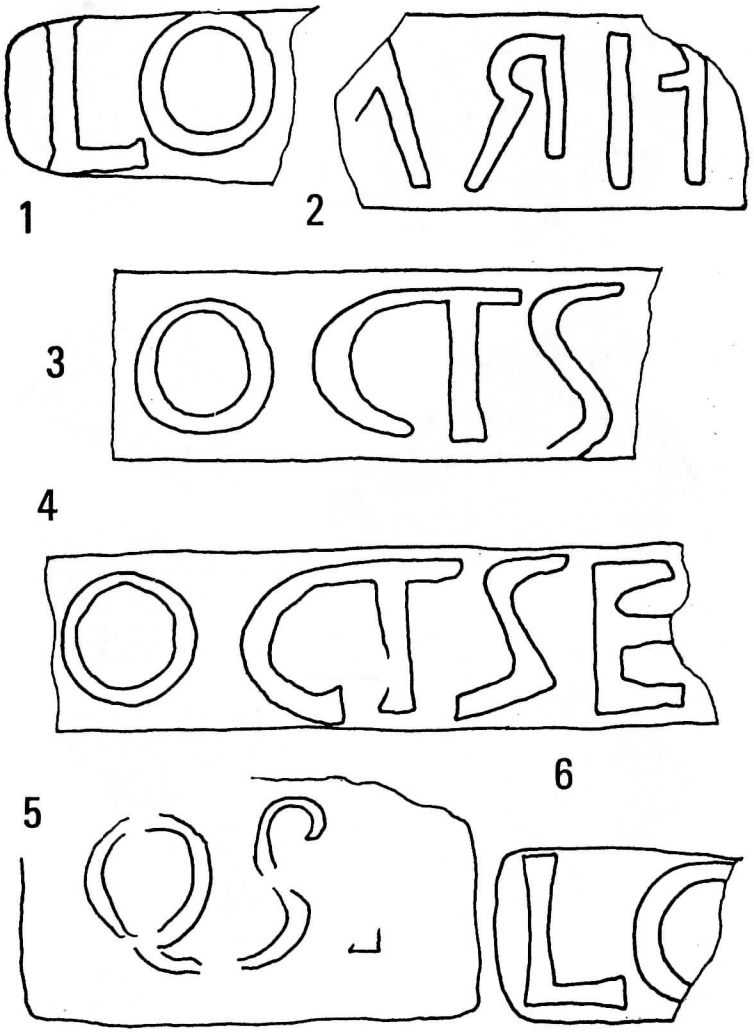

Radionički pečati nađeni na ciglama u sondi 7.

Sl. 1 i 2 – Cigle sa radioničkim pečatom Sonda 7. Sl. 3 – Radionički pečat nađen na cigli u sondi 7.

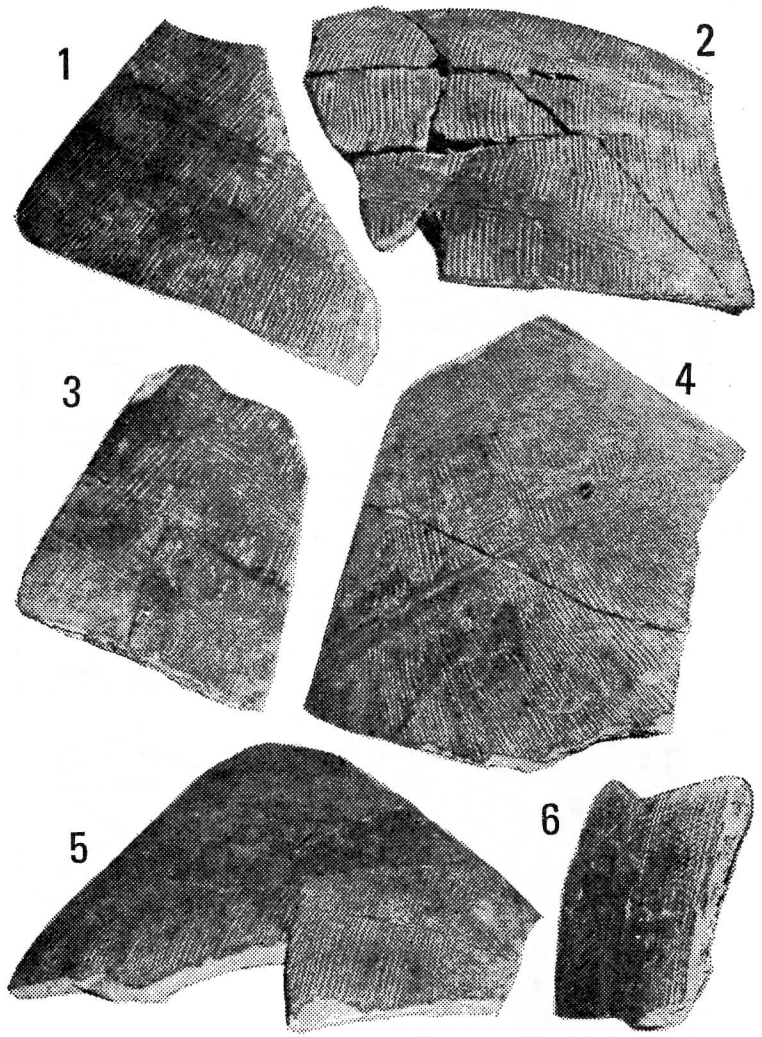

Sl. 1, 2, 5, 6 – Ulomci metličaste keramike, dijelovi veće posude za spremanje hrane. Sonda 10 (iskop). Sl.3 i 4 – Ulomci veće posude metličasta ukrasa za spremanje hrane. Sonda 13.

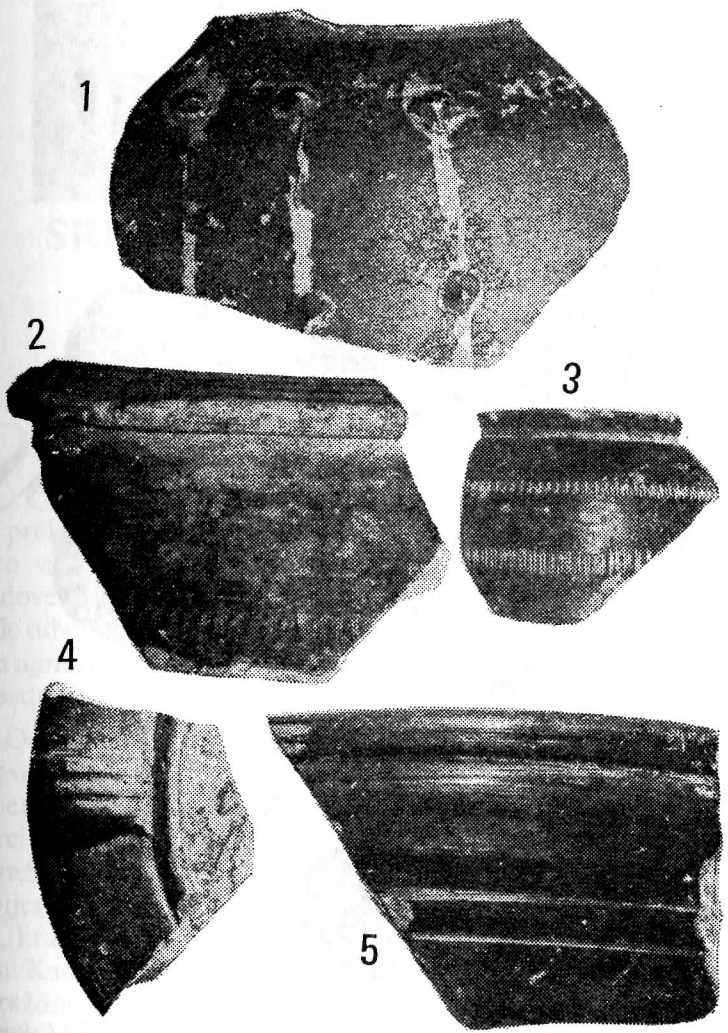

Sl. 1 – Ulomak vrata i trbuha crveno-smeđe bojene posude sa bradavičastim ukrasima. Sonda 10 (iskop). Sl. 2 – Ulomak ruba i trbuha vrča s marmorizacijom, ukrašen pojasom ureza. Sonda 10 (iskop). Sl. 3 – Ulomak ruba i trbuha manje posude sivo-crne boje, ukrašene pojasima urezana ukrasa. Sonda 13. Sl. 4 – Ulomak lampice. Sonda 10 (iskop). Sl. 5 – Ulomak ruba i stjenke tanjura ili zdjele iz kvalitetne crno bojene i glačane gline. Sonda A.

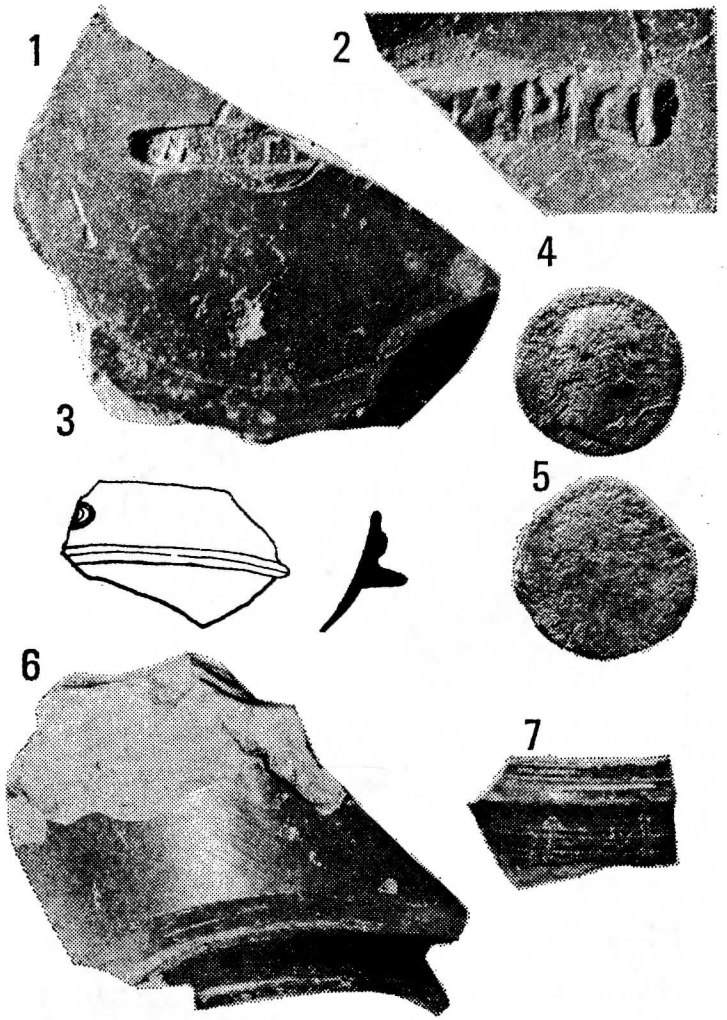

Sl. 1 – Unutrašnja strana dna tanjura, vidljiv dio pečata. Sonda 10 (iskop). Sl. 2 – Pečat sigilate. Sonda 10 (iskop). Sl. 3 – Ulomak padanske sigilate. Sonda 7. Sl. 4 – Novac. Sonda 7. Sl. 5 – Novac iz poda prostorije B. Sonda 10 (iskop). Sl. 6 – Ulomak dna i stijenke kvalitetne sigilate. Sonda 11. Sl. 7 – Ulomak ruba i stijenke manje posude iz kvalitetne sive gline, s crnom prevlakom. Ukrašena horizontalnim brazdama i urezima u obliku vertikalnih štapića. Sonda A.

SREDNJOVJEKOVNA ZBIVANJA

TURSKA OSVAJANJA

U srednjem vijeku najviše straha i bojazni doživio je naš narod od prodora Turaka. Kako su Turci prešli iz Bosne preko Save u Slavoniju, prijetila je opasnost da će nastaviti preko Podravine i naših krajeva do Graza i Beča. Spominje se kako su početkom 1526. godine Turci počeli osvajati pojedine gradove sjeverne Hrvatske. Kuda su prolazili, tamo su sve palili, a ljude odvodili ili ubijali. Mnoga su naselja bila napuštena, jedino što su u njima ostali vojnici koji su imali zadatak braniti ih od ponovnih napada.

Od kralja Ferdinanda I. za obranu cijelog područja između Drave i Save bili su zaduženi tadašnji hrvatski ban Nikola Zrinski i kapetan barun Luka Sekelj. Zrinski je došao do podataka da će Turci na jesen 1552. godine ponovno krenuti u ove krajeve, te je zatražio pomoć u kršćanskim četama koje bi trebale pružiti otpor i protjerati Turke. Zatraženu pomoć nije dobio, pa čak ni od štajerske, kranjske i koruške gospode kojima je također prijetila opasnost. Kad se početkom listopada uvjerio da će Turci krenuti prema Varaždinu, pokupio je svu svoju vojsku koja je bila u Podravini i uputio se u varaždinsko polje gdje ju je odmah rasporedio kako bi spremna dočekala Turke. Da bi se sačuvao naš kraj, ali i zaštitili susjedi, banu Zrinskom pridružio se u obrani jedino barun kapetan Luka Sekelj koji je tada bio vlasnik grada Ormoža.

Kako se Turci na svom pohodu nisu nigdje zaustavljali zbog slabog otpora, ubrzo su došli pred sam Varaždin. Polja između Varaždina, Vidovca, Grede, Maruševca, Vinice, pa sve prema slovenskoj granici – bila su zaposjednuta turskim vojnicima. Turskom vojskom zapovijedali su *Ulamabeg, Malkočbeg* i bosanski paša. Glavnina turske vojske utaborila se u Biškupcu i počeli su paliti susjedna sela. Pretpostavlja se da su tom zgodom Turci zapalili varaždinsko gradsko predgrađe.

Jedan dio turske vojske krenuo je prema Vinici i Završu na Dravi s namjerom da uđu u Štajersku. No, u ovom sukobu pobjedu je izvojevao ban Zrinski sa svojim konjanicima, koji se smjestio u kaštelu Maruševec i tu dočekao Turke. U ovim borbama poginulo je mnogo turskih vojnika, a zarobljene Hrvate oslobodio je Zrinski. Ostatak turske vojske se povukao. U Biškupcu su prenoćili, opskrbili se novim oružjem i municijom, te su drugi dan krenuli prema Ludbregu i Koprivnici. U svom povlačenju palili su sva sela. Tako su spalili Sračinec, Kneginec, Biškupec, Vidovec, Nedeljanec, Zamlaču i Gojanec, te Trnovec, Budislavec, Obreš i Velkovec.

Zahvaljujući hrabrim hrvatskim vojnicima i dobrim vojskovođama naše je područje sačuvano od turskog palenja i uništavanja. Nekadašnji dravski otok i šuma u kojoj je kapetan Sekelj utaborio svoju vojsku prije nego što je krenuo u borbu s Turcima, prozvana je po njemu. Još danas stanovnici Petrijanca i okolice znaju za to mjesto koje se nalazi sjeverno od lokacije starog Komara, a zove se »Sekelj«.

KUGA U NAŠIM KRAJEVIMA

Nisu samo Turci bili ti koji su nanosili štetu i nesreću hrvatskom narodu, već ga je uništavala i opaka bolest zvana kuga, koja je u više navrata harala našim krajevima. Od nje nije bilo pošteđeno ni područje Varaždina. Kugu su u naše krajeve prenijeli Vlasi koji su se doselili u rujnu 1599. godine iz okolice Pakraca, a bolest je inače bila porijeklom iz

Turske. Zbog velikog umiranja ljudi bila su opustošena mnoga hrvatska sela. Istodobno, hrvatski narod je trpio zbog oskudice hrane i sijena, jer je te godine bila nezapamćena suša. Zbog suše je došlo i do učestalih požara. Ono što nisu uništili Turci, uništili bi suša i požar.

Nakon kraćeg vremena i oporavka, kuga se ponovno javila 1682. godine. Tada je u Hrvatsko zagorje došla preko Štajerske. Ovaj put ni petrijanečka sela nisu bila pošteđena, ali su stradala ipak nešto manje negoli sela Križovljan, Vidovec i Voća Gornja. Varaždin je strepio da i njegovi stanovnici ne obole od kuge, pa je u čast zavjeta da ta pošast ne prodre u grad, gradsko vijeće donijelo odluku da će izgraditi kapelicu Sv. Fabijana i Sebastijana, zaštitnika od kuge. Spomenuta kapelica je i podignuta u Optujskoj ulici pokraj vojarne i već se 8. prosinca 1688. godine spominje kao novi sakralni objekt.

Godine 1712. kuga se ponovno pojavila, tada iz Mađarske, preko Međimurja i Podravine pa je došla do pred sam Varaždin. Ponovnim zavjetom da se stanovništvo spasi, izgrađena je kapelica Sv. Roka na kraju Zagrebačke ulice (kod današnje tvornice *Varteks* ili, kako su nekada tu ulicu zvali, Dugi konec. Doista ovim zagovorima stanovništvo je bilo sačuvano. Pojedinci su ipak oboljeli, ali nije bilo epidemije.

Ne samo da je vladala ljudska, već je 1731. godine zavladala po svim selima i marvinska kuga. Gotovo da nije bilo domaćinstva koje ta kuga nije dosegla. Nekima je čak stradala sva stoka, tako sa su neke štale ostale potpuno prazne. Zbog toga je bilo zabranjeno prodavati stoku. Zabranjeni su bili i sajmovi. Svaki onaj koji bi prodavao ili kupio stoku, morao je platiti globu od 6 ugarskih forinti. Onome pak domaćinu koji ne bi mogao platiti globu, trebalo se »odrapiti« 100 batina – pisalo je u odluci o zabrani prodaje stoke!

VELEPOSJEDNICI NAŠIH NASELJA

Da bismo dobili potpuniju sliku o Petrijancu i susjednim selima, potrebno je nešto kazati o Vinici koja je u srednjem vijeku i kasnije imala značajan gospodarski i upravni utjecaj na sva mjesta ovoga područja. Već u 16. stoljeću, točnije 1501. godine, spominju se dvije Vinice. Donja i Gornja. Gornja Vinica je naselje u kojem se nalazi župna crkva sv. Križa, za koje se može potvrditi da je to današnje župno mjesto Križovljan, a spominje se već 1334. godine. Donja Vinica je naselje u kojem se nalazi trg Vinica sa župnom crkvom sv. Marka, koja se također spominje 1334. godine. U njoj počivaju tadašnji vlasnici imanja Vinice i hrvatski ban Benko Thuroczy sa svojim obiteljima. Na župnom dvoru u mramornoj ploči izrađen je grb Nikole Isstwanffya (Ištvanfija).

Iznad trgovišta Vinice, na udaljenosti od oko dva kilometra, na brdu obraslom šumom i vinogradima nalaze se danas ostaci zidova nekadašnjega grada i utvrde Vinica. S ovog mjesta pružao se prekrasan vidik na cijelo varaždinsko polje i na štajerske gorice. To je bilo vrlo pogodno mjesto za motrenje kretanja karavana trgovaca koje su ovim cestama prolazile. Tu su bili smješteni vojnici koji su čuvali puteve i branili karavane i poštanske kočije, kao i naselja od napada pljačkaša i pojedinačnih razbojnika.

Nema točnih podataka kada je izgrađen grad Vinica, ali se pretpostavlja da je izgrađen negdje početkom 13. stoljeća, jer je u isto vrijeme služio kao pogranična utvrda, kao zaštita od Štajerske. U povijesnim dokumentima spominje se kako je godine 1353. došlo do predaje vinograda koji su pripadali gradu Vinici. U to vrijeme nema podataka o vlasništvu grada Vinice, ali već 1391. godine Vinica je bila u vlasništvu kralja Sigismunda (Žigmunda), koji je taj grad založio za 6.000 zlatnih forinti palatinu (najveći državni dostojanstvenik) Stjepanu Lackoviću za vjerne mu zasluge.

Nakon šest godina palatin Stjepan Lacković ponovno vraća grad kralju, da bi ga 1397. godine kralj Sigismund darovao s još nekim

gradovima (Vrbovec kod Malog Tabora) knezu Hermanu Celjskom. Knez Celjski je iste godine dobio i grad Varaždin.

U isto vrijeme, ili točnije 1398. godine, kralj je dao nalog zagrebačkom kaptolu da se knez celjski uvede u posjede Vrbovca i Vinice. Već u to doba pod upravu grada Vinice pripadaju slobodna mjesta Vinica i Sv. Petar (Petrijanci) u kojima se od strane grada ubirala maltarina. U to vrijeme spominju se sela Lovrečan, Babinec, Marčan, Opeka, Voća, Brodarovci (danas Brodarovec), Greda, *Marje* (danas Majerje), *Družbinec*, Plitvica, *Plemenitovec* (danas Nova Ves) i još neka druga sela.

Kraljevskom darovnicom knez celjski postane gospodarom cijelog Zagorja i grada Varaždina. Smrću hrvatskoga bana Ulrika Celjskog 1456. godine prestaje loza celjskih knezova.

Nakon smrti knezova celjskih mijenjalo se vlasništvo nad posjedima, slobodnim naseljima i Vinicom. Oko 1480. godine kralj Matija je sve zagorske gradove darovao svome sinu Ivanu Korvinu. U povelji od 1490. godine spominje se i Vinica. Usprkos povelji o pripadanju Vinice Ivanu Korvinu, njegov raniji vlasnik nije mu htio predati. Vojskovođa Jakob Sekelj izručio je spomenuto imanje tek 1494. godine. Sekelj je tražio od Korvina određenu naknadu što je održavao spomenuti grad.

Nakon devet godina kako je Vinica bila pod upravom Ivana Korvina, njezin vlasnik daruje cjelokupni posjed Ivanu Gyulalyu (Đulaju). Gyulay je došao u Hrvatsku iz Ugarske, zajedno s Ivanom Korvinom. Unatoč nezadovoljstvu hrvatskih vijećnika u Saboru, koji se održavao u Križevcima, Gyulay je postao hrvatskim podbanom.

Vinički posjedi su od kraja 15. i do druge polovice 16. stoljeća pripadali porodici Gyulay, a tu su se nalazili i posjedi: *Majerje*, Dobrava, *Strmec*, Čovlović, Poklečan, Vratno, Lovrečan i trgovište *Petrijanec*.

Ostali posjedi pripadali su Grguru Gyulayu: Bili su to: Greda, *Plemenita Ves*, (sadašnja Nova Ves), Lipje, Opeka, Brodarovac, Kostanjevje, Novaki, Dolnja i Gornja Voća, Martinci, Kapirnica i 14 slobodnjaka grada Vinice.

Tada je Vinica brojila 22 purgara i 7 kmetova koji su obrađivali vrtove i voćnjake za grad Vinicu. Veliki požar, koji je bio 1555. godine, uništio je jedan veći dio Vinice i nanio je ogromne štete. Međutim, Vinica je bila brzo obnovljena, da bi se i dalje vodili vlasnički sporovi o njoj. Konačnu odluku donijelo je sudsko vijeće, pa je Vinica sa svim posjedima pripala Nikoli Isstwanffyu (Ištvanfiu).

Nikola Isstwanffi nije imao muškog nasljednika, jer mu je sin Pavao umro vrlo mlad, pa je iza njegove smrti cijeli imetak pripao njegovim kćerima, koje su se udale: EVA za Ivana DRAŠKOVIĆA, hrvatskog bana, KATARINA za Jurja KEGLEVIĆA, a URŠULA za Ivana LIPČEJA.

Pored Isstwanffijevih kćeri pravo na dio posjeda imali su Bernardo i Gavro Thuroczy. Gavro je imao sinove Ivana i Benka, koji su već 1585. godine bili zakonito uvedeni kao vlasnici polovice posjeda Vinice. Oni su se potpisivali kao gospodari Ludbrega, Belca i Vinice.

Benko Thuroczy je od 1615. – 1616. godine bio hrvatski ban. Umro je 1616. godine. Poslije njegove smrti posjedi su bili razdijeljeni na više dijelova, te su tako nastala manja imanja.

Glavni dio posjeda koji je pripadao Vinici zadržali su Keglevići, Draškovići, pa Malakoci i Erdödy. Barbara Thuroczy se udala za Erdödya i na taj način su Erdödyjevi ušli u posjed Vinice. Posljednji gospodar ovih posjeda od grofovske obitelji bio je Franjo Drašković. Budući da nije imao muškog nasljednika, imanje je naslijedila njegova kći FERDINANDA. Njome se oženio francuski grof MARKO BOMBELLES. Grofica Ferdinanda je kao miraz dobila vlastelinstvo Zelendvor, dvorac Opeku i Klenovnik. Iz ovog braka rodile su se dvije kćeri – KLOTILDA, udata za ALADARA grofa JANKOVICHA od Pribera i Vučina i SOFIJA udata za FERDINANDA grofa BRANDISA te sin MARKO mlađi.

Franjo Drašković umro je 1857. godine u Višnjici.

Grof MARKO BOMBELLES ml. se dva puta ženio. U prvom braku rodio se sin JOSIP, a u drugom kći FERDINANDA.

Nekada su grofovi Draškovići stanovali u prizemnom dvoru *Zelendvor*. Kako je dvorac *Opeka* bio udaljeniji i kasnije građen Draškovići su se preselili tamo, a stari dvor u Zelendvoru su upotrijebili u gospodarske svrhe.

Grof Marko Bombelles ml. bio je ozbiljan veleposjednik. Spominje se kao dobar ratar i očinski prijatelj seljaka. Bio je iskreni Hrvat i veliki patriota, koji je bio odan hrvatskoj domovini. Bio je dugogodišnji predsjednik mavrogojskog odbora i banski savjetnik. Mnogo je doprinio unapređenju stočarstva i konjogojstva u županiji. Njegovim ustrajnim radom i zalaganjem za unapređivanje gospodarstva znatno su se poboljšale ekonomske prilike seljaka.

Bio je vrlo veliki ekonomista i praktičan čovjek. U starom i derutnom dvoru Zelendvor dao je preurediti prostorije za tvornicu žeste. Bavio se lovom, pa je uz pomoć šumarnika Pavla Wittmana podigao lovstvo na jednu višu razinu, snabdjevši ga svim vrstama divljači. Kako se novim načinom uzgoja divljači znatno povećao njezin broj, nastajale su velike štete na usjevima.

Svaku prijavljenu štetu, koju je učinila divljač, grof je prema procjeni naplatio. Najviše štete učinili su fazani i zečevi. Prema nekim procjenama godišnje je isplatio za učinjenu štetu iznos od 18.000 do 20.000 kruna.

Grof Bombelles izgradio je, zbog gospodarskih potreba i interesa, uskotračnu željeznicu od Varaždina preko Petrijanca, Zelendvora do Opeke, s odvojkom za Komar. Međutim, do Komara je bio izgrađen samo nasip, ali nije položen ni jedan metar tračnica. Po ovoj pruzi dnevno, ili prema potrebi u malim vagonima se prevozilo žito, drveni trupci ili šljunak s majerske šljunčare – »šudrane«. Pruga se koristila do 1936. godine. Vagone je pokretala mala parna lokomotiva.

Marko grof Bombelles ml., dobrotvor i napredan veleposjednik, umro je u rujnu 1912. godine u 54. godini života.

Njega je naslijedio sin JOSIP koji je nastavio radom na imanju, ali manje uspješno. Još u početku, kada je bilo kapitala, Josip Bombelles je sudjelovao u osnivanju prvog hrvatskog filmskog

poduzeća 1914. »CROATIA«. Želio je biti poduzetan, no imao je oko sebe loše gospodarske savjetnike, a i on sam se dao u neke poslove koji su ga kasnije stajali glave.

U Petrijancu je zgradu vlastelinstva preuredio za tvornicu žeste, koja je radila sve do 1964, a u Zagrebu na Gornjem Gradu kupio je staru palaču koju je dao adaptirati. Kapital koji je naslijedio postepeno je bio potrošen, tako da je padao u sve veće dugove. Agrarna reforma nakon prvog svjetskog rata mu je oduzela veći dio zemlje tako da su mu uglavnom ostale šume koje je dao krčiti, i kao iskrčenu zemlju prodavao seljacima.

Bio je povezan s političkim krugovima u zemlji i inozemstvu. Prevrat 1941. zatekao ga je u Opeki. Ustaše ga po dolasku na vlast zatvaraju. Bio je u logorima u Staroj Gradiški i Jasenovcu, gdje ga godine 1942. na Blagovijest strijeljaju. Vlasti su objavile da je umro od pjegavog tifusa.

Jedan dio zemlje, svega nekoliko jutara, naslijedio je njegov vanbračni sin, koji danas, kao ugledan profesor ali i iskren hrvatski rodoljub, živi u Americi.

Grofici FERDINANDI, udatoj DASSENBURG, Josipovoj sestri, ostao je poslije drugog svjetskog rata samo zemljišni maksimum, koji je dala seljacima na obradu, a kasnije podijelila svojim slugama. Preselila se u Francusku. Povremeno je dolazila i posjećivala pokojnike koji leže u kapelici u Zelendvoru. Umrla je 1986. godine i pokopana u Francuskoj.

NASELJA OPĆINE PETRIJANEC

PETRIJANEC I NJEGOV VIŠESTOLJETNI RAZVOJ

Život starog naselja na području Petrijanca poznat nam je do IV. stoljeća, ali dalje do polovice srednjeg vijeka imamo o životu i naselju vrlo malo podataka ili, bolje rečeno, ništa. Znamo samo to da se poslije raspada rimskog carstva nastavio život u ovim krajevima.

Međutim, sve što je bilo izgrađeno u rimsko doba, kultura i civilizacija, nestajalo je dolaskom drugih naroda. Vrlo malo tragova ostavili su slavenski narodi koji su naseljavali Panoniju. Urne s pepelom, predmeti stare slavenske keramike koji su pronađeni na širem području Varaždina govori nam da su ovdje živjeli. Zbog međusobnih ratova, poplava i drugih elementarnih nepogoda plemenska sjedišta su se pomicala na sigurnija mjesta. Na njima su već potkraj 14. stoljeća počeli graditi utvrde, pa su tako na ovom području nastali Vinica grad i Križovljan grad. Grad Varaždin postaje već u 13. stoljeću (1209.) prvim kraljevskim i slobodnim gradom.

Petrijanec je u to vrijeme bilo malo naselje od svega nekoliko kuća. Stanovništvo se bavilo poljodjelstvom i stočarstvom, zadržavši kulturu, civilizaciju i poprimivši katoličku vjeru. U starim dokumentima iz 1398. godine više se ne spominje Bučina već se

mjesto zove po crkvi sv. Petra. Tadašnja Bućina ili Sv. Petar je pripadao viničkom posjedu vlastelina Hermana Celjskog. U dokumentu o predaji posjeda kojeg je podijelio kralj Sigismund spominju se i naselje *Družbinec, Majerje* i *Plemenitovec* (današnja Nova Ves).

Kako se mnogi istraživači nisu mogli složiti da li je ili nije Aqua Viva sadašnji Petrijanec, jedno je ipak istina, a to je da je ovo naselje u svojoj dugoj povijesnoj prošlosti mijenjalo svoje ime i veličinu. Nepobitna je činjenica da se na ovim prostorima ukrštavaju prometnice još iz rimskih vremena, pa je to utjecalo na razvoj naselja. Prometnica povezuje istok sa zapadom. Već u prvim pisanim varaždinskim dokumentima mnogo se spominju stare ceste koje su dolazeći iz Srednje Europe preko Ptuja, Petrijanca, Varaždina – išle prema Osijeku i Sisku. Stoga bismo mogli prošlost općine podijeliti u četiri karakteristična razdoblja:

– *prvo razdoblje* – od neolita do zaključno s 4. stoljećem

– *drugo razdoblje* – srednji vijek do zaključno 17. stoljeća

– *treće razdoblje* – intenzivno vladanje i pad gospodarske i političke moći plemstva, od 17. do 19. stoljeća

– *četvrto razdoblje* – 20. stoljeće.

Dragocjeni su nam podaci koji govore o broju domaćinstava i stanovnika Petrijanca. Da bismo dobili vjerniju sliku o veličini sela, usporedit ćemo Petrijanec s Vinicom koja je u neku ruku slovila po svom upravnom i gospodarskom sustavu kao središnje mjesto. Vinica je inače svoj središnji status izborila ponajvećma zbog boljih obrambenih mogućnosti.

Na prijelazu iz 13. u 14. stoljeće prema nekim podacima Petrijanec je po svom geografskom i demografskom obliku slovio kao selo. Tih je godina imao 29 kuća na 16 selišta, da bi u drugoj polovici 15. stoljeća, točnije 1477. godine, imao 37 kuća i još se zvao selom. Vinica je te godine imala 45 kuća domaćina. Zabilježeno je da Petrijanec tada nije imao nijednog obrtnika, a Vinica ih je imala 7. Trojica su bili postolari, a po jedan kovač, mesar, kramar (trgovac) i ključar.

Kroz 16. stoljeće broj se smanjio, pa je 1568. godine u Petrijancu na 15 selišta bilo svega 29 domaćinstava. Selišta su inače mjesta gdje

PETRIJANEC – Župna crkva

PETRIJANEC – zgrada Općinske vijećnice

su nekada bila sela ili zaseoci. U opisu ovih podataka nađeno je da su dva selišta opisana kao puste (ravničasti prostor koji se u to vrijeme nije obrađivao).

Pojavom turskih osvajanja u istočne krajeve od Slavonije pa sve do Međimurja javlja se naglo val hrvatskih izbjeglica. Njihovim naseljavanjem povećava se stanovništvo, pa se trideset godina kasnije, točnije 1598. godine, naselje Petrijanec spominje kao privilegirano, jer je imalo pravo godišnje održati dva do tri sajma. Ovom povlasticom Petrijanec stiče pravo na naziv »trgovište«.

Trgovište Petrijanec je krajem 16. stoljeća imalo 34 domaćinstva kmetova, 11 stanara (inkvilina) i 21 građanina. Budući da su kmetska domaćinstva bila brojna, jer su živjeli u obiteljskim zadrugama od po trideset i više članova u jednom domaćinstvu, ukupan broj stanovnika bio je znatno veći.

Sedamdesetih godina 15. stoljeća selo je moglo imati oko 200–230 stanovnika. U 16. stoljeću broj je znatno opao, tako je 1568. godine u trgovištu Petrijanec živjelo oko 150 do 180 stanovnika, da bi već krajem 16. stoljeća živjelo oko 350 do 400 stanovnika.

Promatrajući ova dva stoljeća, možemo zapaziti da je broj stanovnika u Petrijancu bio dosta neujednačen. Uvjeti razvoja trgovišta različito su se razvijali na pojedinim vlastelinstvima. Pojavom gospodarske i demografske krize trgovišta s nepovoljnim uvjetima počela su zaostajati. Nastala je sveopća seoba na bolja mjesta, tamo gdje su bili bolji uvjeti za život. Jedna su se naselja razvijala, a druga propadala. Sličan je slučaj bio s Petrijancem i okolicom kada se u jednom trenutku znatno smanjio broj domaćinstava, a time i stanovnika.

Razlozi za smanjenje bili su brojni. Najviše zbog bojazni od dolaska Turaka, nepovoljnih klimatskih prilika, nedostatka hrane i učestalih bolesti. Jedna od opakih bolesti koja je znala poharati cijeli zaselak ili selo bila je kuga.

Po strukturi stanovnika možemo zaključiti da su se ovdje počeli razvijati vlastelinski posjedi, jer se s jedne strane nalaze kmetovi, a s druge strane građani i stanari koji nisu bili odavde, već su obavljali razne dužnosti na gospodarstvima, kao špan ovi, nadšumari i sl. U

16-om i slijedećim stoljećima veleposjedništvo se širilo dolaskom stranih plemićkih porodica iz Mađarske, Austrije, a nešto manje iz Češke i Slovenije.

U crkvenim dokumentima već u 14. stoljeću spominje se župa Sv. Petra u Buchini (Bučini). Naziv je vjerojatno vezan uz izvor vode koji je odavno postojao u današnjoj ulici Butina na vrtovima iza kuća. Taj izvor izbacivao je mlaz vodoskoka u visinu do jednoga metra, a voda se ulijevala u korito potoka, kasnije nazvanog »Petrijanščica« ili Petrijančica, koja je prolazila kroz »Zelišće« te kraj

SKICA IZVORA U BUTINI

1. Izvor na gruntu Josipa Bešvira, 2. Izvor na gruntu Stjepana Hoića, 3. Najveći izvor na gruntu između Balajča i Županića, 4. Potok Petrijančica ili Petrijanščica

»Kolomeje« do majerskih vrtova, pa iza marofske kuće, do majerskog zavoja i uz vrtove u Sračincu do Svibovca, gdje se ulijevala u Dravu.

Kako je voda iz izvora šumila i pravila buku – »bučila je«, pa su mještani rekli da voda »buči«. Prema toj riječi nastala je riječ *»Bučina«* koja je bila raniji naziv za današnji Petrijanec.

Neki od istraživača spominju da bi se mjesto »Bučina« moglo dovoditi u vezu s talijanskom riječi *»bucio* i *bochino«* jer je po predaji nekada Drava činila otok.

Oblik spomenutog otoka ličio je na lađu ili se pričinjala kao otvorena usta.

Kako su valovi i vodena struja udarali u desnu obalu rijeke Drave i prelijevali zemljište nastalo je močvarno tlo, što ima jezične veze s grčkim korijenom *»buto«.*

Povjesničari su zabilježili da su u godinama 1472., 1477. i 1483. pojedina sela u velikim požarima potpuno izgorjela. Djelomičnu sudbinu doživio je i Petrijanec, što nam potvrđuju podaci o stanovništvu.

Detalj zemljopisne karte – izradio Stjepan Glavač 1673.

U prvim sačuvanim kanonskim vizitacijama (pregledima crkvenih dokumenata) 1638. godine naselje se zove *Petriancz*, da bi kartograf Stjepan Glavač upisao 1673. godine u zemljopisnu kartu naziv za Petrijanec pod imenom *Petriantzi*. Inače stari mještani pored jednine u nazivu sela rabe i množinu Petrijanci, odnosno u lokalnom izgovoru Petranci.

MARJE-MAJERJE

Možda će neupućeni čitatelji pomisliti da je pogreška u nazivu. Ne, nije, jer se nekada u starim knjigama rođenih, vjenčanih i umrlih upotrebljavao prvi naziv. Pa i mnogi stariji mještani još govore »Idemo v Marje«. Današnje Majerje se spominje u dokumentima kneza Hermana Celjskog već 1398. godine kao dio posjeda grada Vinice, tj. kao majur koji je u svom sastavu imao selište Majersku Ovčarnicu. Majerski majur su kasnije nazvali marof. Još i danas neki idu »v štacun na marof« – a to je mjesto gdje se danas nalazi trgovina Centroprometa.

Na majuru su živjeli špan i biroši. Biroši su čuvali i timarili stoku. Na prostoru gdje se danas nalazi kuća Mije Henčića nalazile su se velike štale. Nekad je kuća imala kućni broj 33, danas je to kućni broj 79. Od ulice Matije Gupca pa do kuće Josipa Sukačića, danas Josipa Šinceka, bile su također velike štale. Jedna od njih je bila procjenjena da je stara preko 300 godina. Ta procjena bila je 1923. god. kada je Henčićev otac kupio taj grunt sa štalama. Na mjestu gdje se nalazi kuća Ivana Bedenika bio je veliki bunar na koji su dovodili napajati stoku. Na tom istom zemljištu nalazila se dugačka kuća u kojoj su stanovali biroši.

Najveći dio zemlje pripadao je vlasnicima posjeda Vinice grada, a seljaci Majerja bili su samo kmetovi. Prema nekim podacima na prijelazu od 17. u 18. stoljeće u Majerju je bilo oko 18 selišta (domaćinstava). Među prvim kućama izgrađena je kuća na mjestu

gdje je danas kuća Pavla Jovana. Među prvim slobodnim kmetovima spominje se neki Kutnjak.

Prije stotinu godina Majerje je imalo 46 kuća i 457 stanovnika, a Majerska Ovčarnica 2 kuće i 21 stanovnika. Propadanjem vlastelinstva, te kupovinom zemlje putem agrarnih reformi prije sto godina Majerju je pripadalo 1477 jutara i 358 čhv oranica, livada i šuma.

Bilo je oko desetak domaćinstava koja su imala veće količine obradive zemlje, dok su ostali bili vrlo siromašni. Ti su radili kao najamni djelatnici kod imućnijih uz dosta malu naknadu. Obitelji su bile u prosjeku dosta brojne.

Kao i u drugim selima, individualna izgradnja je uzela maha sedamdesetih godina ovog stoljeća, tako da se naselje počelo širiti uz glavnu cestu prema Sračincu i Petrijancu. Otvaraju se nove ulice. Danas u Majerju imamo pet ulica: Stjepana Radića, Radnička, Đure Basaričeka, Matije Gupca i Tome Križanca. Danas u Majerju živi 820 stanovnika ili 17,50 posto od ukupnog stanovništva općine u 192 domaćinstva.

Majerska ovčarnica je vrlo staro selište. Na cijelom području županije nitko se nije bavio u to vrijeme ovčarstvom, osim na imanju grofa Draškovića i Bombellessa. U Majerskoj ovčarnici koja se nalazi na južnoj strani majerskih vrtova, na udaljenosti oko 300 metara, bile su samo dvije kuće s ukupno 21 stanovnikom. Muškarci su bili u službi lovočuvara i poljara, a ujedno su se bavili uzgojem ovaca pasmine *»Merino negretti«*. Međutim, zbog klimatskih uvjeta i slabog prirasta vrlo brzo se napustio uzgoj te stoke. Među posljednjima koji su bili na ovčarnici bili su neki Filipari koji su se kasnije doselili u Majerje.

Nekada se u polju između Sračinca i Majerja s lijeve strane uz cestu nalazio stup s umornim Isusom, koji se podbočio rukom. To je uobičajena forma iz 17. i 18. stoljeća. Tada na daleko nije bilo nijedne kuće. Danas taj stup čini sastavni dio sela, tako da se često puta i ne primijeti. Spomenik je jedno vrijeme bio odstranjen, međutim sada je obnovljen i ponovno postavljen.

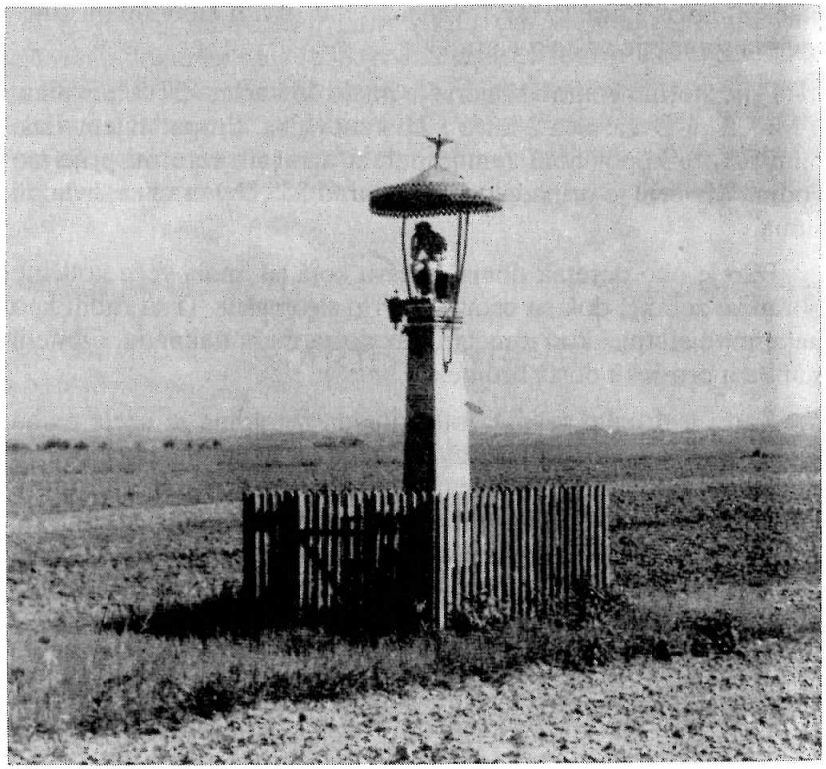

Kameni stup "trpeći Isus" u Majerju – 1858.

Na samom ulazu u selo nalazi se kapela koja je sagrađena u čast Srca Isusova godine 1919. U početku nije imala zvonik današnjeg oblika. On je izgrađen 1924. godine. U kapelu se ulazi kroz toranj u kojem se nalazi zvono težine 53 kg. Drveni kor nalazi se iznad samog ulaza, a sakristija s lijeve strane svetišta. Nedavno je obnovljena iznutra i izvana. Uređen je i njen cinktor.

Majerje je danas povezano sa susjednim naseljima – Sračincem, Novom Vesi i Petrijancem. U mjestu se nalazi nekoliko trgovina, gostionica, veliko skladište i prodavaonica rabljenih automobila, kao i nedavno otvorena najsuvremenija benzinska postaja.

Stariji stanovnici su se opredijelili za poljodjelstvo, dok je mnogo mlađih mještana zaposleno u varaždinskim tvornicama. Mnogi od njih završili su više i visoke stručne škole, stekavši zvanje magistara znanosti, svećenika, profesora, nastavnika te ostalih struka.

PLEMENITOVEC – STARA VES – NOVA VES PETRIJANEČKA

Prastaro naselje koje se nalazilo zapadno od nekadašnjeg majura Banskog marofa zvalo se *Plemenitovec*. Bilo je to još 1398. godine kada se spominje ovo naselje u knjigama posjeda vlasnika kneza Hermana Celjskog. To je bilo selište s nekoliko kuća. Tamo su stanovali špan i biroši koji su radili na imanjima. Naselje je najvjerojatnije dobilo naziv po nekom nasljedniku ili rođaku Hermana Celjskog, ali nikako ne po *Plemenitovcu* koji je bio nasljednik grofa Gyulaya, i koji je ušao u posjed tek 1568. godine. Kako su postojala dva majura, stanovnici Banskog marofa su nazivali staro naselje *Stara Ves*. Zbog povećanja stanovništva, dobivanja zemlje od grofa, stvarala su se nova selišta koja su tražila nove prostore i težila su bliže Varaždinu, a da se ne udalje daleko od svoga posjeda na kojima su radili.

U borbama s Turcima koje su vodili na ovom području barun i kapetan Luka Sekelj i ban Nikola Zrinski, nije bila pošteđena ni Stara Ves, pa je i to jedan od razloga da se stanovnici presele na novo mjesto jer su im kuće bile spaljene. Ves je inače naziv za selo, pa je uobičajeno reći da se »ide na ves« kad se bez posebnog posla odlazi nekome u selo. Novo naselje dobilo je naziv *Nova Ves*.

U razgovoru s mještanima Noveščanima ili po lokalnom govoru stegnuto Noveščanima, možemo saznati da se još i danas kod dubokog oranja iskopa pokoji kamen koji je pripadao objektima starog naselja. Ranijih godina našlo se tu i keramike, opeke i metalnih dijelova starog oruđa. Prema prezimenima mještana može se pretpostaviti da su iz Stare Vesi došli i sagradili kuće biroši koji

su nekada došli iz Mađarske, Češke ili Austrije bježeći pred Turcima, jer neka prezimena nisu bila poznata u susjednim selima.

Običaj je bio da gospodari podižu sakralne objekte u novim naseljima gdje žive njihovi kmetovi. Tako je u Novoj Vesi negdje u 16. stoljeću podigao kapelu prema nekim usporedbama s drugim sličnim kapelama, grof Ivan Drašković II. Zna se da su kapele Triju kralja na Ravnoj gori i Kamenici po svom stilu i obliku jednake jer im svetišta završavaju četverostrano i šiljasto kao i ovaj u Novoj Vesi. Kapela se spominje u Kanoničkim vizitacijama tek kasnije, 1649. godine, iako je građena znatno ranije. Usporedo s kapelom povezana je »stara lipa« koja je zasađena prema pričanju mještana negdje poslije izgradnje crkve. U svakom slučaju to je vrlo stara lipa koja spada u vrijedan i rijedak hortikulturni spomenik.

Kapelu je posvetio biskup Petar Petretić, treće nedjelje poslije Uskrsa 1663. godine. Sagrađena je od viničkog kamena, a predvorje, kor i toranj od drveta. Glavni oltar bio je dvodjelan. U donjem dijelu bila je slika Presvetog Trojstva, a gore slika sv. Katarine. Tijekom postojanja kapele došlo je do znatnih preuređenja. Godine 1777. maknut je stari fabulat lađe, te je na polustupovima sazidan boltani svod, a na postojeće zidove preko bolta postavljen je krov.

U knjizi Anđele Horvat »Između gotike i baroka« spominju se »figuralno-vegetabilno-fantastične slikarije« koje se još danas mogu vidjeti na zidovima tavana. Drveni kor zamijenjen je zidanim i s njega se može ići na toranj koji je također izgrađen od čvrstog materijala. Sakristija je premještena sa sjeverne na južnu stranu. Na tornju se nalaze tri zvona koja su posvećena i postavljena 1922. godine. Najveće zvono od 295 kg je posvećeno sv. Katarini svetici kojoj je posvećena i crkva. Drugo zvono, teško 161 kg, posvećeno je sv. Stjepanu, dok je treće od 82 kg posvećeno sv. Antunu. Od nedavna zvona su elektrificirana, pa nema bojazni da će zvonar zakasniti.

Poznati majstor crkvenog slikarstva Josip Sukačić iz Majerja i u ovoj kapeli izradio je sliku Posljednje večeri i kameni oltar »versus populum«. U kapeli se nalazila drvena propovjedaonica, koja je

skinuta radi potrebnog prostora za klupe. Drveni prozori su zamijenjeni željeznima.

Najvrijedniji spomenik u obliku kamenog stupa tipa tabernakul zvan *»Bijeli pil«* danas se nalazi obnovljen u Gradskom muzeju u Varaždinu. Nekada se nalazio na polju, nedaleko »barutane«. Bareljefi na samom tubernakulu prikazuju Majku Božju s Djetetom, Presveto Trojstvo, Stjepana prvomučenika i Donata mučenika. Prema urezanoj godini možemo zaključiti da je podignut 1752. godine.

Usred sela stoji staro kameno raspelo iz godine 1906. koje je ograđeno željeznom ogradom.

Na dijelu nekadašnjeg školskog voćnjaka podignut je 1924. godine kameni kip sv. Florijana. Njega je podiglo Dobrovoljno vatrogasno društvo kao svoga zaštitnika. U donjem dijelu sela nalazi se »poznato« Gazdićevo kameno raspelo, a na polju prema Maruševcu slično kameno raspelo kojeg mještani zovu »Ivančikovo raspelo«. Nekada je preko puta kapele bila kapelska kuća, a danas se tamo nalazi vrlo lijepo uređen društveni dom.

Danas u Novoj Vesi živi 987 stanovnika ili 21,10 posto od ukupnog stanovništva općine. 240 domaćinstava je raspoređeno u pet ulica koje čine jednu urbanu cjelinu. Glavna i najduža ulica je ulica Florijana Bobića, zatim Gajeva, Rade Končara, Vidovečka i Hinka Krizmana.

Stanovništvo se pretežito bavi poljodjelstvom i stočarstvom. Skoro iz svake kuće netko radi u varaždinskim tvornicama. Mnogo mlađih mještana postiglo je višu i visoku školsku spremu. Iz Nove Vesi imamo danas magistra znanosti, svećenika, inženjera, profesora, nastavnika, poznatih obrtnika i naprednih poljoprivrednika.

Asfaltnim cestama preko Majerja i kraj »barutane« te autobusnim linijama Nova Ves je povezana s Varaždinom. Prije samog ulaza u selo nalazi se poduzeće za uzgoj fazana i ostale divljači, »Zelendvor«.

Ima još nekoliko zanimljivosti koje treba spomenuti. Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće – godinu nije moguće utvrditi, ali prema

pričanju najstarijih mještana, u selu je izbio požar, osnažen jakim vjetrom, tako da je vatra prešla iz jedne strane na drugu stranu ulice. Do temelja su izgorjele kuće i gospodarske zgrade od mjesta stare škole do mjesta *»Pekel«*, odnosno u lokalnom izgovoru pekeu. Požar je uništio više od polovice sela.

Mjesto zvano *»Pekel«* nekada je bilo malo jezerce, nastalo zbog kopanja, prvo zemlje, a kasnije šljunka, za gradnju kuća. Voda je došla iz podzemnih žila i od oborina. Kako je količina vode ovisila o oborinskim vodama, došlo bi u ljetnim mjesecima do jakog zagrijavanja, pa je temperatura vode bila znatno viša. Tako vruću baru nazvali su *»Pekel«* (pakao). Mjesto je godinama služilo djeci za kupanje, konjarima za pranje konja, seljacima za napajanje goveda, a guske i patke uživale su ovdje u svom raju. Danas je ta »bara« zatrpana otpadnim građevnim materijalom. Na tomu mjestu posađeno je za bivšeg režima 88 »prigodnih« stabala.

Velika graba koja se nalazi s desne strane društvenog doma uz samu glavnu ulicu također je služila za iskop zemlje i šljunka. Nekada su sami mještani pravili ciglu, sušili je i pekli.

DRUŽBINEC – STARI KOMAR – KOMAR MAROF

DRUŽBINEC

Ako je istinita priča o »svetoj družini« koja je živjela u Starom Komaru i družinama biroša koje su se kasnije nastanile u današnjem Družbincu, da je Družbinec po njima dobio ime, onda i mi prihvatimo taj podatak. Pretpostavlja se da je ta riječ bila povod da se naselje izvan Staroga Komara prozove *Družbinec* ili, kako još mnogi danas govore, *ŽDRUBINEC* ili *ŽDRUŽBINCI*.

Za Družbinec treba istaći da je i ovdje u sredini sela postojao izvor pitke vode. U vrijeme kada nije svaka kuća imala bunare, cijelo selo je išlo po vodu na »Zvirovšćinu«.

Izvor je bio dosta jak, a voda hladna i bistra. Njome su se mnogi okrijepili, pa i oni koji su kasnije imali svoje bunare. Danas gotovo da i ne postoji iako je tamo negdje poslije 1960. godine bio izgrađen i izbetoniran. Iz ovog izvora tekla je voda u potočić »Komarčicu« koji se prije mostića kod »Kolomeje« spajao s potočićem »Petrijanščicom« pa su dalje tekli do velikog ribnjaka koji se nalazio u Majerju.

Družbinec kao naselje spominje se u dokumentima veleposjednika Kneza Hermana Celjskog kojemu je pripadao grad Vinica sa svim posjedima godine 1398. Svakako da u tim godinama nije bio velik. Bio je sa svega nekoliko selišta kmetova.

Najstarije kuće bile su u samoj sredini sela, tamo gdje se danas nalazi kuća Stjepana Siročića, sina pokojnoga Jakoba.

U drugoj polovici ovog stoljeća započela je intenzivna stambena izgradnja kao i u svim urbanim sredinama, tako da se Družbinec skoro spojio s Petrijancem. Komar Marof se također spojio s Družbincem. Danas ovo naselje ima u 128 domaćinstava, 566 stanovnika ili 12,10 posto stanovnika u petrijanečkoj općini.

Družbinec s Komarom je urbano, skladno mjesto sa značajnim dijelom naprednih poljodjelaca, tvorničkih djelatnika, intelektualaca, svećenika i sveučilišnih profesora.

Družbinec ima dvije manje kapelice. Jedna se nalazi na polju uz cestu koja vodi iz Petrijanca do Strmca. Ona je posvećena Majci Božjoj, a narod je zove kapelica sv. Marije. Nju su 1867. godine izgradili mještani u znak zahvalnosti Bogu i Mariji koja ih je očuvala što nitko nije umro od kolere, koja je harala 1855. godine u susjednoj župi Križovljan.

Kapelica Presvetog Trojstva nalazi se u samom selu. Nju su podigli 1924. godine Ignac i Mara Hostnjak. Kao svoj prvijenac nju je ukrasio zidnim slikama Sv. Antuna pustinjaka i Bezgrešnog začeća mladi izučeni ličilac i majstor crkvenoga slikarstva Josip Sukačić, rodom iz Petrijanca, a koji je živio u Majerju. On se pored slikarstva bavio i kiparstvom. Za ovu je kapelicu izradio kip Presvetoga Trojstva, koji se nalazi na oltaru.

U tom selu nalazi se i raspelo koje je podignuto uoči prvog svjetskog rata 1914. godine u čast zagovora da se njihovi sinovi sretno vrate.

Danas Družbinec ima pet ulica: Dravsku, Komarsku, Livadarsku, Vrtnu i Prvomajsku.

STARI KOMAR

Stari Komar se spominje u srednjem vijeku. U knjizi »Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244.–1786.« na str. 89. zabilježeno je:

»U Komaru na Dravi kraj Varaždina postoji predaja o bijelim fratrima, pavlinima, koji su na tamošnjem svom posjedu imali samostansku kuću, svoj marof, a uz njega vjerojatno kakvu kapelu.«

Stoga je moguće da su u Starom Komaru živjeli bijeli fratri. Prema pričanju prof. Pavla Wittmana, koji se rodio 1884. i živio do 1966. godine u Komar Marofu, možemo također zaključiti da su pavlini živjeli ovdje, jer su još krajem 19. stoljeća postojale prostorije ukrašene freskama koje su potekle iz slikarske škole poznatog pavlinskog slikara Ivana Krstitelja Rangera. Za jednu fresku se pretpostavljalo da ju je nacrtao sam Ranger, a slika se nalazila u kapeli.

Profesor Krešimir Filić također je ustanovio da su u Starom Komaru živjeli pavlini. Pronađeno je dosta predmeta, suđa i keramike koja je pripadala njima. Danas vrlo malo mještana Komara i Družbinca zna kako je izgledao stari Komar.

Na skici Starog Komara i Komar Marofa možemo vidjeti gdje i kako je izgledala ta utvrda. Sjeverno od Komar Marofa oko 700 m podignut je bio Stari Komar, stari grad *(Wasserburg)* s nasipom i opkopom ispunjenim vodom. Do njega je vodio put zasađen drvoredom javora. U dvor se ulazilo na gornjem dijelu sa zapadne strane preko pokretnog mosta. Uz mjesto, gdje se ulazilo stajala je do 1970., kada se počeo graditi kanal, prastara šuplja lipa, stara preko

300 godina, promjera oko 180 cm. Opkop se punio vodom koja je dolazila iz Komarčice, jakog rukavca rijeke Drave. Za vrijeme turskih ratova stari grad je služio kao sklonište okolnom stanovništvu.

Unutar nasipa nalazile su se zgrade za stanovanje i gospodarske zgrade s velikim komorama. Još do 1918. godine uz istočnu stranu stajao je veći gospodarski objekt kojem je veći dio bio izgrađen od kamena. Zgradu su nazivali »škopara« koja je ranije služila šumariji kao spremište predmeta za lov i transport divljači.

Uz zapadnu stranu nasipa u vrijeme kada su stari objekti bili srušeni ili toliko uništeni da se nije moglo stanovati niti koristiti za bilo koje svrhe, izgrađena je nova dugačka prizemna zgrada, koja se koristila za stanove »biroša«, koji su posluživali u Komar Marofu. Ova kao i ostatak zgrade porušeni su u tijeku agrarne reforme. Biroši su dobili parcele u Komaru i sagradili su kuće. Rovovi su bili

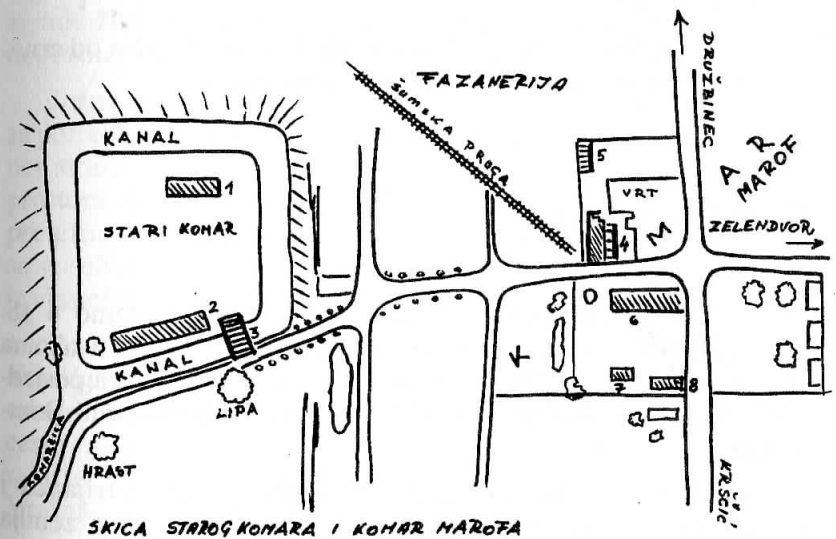

Skica Starog Komara i Komar Marofa – majura. 1 i 2 Stambene i gospodarske zgrade, 3 pokretni most, 4 zgrada šumarije – danas vlasništvo Z. Vrkljana, 5 pčelinjak, 6 štale, 7 svinjci, 8 stambena kuća špana

zatrpani, a zemljište preorano. Posljednje zgrade bile su srušene 1928. godine, a mještani su kupili materijal za gradnju svojih kuća. Još danas su neke kuće prekrivene crijepom iz gospodarskih zgrada Staroga Komara.

Već za vrijeme turskih ratova Komar je bio poznat kao utvrda njemačkim zapovjednicima i časnicima u kojoj su bile velike komore za spremanje hrane i sijena, pa su zbog toga »samostan« prozvali »Kamer majer«. Kasnije su mještani iz toga izveli riječ »Komar«.

Danas više nema stare lipe niti hrasta. Dio nasipa kanala hidrocentrale danas leži na temeljima Starog Komara. Na dijelu zemljišta koje nije pod nasipom kod udaranja po tlu čuju se mukli zvukovi, kao da se ispod nalaze neke prostorije. Postoji pretpostavka da bi tu mogli biti podzemni hodnici koji vode prema Borlu. Svakako da se ona ne može prihvatiti, ali da su ovdje bili veliki podrumi, to bi mogla biti istina.

Iz Starog Komara na istok prostirala se šuma dijelom od crnogorice. Uz Komarčicu je također posađena šuma.

KOMAR MAROF

Mjesto južno od Staroga Komara, već tamo u 18. stoljeću, spominje se kao majur. Komar i okolna zemljišta nekada su bili posjedi viničkih veleposjednika. Njegovi posljednji vlasnici bili su grofovi Drašković i Bombellesi.

U Komar se može doći iz Varaždina preko Petrijanca i Družbinca s istoka, a s juga iz pravca Zelendvora. Sva zemlja zapadno od puta koji ide na jug, od kapelice sv. Marije pa na sjever do Oreheka na zadravišću, te do Gaja i Strmca, pripadala je vlastelinstvu. Na tom cijelom potezu i širini od 1800 m nije bilo nijedne kuće.

Zakonom o agrarnoj reformi iz 1920. godine razdijeljena je zemlja oko Komara seljacima, koji su počeli graditi kuće uz put koji vodi u Komar.

Put od Komara do Zelendvora bio je na vlastelinskom zemljištu. S obje strane bila je zasađena prekrasna aleja divljih kestena. Nakon provedene reforme posječena je istočna strana drvoreda, jer su se seljaci tužili da im pravi sjenu i da im na taj način smanjuje prinose. Dvadeset godina kasnije posječena je i zapadna strana.

Za vrijeme vlastelinstva u Komaru se nalazila samo kuća šumarije, kuća špana, velika staja, zidani svinjac, kolnica i 2 velika zidana kukuružnjaka. Zgrada šumarije je mogla biti građena već u drugoj polovici 18. stoljeća. Kasnije je doživjela razna dograđivanja i pregrađivanja kako bi bila što funkcionalnija.

Kuća špana, koji je nadzirao radnike i vodio cijelo gospodarstvo, sagrađena je u prvoj polovici 19. stoljeća. U manjem stanu iste zgrade živio je svinjar. Slijedeća prostorija služila je lugarima za dogovore o lovu.

Južni veći dio zgrade služio je za staje. Ovdje su se uzgajali konji za potrebe gospodarstva. Velika kolnica bila je smještena na zapadnoj strani, a kukuružnjaci na južnoj strani. Veći dio slobodnog prostora služio je za vršidbu. Polja sjeverno od Komara bila su pretežno livade i pašnjaci, a polje između Kršćića i Gajnica davala su se seljacima u najam. Ostala polja južno od Komara obrađivalo je vlastelinstvo svojim težacima.

Radi lova na ovim prostorima bilo je mnogo šumaraka i šuma. Kršćić je bila šuma dugačka oko 1 km i široka oko 400 m. Sjeverno od strmske ceste prostirao se Kukmačov Gaj, a uz zelendvorsku cestu također su bile dvije šumice crnogorice. Šuma Gaj prostirala se s jedne i druge strane ceste koja ide od Petrijanca do Vratna.

Velike zasluge za očuvanje spomena Staroga Komara i Komar Marofa imale su obitelji Pavla Wittmana, šumarnika i Mate Vrkljana, županijskog pristava u Varaždinu, te njegovog sina prof. ing. arh. Zvonimira Vrkljana koji je današnji vlasnik toga zdanja iz

18. stoljeća, kao i obitelji Stjepana Vincekovića koji već nekoliko desetljeća vode brigu o gospodarstvu – imanju gosp. Vrkljana, odnosno o nekadašnjem majuru.

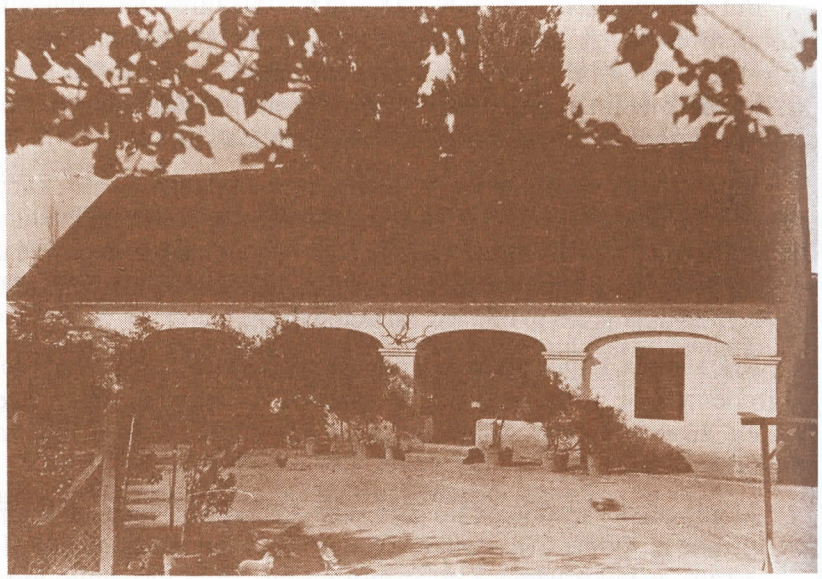

Kuća Z. Vrkljana – Komar Marof

STRMEC – STRNEC – STRMEC PODRAVSKI

Strmec je nizinsko naselje koje se počelo razvijati na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće isto kao i dobar dio naselja na području drugih vlastelinskih posjeda. Već 1568. godine u popisu Gyulayeve imovine spominje se naselje Strmec. U tom naselju bilo je svega nekoliko selišta okruženo oranicama i šumama. U Matičnoj knjizi rođenih iz 1857. godine pronađen je podatak da se sadašnje naselje Podravski Strmec zvalo *Stermec*.

NOVA VES – crkva Sv. Katarine

STRMEC – crkva Sv. Nikole

Mnogi mještani, a naročito stariji, za Strmec vele *Strnec* ili *Strnci*, iako je službeni naziv Strmec Podravski. Zbog praktičnosti, naselje se nazivlje samo Strmec.

Strmec je najzapadnije naselje u općini. Prema pričanju mještana stari Strmec bio je smješten na mjestu gdje je danas Šincekov brijeg, tada uz samu obalu Drave. Tamo je bilo svega nekoliko kuća. Kako je Drava često plavila zemljišta i hirovito mijenjala korito, mlinari Kišići, koji su tamo živjeli, preselili su se u sredinu sadašnjega sela. U starom Strmcu među prvim stanovnicima bila su upravo braća Kišići. Na brijegu ispred sadašnje Borakove kuće, uz samu dravsku obalu, nalazio se veliki drveni križ, koji je bio postavljen u znak zaštite od poplave za spas i čuvanje splavara. Kako je voda sve jače nadirala i rušila obalu, prijetila je opasnost da sruši i križ. Mještani su ga stoga prenijeli na novo mjesto gdje se kasnije počeo razvijati Strmec.

Kako je križ bio posvećen sv. Nikoli, zaštitniku od poplava, splavara i mlinara, redovito su se ispred njega obavljale molitve i

Mlin na Dravi

palile zavjetne svijeće. Zbog svoje starosti, a djelomično je bio obgorio, mještani su ga srušili i na njegovu mjestu izgradili 1863. godine manju kapelicu u kojoj su postavili novi kip sv. Nikole. Među prvim kućama kod kapelice bila je kuća Skrbnika koja je nosila kućni broj 1. To je bila mala slamom pokrita kućica. Odavde se nastavila izgradnja kuća koje su došle do Bedenikove stare kuće, koja je smještena 50 m na »zavrtju« prema jugu, a imala je kućni broj 11.

Zaselak Novi Strmec počeo se graditi oko 1933. godine. Prvu kuću izgradio je Stjepan Simon koji je bio kočijaš pri grofu Bombellesu. Nakon nekoliko godina kuću je dao svojoj sestri, da bi pokraj nje sagradio drugu. Danas Novi Strmec ima 44 kuće. Inače, cijeli Strmec je godine 1890. imao 46 kuća s 395 stanovnika. Njemu je pripadala 1 kuća u Gaju s 2 stanovnika.

Danas ima Strmec Podravski 183 domaćinstva i 710 stanovnika. Naselje se sastoji od tri ulice i jednoga trga. Ulice su: Ulica 27. srpnja, Podravska i Vidovićeva. Od dijela dosadašnjih ulica 27. srpnja i Podravske na prostoru gdje se nalaze kuće Pavla Iveka, Josipa Jarneca, Pavla Pajana i Stjepana Golubića – nalazi se Trg sv. Nikole.

Kako je prva kapelica bila premalena, mještani su na istomu mjestu 1888. godine izgradili novu i veću u kojoj su se mogle održavati mise. Slijedeće godine na mali tornjić postavljeno je zvono. Ista kapelica bila je obnovljena 1913. godine i dobila novo zvono teško 76 kg. U nišu zvonika ugrađen je kip sv. Florijana.

Naglim razvojem sela, povećanim brojem motornih vozila i povezivanjem suvremenih prometnica, kapelica je zaklanjala preglednost jer se nalazila na samom raskrižju. Za toliki broj stanovnika koji su željeli redovito obavljati svoje crkvene obrede, zatraženo je od bivših vlasti da se kapelica preseli na sigurnije mjesto gdje će se moći izgraditi veća. Nakon dugih čekanja dobili su odobrenje za izgradnju. Nova i veća, suvremenijeg izgleda i izgradnje, bila je posvećena i predana puku Strmca 11. kolovoza 1990. godine. Posvećenje je obavio uzoriti kardinal Franjo Kuharić.

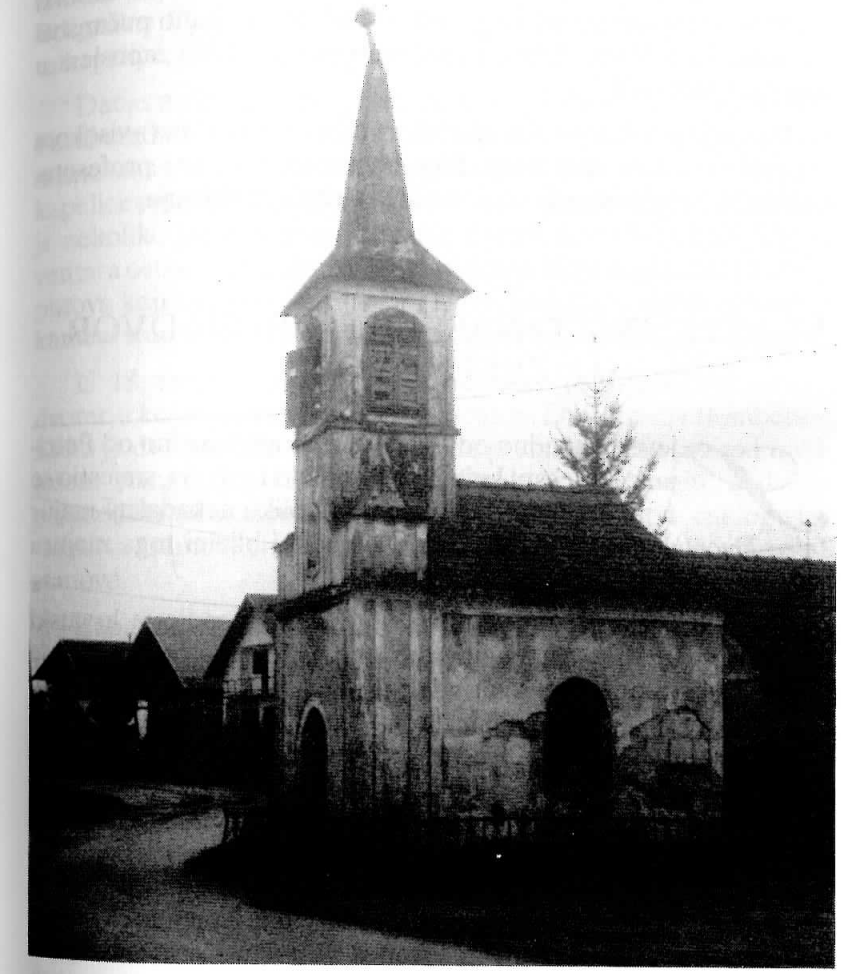

Kapela sv. Nikole u Strmcu, sagrađena 1888.

Ova moderna i prostrana kapelica je nalik na lađu s jarbolom koja podsjeća na sve dosadašnje sakralne objekte koji su bili posvećeni svetom Nikoli. Kameni kip sv. Nikole prenesen je u svetište nove kapele.

Stanovništvo se bavi pretežito poljodjelstvom. Ima nekoliko farmi za uzgoj svinja, koza i goveda. Mlađi i srednji dio pučanstva zaposleni su u Varaždinu a donedavno mnogi su bili zaposleni u susjednoj Sloveniji.

Iz sela je potekao veći broj intelektualaca i stručnjaka s visokom i višom školskom spremom. Ima magistara znanosti, profesora, nastavnika, diplomiranih ekonomista i drugih zanimanja.

VLASTELINSKO NASELJE – ZELEN DVOR – ZELENDVOR

Sjeverozapadno od Nove Vesi i jugozapadno od Petrijanca uz cestu koja iz sela vodi do Ladanja, smjestio se u prekrasnom šumovitom krajoliku nekadašnji majur *Zelen Dvor*, danas *Zelendvor*. U neposrednoj blizini toga majura nalazio se majur Stara Ves.

Prve kuće s dijelom gospodarskih zgrada izgradio je hrvatski ban Franjo *Nadasdy* negdje na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće. On je izgradio manji prizemni dvorac, a kasnije podigao kameni kip sv. Ivana Nepomuka, koji se nalazio između centralnog dvorca i kapelice koju je, najvjerojatnije, u međuvremenu podigao grof Drašković. Negdje oko 1733. godine izgrađena je kapelica posvećena sv. Donatu, zaštitniku od groma i tuče. Njena namjena bila je da služi kao sakralni objekt, a kasnije je upotrijebljena za mauzolej u kojem i oko kojeg su sahranjivani pojedini članovi obitelji Drašković i kasnije Bombelles. Kip Ivana Nepomuka prenesen je kasnije u Varaždin i smješten je na zelenoj površini ispred ulaza u gradski muzej.

Godine 1808. stoji u zapisnicima vizitatora da se u kapelici uz glavni oltar nalazila i dva pokrajna: Žalosne Gospe i Svetog Križa. Zapisano je da su na tornjiću bila dva manja zvona. Budući da je ova kapelica bila premalena, jer se i broj stanovnika nešto povećao, grof Marko Bombelles ju je dao srušiti i 1862. godine podigao na

istomu mjestu novu, nešto veću, s jednim oltarom i kipom Bezgrešne Djevice. Josip Bombelles je dao 1940. godine obnoviti tu kapelicu, ali dosta neuspješno.

Danas na kapelici nema više tornjića sa satom. Zvona je grofica Ferdinanda Bombelles poklonila župnoj crkvi u Vinici, a ostale misne ostavštine mjesnoj crkvi sv. Katarine u Novoj Vesi. Na koru kapelice ostali su samo ostaci nekadašnjih orgulja. Nažalost, nestalo je nekoliko kipića i poprsje Josipa Bombellesa. Od značajnog inventara ostao je mali drveni kipić sv. Ivana Nepomuka. Na raskrižju putova koji vode od Petrijanca i Nove Vesi do Ladanja nalazio se kameni stup s kipom Tužnog Isusa koji je bio podignut 1773. godine.

U 18. stoljeću grof Keglević sagradio je u Opeki prekrasan dvorac u kojem će kasnije živjeti Nadasdy, Draškovići i Bombellesi. Kako je dvorac u Zelendvoru postao premalen, a našao se i u vrlo lošem stanju, Draškovići kupuju Opeku i sele u nju, a dvorac preuređuju za stanovanje upravitelja imanja, upravu cijelog vlastelinstva i stanove činovnika. Kočijaš i biroši već su imali ovdje svoje stanove.

Zapadno od Zelendvora nalazio se mali majur *Korteš*, na kojem su uzgajali ovce. Ovčarnica je djelovala tako dugo kao i majerska, a poslije je služila za stanovanje biroša. Zelendvor je bio povezan s Opekom, Petrijancem i Varaždinom uskotračnom industrijskom željeznicom.

Posljednja obitelj koja je bila vlasnik Zelendvora je obitelj Bombelles. Napuštanjem Zelendvora i preseljenjem u Opeku Marko Bombelles mlađi preuređuje zgrade i osniva prvu tvornicu špirita.

Poduzeće *Opeka d.d.* za veletrgovinu vinom i proizvodnjom šampanjca bilo je osnovano 1922. godine s kapitalom od 250.000 dinara i smješteno u Zelendvoru. U ovo poduzeće, pored grofa Bombellesa, sudjelovao je i švicarski kapital.

Prije stotinu godina Zelendvor je imao 5 kuća i 52 stanovnika, a Korteš 1 kuću i 15 stanovnika. Danas Zelendvor ima 36 domaćinstava i 130 stanovnika.

U Zelendvoru se nalaze ulice grofa Bombellesa i Ljudevita Gaja.

Poslije drugog svjetskog rata Zelendvor je stradao u požaru. Ostale su sačuvane samo dvije zgrade i kapelica s grbovima Draškovića i Bombellesa.

Grofici Ferdinandi, udatoj Dassenburg, nakon agrarne reforme 1945. godine ostaje samo zemljišni maksimum kojega daje u zakup na obradu seljacima, da bi ju kasnije podijelila svojim slugama. Povremeno je dolazila u Zelendvor da bi pohodila svoje sluge i okitila grobove svojih najmilijih. Umrla je u Francuskoj 1986. godine.

Danas Zelendvor predstavlja jednu malu urbanu sredinu u kojoj se nalazi vrlo lijep Lovački dom izgrađen 1955./56. godine i Rasadnik šumarije Varaždin.

Stanovnici Zelendvora imaju posebnu povlasticu u odnosu na ona naselja kroz koja prolaze magistralne prometnice. Oni žive u prekrasnom perivoju okruženi uglavnom crnogoričnim šumama, a oslobođeni su svakog ekozagađivanja, osim onih sredstava koja se koriste za zaštitu poljoprivrednih usjeva.

Fazani, zečevi i ostala druga divljač, kao i bezbroj ptica na bisernoj jutarnjoj rosi i raspletenim prvim zrakama sunca pozdravljaju stanovnike toga zaselka.

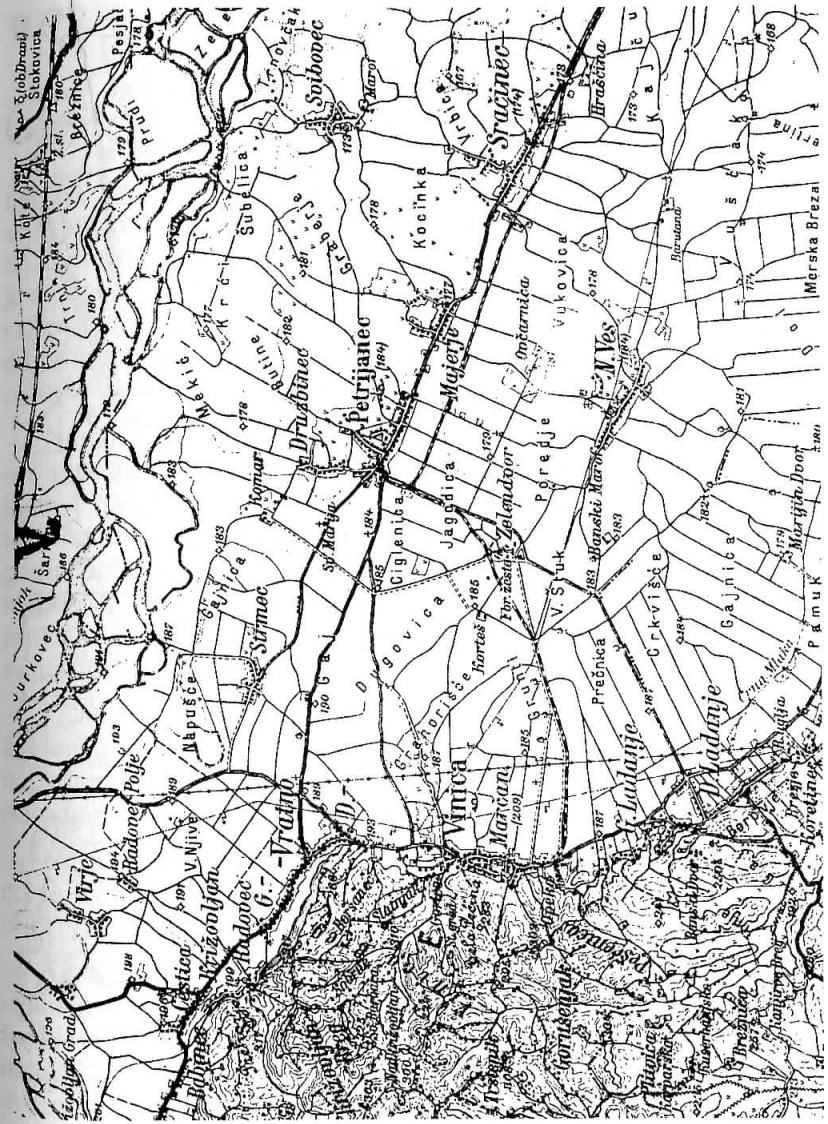

Zemljopisna karta područja Petrijanca iz 1930.

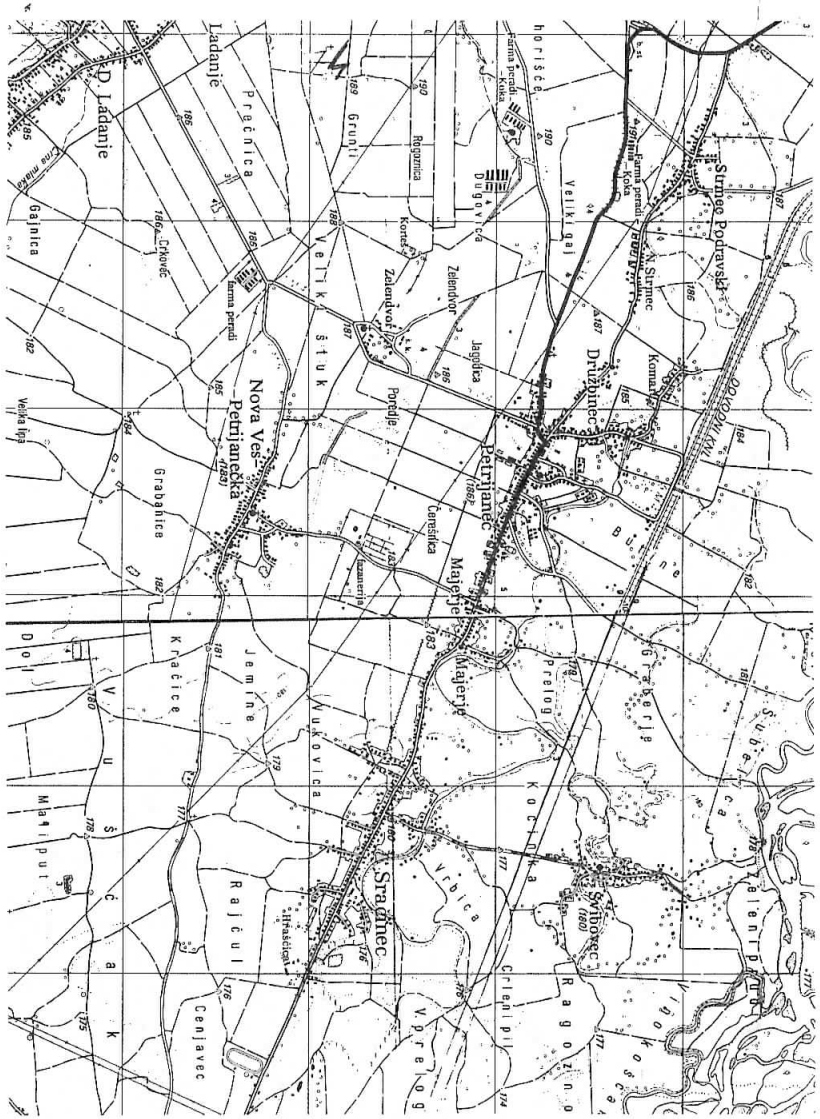

Zemljopisna karta područja Petrijanca iz 1978. s obilježenom trasom dovodnog kanala HE Varaždin

RURALNA PETRIJANEČKA ARHITEKTURA

Varaždinsko područje spada među najgušće naseljena ruralna područja u Hrvatskoj. Naselja na bregovitom dijelu su manja, dok su ona u nizini veća. Nizinska naselja obično su smještena uz prometnice što daje mogućnost da se protežu po nekoliko kilometara. Ekološki uvjeti i konfiguracija tla znatno su utjecali na oblikovanje i veličinu tih naselja. Sigurno je da ona u početku nisu imala takav oblik. Njihov razvojni put kao i razvoj nastambi bio je dugačak i raznolik. Čovjek je uvijek tražio odgovarajuće sklonište, ali i prostor koji će mu kao izvor hrane omogućiti uvjete za život.

Nema nikakvih podataka kako su izgledale prve nastambe na ovom području u pretpovijesno doba. Od vremena boravka Rimljana i nadalje imamo više podataka o tome. Zna se da su u ravničastim područjima ljudi stanovali u zemunicama da bi kasnije gradili kolibe ili šatore. Služili su se drvenom građom koja im je bila najpristupačnija. U močvarnim područjima gradili su sojenice, što je možda bio slučaj i na ovom, budući da je ono bilo dosta močvarno, odnosno poplavno od rijeke Drave.

U kasnijim razdobljima korišten je drugi materijal – glina i kamen lomljenjak. Da bi bili sigurniji i lakše se oduprli češćim napadanjima pljačkaša i međusobno se pomagali, kuće su gradili u skupinama, pa bi tako nastao zaselak, selo ili trgovišće.

Najstariji dio petrijanečkog naselja bio je smješten oko prostora crkve, koja se spominje već u 14. stoljeću kao »Ecclesia Santi Petri in B(r)uchina«, jer se u to vrijeme tako zvao Petrijanec.

Taj dio naselja povučen je od glavne ceste pa danas predstavlja jedan od rijetkih seoskih trgova na kojem je smještena župna crkva, župni dvor, općinska vijećnica, škola (do 1955.), pošta (do 1951.), danas Zdravstvena stanica, novoizgrađeno vatrogasno spremište s dvoranom društvenog doma.

Prednji dio parka bio je oko 1903. godine zasađen divljim kestenima i lipama. Drveće je zbog starosti posječeno 1977. godine

i zasađen je novi park s različitim ukrasnim grmljem, crnogoricom i bjelogoricom. Danas predstavlja vrlo lijepu zelenu površinu koja krasi prostor ispred vijećnice i crkve.

Petrijanečka vijećnica bila je jedinstvena zgrada takvog oblika od svih seoskih općinskih zgrada.

Petrijanec je koncem 18. stoljeća bio slobodna općina sa svojom vijećnicom i sucem. U posljednjem desetljeću tog stoljeća došlo je do katastrofalnog požara koji se desio 1796. godine. Tada je izgorjelo 36 kuća, ili gotovo polovica sela. U tom požaru oštećena je bila i župna crkva i župni dvor. Najvjerojatnije je da je u tom požaru izgorjela prastara škola, jer se prema vizitacijama od 10. listopada 1808. godine spominje kako je na mjestu prijašnje učiteljeve kuće, koja je uništena u požaru, izgrađena nova »kuća od kamena i drveta na dva kata« (odnosno bile su samo dvije etaže – prizemlje i kat). Novom izgradnjom selo dobiva izgled kasnobaroknog tipa.

Najatraktivnija zgrada bila je općinska vijećnica, koja je izgrađena negdje u drugoj polovici 18. stoljeća. To je niska prizemnica, građena sva od kamena lomljenjaka s tipičnim unutrašnjim rasporedom zagorske brvnare. Po uzoru na varaždinsku vijećnicu u 19. stoljeću dozidan je dvokatni toranj. Za izgradnju tornja graditelji nisu pojačali temelje, već su ga sagradili na zidovima postojećeg temelja. Zidovi su podržavali bačvasti svod. Zbog preslabih temelja, nedovoljne izolacije, djelomično staroga crijepa i pojačanog prometa teškim motornim vozilima, toranj se srušio jedne nedjelje poslije podne, mjeseca kolovoza 1960. godine. Za sadašnje i buduće generacije sačuvano je nekoliko fotografija koje otkrivaju kako je nekada izgledala petrijanečka vijećnica.

Postoji interes i dobra volja današnjega čelništva u općinskom poglavarstvu, kao i načelnika općine, da se podigne toranj isti kakav je bio i da općinska zgrada ponovno poprimi svoj stari izgled te da predstavlja jedan od značajnih kultuno-povijesnih spomenika u Varaždinskoj županiji, a i u Hrvatskoj.

U tom kasnobaroknom obliku naselja ostale su još do nedavna najinteresantnije seljačke kuće koje pripadaju jozefinskom tipu.

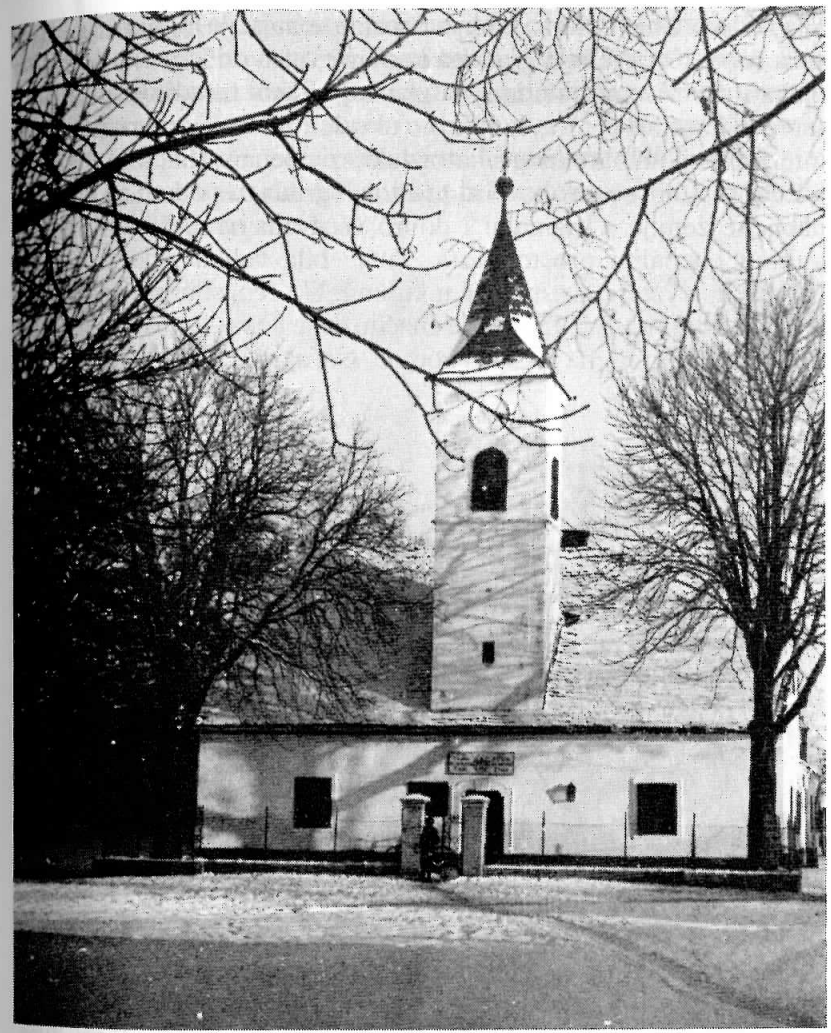

Vijećnica općine Petrijanec

Na današnjem Trgu sv. Petra nalazila se kuća obitelji Potočnjak. Ta je zgrada bila tipičan primjerak zagorske hiže s karakterističnim unutarnjim rasporedom. Ulazilo se kroz »lojpu« u kuhinju koja je

bila nadsvođena (boltana). S lijeve strane se nalazila manja a s desne veća soba. Kuća je bila građena kao uglovnica od kamena lomljenjaka i prekrivena slamom. Na glavnoj uličnoj fasadi ostao je još samo jedan stari prozor, koji je bio ukrašen zanimljivom rustičnom interpretacijom baroknog šiljatog luka izvedena u žbuci. U manjoj i većoj sobi bili su stropovi od hrastovih greda, a podovi su bili od nabijene zemlje. Originalni i dobro uščuvani namještaj bio je u kuhinji i ostalim prostorijama. Tu je bila velika zidana peć s pećnjacima i stara krušna peć u kuhinji. U većoj sobi na gredi bio je urezan natpis »P 1775«, što je značilo da je kuća vlasništvo obitelji Potočnjak, a građena je 1775. godine. Nažalost, danas te kuće više nema.

Kuća obitelji Potočnjak – sagrađena 1775.

Najkarakterističniji primjerak seljačke kuće jozefinskog tipa bila je kuća Mije Turšćaka. Ovaj tip kuće najduže se zadržao u pučkom graditeljstvu. Turšćakova kuća bila je izgrađena u drugoj polovici 19. stoljeća. Uža bočna fasada bila je okrenuta prema ulici, a šira prema dvorištu. Dvorišna strana bila je ukrašena brajdama vinove loze ispod koje se ulazilo u kuću. Njena uža ulična strana

bila je ukrašena oko prozora izrezanim izbočenim okvirima, koji su obično bili različito obojeni. To su bili tipični ukrasi od žbuke, koji je služio kao ukras kuće, a prozor za osvjetljenje i zračenje tavana. U kućama se nalazio, kao i u ostalim starim kućama, starinski namještaj sa zidanom peći i pećnjacima. Ulazna vrata bila su višebojno obojena. Za razliku od većine kuća iz 19. stoljeća ova je kuća bila pokrivena biber crijepom.

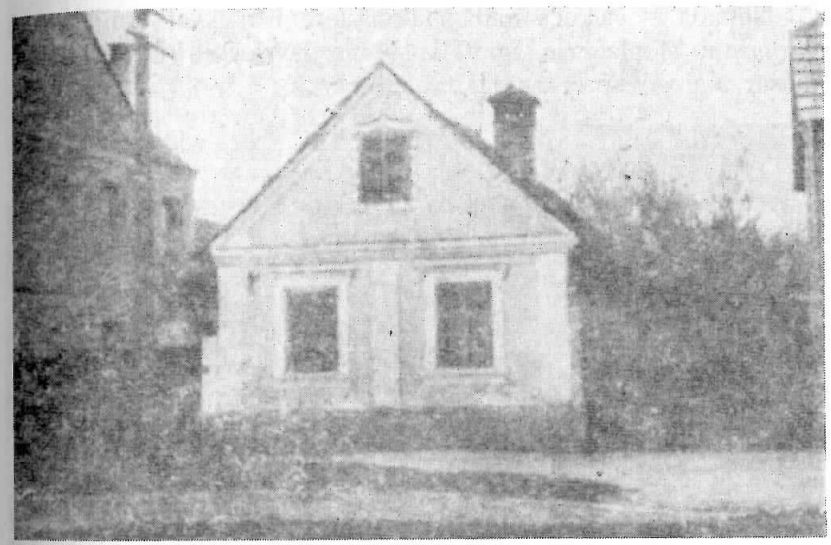

Kuća obitelji Mije Turšćaka – sagrađena u drugoj polovici XIX. stoljeća

Jedan, također interesantan, primjerak seljačke kuće je kuća Mirka Bogadeka, u kojoj danas živi obitelj Krfogec. Po starome nadimku domaćinstva zvala se »Lachovom« kućom. Tu su nekada živjeli preci zagrebačkog biskupa Josipa Lacha. Kuća se nalazi na samom uglu Nazorove i Trga sv. Petra, a graniči sa zgradom stare škole. Izgrađena je 1868. godine, a izgradili su je isti graditelji koji su gradili staru školu. Ova je kuća dosta velika, za razliku od onih koje smo opisali. Prostrana prizemna uglovnica pokrivena je biber crijepom. Fasada je vrlo jednostavno riješena. Prozori su u okvirima udubljenima u žbuku. S ulične strane na zabatu nalazi se tipična

bifora (dvodijelni prozor), da bi nad njom bio još jedan manji polukružni prozor.

Na široj dvorišnoj fasadi nalazi se ulazni portal (ulazna vrata) koji je na gornjem dijelu zaobljen i urezana je godina izgradnje – 1868. Unutrašnjost kuće je nešto veća sa širim hodnikom i većim sobama. Stropovi u sobama su od drvenih greda i dasaka. U njoj je bila ugrađena zidana peć s pećnjacima iz druge polovice 19. stoljeća.

Nekada je ova kuća imala najkompletniji i najkvalitetniji seoski namještaj. Mogla ga je i imati kad je njezin višegodišnji vlasnik bio mesar, a njegovi preci su bili imućni seljaci.

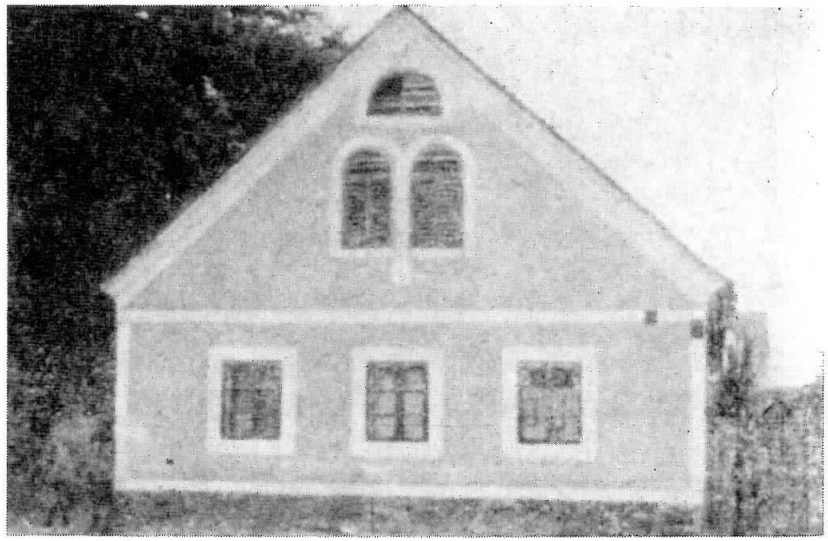

»Lachova kuća« obiteljska kuća Bogadeka – Krfogca, sagrađena 1868.

Danas više u Petrijancu nema takvih kuća. Nema više ni »stare« seoske idile. Stare kuće se ruše, grade se nove raznoraznih stilova i oblika, nažalost bez uzora na stare.

Seljačka kuća Mije Županića smještena je bila nedaleko Potočnjakove. Bila je drvene građe i omazana ilovačom iznutra i izvana te prekrita slamom. Zabatna strana bila je okrenuta prema

ulici – malom trgu. Ona je nosila sve karakteristike zagorske seljačke kuće. Ulaz u kuću nalazio se na dužoj dvorišnoj fasadi. Unutarnji raspored prostorija i uređenje bilo je tipično. Stropovi su bili od drvenih greda. Na gredi je stajao natpis V P 1847 (Valent Pongračić 1847.) U kući je bio originalni seljački namještaj, stara drvenarija (vrata i okovi) i stare zidane peći s pećnjacima.

Županićeva kuća

Uz tipologiju starih kuća potrebno je nešto reći i o materijalu i načinu gradnje, kao i o ostalim prostorijama koje su se nalazile na jednom seoskom domaćinstvu. Te kuće bile su uglavnom prizemnice, a sagrađene na zemljištu koje se zove grunt ili gruntišće. U najstarija vremena upotrebljavane su hrastove grede. Mnoge su bile sagrađene od pruća obmazanoga glinom. To pruće su mještani nazivali »pleterom«, a Petrijančani bi znali reći za takvu kuću »da je napravljena z blata«. Kasnije su se počeli upotrebljavati kameni blokovi i cigla. U početku su sve kuće bile pokrivene slamom (škopom) ili tankim piljenim daščicama (šindrom).

Petrijanečka sela pripadaju urbanistički karakterističnom tipu panonskih uličnih sela. Petrijanec je danas dugo ulično selo s nekoliko poprečnih ulica.

Do ovog stoljeća imao je tri posebno obilježene cjeline – Butinu, gornji i donji kraj. U novije vrijeme, poslije drugog svjetskog rata, selo je podijeljeno na ulice.

Ulice su slijedeće: Jedna od najdužih ulica, više od 3 km, Vladimira Nazora, zatim Butina, Braće Radića, Dravska, bana Josipa Jelačića, Matije Gupca, Ante Starčevića, Alojzija Stepinca, Zrinskih i Frankopana, Športska, Andrije Hebranga, Vrtna, Zelendvorska, Miroslava Krleže, Ivana Gorana Kovačića i Trg sv. Petra.

Prema tome, može se zaključiti da je danas Petrijanec naselje koje se izgrađuje prema urbanističkom planu i znatno se razlikuje od nekadašnjeg sela. Danas gotovo da i nema domaćinstva koje nema odvojeno dvorište oko kuće od ekonomskog dvorišta. Odvojeni dio ukrašen je gredicama cvijeća, zasađen ružama i ukrasnim grmljem te zasijan travom. Tu više ne dolazi perad. Drugi dio dvorišta, tzv. gospodarsko dvorište, služi za čuvanje poljoprivrednih strojeva i prostor za perad.

KOKOT NA KROVU

U Hrvatskoj rurarnoj arhitekturi skulpture »Kokota« i »Sv. Florijana« imaju posebno obilježje i značenje. U usmenoj predaji ima nekoliko tumačenja. Jedni ističu: »Kokot na krovu se nalazi zato što nije kokoš, jer bi tada bilo teško popeti se gazdarici kad bi išla po jaja«.

Drugi ističu pjesmicom:

»Kad žarko sunce sviće
i kokot zakukuriče,
ustani domaćine,
jer novi dan započinje«.

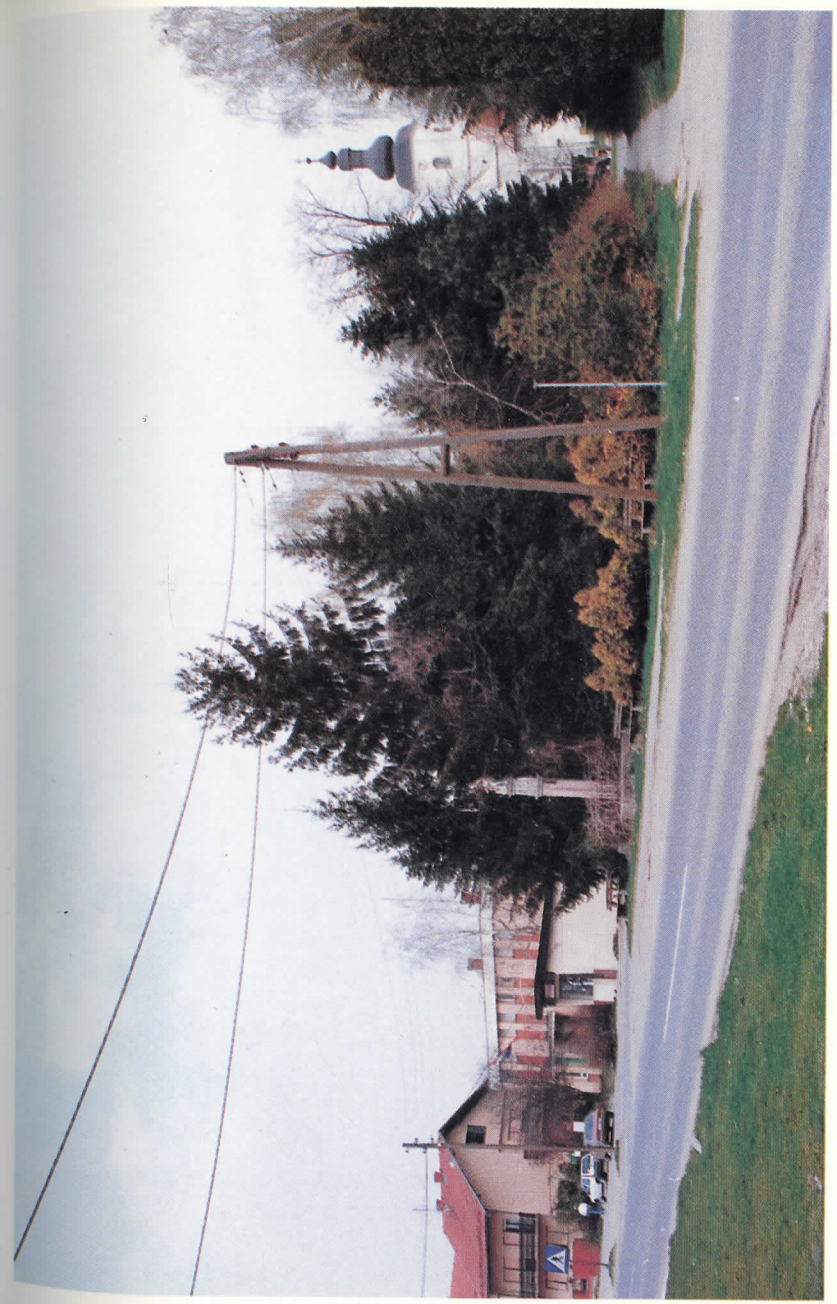

PETRIJANEC – park, Župna crkva, spomenik Sv. Florijana, zgrada Matičnog ureda, pošte i apoteke

MAJERJE – benzinska postaja

Zbog svog kukurijekanja u ranu zoru pijetao je znak budnosti i pripravnosti.

U katoličkom smislu »pijetao je znak muke Kristove«. To značenje ima oslonac u Kristovom odgovoru Petru na njegovo uvjeravanje da će ostati vjeran. (Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva).

Prema tome, »kokot« na sljemenu krova kuće naših domaćinstava predstavlja pripadnost katoličkoj vjeri.

Kip sv. Florijana stavlja se kao zaštitnik od požara. Brojne kuće u općini Petrijanec obilježene su stoga tim tradicionalnim znakovima.

KUĆNE ZADRUGE U PETRIJANCU I OKOLICI

Kada je bilo ozakonjeno kmetstvo od strane anžuvinskih kraljeva, javio se novi socijalni sloj ljudi koji su bili ovisni o vlasniku posjeda. Ti vlasnici davali su neplodnu zemlju kmetovima da si na njoj sagrade kuću i da osnuju kućne zadruge, kako bi ih na taj način vezali uz sebe. Kad su prodavali posjed, prodali su i kmetove. Kmet bi dobio do 20 jutara zemlje, 4 jutra livade, te građevno drvo za kuću i ogrjev. Neki su uzeli i vinograde za obradu. U samim domaćinstvima počele su se razvijati kućne ili obiteljske zadruge. U obiteljskim zadrugama živjeli su otac i majka sa svom svojom djecom. Nakon ženidbe sinova ili udaje kćeri, dolazio je novi član u kuću. Svi su živjeli zajedno. Zajedno se i radilo. Raspored poslova određivao je otac ili ako oca nije bilo ili je teško bolestan ili star, tada bi ga zamjenjivao najstariji sin. Ako je bilo više sinova i kćeri, što je bila česta pojava, tada je bilo u zadruzi oko 30 – 40 članova. U Petrijancu je bilo nekoliko velikih kućnih zadruga.

U prvih nekoliko godina vlasnik posjeda nije tražio naknadu, ali kasnije su korisnici morali dobro i »debelo« otplaćivati. Sve obveze

kmet je morao izvršiti, a viškove prema propisanom *Urbaru* (privatno-pravni ugovor) predati.

Kućedomaćin je morao davati devetinu uroda, dva težaka tjedno koji su radili na poljima koje je veleposjednik ostavio za sebe. Prema običaju, za svaki blagdan kmet je morao donijeti neki poklon. Taj običaj se zvao »obveza časti«. Desetinu od svog uroda morao je davati crkvi, a za kraljeve bi sakupljali novac koji su koristili za vojsku, a zvala se »dimnica«.

Zbog slabih godina, elementarnih nepogoda i velikih davanja seljacima često nije ostajalo ni za jelo, tako da je došlo do češćih pobuna. Preveliki broj članova u domaćinstvu i postepeno propadanje plemićkih veleposjeda dovelo je do raspada kućnih zadruga. Kmetovi su se željeli osamostaliti i osloboditi plemićkog jarma. Većina kućnih zadruga se raspala u drugoj polovici 19. stoljeća, iako su se neke zadržale još i u prvoj polovici 20. stoljeća.

Raspadanjem zadruga došlo je do podjele zemljišta i vlasništva. Mnoge zadruge i njihovi novi vlasnici nisu mogli a neki nisu htjeli gruntovno srediti novo vlasništvo, što je dovelo do velikih neprilika kod naplate poreza. Dolazilo je stoga do češćih sukoba između naroda i vlasti.

Raspad zadruga pojačao je i proces raslojavanja i proletarizacije sela. Oranice su se dijelile na više vlasnika a parcelizacija je stvarala mnoge međe. Bezemljaši su morali raditi za niske nadnice. Bilo je i onih koji su zbog prehrane obitelji morali prodavati zemlju. U takvim prilikama stvarao se sloj imućnih i siromašnih kojih je iz dana u dan bilo sve više i više. Imućni seljaci i trgovci imali su mogućnosti posuđivati novac uz dosta visoke kamate. Najteža kriza bila je sedamdesetih godina prošlog stoljeća. U takvim kriznim situacijama javljaju se učestale krađe, provale hajdučkih skupina koje su napadale karavane trgovaca i pljačkale sela.

Godina 1903. bila je poznata po spontanim pobunama diljem cijele Hrvatske protiv apsolutizma Khuena Hederwarija. U Novoj Vesi iste se godine u proljeće pobunila veća grupa seljaka i napala

je grupu žandara. Pobune su imale za cilj političko i gospodarsko oslobođenje. Takvo stanje trajalo je sve do početka prvog svjetskog rata.

To su bile vrlo teške godine. Siromašni su mnogobrojnu djecu davali imućnijima za sluge, nadničare i napoličare. Za kruhom se odlazilo i u obližnju Sloveniju, ali i u prekooceanske zemlje. Bilo je i onih koji se iz prekooceanskih zemalja nisu nikada vratili.

Kod kuće su djeca i mladež ponekad nešto zarađivali kao »pogoniči« u lovu, koje su pripremali plemići za svoje prijatelje i državne uzvanike. Bilo je i takvih siromašnih obitelji koje su za komadić zemlje koju su dobili da si na njoj sagrade kućicu morale »dati«, tj. odraditi 18 težaka i hajkača u trodnevnom lovu godišnje.

Kako je plemstvo imalo osiguranu radnu snagu od kmetova, bezzemljaša i nadničara u trenutku svoga uspona počelo je živjeti vrlo raskošno. Zbog velikih troškova takva života i pohlepe za novcem počeli su uz »otkup« oslobađati imućnije kmetove, najprije obveze od tlake, zatim devetine i na kraju posjed koji je postao vlasništvom kmeta. Tako su mnogi kmetovi postali slobodnjaci, prije nego što je 1848. godine stupio na snagu zakon o ukinuću kmetstva. Postupno je došlo do novog načina zaduživanja seljačkog domaćinstva. Umjesto devetine državi seljaci moraju plaćati porez, a crkvi davati lukno.

Pojavom industrije počela se zapošljavati radna snaga i stvoren je novi socijalni sloj – radnički. Međutim, još uvijek je veći dio seljaka ostao na svojim zemljama koje su dobili agrarnom reformom, a oni drugi koji su imali malo ili bili bez nje, ostali su kao nadničari u vidu stočara, splavara i radnika u industrijskim pogonima. Na takav način mnoga naša domaćinstva došla su do svojih posjeda, a neki su se zaposlili kod viničkih i zelendvorskih grofova na gospodarstvu, lovištima, na rušenju šuma, transportu drva, u obradi vinograda i u tvornici žestokih pića, šampanjca i špirita.

STARI PETRIJANEČKI SAJMOVI

Sajmovi su bili jedan od najvažnijih činitelja u stvaranju većih naselja i gradova. Zbog njih su mjesta određena za sajmišna imala određene povlastice. Već u 16. stoljeću bilo je povlaštenih sela i naselja s pravom da održavaju sajam. Godine 1580. vladar i vinički vlastelin Nikola Isstwanffy odobrio je godišnje dva sajma Petrijancu. Sajmovi su se održavali na dan Sv. Petra i Pavla, koncem lipnja, i na dan Obraćenja Sv. Pavla. Time je Petrijanec stekao pravo na naziv *trgovište*. Mnogo važniji od tih bili su lokalni – mjesečni ili tjedni sajmovi.

U početku sajmovi su okupljali trgovce koji su obilazili naselja i prodavali skupu i luksuznu robu koju su dobavljali iz prekomorskih zemalja. Takva se roba najviše prodavala u gradovima. Sajmovi po trgovištima bili su skromniji, a na njima se najviše prodavala stoka, žito, razno platno, obuća, glineno i drveno posuđe, te željezno i drveno oruđe za obradu zemlje.

Sajmovi koji su se razvijali u srednjem vijeku usko su bili vezani uz izgradnju crkvenih objekata. Stoga se oni i održavaju uz župne i druge crkve, a vrlo često su vezani vremenom održavanja zaštitnika crkve ili sela.

Postojale su tri vrste sajmova – obični, drugi slobodni i oni vezani uz crkveni praznik i zaštitnika crkve i sela.

Obični sajmovi održavali su se od davnina. Na njima se obavljala zamjena žitarica i stoke za krzna ili zamjena za ostala naturalna dobra.

U 15. i 16. stoljeću najvažnije sajamsko središte u Županiji bio je Varaždin. Razvoj sajmova je vrlo dobro pogodovao gradovima, jer su se u tim mjestima počela razvijati vojna uporišta, pa su se na njima opskrbljivali vojnici.

Već 1580. godine imamo zabilježeno o sajmovima Hrvatskoga zagorja.

Tjedne sajmove imali su:

- Varaždinske Toplice
- Krapina
- Vinica
- Veliki Tabor
- Varaždin
- Lepoglava
- Ludbreg
- Klanjec
- Selnica

Godišnje sajmove imali su:

- Varaždinske Toplice
- Varaždin
- Krapina
- Vinica
- Desinić
- Mali Tabor
- PETRIJANEC
- Lepoglava
- Kamenica

Prostor na kojem se održavao petrijanečki sajam je prostor kraj sadašnjega groblja ili »cintora«. Tamo je bio veliki prostor koji je bio ograđen drvoredom lipa. Na jednom kraju bila je načinjena ograda od željeznih cijevi, za koje su vezali stoku. Na tom prostoru uz krave i konje seljaci su prodavali i svinje.

Na tom sajmu prodavalo se također lončarsko i drveno suđe, užarski pribor, odjeća i obuća. Kasnije su se sajmovi održavali svake srijede od 8 do 12 sati. Mnogi su na sajam došli radi razgledavanja, a bilo je i pečenjara čiji su se proizvodi u pravilu zalijevali vinom.

Svaka kupovina, pogotovo ona krupnija, morala je biti »zalijana«. Kada su se kupac i prodavač pogodili, udarili bi šakom o šaku i na taj su način potvrdili da je »roba« kupljena. *»Aldomaš«* se morao platiti – a često su kupac i prodavač to činili naizmjence uz obveznu prisutnost »navijača« u kupnji i prodaji. Najljepše je bilo sve to obaviti pod *»ponjavom«* – šatorom!

Sajmovi koji se posebno pamte s početka 20. stoljeća bili su i oni godišnji. U ljetu i jesen pojavilo se na njima mnogo blaga. Kako su općini Petrijanec pripadala i sela Sračinec i Svibovec, ti su sajmovi bili dosta bogati, jer su s blagom dolazili prodavači i iz Vinice, Vratna i Cestice, pa čak i iz Vidovca.

Pregled broja stanovnika po naseljima Županije varaždinske

Da bismo dobili potpuniju sliku o stanovništvu, poslužit ćemo se statističkim podacima o broju stanovnika kroz šest stoljeća. Broj

stanovnika po naseljima također nam govori o tome kako je Petrijanec bio jedno od srednjih naselja koje je steklo pravo na status trgovišta.

Naselje	Broj stanovnika 1480. god.	1598. god.
Varaždin	1700–2000	2000–2300
Vinica	230–280	500–700
Varaždinske Toplice	400–500	150–220
Petrijanec	200–230	350–400
Ivanec	nema podataka	230–270
Lepoglava	150–200	200–250
Kamenica	140–280	100
Trakošćan	80–100	50–90

U sljedećem prikazu dat ćemo podatke o broju stanovnika kroz proteklih 136 godina.

Pregled stanovništva općine Petrijanec po naseljima od 1857. do 1993. godine

	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1945.	1953.	1961.	1971.	1981.	1993.
Družbinec i Komar Marof	292	277	275	330	339	423	494	499	543	600	582	551	592	566
Majerje i Majer. Ovčarnica	355	388	414	478	501	539	542	643	688	703	715	694	757	820
Petrijanečka Nova Ves i Zelendvor	717	815	921	986	929	1029	1110	1078	1105	1112	1077	1058	1071	987
Petrijanec	845	989	1063	1126	1114	1189	1247	1305	1360	1385	1408	1452	1440	1593
Podravski Strmec	272	317	328	395	390	451	462	552	590	608	659	682	648	710
UKUPNO:	2481	2786	3001	3315	3273	3631	3855	4077	4336	4408	4441	4437	4508	4676

U sljedećim podacima, koji su uzeti iz »Političkog i sudbenog razdieljenja« Kraljevine Hrvatske i Slavonije – *Repetitorij mjesta*, objavljeni u Zagrebu 1889. godine, navest ćemo nekoliko osnovnih podataka, ne samo o broju stanovnika, već i drugih da bismo dobili jasniju sliku o naseljima općine Petrijanec.

REPETITORIJ MJESTA – PUČKI POPIS – 1880.

Porezna uprava	Naselje	Površina jutara	Površina čhv	broj kuća	broj žitelja	muško	žensko	Rimokatolika	Župa	Grkoistoč. vjeroispov.
DRUŽBINEC	Družbinec	2490	927	39	275	140	135	275	RKŽ Petrijanec	–
	Komar Marof									
	Strmec			36	328	149	179	328		
	Gaj									
MAJERJE	Majerje	1470	358	40	414	207	207	414	RKŽ Petrijanec	–
	Majerska Ovčarnica									
NOVA VES	Nova Ves	1947	1050	79	871	431	440	871	RKŽ Petrijanec	–
	Banski Marof			5	50	30	20	50		
	Zelendvor									
PETRIJANEC	Petrijanec	2114	1570	131	1063	528	536	1063	RKŽ Petrijanec	–
SRAČINEC	Sračinec	2624	990	74	936	472	464	935	RKŽ Varaždin	1
	Svibovec									
God. 1880.	OPĆINA PETRIJANEC	10655	95	445	4344	2145	2139	4344	2	1

NAPOMENA: Ovi se podaci odnose na stanje 31. prosinca 1880. godine.

Broj upravnih općina	1
broj poreznih općina	5
broj trgovišta	1
broj sela	6
broj zaselaka	2
broj pusta	1
Sva obitavališta	10

Mjesni sud u Petrijancu	1
Kotarski sud u Varaždinu	1
Porezništvo u Varaždinu	1

REPETITORIJ PREBIVALIŠTA – PRIRUČNI POPIS – 1890. god.

Porezna uprava	Naselje	Broj kuća	Prisutno građana	Župa rimokatoličke vjeroispovj.	Pučka škola	Površina Jutara	Površina Čhv
DRUŽBINEC	Družbinec	39	303	RKŽ Petrijanec	Petrijanec		
	Komar Majur	2	27	RKŽ Petrijanec	Petrijanec		
	Strmec	46	393	RKŽ Petrijanec	Petrijanec	2.490	927
	Gaj	1	2	RKŽ Petrijanec	Petrijanec		
MAJERJE	Majerje	46	457	RKŽ Petrijanec	Petrijanec		
	Majerska Ovčara	2	21	RKŽ Petrijanec	Petrijanec	1.477	358
	Nova Ves	96	887	RKŽ Petrijanec	Petrijanec		
	Banski Marof	2	32	RKŽ Petrijanec	Petrijanec		
	Zelendvor (vlastelinsko dobro)	5	52	RKŽ Petrijanec	Petrijanec	1.942	1.050
	Korteš-Ovčara vlastelin. dobro	1	15	RKŽ Petrijanec	Petrijanec		

Porezna uprava	Naselje	Broj kuća	Prisutno građana	Župa rimo-katoličke vjeroispovj.	Pučka škola	Površina	
						Jutara	Čhv
PETRIJANEC	Petrijanec	138	1126	RKŽ Petrijanec	Petrijanec	2.114	1.570
SRAČINEC	Sračinec	83	1095	RKŽ nadležnost Sv. Vid Varaždin	Sračinec	2.624	990
	Svibovec	49	504				
Godina 1890.	Općina Petrijanec	510	4914	2	2	10.655	95

Napomena: Ovi se podaci odnose na 31. prosinac 1890.

Broj upravnih općina	1	Financijsko ravnateljstvo Varaždin	1
Broj poreznih općina	5		
Broj trgovišta	1		
Broj sela	6	Porezni ured Varaždin	1
Broj zaselaka	2	Posljednja pošta Petrijanec	1
Broj pusta	4	Posljednja brzojavna postaja	
Svih prebivališta	13	Vinica	1

Mogli smo primijetiti da je između 1880. i 1890. godine otvorena pošta u Petrijancu. Pošta je radila samo za pisma i pakete.

Poštanske pošiljke bile su prevožene poštanskim kočijama.

PODACI O DEMOGRAFSKIM PRILIKAMA I ZGRADAMA

Kraljevski zemaljski statistički ured je izdao podatke o demografskim prilikama i zgradama za stanovanje s danom 31. prosinca 1910. godine

Upravne i porezne općine	Broj građana														
	Prisutno žiteljstvo			Spol		Vjeroispovijed				Po materinskom jeziku					
	Građans. stanovniš.	Vojnič. stanovn.	UKUPNO	Muško	Žensko	Rimokatolička	Grčko istočna	Izraelčana	Evangelista	Hrvatski	Slovenski	Češki	Mađarski	Njemački	Ostali
Družbinec	362	–	302	185	177	362	–	–		252					
Komar	61	–	61	35	26	61				58	–	2	–	1	
Podravski Strmec	441	–	441	271	170	441	–	–		441					
Zelendvorski gaj	10	–	10	6	4	10				10					
P.O. DRUŽBINEC	874		874	497	377	874				871	–	2	–	1	
Majerje	522	–	522	248	274	522				522					
Majerska Ovčarnica	17	–	17	8	9	17				17					
P.O. MAJERJE	539		539	256	283	539	–	–		539					
Banski Marof	49	–	49	28	21	49				49					
Petrijan. Nova Ves	933	–	933	476	457	926	–	7		923					10
Zelendvor	110	–	110	56	54	105	–	4	1	97		1	7	5	
P.O: Petrij. Nova Ves	1092		1092	560	532	1080	–	11	1	1096		1	7	5	10
Petrijanec	1189	–	1189	569	620	1185	1	3		1189					
Sračinec	1327	1	1328	663	665	1327	1			1326	2				
Podrav. Svibovec	608	–	608	304	304	608				607	1				
P.O. SRAČINEC	1935	1	1936	967	969	1935	1			1933	3				
Upravna i porezna općina Petrijanec	5629	1	5630	2799	2831	5613	2	14	1	5601	3	3	7	6	10

Spomenute 1910. godine općina Petrijanec zauzimala je površinu od 61,44 km^2.

Kuća za stanovanje, koje su bile građene od opeke, bilo je 529, a građenih od ilovače 30, od drvenih tesanica ili piljenica 168. Crijepom je bilo pokriveno 415 kuća, drvenim daščicama (šindrom) 2 kuće i slamom ili šopom 310 kuća. Na cijelom području bilo je 727 stambenih kuća, što u prosjeku iznosi da je u svakoj kući stanovalo oko 7,75 osoba. Svakako da je to samo prosjek, jer imamo podataka da je, recimo, u dvije kuće stanovalo 27 osoba, ili u jednoj 15.

Po starosnoj dobi podaci su sljedeći:

od 0 do 6 godina	928 osoba
od 6 do 11 godina	748 osoba
od 12 do 14 godina	377 osoba
od 15 do 24 godine	923 osobe
od 25 do 59 godina	2236 osoba
preko 60 godina	407 osoba
nepoznata starost	1 osoba
UKUPNO:	5630 osoba

Pismenost u dobi preko 6 godina:

– čita i piše	3629 osoba
– samo čita	158 osoba
– ne čita i ne piše	915 osoba

Od 4702 osobe koje su starije od 6 godina, opismenjeno je 3629 ili 77,12 posto osoba. Osoba koje su naučile čitati bilo je 158 ili 3,36 posto. Nepismenih osoba bilo je 915 ili 19,46 posto. U prisutnom žiteljstvu bila je 81 osoba koja nije imala zavičajnost. Privremeno odsutnih u inozemstvu bilo je 97. Općini Petrijanec je pripadalo zemljište od 61,44 km^2 ili 10.676 jutara i 174 četvorna hvata.

Upravna i porezna općina bila je organizirana u:

– 1 upravnu općinu
– 5 poreznih općina
– 1 trgovište
– 6 sela
– 3 pusta-majura
– 2 zaseoka

12 naselja ukupno

Mjesni sud bio je za cijelu općinu u Petrijancu. Izborni kotar za Petrijanec bio je Biškupec kojem su osim Petrijanca pripadali i: Jalžabet, Križovljan Cestica, Šemovec, Vidovec i Vinica. Petrijanec je pripadao poreznom uredu u Varaždinu, vojnoj popunidbi zapovjedništva u Bjelovaru. Ispostava kotarskog suda bila je u Vinici. Oružnička postaja je također pripadala Vinici, kao i brzojavna postaja. Poštanska ispostava bila je u Petrijancu.

Ovdje su iznijeti samo osnovni podaci na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće.

Od godine 1857. do 1993. broj stanovnika se povećao za 2.195, ili za sto godina od 1890. do 1993. za 1361 stanovnika. Posljednjih 13 godina blagi porast osjeća se u Družbincu, Majerju, Petrijancu i Strmcu, a pad u Novoj Vesi.

Broj domaćinstava

	1981.	1993.	
Družbinec i Komar	127	128	+1
Majerje i Majer. Ovčarnica	171	192	+21
Petrijanečka Nova Ves i Zelendvor	259	240	–19
Petrijanec	368	433	+65
Strmec	159	183	+24

Prema podacima broj domaćinstava smanjen je jedino u Novoj Vesi. Stara se domaćinstva »gase«, a mladi odlaze u grad.

CRKVENA KULTURA

ŽUPA PETRIJANEC

Pisanih podataka o početku rada petrijanečke župe nema. Podaci ili nisu nađeni ili su pak nađeni pa su nebrigom izgubljeni. U drugom svjetskom ratu i godinu dvije poslije uništavala se mnoga arhiva. Poznata su dva slučaja uništavanja petrijanečke arhive. Jedan je bio 1943. godine, kada je došla grupa »terenaca« – pripadnika NOP-a, koja je spalila dobar dio najstarije općinske arhive. Drugi slučaj zbio se 1946. godine kada su vlasti naredile da se i ostatak arhive spali. Mnoge su crkvene knjige bile odnijete, neke su od njih vraćene, a nekih više nema. Najstariji pisani podaci s kojima smo se služili govore nam da se Župa Petrijanec spominje već 1334. godine.

Pretpostavlja se da je u našem kraju moglo biti mješovito stanovništvo s latinskim i glagoljaškim svećenicima, ali župe u 9. stoljeću još nije bilo.

Prema nekim izvorima može se zaključiti da je petrijanečka župa postojala prije negoli Zagrebačka biskupija, dakle prije 1094. godine, jer se u raznim prastarim dokumentima spominje kao Župa sv. Petar u Bučini. Jedno vrijeme zbog smanjenja stanovnika, nedostatka svećenika i turskih ratovanja Župa je bila privremeno ukinuta, a Petrijanec i susjedna naselja pripadali su Župi u Vinici. Župa Petrijanec ponovno je obnovljena 1637. godine. Nova Ves i

Strmec i dalje su ostali pod Župom Vinica, sve do 1778. godine kada se vraćaju župi Petrijanec.

Već 1638. godine vizitator upisuje župnu crkvu kao lijepu kamenu građevinu s impozantnim tornjem u kojem je tada bilo čak sedam zvona. Iznutra je bila vrlo lijepo oslikana. Posebno ukusno je bio oslikan boltani svod. Ostali dio crkve, kor, propovjedaonica, ormarić na oltaru – bili su izrađeni u drvetu, vrlo lijepo izrezbareni i pozlaćeni. Nekada je glavni ulaz u crkvu bio s južne strane. Ispred tog ulaza bilo je drveno predvorje.

Crkva je bila do 1687. godine pokrivena drvenim daščicama, kasnije kamenim pločicama. Godine 1688. je zabilježeno da se u predvorju nalaze slike bivših oltara sv. Petra i sv. Jakoba. Novi oltari su dvokatni. Na glavnome se nalaze kipovi sv. Petra i Pavla, uz njih stoje manji kipovi sv. Tome, Andrije i Katarine. Na gornjem dijelu nalazi se kip sv. Antuna Padovanskog sa Stjepanom i Lovrom. Slika Marijinog uznesenja i krunjenja nalazi se na lijevom pokrajnjem oltaru, a na desnom dvostruki je prikaz sv. Pavla.

Uz sam ulaz u lađu s lijeve strane nalazi se kapela sv. Rozalije, koja se spominje u vizitacijama već 1691. godine. Tih godina uz kip sv. Rozalije stajali su kipovi Fabijana i Sebastijana, a iznad njih slika sv. Klare, dok je na samom vrhu bio kipić sv. Mihaela. Najvjerojatnije je da je na prijedlog tadašnjeg župnika ili možda zbog nekih oštećenja došlo do promjena, pa je 1695. godine maknuta slika sv. Klare koju je zamijenila uljana slika sv. Ane, a uz nju su postavljeni kipovi sv. Lucije i sv. Apolonije.

Do ponovnog preuređenja crkve dolazi 1741. godine. Glavni oltar je preuređen i postavljena nova slika sv. Petra, a u gornjem dijelu slika Presvetog Trojstva, a iznad nje nalazi se kipić uskrsnog Spasitelja. Pokrajne oltare dao je preurediti 1760. godine Kristofor Bedeković, tutor maloljetnih Draškovića. U tom preuređenju dolazi do promjena. Uz kip sv. Pavla postavljeni su kipovi Kristofora i Antuna Padovanskog. Slika Obraćenja sv. Pavla ostavljena je na gornjem dijelu oltara, a dodani su kipovi sv. Franje Ksaverskog i Ignacija Lojolskog. Drveni kip Majke Božje na istoimenom oltaru je stavljen u ormar sa staklenim

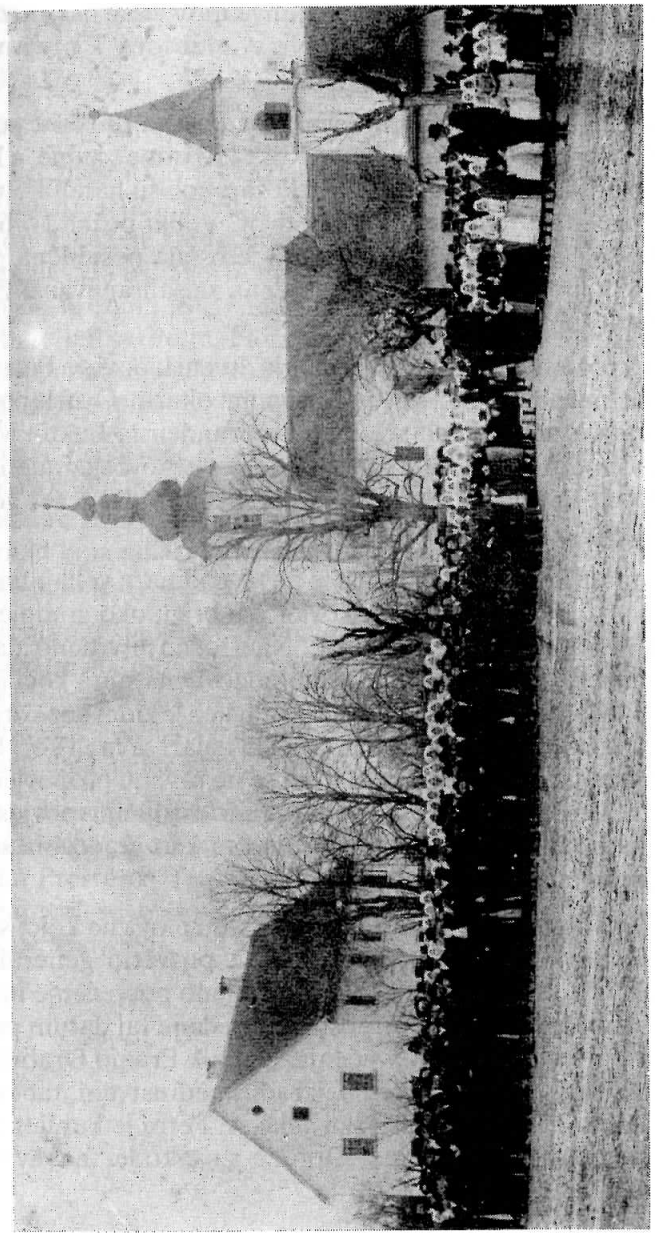

Župljani na Trgu poslije sv. mise – snimljeno početkom XX. stoljeća

vratima, a sa strane su postavljeni kipovi Marijinih roditelja. Gornji dio oltara krase kipovi sv. Izidora i njegove žene Marice.

Spomenute 1760. godine vizitator uočava da su u pokrajnjoj kapeli novi kipovi sv. Rozalije, te Roka i Kristine s jedne, a Fabijana i Terezije Avilske s druge strane. Požari koji su harali Petrijancem nisu poštedjeli ni crkvu ni župni dvor. Veliki požar 1776. godine uništio je veći dio crkve, jedino što je ostala pošteđena pokrajna kapela, koja je bila nekada prigrađena za sahranjivanje župnika i uglednih župljana.

Od požara su spašeni iz predvorja drveni kipovi sv. Petra i Pavla, koji su nekada 1688. bili na glavnom oltaru. Ove kipove su iz nepoznatih razloga dali preurediti u evanđeliste Luku i Marka, te su ih smjestili u polukružnom prostoru novosagrađene crkve. Sačuvana kapela od požara služila je punih dvadeset godina za obavljanje crkvenih obreda.

Gradnja nove crkve trajala je dosta godina, a veliku financijsku pomoć dao je Franjo I. Drašković. Svu brigu oko gradnje imao je tadašnji župnik Đuro Čačković. Nije točno utvrđeno da li je iz temelja izgrađena nova ili je samo obnovljena stara koja je obgorjela. U lađi pred ulazom iz tornja postavljen je zidni kor s orguljama. Nad sakristijom s desne strane svetišta nalazi se mali kor. Iz sakristije, stepeništem maloga kora ulazi se na drvenu propovjedaonicu, koju resi kip Dobrog pastira. Prema mišljenju povjesničara i putopisca Gjure Szabo stoji da je crkva kao građevina sa svojim oltarima manje umjetničke vrijednosti.

U svetištu iznad vratiju sakristije stoji ploča na kojoj se nalaze podaci da je crkvu 24. svibnja 1822. posvetio generalni vikar biskup Josip Žalec, te odredio da se njeno posvećenje ima slaviti 2. adventske nedjelje. Pretpostavlja se da je taj datum povezan s datumom prvobitnog posvećenja. Župnik Franjo Drabić je 1840. godine dao oslikati crkvu i izraditi jedinstveni tabernakul s ogledalima. Današnja oltarska slika sv. Petra je kupljena u Beču i postavljena 1867. godine. Orgulje su također nabavljene iste godine.

Kapelu u čast Svete Obitelji dao je podići mještanin Petrijanca Franjo Ivančić 1906. godine, koja se nalazi u ulici Vladimira Nazora i I. G. Kovačića.

Osim crkve Petrijanec ima i više kipova u selu i izvan njega.

Jedan od najstarijih i možda najljepših kipova nalazi se uz glavnu cestu na izlazu prema Mariboru. Na vrhu stupa je kip okrunjenog Isusa u sjedećem stavu. Desnom rukom mu je podbočena glava, a u lijevoj bi trebalo biti žezlo koje nedostaje. Na samom stupu urezana je godina 1773. Na prednjem dijelu stupa nalaze se bareljefi sv. Petra, Florijana i Antuna Padovanskog. Oko spomenika postavljena je drvena ograda na kojoj se nalazi ploča s podatkom da je podignut 1732. godine.

Na ulazu u Petrijanec iz pravca Maribora nalazi se kameni stup sv. Jurja, koji kopljem probada zmaja koji se nalazi ispod konja. Na stupu nalaze se figure sv. Florijana, sv. Marka i oštećeni lik jedne svetice. Iznad kipa nalazi se krović koji štiti od oborina. Na stupu su zapisane godine 1764. i 1775.

U samom središtu Petrijanca nalazi se kip sv. Florijana kojeg su podigli mještani godine 1832. u znak zaštite od požara. Na stupu se vrlo slabo raspoznaju likovi Ivana Krstitelja, Majke Božje i Jurja. Uz njih se nalazi svetica s palmom u jednoj ruci, za koju se može pretpostaviti da je neka od mučenica.

Naš sugrađanin Josip Sukačić je 1927. godine obnovio i oslikao cijelu župnu crkvu. Kod obnove iznad glavnog oltara otkrivena je stara freska Presvetog Trojstva, koju je majstor Sukačić osvježio. Kasniji majstori su obnovili njegove slike »Krštenje Isusovo« i »Navještenje Marijino«.

CRKVENA ZVONA

Crkvena zvona imaju svoju malu povijest. Izgradnjom župne crkve i kapele na svakom je tornju bilo po nekoliko zvona. Kada su prva zvona postavljena na tornju župne crkve i kapeli u Novoj Vesi, nema podataka, ali se zna da je župna crkva davne 1638. godine imala sedam zvona. Postoje podaci od 1889. godine, kada je za novu kapelu Sv. Nikole u Strmcu nabavljeno novo zvono. Zvono je bilo posvećeno u Zagrebu, te je postavljeno 4. studenoga 1889. godine na tornjiću kapele. U istoj kapeli 1913. godine podignut je zvonik i nabavljeno je još jedno zvono uz cijenu od 288 kruna i 80 filira.

Posljedice prvog svjetskog rata odrazile su se i na crkvenoj imovini. Godine 1916. država je oduzela zvona uz neznatnu naplatu. U župnoj crkvi su skinuta tri, u Novoj Vesi dva i u svakoj kapelici po jedno zvono. Ta zvona su otpremljena 21. listopada u topionicu da bi materijal bio upotrijebljen za lijevanje topova. »Slijedeće godine država uzima preostala zvona, pa je tako puk ostao bez svojih milih glasnika i volje božanske i potrebe čovječanstva« (izvod iz Spomenice Župe Petrijanec). Ono najmanje zvono iz kapele u Strmcu ostalo je i dopremljeno je u župnu crkvu Petrijanec.

Nova zvona za župnu crkvu u Petrijancu nabavljena su 1922. godine od tvrtke Blazina u Zagrebu. Za župnu crkvu je nabavljeno:

1. zvono težine 655 kg blagoslovljeno u čast Sv. Petra

2. zvono težine 347 kg blagoslovljeno u čast Sv. Stjepana mučenika

3. zvono težine 143 kg blagoslovljeno u čast Sv. Rozalije

Zvona su bila dovezena iz Zagreba kolima 14. kolovoza 1922. Blagoslovljena su u Zagrebu, a posvetio ih je biskup Dr. Josip Lang. Mještani su besplatno dopremili zvona.

Za kapelu u Novoj Vesi nabavljena su također tri zvona:

1. zvono težine 295 kg blagoslovljeno u čast Sv. Katarine

DRUŽBINEC – Dravska ulica

DRUŽBINEC – *Dravska ulica*

2. zvono težine 161 kg blagoslovljeno u čast Sv. Stjepana mučenika

3. zvono težine 82 kg blagoslovljeno u čast Sv. Antuna.

Ova su zvona dovezena kolima iz Zagreba 30. listopada 1922. godine. Za dopremu zvona Ivanu Mikuljanu iz Nove Vesi plaćeno je 2400 kruna.

Zbog slabijeg lijevanja, a vjerojatno i materijala, veliko zvono na župnoj crkvi u Petrijancu je puklo, te je 1931. godine nabavljeno novo težine 450 kg. Župljani su htjeli veće zvono, težine 700 kg, ali zbog slabe drvene konstrukcije zvonika to nije bilo moguće.

Postojeća zvona činila su se pretiha i nekvalitetna, pa su župljani odlučili popraviti toranj – ojačati drvenu konstrukciju i nabaviti nova i veća zvona. Godine 1937. naručena su tri nova zvona i postavljena u župnoj crkvi 29. 01. 1938. godine.

1. zvono težine 826 kg, posvećeno je Sv. Petru i Pavlu – daje ton »F«

2. zvono težine 387 kg, posvećeno je Majci Božjoj Lurdskoj – daje ton »A«

3. zvono težine 223 kg, posvećeno je Sv. Rozaliji – daje ton »C«.

Stara zvona predali su topionici koja je uzela u obzir kod konačnog obračuna. Prilikom dizanja i postavljanja velikoga zvona puklo je uže, te je zvono palo s visine od 12 metara. Nastale su dvije krhotine na samom rubu. Tada je topionica dala 20 godina garancije na oštećeno zvono. Ista zvona još i danas pozivaju župljane na njihove kršćanske obveze.

GROBLJA

Na području župe nalazi se groblje u Novoj Vesi i Petrijancu za sela: Petrijanec, Majerje, Družbinec, Strmec i Zelendvor. Do početka 1787. godine groblje je bilo uz samu župnu crkvu. Na njemu se nalazio zvonik s malim zvonom koje se koristilo samo za vrijeme sprovoda. Spomenute godine župnik Đuro Čačković dao je urediti novo groblje u Butini, na mjestu na kojem se sada nalazi. Na njemu je 1905. godine podignuto kameno raspelo. Uz veliku prisutnost župljana na groblju je 17. rujna 1989. blagoslovljena novoizgrađena mrtvačnica.

Do 1858. godine mještane Nove Vesi pokapali su oko kapele sv. Katarine, da bi se spomenute godine utemeljilo novo groblje koje se nalazi na sadašnjem mjestu na kojem se nalazi i mrtvačnica. Groblja se lijepo uređuju i na njima se nalaze vrlo lijepi i vrijedni mramorni spomenici.

Treće groblje koje se koristilo do polovice ovog stoljeća služilo je samo za članove porodica koji su bili vlasnici Zelendvora. Inače su mještani to groblje zvali »grofovsko groblje«. Na njemu se nalaze vrlo vrijedni mramorni spomenici.

KATOLIČKA VJERA NA OVIM PROSTORIMA

Molitve su sastavni dio vjerskih običaja i ovoga kraja. Molitvom, pokajanjem, hodočašćem i pjesmom pridružili su se i petrijanečki župljani svojoj vjeri i unijeli u svaki dom mir Božji i blagostanje.

Najljepši dio dana bili su trenuci zajedničkih molitvi. Oglašavanjem crkvenog zvona upozoravali su se vjernici na dnevne molitve koje su se u manjim nijansama razlikovale od domaćinstva do domaćinstva i od sela do sela.

Jutarnja molitva bila je »Anđeo Gospodnji«. (Majka je budila djecu i vodila molitvu).

Molitva prije jela glasila je:

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.
»Bože blagoslovi nas i ove darove koje ćemo uzimati
u ime Isusa Krista. Amen«.
U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

Molitva prije nego što se razrezao kruh glasila je:

Domaćin ili onaj koji je rezao kruh, nožem je prekrižio kruh i izgovorio:

»Križi Boži Bog blagoslovi dar Božji«. Tada je svaki dobio komad kruha.

Zahvalna molitva poslije jela:

»U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.
Fala Bogu, Majki Boži
Sveti Jani
ki malu decu hrani«.

(Ovu su molitvu molila djeca).

»Fala Bogu, Majki Božji
i Duhu Svetomu
ki su nas nahranili,
svojim svetim darom.
Nahrani Bog,
sve vjerne duše,
z diko nebeskom
Amen«.

(Ovu su molitvu molile odrasle osobe).

U nekim domaćinstvima umjesto zahvalne molitve svi koji su blagovali digli su se i prekrižili, te naglas izgovorili: *»U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.«* Nakon toga su se razišli i otišli svaki na svoj posao.

Podnevna molitva:

U podne, kada je zazvonilo dvanaest sati, svi oni koji su čuli zvono zaustavili su rad i stali bilo gdje su se tog trenutka našli. Skinuli šešir, okrenuli se prema crkvi i izmolili molitvu »Anđeo Gospodnji«. Nakon završene molitve nastavili su rad.

Molitva kao pozdrav Zdravo Mariji molila se pred večer kada je zazvonilo zvono. Molio se »Anđeo Gospodnji«. Ovu su molitvu zvali *»Pozdravljenje«.*

Navečer kada se upalila lampa izmolile su se ove riječi:

Dobar večer,
mir krščanski,
blagoslov Božji,
svim preminučim dušicama
diku nebesku. Amen.

Poslije toga molila se krunica. Ako je netko došao u vrijeme molitve, tada se i on pridružio molitvi, ili ako je trebalo hitno obaviti posao, tada se ostatak desetina trebalo izmoliti slijedeći dan prije početka nove.

Molitve prije spavanja bile su različite. *Oče naš, Zdravo Marijo, Slava Ocu, Anđeo Gospodnji,* a mnogi su molili glasno slijedeću molitvu:

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.
»S križom ležem,
s križom stanem,
križ me čuva
do pol noči,
a Marija po pol noči.

Nebeski kokot poje,
Mariju zove.
Stani se Marija gori,
sinika su ti vlovili,
na sveti križ pribili.

Od njega su kapale
tri kaplice krvi
anđeli pobirali
v kelih devali.

Do Isusovog naroda nosili
gdje bi se takvo detešce našlo
ki bi ovu molitvicu zmolilo.

Svako jutro, svako večer
tri duše bi zveličalo
prvo tatino,
drugo mamino,
treče svoje
pa najbolje«.

Često puta su djeca zaspala, ali su ih majke budile da bi do kraja izmolila ovu lijepu molitvu.

U vrijeme kada je bila kosidba ili žetva, također se molilo prema dobu dana. Taj običaj ostao je sve do kraja drugog svjetskog rata. Neki su ga zadržali do danas, ali nažalost mnogi ne obavljaju ovaj običaj, a naročito ne mlađe generacije.

ŽUPNICI I OSTALO SVEĆENSTVO

Ranijih podataka prije 1637. godine nemamo, ali ćemo stoga iznijeti podatke o župnicima koji su službovali u ovoj župi, o kapelanima i onima koji su rođeni ovdje i opredijelili su se za svećenički poziv.

Popis župnika:

U podacima će biti označene godine njegovog boravka i obnašanju dužnosti župnika u župi Petrijanec.

1. ĐURO TIŠIĆ, 1637.–1668.

2. GRGUR ŽUPANIĆ, 1668.–1673.

3. MATIJA SVEDROVIĆ, 1673.–1678.

4. MIHALJ PLANTIĆ, 1678.–1681.

5. ĐURO KELEČAK, 1681.–1684.

6. NIKOLA ŠIMUNČIĆ, 1684.–1687.

7. MATIJA KOVAČIĆ, 1687.–1688.

8. ANDRIJA ĐURANIĆ, 1688.–1702.

9. TOMO KELEK, 1702.–1725.

10. PETAR (JAKOB) VUČINOVIĆ, 1725.–1732.

11. IVAN MRAVINEC, 1732.–1738.

12. BALTAZAR LADANY, 1738.–1755.

13. PETAR DVORSKI, 1755.–1758.

14. IGNACIJE KLEŠĆIĆ, 1758.–1769.

15. ĐURO ČAČKOVIĆ, 1769.–1812.

Ovaj župnik obnavlja popaljenu crkvu i župni dvor.

U posljednjim godinama njegova života dobiva za suradnika križovljanskog kapelana NIKOLU HORVATA.

16. MATIJA BAŠIĆ, 1812.–1832.

Umro je u 66. godini života i sahranjen je u kapeli sv. Rozalije. Kao suradnik dodijeljen mu je ANTUN FOKY.

17. FRANJO DRABIĆ, 1833.–1844.

U njegovo vrijeme pokroviteljica župe je bila Antonija Drašković. Njegov kapelan bio je TOMO KRAMARIĆ a posljednjih sedam godina ĐURO LACKOVIĆ.

18. ĐURO LACKOVIĆ, 1844.–1865.

Pomoćnici su mu bili MIHAEL SKALAR i IVAN VUKOVIĆ.

19. MIHAEL BEŠVIR, 1865.–1899.

Neko vrijeme su mu umjesto kapelana pomagali varaždinski franjevci. Kasnije su bili kapelani: FRANJO ĐURO HRŽIĆ, JERONIM KOLLAN, STJEPAN BOROŠA, STJEPAN MIHINIĆ, JANKO ŠAŠEL i MATO GOLEK.

Nakon smrti župnika Bešvira privremeno ga je zamijenio BALTAZAR BAŽULIĆ, upravitelj župe Natkrižovljan. Pokrovitelj župe bio je grof Marko Bombelles.

20. STJEPAN MIHINIĆ, župnik od 1900–1934.

Nije bio samo svećenik i župnik, već se za njega može kazati da je bio veliki prosvjetitelj i nositelj naprednih ideja u cilju poboljšanja života pučanstva. Kao pastoralni čovjek okupljao je i podučavao puk te vodio veliku brigu oko održavanja i izgradnje novih sakralnih objekata. Svesrdno se zalagao oko izgradnje kapelice u Majerju 1919.–1920. Kao kulturni djelatnik bio je utemeljitelj hrvatskog seljačkog prosvjetnog društva, koje je imalo mješoviti pjevački zbor, tamburaški sastav i dramsku grupu. Okupljao je mlade srednjoškolce i studente te im davao pouk. Na njegov prijedlog bila su organizirana raznolika predavanja iz zdravstva, kulture i poljoprivrede. Zalagao se za osnivanje dobrovoljnih vatrogasnih društava u Petrijancu i Novoj Vesi. Bio je dobar kroničar. Mnoge je događaje i zbivanja zapisivao u knjigu Spomenice Župe Petrijanec.

Kao veliki domoljub i Hrvat bio je pristalica pobuna seljaka 1903. protiv režima Khuena Hedervarija. Negodovao je protiv velikog jugoslavenstva i javnoga isticanja ćirilice na hrvatskim prostorima. Isticao je da bi se društveno političko uređenje u Jugoslaviji 1918.–1941. trebalo urediti tako... »da se Hrvat osjeća kao Hrvat ne samo u Zagrebu, nego i u Beogradu i Ljubljani i svuda...« (zapis iz Spomenice). Zbog svojih naprednih nazora i osjećaja da pripada i propovijeda duh hrvatstva bio je često puta pod prismotrom vlasti. Kao gospodarstveni prosvjetitelj bio je jedan od osnivača i blagajnik Hrvatske seljačke zadruge–štedno-kreditne udruge osnovane 1901. godine.

U suradnji s ravnajućim učiteljem Ignacom Ramušćakom i mladim ratarom Stjepanom Dombajem osniva 1913. godine Podružnicu gospodarske zadruge koje je bila član centralne gospodarske zadruge u Zagrebu. Postaje predsjednikom zadruge.

Mnogim mještanima ostao je u lijepoj i trajnoj uspomeni. Umro je 11. XI. 1934. i pokopan uz veliku počast na župnom groblju.

KAPELANI od 1900 – 1934.

GABRIJEL JUNGWIRTH, PETAR MIHINIĆ (Stjepanov brat), MIRKO TEPEŠ, VATROSLAV LIPNJAK, JANKO GJUD, dr. LJUDEVIT KEŽMAN, NIKOLA pl. GALOVIĆ, PETAR SIVJANOVIĆ, FRANJO pl. NIEMČIĆ, PAVAO KOVAČIĆ, ANTUN RUGANI i FRANJO CESAR.

21. FRANJO CESAR, 1934–1971.

Dolazi u Petrijanec 18. prosinca 1929. godine i obnaša dužnost kapelana. Poslije smrti župnika Stjepana Mihinića postaje upravitelj župe da bi nakon kraćeg vremena bio imenovan za župnika. Godine 1935. izvršio je novi izbor odbornika i župskih suradnika. U Ivanu Makovcu i Franji Henčiću imao je najvjernije suradnike. Henčić je bio zvonar.

Često puta je isticao da su mu ova dvojica zajedno s odborom veća pomoć od bilo kojega kapelana. U vrijeme rata prognani kapelan iz župe Svete Marijete kraj Ptuja IVAN ŠKET obavljao je dužnost kapelana. Iza njega došao je IGNACIJE VALČIĆAK.

Poslije rata (1941–45.) dolazi do velikih promjena. Crkvama se oduzima zemljište, mnoge su ostale bez nekretnina. Ukida se vjeronauk u školama, smanjuje se znatan broj vjernika. Mnoge crkvene manifestacije su ukinute, pa su to bili razlozi zašto mnogi župnici nisu htjeli uzimati kapelane. Svećenički kadar bio je smanjen, jer su svećeničke škole bile ukinute, a sjemeništa su izgubila pravo javnosti. Stoga je dobar dio svog službovanja župnik Cesar ostao bez kapelana.

Jedno vrijeme je poslove kapelana obnašao domaći sin iz Nove Vesi PAVAO KOVAČIĆ, zatim ga je zamijenio umirovljeni svećenik TOMO CARIĆ. Za vrijeme bolesti župnika privremeno je vodio upravu Župe kapucin NIKOLA BAŠNJEC.

U varaždinskoj bolnici je u 69. godini, 6. kolovoza 1971. godine, prestalo kucati srce velikog svećenika i patnika, jer mu je nakon rata bio ubijen brat.

Iz varaždinske bolnice njegovo mrtvo tijelo bilo je dovezeno u župnu crkvu na oproštaj sa župljanima. Oproštaj je bio tužan i

dostojanstven. Njegovim odlaskom Župa je izgubila velikoga svećenika. Međutim, njegovog nasljednika dočekao je ogroman posao i velika obveza i odgovornost da se obnovi crkva i župni dvor.

Koliko sam u vrijeme mog službovanja smio i mogao imati kontakte s gospodinom Cesarom, mogu kazati samo jedno: »Bio je to čestit i uzoran svećenik, odan crkvi i Bogu. Volio je i poštivao svoje vjernike, bili oni bogati ili najsiromašniji. Cijenio sam ga i poštivao, jer je za mene bio pravi 'sveti' čovjek. U znak poštivanja i zahvalnosti župljani su svom župniku podigli jednostavan i vrlo lijep spomenik. Na inicijativu sadašnjeg župnika kanonika Antuna Posavca, svake godine uoči dana Svih svetih vjernici župe Petrijanec polažu vijenac na njegov grob u Beletincu.

22. ANTUN POSAVEC, 1971.–

Dolazeći za upravitelja župe i župnika preuzeo je na sebe veliki križ. U godinama kada se počela buditi nacionalna svijest Hrvata, kada je započela ekonomska kriza i nestašica građevinskog materijala, gospodin Posavec započeo je s obnovom crkve i župnog dvora. Prije svega trebalo je poći od krovišta, zamjena dotrajalih greda, crijepa i limarije. Urediti gromobransku instalaciju i osiguranje. Trebalo je obnoviti izolaciju zidova. Obnoviti cijelu crkvu i župu velika je stvar, stoga mu i župljani i konzervatori moraju biti zahvalni. Spasio je hram kulture, civilizacije i najveći sakralni objekt u župi. Obnova je trajala nekoliko godina.

Sada se vrše pripreme za uvođenje centralnog grijanja u crkvu i župni ured.

SVEĆENICI ROĐENI U PETRIJANEČKOJ ŽUPI

1. PAVAO KRANJČIĆ, rođen u Petrijancu 10. 11. 1788. zaređen 1811. Dugogodišnji župnik u Zagorskim Selima.

2. FRANJO KSAVERSKI BATIĆ, rođen u Novoj Vesi 15. 12. 1836. Umro je 3. 09. 1902. u Vukovini. Bio je zaređen 28. 7. 1861. Kao kapelan bio je u Svetom Martinu pod Okićem, u Ivancu, u Starom Čiču, a kao župnik u Novom Čiču (Vukovina), gdje je pokopan.

3. STJEPAN HUĐEK, rođen u Petrijancu 13. 08. 1859., umro 1927. u Varaždinu. Bio je župnik u Lepoglavi i duhovnik u Kaznioni. Od 1910. boravi u Glini kao župnik i dekan.

4. STJEPAN RUŠEC, rođen 22. 07. 1883. u Novoj Vesi. Mladu misu slavi u Kapeli sv. Katarine u Novoj Vesi 2. 08. 1908. Kao gost mladomisniku bio je dr. Antun Radić.

Kapelanovao je u Gornjoj Rijeci i Vinici 1912. Neko kraće vrijeme bio je župnik u Kraljevcu, Cvetlinu i Pregradi. Kasnije (1917.) bio je kao duhovnik u varaždinskoj kaznionici. Umirovljen pomaže u župama Križovljan i Prišlin.

5. JOSIP TELEBAR, rođen 14. 09. 1883. u Petrijancu, umro 11. 08. 1944. Mladu misu slavio je 12. 07. 1908. Bio je kapelan u Bosiljevu i Lijevom Dubrovčaku, a župnik i dekan u Lupoglavu.

6. TOMO CARIĆ, rođen 22. 11. 1887., umro 25. 02. 1955. u Novoj Vesi, a pokopan na groblju u Petrijancu. Bio je zaređen 02. 07. 1913. U vrijeme prvog svjetskog rata bio je cesarsko-kraljevski vojni kapelan. Kasnije je bio duhovnik u varaždinskoj kaznionici. Bio je župnik u Preseki i Svetom Petru Čvrstecu.

7. PAVAO KRANJČIĆ, rođen 21. 01. 1888. u Petrijancu, umro 24. 12. 1950. Zaređen je 2. 04. 1911. Bio je do 1916. kapelan, a kasnije privremeni upravitelj župe u Križovljanu. Kasnije, do svoje smrti, župnik i dekan u Pregradi.

8. PAVAO KOVAČIĆ, rođen 25. 10. 1893., umro 1968., pokopan na varaždinskom groblju. Postaje svećenikom 25. 07. 1917. Na dužnosti kapelana u župi Petrijanec bio je od 1920.–1929. Jedino je 1924. bio u Krapini. Neko vrijeme bio je kapelan u Krapinskim Toplicama, zatim upravitelj župe u Noršiću, pa kapelan u Pleternici. Poslije drugog svjetskog rata vraća se u Petrijanec i župnik Franjo Cesar uzima ga za svoga pomoćnika. Živio je u rodnoj kući u Novoj Vesi. Neko vrijeme (1949.) obnašao je službu duhovnog pomoćnika u Nedelišću, zatim odlazi u Erpenju kod župnika Matije Prepelića, da bi se konačno vratio svojoj rodbini Grahek koja je živjela u Varaždinu, gdje je i umro.

9. Dr. MATIJA KRANJČIĆ, rođen 9. 02. 1902. u Petrijancu, ubijen 1945. god. Bio je zaređen 5. 07. 1925. Postigao je doktorat teologije 1939. Prema pričanju, morao si je sam iskopati grob negdje uz Kupu.

10. OSVALD TOTH, rođen 3. 12. 1905. u Petrijancu. Umro je kao misionar u Australiji. Najvjerojatnije je da je bio dijete roditelja koji su bili zaposleni na grofovskom imanju i živjeli su ovdje, jer to nije uobičajeno i domaće prezime. Zaređen je bio 5. 04. 1930. Kao kapelan je bio u Maruševcu 1933., da bi otišao za kapelana u Grobnik nedaleko Trsata. Bio je franjevac, te postaje profesorom na franjevačkoj gimnaziji u Varaždinu. Kao misionar djelovao je nakon rata u Australiji.

11. IVAN RUKELJ, rođen 28. 01. 1912., u Majerju, umro 23. 04. 1981. Mladu misu služio je 14. 07. 1935. Bio je kapelan u Pregradi, a potom upravitelj župe Kostel. Pokopan je na varaždinskom groblju.

12. MIJO SELEZIJE ŠKRINJAR, rođen 13. 09. 1913. u Petrijancu. Zaređen 25. 07. 1939. u Sieni. Mladu misu služio 13. 08. iste godine u Petrijancu. Kao franjevac i misionar odlazi u Caracass (Venezuela). Nedavno se vratio u Hrvatsku i živi u Rijeci.

13. PAVAO BEDENIK, rođen 21. 07. 1914. u Strmcu. Ubijen 12. 09. 1946. Zaređen je bio 25. 06. 1939. Na službi kapelana bio je u Brinju i Bribiru, a kao župnik u Klani, Kaluđerovcu i sv. Martinu pod Okićem, gdje su ga ubili. Pokopan je na župskom groblju u Petrijancu.

14. MATO REPIĆ, rođen 16. 02. 1918. u Petrijancu. Mladu misu služio je 27. 06. 1943. Dvije godine bio je kapelan u Vidovcu, kraće vrijeme u Vinici, da bi 30. 01. 1946. preuzeo dužnost upravitelja župe Lepoglava, gdje se i danas nalazi.

Vodio je brigu oko obnove i cjelokupne restauracije župne crkve, ali i drugih crkvenih spomenika u župi. Može se reći da je spasio od daljnjeg propadanja jednu od najvrednijih crkava u Hrvatskoj. Više od četrdeset godina trajali su i još traju restauratorski radovi na obnovi ostataka samostana i samostanske crkve

u Lepoglavi. Ono što je učinio kanonik, župnik lepoglavski Matija Repić, za očuvanje pavlinskog samostana primjer je izuzetne upornosti i svijesti o crkvenoj i kulturnoj baštini.

15. Dr. STJEPAN KRANJČIĆ, rođen 05. 12. 1918. u Petrijancu, umro 1968. u Križevcima. Mladu misu služio je 20. 06. 1943. Stekao je doktorat iz teologije. Jedno vrijeme vršio je dužnost tajnika Zagrebačke Nadbiskupije, a poslije je bio župnik i začasni prisjednik u Križevcima.

16. ANTONIO BOGADEK, salezijanac, rođen je u Rijeci, a potječe iz petrijanečke porodice Mihaila (Miške) Bogadeka koji se odselio u Rijeku. Svečanu misu služio je za svu svoju rodbinu i mještane župe u Petrijancu. Antonio se školovao u Italiji, a danas se nalazi kao misionar u Hong Kongu.

17. MATIJA PREPELIĆ, rođen 10. 02. 1938. u Majerju. Mladu misu služio je 26. 07. 1964. Kao mladomisnik bez kapelanskog staža preuzima službu upravitelja župe u Velikoj Erpenji. Sada je župnik u Kraljevom Vrhu.

18. IVAN KOŠIĆ, rođen 10. 06. 1943. u Novoj Vesi. Mladu misu služio je 13. 07. 1969. u Novoj Vesi. Danas obnaša dužnost župnika župe Križovljan.

19. STJEPAN NOVOSELEC, rođen 12. 07. 1954. u Novoj Vesi. Mladu misu služio je 12. 07. 1981. u Novoj Vesi. Kapucin, obnaša dužnost gvardijana Kapucinskog samostana u Osijeku.

20. Mr. sci. VLADO KOŠIĆ, rođen 20. 05. 1959. u Družbincu. Mladu misu služio je 28. 07. 1985. u Petrijancu. Položio je magisterij. Obnaša dužnost župnika grada Petrinje i Hrastovice.

Stariji šematizmi o svećenicima ne navode mjesto rođenja, pa ćemo koristiti pretpostavku župnika Ivana Košića da se ne može sa sigurnošću svojatati pravo da su LUKA KOŠIĆ župnik u Kamenici (1639.–1642.) i zagrebački prebendar FRANJO DAVID KOŠIĆ, franjevac od 1645. do 1677. rodom iz ovoga područja, iako su to naša prezimena. Mi ih uzimamo kao svećenike koji pripadaju jednoj od loza Košić.

ZVONARI I CRKVENE STARJEŠINE

Prema kanoničkim vizitacijama mogli smo uočiti da se nekada učiteljem zvao crkveni orguljaš ili kantar. Oni su ujedno vršili dužnost zvonara. Bili su pismeni, ali nisu podučavali djecu. Često puta, a naročito od 14. do 19. stoljeća, to su bili ljudi koji nisu bili rodom iz ovoga kraja, pa stoga imamo raznih prezimena kojih ovdje nema. Negdje početkom 19. stoljeća postaju domaći zvonari. Služba zvonara se uglavnom nasljeđivala u porodici od oca na sina.

Nakon ponovnog osnutka župe 1637. ustanovljava se status crkvenih starješina, koje predstavljaju predstavnici svih sela. U suradnji sa župnikom brinu se o materijalnom stanju župe, o popravcima i održavanju sakralnih objekata.

Nekada su zvonar i crkveni starješina pratili župnika ili kapelana kada su obavljali blagoslov kuća. Danas umjesto crkvenog starješine idu djeca – ministranti.

Zvonari su pratili svećenika na ispovijed bolesniku.

ORGULJAŠI

Gotovo da je svaka crkva imala svog orguljaša koji je učio puk pjevati crkvene pjesme za pojedine obrede i blagdane. U početku su to bili ljudi koji su znali čitati, pisati i svirati na orguljama. Neki su od njih učili djecu čitati i pisati, ali to nije bila organizirana škola, niti učitelj sa statusom državnoga namještenika. Ludimagistrima ili orguljašima bila je osnovna zadaća sviranje u crkvi.

Kasnije kada je bila ustanovljena trivijalna škola dužnost orguljaša preuzimaju školovani učitelji.

U izvodu iz kanoničkih vizitacija spominju se svi učitelji orguljaši.

Danas je orguljaš u župnoj crkvi Ivan Kukec.

POKROVITELJI I DAROVATELJI POBOŽNIH ZAKLADA

Svaka župa ili nekoliko župa koje su se nalazile na posjedima veleposjednika imale su svoga pokrovitelja. Obično su to bili nositelji imanja ili članovi njihove obitelji. Poznato nam je da su pokrovitelji naše župe bili grofovi koji su živjeli u Zelendvoru i Vinici.

To su bile porodice Draškovića i Bombellesa. Oni su se materijalno brinuli za crkvu i njene potrebe. Gradili su sakralne objekte, kupovali i bili kumovi crkvenim zvonima. Pomagali su studente za svećeničko zvanje ili su sudjelovali na slavljima mladomisnika.

Poslije drugog svjetskog rata sve troškove oko obnove i izgradnje sakralnih objekata snosili su sami župljani. Na našoj župi gotovo da su obnovljeni svi objekti i izgrađena je nova kapela u Strmcu.

GOSPODARSTVO

Ravnica, plodno tlo i marljivost pučanstva osnovni je preduvjet da se uspješno razvije poljodjelstvo i stočarstvo. Ovim Božjim darovima obdareno je naše podneblje, čime se čitav puk može ponositi.

U početku zemlja se obrađivala na najprimitivniji način, »drapala« ili »čarala« kako bi se dobili žlijebovi ili rupice u koje bi stavljali sjemenke. Pojavom rala i drvenog pluga čovjek si je olakšao postupak obrade zemlje. Javila se stoga potreba za većim površinama, pa je počeo rušiti šume i stvarati plodne oranice. Dug je bio postupak do suvremenog obrađivanja zemljišta i stvaranja poljodjelstva, modernizacije i primjene zaštitnih sredstava. Traktori i razni drugi strojevi zamijenili su nekadašnje orače, sijače, žeteoce i kosce, ali tek u drugoj polovici 20. stoljeća.

Nestala je idila seoskog orača, koji uz pjev poljskih ptica, vonja pare koja se puši iz tijela zapjenušanih volova, krava ili konja, pozlaćenih sunčevim zrakama jutarnjeg svitanja, preokreće brazde plodne hrvatske petrijanečke zemlje. Takva idilična slika trajala je do sredine ovog stoljeća kada ju je istisnula nagla modernizacija poljoprivrede.

Nestali su kovači, kolari i remenari, užari i tkalci. Nema u Petrijancu i okolici više zvukova udaranja čekića o nakovanj. Po selu

se više ne širi opori miris opaljenoga konjskoga kopita. Taj miris zamijenile su benzinske i naftne pare koje se stvaraju u poljoprivrednim strojevima ili ih šire automobili s asfaltirane petrijanečke ceste koju su prvi za svoje potrebe asfaltirali Nijemci 1942.–43. godine.

Od osnovnih ratarskih kultura koje se uzgajaju na ovom području jesu: pšenica, kukuruz, krumpir i grah. U manjim količinama od žitarica se uzgaja: raž, ječam, zob i hajdina, od krmiva djetelina i grahorica a od ostalih kultura zelje i repa.

Od industrijskih biljaka nekada se uzgajao lan i konoplja, a danas samo bundeva-tikva, šećerna repa, suncokret i uljana repica.

Jedan manji broj domaćinstava uzgaja i povrće za potrebe prehrambeno-prerađivačke industrije.

Danas, kada se u poljodjelstvu primjenjuju najsuvremenije metode u obradi tla, kada se uglavnom sadi ili sije najbolje sjeme i primjenjuju vrlo jaka zaštitna sredstva, ima dosta nametnika koji smanjuju prinose. A kako je to bilo nekada bez zaštitnih sredstava? Prije stotinu godina najveće štetočine na našim poljima bili su hrčci. Državne vlasti su poticale da se organizira njihovo hvatanje.

Prema izvješćima i *»Rješidbom od 22. IX. 1904. broj 70246 doznačeno je 400 kruna Upravnoj općini Petrijanec na ime nagrade za tamanjenje hrčaka«.*

»Ovdje se mora istaknuti, da je počam od 1899. do 1904. godine na poljima općine Petrijanec utamanjeno u svemu 22.053 hrčka, a nagrada za to je bila isplaćena od 1323 krune i 18 filira«. Nagrada po jednom ulovljenom hrčku iznosila je 6 filira. Godišnje se znalo uhvatiti oko 5 do 6 tisuća hrčaka. Za hvatanje hrčaka izrađene su posebne naprave koje se stavljaju u polje.

Osim okućnica i manjih parcela ostala zemlja je pripadala crkvi ili feudalcu. Agrarnim reformama i propadanjem veleposjednika dijelila se ili jeftino prodavala zemlja i na taj način dolazilo je do novih vlasnika. Karakteristično je za zagorsko područje da su obradive površine i šume bile podijeljene u mnogo malih parcela. Na taj način došlo je do mnogih međa i međusobnih prepiski i

sudskih sporova, po čemu su Zagorci dobili nadimak »pravdaša«, a među njima i stanovnici ovoga kraja nisu bili izuzetkom.

Ovakvom količinom i skromnom obradom zemljišta nije se moglo mnogo proizvesti. Rodilo je toliko da se moglo preživjeti i naplatiti porez i ostale dače. Mnogi su se morali zaduživati, a nakon nekog vremena zbog nemogućnosti vraćanja duga s visokim kamatama, prodavali su ono malo zemlje koje su imali, a to se naročito dešavalo u brojnim agrarnim krizama 19. i prve polovice 20. stoljeća.

Novac su posuđivali i kupovali zemlju samo imućni seljaci i na taj je način došlo do gospodarskog i socijalnog raslojavanja sela.

GOSPODARSTVO DANAS

Od poznatog poljoprivrednog kraja stanovništvo naselja općine Petrijanec razvijalo se zadnjih 40-ak godina u pravcu mješovitih domaćinstava. Mnogi su se stanovnici zaposlili u privredi Varaždina, a manji dio u inozemstvu. Zbog toga danas imamo oko 70 posto mješovitih, a svega 10 posto čistih poljoprivrednih domaćinstava, dok je ostalih 20 posto domaćinstava bez zemlje i živi od drugih prihoda.

Općina Petrijanec ima oko 4.700 stanovnika, od čega je oko 900 zaposleno u privredi grada Varaždina, 130 u poduzećima na području općine, a oko stotinjak u inozemstvu.

U budućnosti jedan od većih problema za razvitak općine bit će njezin ljudski priraštaj. Srećom, postoji blagi porast stanovništva poslije drugog svjetskog rata, no on je ostvaren uglavnom doseljavanjem iz drugih područja unutar Županije.

POLJOPRIVREDA

Područje općine Petrijanec obuhvaća 48 km^2, od čega je poljoprivrednog zemljišta 3.014 ha (30,14 km^2) ili 62 posto, što također govori da je ovaj kraj usmjeren na poljodjelstvo. Poljodjelstvo i stočarstvo imaju na ovom području dugu i vrlo uspješnu tradiciju. U proizvodnji ratarskih kultura dostigao se u globalu srednji nivo, dok je maksimalni nivo postigao samo manji broj poljodjelaca, kojima je poljoprivreda jedina djelatnost.

Urbanizacija sela, zapošljavanje u drugim djelatnostima, neadekvatna politika prema agraru neće povećati postotak stanovništva koji će se baviti poljodjelstvom. S druge pak strane, mješovita domaćinstva nisu sklona napustiti poljoprivrednu djelatnost, već žele zadržati jedno i drugo, jer nemaju interesa za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju.

Rješenje za uspjeh u poljodjelstvu jest stvaranje većih poljoprivrednih gazdinstava s visokom primjenom agrotehničkih mjera i strojeva.

Stagnacija ili, bolje rečeno, pad proizvodnje u stočarstvu je već prisutan. U posljednjih desetak godina proizvodnja krupne stoke je prepolovljena, a srednje za 20 posto. Aktiviranjem već postojećih kapaciteta u stočarstvu te korištenjem proizvedene stočne hrane u vlastitim gospodarstvima, općina Petrijanec mogla bi postati značajan proizvođač mesa.

STOČARSTVO

Stočarstvo je od nekada bila jedna od značajnih grana gospodarstva na ovom području. Proširenju i unapređivanju stočarstva u prošlom stoljeću najviše je pridonio grof Marko Bombelles, koji se zalagao za osnivanje »marvinskih« udruga i za uvoz rasplodnog čistokrvnog simentalskoga goveda, koja se mogu prilagoditi našim klimatskim uvjetima, dati

veće količine mlijeka, a meso je odlične kakvoće i na tržištu je imalo visoku cijenu.

Uzgoj konja i svinja također se dobro razvijao, ali nešto slabije od goveda. Konje su uzgajala samo srednja i imućnija domaćinstva, a služili su im za vuču zaprežnih vozila i obradu zemlje. Najviše konja uzgajalo se u Novoj Vesi.

Svinjogojstvo je bilo poznato po velikom broju uzgojnih svinja koje su služile za prodaju da bi od dobivenog novca seljaci naplatili svoje porezne obveze i kupili potrepštine za domaćinstvo. Ostatak svinja služio je kao rasplodni materijal i za potrebe u prehrani domaćinstva.

Kroz protekla desetljeća prošlog i do polovice ovog stoljeća stočarstvo se razvijalo s više ili manje uspjeha, ali je uvijek ovo područje dominiralo u naprednom gospodarenju u stočarstvu. Naročiti uspon u kvaliteti i kvantiteti stočarstva postignut je u drugoj polovici ovoga stoljeća. Jedna od prvih veterinarskih ambulanti u sjeverozapadnoj Hrvatskoj sagrađena je 1941. godine u Petrijancu. Od te godine pa sve do danas značajnu ulogu odigrala je veterinarska služba u preventivnom i proizvodnom smislu.

Ovo područje bilo je poznato po proizvodnji kvalitetne rasplodne stoke, naročito po uzgoju bijele pasmine, njemačke oplemenjene svinje i simentalske pasmine goveda. Tijekom drugog svjetskog rata stočni fond znatno je smanjen, da bi se poslije njega stočarske udruge ponovno aktivirale u sastavu poljoprivrednih zadruga. Pojačan interes za povećanom proizvodnjom tijekom pedesetih i šezdesetih godina ovog stoljeća zahtijevao je potrebu za proširenje i ekipiranje veterinarske službe. Doprinos za povećanje proizvodnje dala je i tvornica špirita. Usporedno s povećanim uzgojem goveda javlja se i potreba za osnivanjem mljekara. Poljoprivredna zadruga otkupljuje mlijeko i vrši usluge »vrcanja« – izdvajanja masnoće iz mlijeka. Obrano mlijeko koristilo se u uzgoju svinja. Mirko Drvar također je otvorio mljekaru u kojoj je obavljao uslugu »vrcanja«.

Tijekom razvoja gospodarstva pokazao se nedostatak u kvaliteti muških rasplodnjaka bez kojih nije bio moguć brži napredak u

uzgoju stoke. Veterinarska ambulanta uvodi umjetno osjemenjivanje goveda i neprocjenjivo utječe na kvalitetu. Za umjetno osjemenjivanje nabavljeni su bikovi iz najboljih uzgoja simentalske pasmine iz Austrije, Njemačke i Švicarske. Veterinarska ambulanta, u zajednici s Poljoprivrednom zadrugom, organizirala je među prvima u Hrvatskoj vrlo uspješan tov goveda (»baby beef«) u seljačkim gospodarstvima. Poljoprivredna zadruga i Tvornica špirita osnivaju prvu farmu za uzgoj rasplodnih svinja. Uvoze se iz Engleske prve čistokrvne nazimice i nerasti pasmine veliki jorkšir, a potomstvo se dalo u seljačka gospodarstva. Kasnije se uvozi švedska landras pasmina radi daljnjeg poboljšanja mesnih osobina. Uvodi se umjetno osjemenjivanje svinja sa spermom nerastova ispitanih na mesne osobine.

Najviši domet u kvaliteti i kvantiteti postignut je 1960. godine, kada je na području općine Petrijanec bilo: 6650 komada rasplodnih svinja, 2730 komada rasplodnih goveda i 375 komada rasplodnih konja. Za ovako visoki fond najzaslužnija je stručna služba veterinarske ambulante, seljaci-proizvođači, stručna predavanja i trenutačne liberalnije gospodarske prilike, iako cijene nikada nisu išle u prilog proizvođaču, a još manje potrošaču.

Ukidanje stočarskih udruga i starih seljačkih zadruga, primjenom Zakona o udruženom radu, te osnivanjem kooperativnih centara, cjelokupnoj poljoprivredi, a naročito stočarstvu – zadaje veliki udarac pa postupno opada entuzijazam u proizvodnji. Nastaje nagli porast poljoprivredne mehanizacije, nestabilnost cijena i nesigurno tržište, a školske reforme nisu pozitivno utjecale na seosku mladež za usmjeravanje u poljodjelstvo i stočarstvo, pa nije čudo da smo u stočarstvu 1991. godine imali sljedeće stanje:

Stočarska proizvodnja 1960. i 1991. godine:

1960. – uzgoj svinja 6650 kom,	goveda 2730 kom,	konja 375 kom	
1991. – uzgoj svinja 4030 kom,	goveda 951 kom	i konja 15 kom	
ili manje:	39,40%	65,16%	96,00%

Pretpostavljamo da je stanje danas (1995. god.) još drastičnije. Nove mjere koje se predviđaju trebale bi ubrzo promijeniti stanje, jer prema nekim proračunima 2014. godine, uvjetno rečeno, ostat ćemo bez stočarstva.

Veterinarska ambulanta u Petrijancu – 1941.

VOĆARSTVO I VINOGRADARSTVO

Početkom stoljeća postojao je veliki interes za uzgoj voćaka. Škola je odigrala veliku ulogu na unapređivanju voćarstva. Državne vlasti također su u tome pomagale, besplatno ili uz minimalnu naplatu dijelile su velike količine voćnih sadnica. Škola je imala veliki rasadnik – cepiljnjak u kojem su učenici učili o uzgoju voćke od sjemenke do okuliranja i cijepljenja. Seljaci su stvarali male voćnjake. Voćke su sadili i po vinogradima. U svakoj kući moglo se naći voća za svakoga. Štetočine i razne bolesti uništile su voćke tako da je sedamdesetih godina škola bila inicijator da se obnovi voćarstvo. Nekoliko godina je uz minimalnu cijenu nabavljeno po nekoliko tisuća sadnica vrsnih sorti jabuka, krušaka, šljiva, trešanja i oraha.

Na žalost, na našem području nemamo proizvođača voća, pa ono što rodi seljacima služi za njihove potrebe u prehrani, a šljive za pečenje rakije.

Zbog ravničastog zemljišta i intenzivnog bavljenja poljodjelstvom, na ovim područjima seljaci nisu podizali ravničaste vinograde već su ih podizali na zapadnom dijelu varaždinske županije, na brežuljcima između Maruševca i Zavrča – granično područje s Republikom Slovenijom, odnosno na brežuljcima viničkoga vinogorja.

U starim dokumentima spominje se da su se već u 13. stoljeću seljaci i građani grada Varaždina bavili vinogradarstvom. U povelji Andrije II. od 1209. godine spominje se da su varaždinski građani morali donijeti novoizabranom županu 20 kabala vina.

U početku vinograde su imali samo vlastelini. Oni su zapošljavali seljake bez zemlje i dali im manji dio vinograda da obrađuju za sebe, uz obvezu da čuvaju i obrađuju vinograde. Seljaci koji su dobili prostor za izgradnju kućice ili klijeti, postaju najamni radnici, a plaću su dobivali u žitu ili kukuruzu. Na taj način nastaje novi socijalni sloj seljaka zvanih vinciliri.

Krajem prošlog stoljeća vinogradarstvo su zadesile bolesti koje su opustošile mnoge vinograde. Da bi se vinogradarstvo kako-tako

sačuvalo, na ovim prostorima uvodi se američka podloga koja nije dala željenu kvalitetu. Došlo se do novog vina zvanog »direktor« ili »noja«, koje nije kvalitetno, a štetno je po zdravlje. Danas se u našim vinogradima najviše uzgaja grožđe plemenitih sorata, koje iziskuju veliku njegu i stručnu obradu da bi se dobilo kvalitetno vino.

Veliki doprinos na unapređenju vinogradarstva dalo je poduzeće »Varaždinka« iz Varaždina, gdje se može nabaviti kvalitetni rasadni materijal i koje otkupljuje velike količine grožđa za potrebe svoje vinarije.

SVILARSTVO

Petrijanečki krajolik krasile su stotine stabala duda (murvi!), jer se stanovništvo već u drugoj polovici 18. stoljeća počelo baviti uzgojem svilene bube ili dudovog svilca. Jedan od prvih podataka o uzgoju svilene bube je izvješće Županije varaždinske po kojemu je već 1785. godine jedan veći broj građana predao inspektoru svilarstva 899 litara čahure svilene bube, odnosno 449,5 kg. Nekoliko godina kasnije *»Fabrika Servicea Varasdiensis«* postaje županijskom tvornicom.

Devetnaesto stoljeće je doba kada je svilarstvo bilo u svom usponu. Njime se bavilo uglavnom siromašno stanovništvo radi dopunske zarade. Na području cijele zemlje Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u 1880. godini svilarstvom su se bavili samo u dvije općine, da bi u 1903. godini ovom granom djelatnosti bavilo se u 623 općine, ili u početku u 12 domaćinstava, a 1903. godine u 16.909 domaćinstava.

Najveći dudinjak sa 7000 stabala nalazio se u Božjakovini. Savez za svilarstvo i uzgoj dudovih stabala godišnje je podijelio po nekoliko tisuća sadnica, kako bi se ova grana djelatnosti što više proširila. Uz naše ceste, ispred kuća, u dvorištima ili iza vrtova bila su zasađena stabla duda. Dudom je bilo zasađeno područje oko majerskog zavoja (tamo gdje se sada nalazi benzinska postaja) s

jedne strane i druge strane ceste, i to na udaljenosti stabala od 10 m. Kroz glavnu ulicu Petrijanca i Butine također su bila zasađena stabla duda. Izvan Petrijanca, tamo gdje se sada nalazi kuća Juraja Rajnera pa sve do zavoja u Gaju bio je drvored duda.

Na putu od Strmca do asfaltne ceste po takozvanom Borakovom putu još nedavno je stajala jedna »murva«.

U Varaždinskom kotaru u 1903. godini svilarstvom se bavilo u 6 općina, a uz putove bilo je zasađeno 338 komada za branje lišća slobodnih dudovih stabala. Na jednog svilogojca došlo je u prosjeku oko 4 stabla, a kako to nije bilo dosta, pojedinci su uz svoja domaćinstva sadili dud kako bi svilene bube imale i dovoljno lišća.

Pregled svilarstva Županije varaždinske

Godina	Broj općina ili pustara koje se bave svilogojstvom	Svilarskih obitelji	Proizvedeno čahura u kg	Isplaćeno za otkupljene čahure kruna	filira
1889.	2	2	82,60	155	84
1892.	72	269	2.881,50	5,187	90
1899.	91	162	1.967,05	3,328	76
1903.	35	345	2.153,90	3,890	17

Jedan od značajnih uzroka opadanju interesa za uzgoj svilene bube bio je taj što su u pojedinim krajevima umjesto duda počeli saditi voćke – pretežito jabuke. Voćke su sadili pod motom:

»Putniče, ova je jabuka za tebe!
I njome se okrijepi,
a pod njezinom sjenom
si odmori umorne noge«.

U općini Petrijanec bilo je u godini 1903. na javnim mjestima i pored općih putova 101 komad za branje lišća slobodnih dudovih stabala. Na jednog svilogojca došlo je oko 15 stabala – znatno bolje negoli je bio prosjek za cijeli kotar. Pored toga bilo je dosta dudova

posađenih na privatnim posjedima, uglavnom ispred kuća i u dvorištu.

Šest svilogojaca uzgojilo je 31 kg čahura i zaradilo 59 kruna. Prosječna zarada bila je oko 9 kruna. Najveću zaradu imao je jedan proizvođač od 29 kruna.

U izvješću se spominje da je te godine propalo šest stabala, pa se prema tome počeo smanjivati broj domaćinstava koja su se bavila svilarstvom. Dalje se navodi da uspjeh nije bio dovoljan, jer je dijelom mraz spriječio razvoj lišća, a djelomično su bile krive društvene, ekonomske i političke prilike. Mnogi uzgajivači nisu imali prikladne prostorije, pa su čahure bile nekvalitetne. O gusjenicama nisu vodili dovoljno računa i kao posljedica svega toga jest prestanak bavljenja svilarstvom.

U Strmcu je bilo pet svilogojaca, koji su proizveli 18 kg čahura i zaradili su 33 krune. Prosječna zarada bila je oko 5 kruna, a najviše 10 kruna. Odmah u početku bavljenja i uzgojem dudova jaki mraz je uništio lišće. U samom selu nije bilo ni jednog zasađenog duda, pa su po lišće morali ići u Gaj ili Petrijanec.

Podnijet je zahtjev općinskom poglavarstvu da se zasadi jedna veća količina duda, kako bi siromašno domaćinstvo lakše živjelo, no malo je bilo koristi od toga zahtjeva, jer ni poglavarstvo nije imalo dovoljno sredstava.

Inače na Varaždinskom kotaru svilarstvom su se bavila pojedina domaćinstva u selima Bartolovec, Petrijanec, Šemovec, Sračinec, Strmec i Sv. Ilija.

Zbog nepovoljnih klimatskih uvjeta, pomanjkanja dudovih stabala, a poglavito zbog pomanjkanja prikladnih prostorija, postepeno se obitelji prestaju baviti uzgojem svilene bube. Godine 1908. ostalo je na cijelom kotaru samo 11 obitelji, i to u općini Šemovec koji su se dugo ostali baviti tom granom djelatnosti.

OBRTNIŠTVO I ZANATI

Razvojem naselja i potreba razvijali su se i zanati, i to od najprimitivnijih do danas vrlo preciznih i elektroničkih. U početku su samouki ljudi obavljali pojedine specifične radove na gradnji kuće, izradi namještaja, tkanju i izradi odjevnih predmeta, na izradi i popravku obuće, izradi bačava, kola, okivanju kola i potkivanju konja, željeznih dijelova za plugove i brane-drljaču, razno remenje i užad za opremu konja itd.

Među najstarije zanate mogu se svrstati mlinari pa stoga treba pripomenuti da je na ovom području na rijeci Dravi i potoku Petrijančici bilo sedam mlinara. Do pred početak drugog svjetskog rata mlinovi su postepeno prestajali radom. Najprije oni na Petrijančici, a potom i na Dravi. Pedesetih godina pojavili su se (Petrijanec, Majerje, i Strmec) i novi – elektro-mlinovi.

Žito za brašno mijenjalo se u Varaždinu. Svakog četvrtka po nekoliko »foringaša« vozilo je žito na zamjenu. Kućni žrvanj je služio za mljevenje kukuruza u šrot – grubo mljeveni kukuruz.

Najčešći obrtnici u selu bili su kovači, kolari, tesari, stolari i postolari. Jedan od rijetkih zanata na selu bio je pekarski zanat. Prva pekarnica u Petrijancu počela je radom 1922. godine. Njezin vlasnik bio je Josip Pajtak do 1928. godine. Od 1928. do 1937. godine vlasnik je bio Mijo Bolčević, a od 1937. do 1980. godine vlasnici su Martin i Milica Evačić, koji su se doselili u Petrijanec iz Klenovnika. Za vrijeme rata od 1942. do 1945. pekara nije radila. Inače, Evačićev kruh i pecivo bili su odlične kvalitete. Noćna straža ili »vafta« češće je posjećivala pekarnicu, pa su prema jutru došli na topli kruh. Bilo je i mnogo Varaždinaca koji su u Petrijanec dolazili po kruh. Jedno vrijeme uz varaždinske pekarnice, Evačićeva je bila jedina na širem području.

Uz obrtnike svako selo je imalo po jednog ili više privatnih trgovina – dućana – »štacuna« mješovite robe. U tim se trgovinama kupovalo uz novac, za jaja i žito. Poznati dućani u Petrijancu bili su do drugog svjetskog rata, odnosno njegova kraja, Polakov u sredini

sela, Andrlićev – »Škodačev« u donjem i Šercerov »Kramarov« u gornjem kraju.

Privatnu krčmu također je imalo svako selo. U Petrijancu su obično bile dvije do tri (Polakova, Prikratkova i druge manje ili povremene).

Za vrijeme rata, a naročito poslije drugog svjetskog rata, smanjio se broj obrtnika. U općini Petrijanec, prema popisu obrtnika od 3. veljače 1953. godine, bili su slijedeći:

Mijo Kruhak, Petrijanec	– dimnjačar
Mato Golub, Petrijanec	– kovač
Pavao Šćuric, Petrijanec	– kovač (Obiteljsku kovačnicu utemeljio je Ivan Šćuric, 1918. god. – čekić i nakovanj je prelazio od Ivana na Pavla, od Pavla na Stanka i od Stanka na Branka)
Pavao Posavec, Majerje	– kovač
Franjo Leskovar, Strmec	– kovač
Ivan Košić, Nova Ves	– kovač
Vinko Rojko, Petrijanec	– postolar
Stjepan Rojko, Petrijanec	– postolar
Josip Papec, Petrijanec	– postolar
Stjepan Divjak, Majerje	– postolar
Stjepan Županić, Petrijanec	– stolar
Mirko Bogadek, Petrijanec	– mesar
Franca Jambriško, Strmec	– mlinar
Ivan Migač, Petrijanec	– mlinar

Ovdje su navedeni samo oni obrtnici koji su bili te godine registrirani u poreznoj upravi, odnosno koji su iz naslova svoje djelatnosti plaćali porez. Svakako da je u svakom selu bilo po još nekoliko obrtnika s različitim zanimanjima koji nisu registrirani kao porezni obveznici, a sigurno su djelovali na tom području.

Proglašenje samostalne Republike Hrvatske kao i davanja mogućnosti za osnivanje privatnih poduzeća i dioničarskih društava, imalo je odraza i na području općine.

Prema popisu pravnih i fizičkih osoba na području općine danas ima:

10 samostalnih trgovina mješovitom robom
6 trgovina pravnih osoba d.o.o.
10 autoprijevoznika
8 ugostiteljskih radnji fizičkih osoba
1 ugostiteljska radnja d.o.o.
3 firme za cestovni promet fizičkih osoba
1 firma za cestovni promet d.o.o.
1 firma za građevinarstvo fizičkih osoba
3 firme za građevinarstvo d.o.o.
1 frizerski salon
1 autootpad
1 krojačka radionica
3 firme usluga građevinskim strojevima
1 firma za preradu mlijeka
2 pilane
1 vodoinstalater
1 firma niskogradnje d.o.o.
1 plastičar
2 automehaničara
1 autolimar
1 stolar
1 servis za popravak radio i TV
1 auto-taxi
1 lutrija i kladionica
2 firme ostalih usluga d.o.o.
3 firme ostalih usluga (fizičke osobe).

Na području općine djeluju firme sa svojim pogonima, a sjedište im se nalazi u Varaždinu. Pravne osobe sa sjedištem u Varaždinu:

CENTROPROMET d.d. – trgovina mješovitom robom

FRECE d.o.o. – benzinska postaja u Majerju

KOKA društveno poduzeće s p.o.

MWM AGROCO d.o.o. – tvornica stočne hrane i trgovina poljoprivrednih strojeva

PREHRANA d.d. – tvornica octa

VARAŽDINKA d.d. – prodavaonica poljoprivrednih strojeva, sjemena, umjetnih gnojiva i zaštitnih sredstava

ZELENDVOR d.d. – poduzeće za lov i uzgoj divljači.

VJERESIJSKA UDRUGA

Da bi se na neki način pomagalo seljacima na temelju zakonskog članka XXIII. od 1898. godine osnivaju se vjeresijske udruge.

Katolici Hrvati koji su se sastali 1900. godine na Prvom hrvatskom katoličkom kongresu u Zagrebu, raspravljali su o potrebi osnivanja seljačkih zadruga i zaključili su osnovati »Poljodjelsku banku d.d.« u Zagrebu, koja je trebala biti rasadnicom zadruga (vjeresijskih udruga) i njihova središnjica.

Za sakupljanje dioničara na području Županije varaždinske najviše se zalagao nadbiskup dr. Antun Bauer. U samom početku na cijelom području osnovano je oko 60 seljačkih zadruga, a među njima i u Petrijancu. Ta zadruga utemeljena je 1. rujna 1901. godine, a imala je 73 člana i 225 dijelova uloga. Prema izvješću 31. prosinca 1903. HSZ u Petrijancu je imala 71 člana i 229 dijelova. Od početka do 31. XII. 1903. izdala je na mjenice 16.734 krune, na obveznice 16.720 kruna, a otplaćeno je 16.524 krune. Od samoga početka do 31. prosinca 1904. godine Petrijanečka udruga izdala je zajam u

iznosu od 17.674 krune na mjenice, a na obveznice 19.020 kruna. Od podijeljenog zajma otplaćeno je 17.266 kruna i 38 filira.

Kroz godine broj članova se mijenjao, a time i ulozi uplata i podiljeni zajam. Hrvatska seljačka zadruga u Petrijancu je radila do 1940. godine. Svoju tridesetu obljetnicu proslavila je 1931. godine, od kada je sačuvana slika odbora.

Vjeresijske udruge vodili su uglavnom svećenici, učitelji ili ponekad vlastelin, a zajam se davao uz 4 do 4,5% kamata.

Ovakav način posuđivanja novca nekima je donio velikih šteta, pa čak i gubitka sveg imetka. Nisu redovito otplaćivali ili su uzimali veće zajmove nego što su mogli otplaćivati, a hipoteka ih je obvezala da se može prodati sav imetak ako zajam na vrijeme ne otplati. Često puta su i elementarne nepogode utjecale na nemogućnost otplate. Bilo je nekoliko slučajeva u Družbincu da su seljani ostali bez kuće i zemlje.

Jedna od vrlo štetnih navika zagorskoga pučanstva, koja se djelomično proširila i na ova područja, jest lakoumno sudbeno pravdanje. Tražilo se pravicu na sudu, a često puta za sitnicu, komadić popasle livade ili koje druge manje štete. Nije se vodilo računa o troškovima i gubitku radnog vremena, a neki su čak posuđeni novac potrošili za pravdašenje. Bilo je vrlo malo onih tužitelja koji su dobili parnicu. Srećom, danas je takvih slučajeva vrlo malo.

Slika odbora Seljačke zadruge – 1931.

POLJSKO REDARSTVO

Da bi se sačuvali usjevi od šteta i krađe, bilo je uvedeno poljsko redarstvo. To su bili muškarci koji su prisegli vlastelinu i općinskom bilježniku da će čuvati polja i usjeve i da će svakoga prijaviti koji je učinio štetu.

Prisegnute poljare imali su i imućni gospodari. »Poljar«, kako su ga zvali, morao je savjesno i brzo javljati općinskom poglavarstvu o načinjenoj šteti. Na temelju njegove prijave pokrenut je bio postupak i općinska komisija za procjenu štete izašla je na lice mjesta i ustanovila štetu koju je počinitelj morao nadoknaditi, no krađa je ponekad bila kažnjavana i provodbom štetočinitelja ili kradljivca selom, i to s otuđenim plijenom u rukama.

LOVSTVO

Pogodna klima, plodna polja, prostrane šume i šumarci preduvjet su za razvoj lovne privrede.

Prije 125 godina lov je utemeljio grof Marko Bombelles, kada je iz Južne Moravske dopremio veću količinu fazana i pustio ih u šume Zelendvora. Ubrzo se uvjerio da je ovo područje vrlo pogodno za uzgoj fazana i druge niske divljači, pa je za stručnog uzgajivača zaposlio iz Češke 1871. godine Pavla Wittmana (1844.–1920).

Već slijedeće godine prilazi se organiziranoj proizvodnji od sadnje šuma, nabave srna, kunića i izgradnje »Zverinjaka«. Za ovako uzorno uređeno lovište pod stručnom rukom šumarnika gosp. Pavla Wittmana ubrzo se čulo po cijeloj Europi, pa je lovište Zelendvor postalo sastajalište vrlo uglednih lovaca zapadne Europe. Pripremali su se veliki lovovi za visoke dužnosnike i državnike. Među mnogima iz diplomatskih i plemićkih krugova,

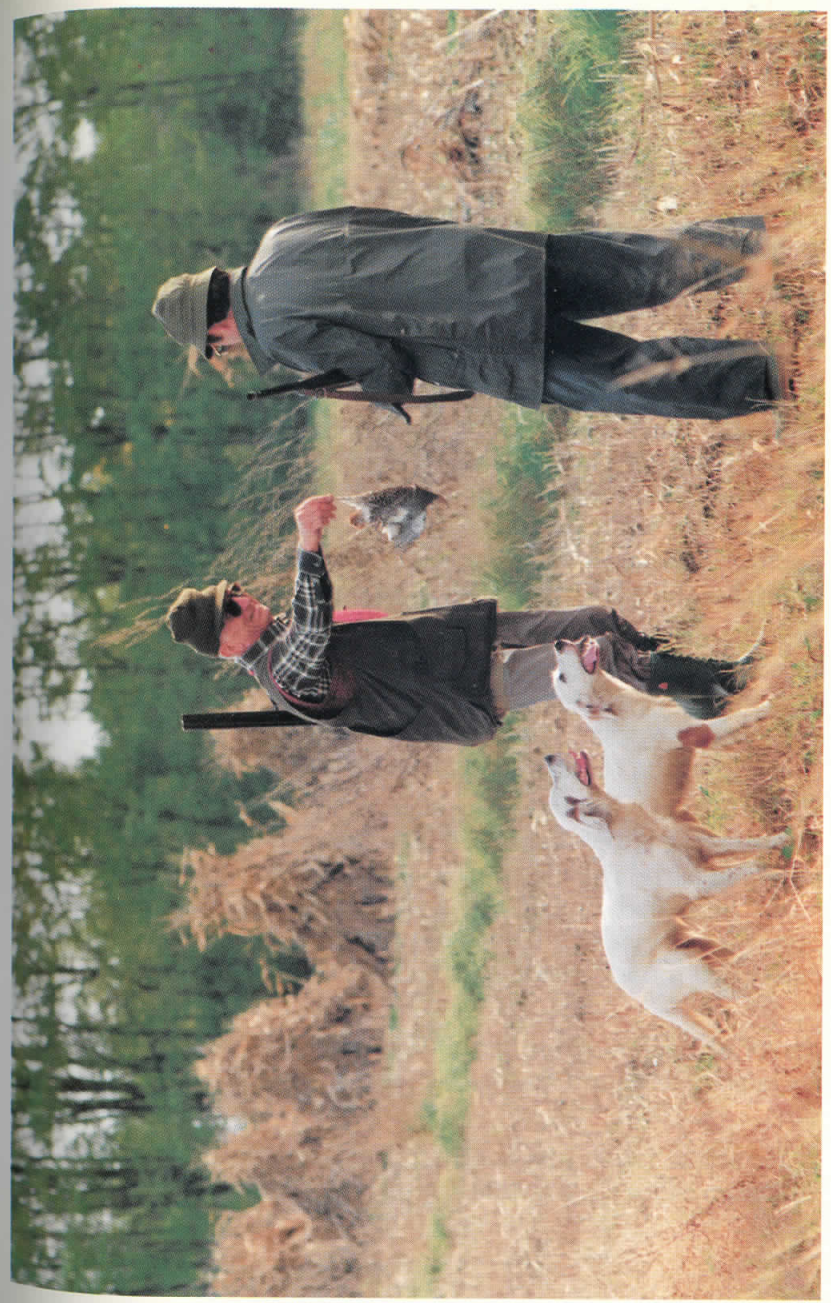

Lovište »Zelendvor«

industrijalaca itd. Zelendvorsko lovište su posjećivali austrijski nadvojvoda Franjo Ferdinand, kralj Aleksandar Karađorđević sa suprugom kraljicom Marijom i Josip Broz Tito.

U tako uzornom lovištu, a što se može vidjeti u izvješću iz 1872. godine (prilog), moglo se naći za svakog ponešto, od niske i visoke divljači do ptica močvarica i grabežljivaca. Stoga je lovište ostalo i dalje kao jedna od vrlo unosnih privrednih grana ovoga područja. Sve do drugog svjetskog rata lovište je bilo pod upravom grofa Bombellesa.

Nakon rata na terenima lovišta Zelendvor lovila su najprije lovačka društva Petrijanec, Nova Ves i Vinica, a kasnije Šumsko gospodarstvo Varaždin, koje je obnovilo proizvodnju fazana i izgradilo 1955/56. tada reprezentativnu »Lovačku kuću«, te održavalo lov sve do 1962. godine, kada zbog nerentabilnog poslovanja odustaje od daljnjeg uzgoja fazana i bavljenja lovom u Zelendvoru. Tadašnja općina Vinica osnovala je Poduzeće za uzgoj i eksploataciju lovne divljači, koje je nastavilo proizvodnju fazana i lov divljači u Zelendvoru i njime gospodari sve do danas.

Već 1964. godine poduzeće Zelendvor gradi novu modernu fazaneriju u neposrednoj blizini Nove Vesi, a 1965. godine počinje i s proizvodnjom trčki. Kasnije, 1966. godine počinje proizvodnja divljih patki, a 1986. godine proizvodnja prepelice pućpure.

Danas lovište »Zelendvor« obuhvaća lovnu površinu od 12.117 ha nizinskog tipa u kojem se prirodno uzgajaju: zečevi, fazani, trčke, divlje patke, prepelice, divlje grlice, divlji golubovi i srne. Od selica na ovo područje dolaze: divlje guske, šljuke i belkasine. Osim spomenutih u lovištu žive slijedeće vrste divljači: lisice, lasice, jazavci, tvorovi, kune bjelice i zlatice, bizamski štakori, sive vrane, svrake i šojke.

Lov se obavljao s domaćim i stranim lovcima. Najviše lovaca dolazi iz Italije, zatim Austrije, Švicarske, Francuske, Belgije i Slovenije.

Za potrebe prihvata lovaca u Zelendvoru nalazi se »Lovačka kuća«, a za smještaj ustrijeljene divljači postoje dvije velike rashladne komore.

Danas se u fazaneriji »Zelendvor« uzgaja divljač pomoću inkubatora, baterija i umjetnih kvočki. Prosječna godišnja proizvodnja iznosi: fazana 110.000, trčki 15.000 i patki 5.000 komada.

LOVAČKO DRUŠTVO »ŠLJUKA« PETRIJANEC

LD »Šljuka« osnovano je 1947. godine. Njemu je pripadala lovna površina od 4.000 hektara. Brigu o divljači vodilo je oko 35 članova sve do 1964. godine, kada je osnovano Lovno poduzeće »Zelendvor«. U interesu razvijanja lovne privrede društvu je oduzeto zemljište i na taj način prestalo je djelovati.

Zaljubljenici i nostalgičari za lov obnovili su 1990. godine LD »Šljuka«. Iako nemaju svoje zemljište – lovište u obnovljeno društvo se učlanilo preko 30 članova. Mladi lovci žele se baviti uzgojem divljači i zaštititi lov od krivolovaca pojačanim nadzorom lovočuvara. Mnogi od njih su položili lovački ispit.

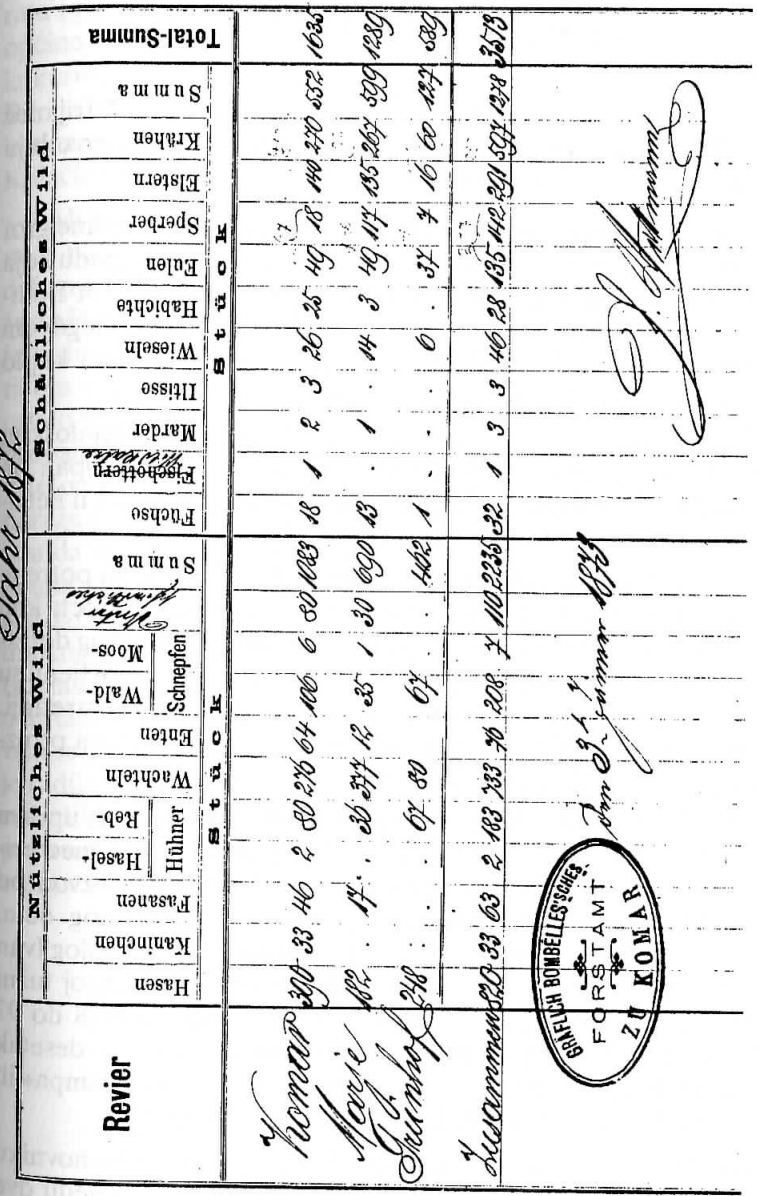

Faksimil izvješća o ulovu divljači 1872.

PETRIJANEČKE TVORNICE

Nakon prvog svjetskog rata Zelendvor i Petrijanec postaju malo industrijsko središte za proizvodnju alkoholnih pića – šampanjca i špirita.

Najprije u Zelendvoru, a potom u Petrijancu, 1918. godine grof Josip Bombelles osnovao je pecaru i rafineriju špirita. Zgradu koja je prije bila dvorac vlasništvo mađarskog grofa Tajera, grof Bombelles tada preuređuje u pecaru i rafineriju špirita. Pod njegovom upravom radila je do 1937. godine, kada ju je na otplatu kupio talijanski industrijalac Alfred Carnelutti.

Kako Alfred Carnelutti nije boravio u Petrijancu, tehnološkim procesom je upravljao Čeh Vaclav Kristek, koji je pokopan na Petrijanečkom groblju. Carnelutti je dolazio svakoga petka u Petrijanec da se upozna s radom tvornice.

Uz proizvodnju špirita proizvodilo se patočko ulje za potrebe kemijske industrije. Carnelutti podiže tvornicu alkoholnog octa koji se ubrzo našao na tržištu kao jedan od najkvalitetnijih. Zbog dotrajalosti uređaja i premalog prostora 1954. godine obnovljeni su radovi na proširenju prostorije i nabavljeni su novi uređaji. Postavljen je novi *»Frinks«*. Kao tehnolog i voditelj procesa proizvodnje bio je Franjo Leskovec.

Dolaskom mlađih ljudi i preuzimanjem tvornice pod upravu poduzeća »Prehrana« d.d. Varaždin OJ »Octara« Petrijanec prihvatila je novi suvremeni sustav proizvodnje. Godišnje proizvodi od 1,800.000 do 2,000.000 litara 90 postotnog alkoholnog octa. Procesom proizvodnje i organizacijom rada rukovodi tehnolog Ivan Patrčević. Cijela priča oko tvornice špirita ima kasnije svoj tužni završtetak, iako je godišnje proizvela oko 38 vagona 96,8 do 97 postotnog alkohola. Mještani su bili zadovoljni jer je preko desetak ljudi našlo stalno zaposlenje, a otpadna tekućina zvana »šlempa« ili »đibra« služila je kao dopunska hrana za goveda i svinje.

Podiglo se govedarstvo i svinjogojstvo. Dohodak po stanovniku znatno se povećao, tako da je Petrijanec u razdoblju između dva

rata i poslije do polovice šezdesetih godina slovio kao najbogatija općina na području kotara Varaždina. Bili su veliki proizvođači kukuruza koji je služio kao osnovna sirovina za proizvodnju špirita. Bilo je i dobrih stručnih ljudi s dugogodišnjom praksom u tvornici, kao npr. Mijo Leskovar, braća Bratko, Breški, poznati Janko Kolačko zvani »Drbac«, od mlađih Pavao Golubić i drugi.

Ali priča ima svoj završetak. Godine 1947. tvornica dolazi pod udar nacionalizacije. Vlasniku Carneluttiju se oduzima i prelazi u državne ruke, te radi pod nazivom »Ivančica« zadružna tvornica žeste Petrijanec. Prvih godina poslije drugog svjetskog rata tvornica je radila dosta uspješno i ostvarivala je dobit, ali poreznom politikom višak sredstava se odlijevao u federalni budžet, a ovdje je ostalo vrlo malo. Gotovo ništa, tako da je postrojenje postepeno propadalo i nije se obnavljalo. Do obnove i zamjene dotrajalih dijelova uređaja nikada nije došlo. Propala je zbog jedne nerazumne odluke Kotarske skupštine, koja nije htjela dati garanciju da se na ime ratne reparacije osiguraju sredstva. A u pripremama je bilo već sve dogovoreno i upućen u Mađarsku tehnički rukovoditelj Pavao Golubić radi preuzimanja postrojenja i upoznavanja procesa proizvodnje. Konačnica te odluke oko obnove tvornice je bila: postrojenje je 1964. godine prodano tvornici špirita u Brčkom, sitni inventar preuzela je buduća »sušara«. Tako je iz vrlo rentabilne tvornice špirita preuređena sušara za žitarice koja je radila svega nekoliko godina. U vrijeme postojanja sušare bilo je nekoliko manjih požara, da bi prije godinu dana sustavom pretvorbe društvene imovine bila prodana i u njoj se danas nalazi tvornica stočne hrane.

RAZVOJ UPRAVE

OPĆINA KAO UPRAVNA JEDINICA DRŽAVNE VLASTI

Otkada postoji ljudski rod, nametala se potreba za organizacijom podjele rada i dužnosti. Tako su se skupine ljudi koji su živjeli u jednom prostoru međusobno organizirali i birali pogodnu osobu koja će voditi lovce u lov, određivati kako će i na kojemu mjestu graditi nastambe i kako će se braniti od drugih plemena koji su željeli zauzeti njihov prostor na kome žive. Zbog takvih potreba javljaju se prvi počeci vlasti i samouprave koje se tijekom vjekova razvilo u administrativnu vlast na jednom području do države. U početku svoju upravno-administrativnu vlast imala su veća mjesta-gradovi, dok nisu na temelju zakonskoga članka XVI. godine 1870. utemeljene općinske uprave po većim selima u Hrvatskoj i Slavoniji.

Među prvim općinama u Županiji varaždinskoj utemeljena je općina u Petrijancu za naselja: Družbinec, Majerje, Nova Ves, Petrijanec, Sračinec, Svibovec, Strmec i Zelendvor. Upravno-administrativne i financijske poslove obavljali su: općinski bilježnici, pisar koji je bio zamjenik bilježnika, blagajnik i panduri.

Početkom stoljeća na području kotara Varaždin bilo je sedam općinskih poglavarstava. Među njima bila su: Biškupec, Jalžabet, Šemovec, Križovljan, *Petrijanec*, Vidovec i Vinica. Od 1918. do

1941. općina Petrijanec nosila je naziv *Poglavarstvo upravne općine Petrijanec, srez Varaždin.*

Jedna od 978 općina, koliko ih je bilo u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, bila je i Petrijanec sa svojim selima koja su joj pripadala od prvog dana osnutka. Općina je administrativno i upravno pripadala kotaru Varaždin, Velikoj Župi Zagorje.

Od 15. svibnja 1945. do proglašenja Zakona o narodnim odborima nositelji upravne vlasti po selima bili su mjesni narodno-oslobodilački odbori, a za veća područja kotarski i okružni narodni odbori uz naredbodavnu vlast partijskih komiteta. Zakonom pak o narodnim odborima od 21. svibnja 1946. godine predviđene su osnovne teritorijalne jedinice *Mjesni narodni odbori* u selima i manjim gradovima.

U 1952. godini došlo je do manjih promjena u nadležnostima MNO. Napušta se sustav mjesnih narodnih odbora i uvodi se teritorijalna podjela općina, te se osnivaju savjeti kao samoupravni organi, pa tako 1. svibnja 1952. godine Petrijanec ponovno dobiva općinu. No već 20. travnja 1955. godine, proglašava se novi četvrti Zakon o općinama i kotarevima. Ukida se općina Petrijanec i pripaja općini Vinica. U Petrijancu ostaje Mjesni ured s dva službenika i jednim kurirom.

Narodni odbor općine Vinica djelovao je do ponovne reorganizacije, koja je uslijedila 1. studenoga 1962. godine.

U sjedištima bivših općina osnivaju se tada nove teritorijalne jedinice – mjesni uredi. Područje Mjesnog ureda Petrijanec pripada općini Varaždin. Kao asocijacija građana 1964. godine osniva se u svakom selu mjesna zajednica, a za više mjesnih zajednica, uz mjesni ured, Vijeće udruženih mjesnih zajednica. Mjesne zajednice pravno su djelovale do 31. prosinca 1993. godine.

Uz djelovanje upravno-administrativnih jedinica i njenih promjena spomenut ćemo djelatnike koji su radili, a neki još danas rade u Matičnom, odnosno Mjesnom uredu.

ANTUN POŽGAJ je od 1952. do 1990. godine radio kao upravni djelatnik i voditelj Mjesnog ureda.

SLAVICA MATUČEC, administrativni djelatnik, radi u Mjesnom uredu od 1965. godine, a STJEPAN LESKOVAR zaposlen kao dostavljač od 1966. godine. ANICA ŠIPEK radi kao matičar od 1991. godine.

Spomenuti djelatnici su dugogodišnjim radom uspješno djelovali i na unapređenju gospodarstva, ekološkoj zaštiti, prosvjeti, kulturi i športu. Cijenjeni su i poštovani od mještana, a radili su vrlo uspješno prema mogućnostima i zakonskim odredbama.

Republika Hrvatska, nakon izlaska iz sustava SFR Jugoslavije i prvih slobodnih i višestranačkih izbora, proglašena je 30. svibnja 1991. godine kao samostalna i nezavisna republika, a međunarodno priznata 15. siječnja 1992. godine. Već 1992. godine Sabor Republike Hrvatske donosi Zakon o lokalnoj samoupravi i upravi kojim su osnovane županije, gradske općine i općine.

Petrijanec ponovno dobiva općinu koja djeluje u sastavu Varaždinske županije. Općina Petrijanec obuhvaća sada naselja: Družbinec, Majerje, Novu Ves Petrijanečku, Petrijanec, Strmec Podravski i Zelendvor. Sastav općinskih vijećnika i članova Općinskog poglavarstva, izabranih na demokratskim višestranačkim izborima 1993. godine, dajemo u nastavku:

Općinsko vijeće

Red. broj	Ime i prezime	God. i mjesto rođenja	Adresa stanovanja	Stručna sprema	Zaposlenje
1.	**Evačić Martin** predsjednik	1960. Petrijanec	Petrijanec, Zrinskih i Frankopana 1	Mr., VSS	Tvornica šećera Ormož
2.	**Mihalić Franjo** podpredsjednik	1948. Nova Ves	Nova Ves, F. Bobića 110	O. Š.	Poljoprivrednik
3.	**Oreški Andrija**	1941. Klenovnik	Petrijanec Zelendvorska 13	VŠS	Poljogospodarstvenik
4.	**Jovan Pavao**	1941. Majerje	Majerje S. Radića 119	KV	Hrvatske ceste Varaždin
5.	**Hudoletnjak Ivan**	1945. Strmec	Strmec, S. Radić 15	VŠS	OŠ Petrijanec
6.	**Tomašek Antun**	1964. Varaždin	Nova Ves, F. Bobića 84	SSS	»Vindija« Varaždin

Red. broj	Ime i prezime	God. i mjesto rođenja	Adresa stanovanja	Stručna sprema	Zaposlenje
7.	**Divjak Stanko**	1962. Varaždin	Nova Ves, B. Radić 51	VSS	Tekstilna škola Varaždin
8.	**Čehok Ivan**	1956. Družbinec	Družbinec Prvomajska 50	SSS	Veterinarska stan. Petrijanec
9.	**Krleža Josip**	1957. Strmec	Strmec, B. Radić 193	VKV	Mundus-»F. Bobić« Varaždin
10.	**Patrčević Ivan**	1959. Strmec	Strmec, B. Radić 74	SSS	Prehrana-Octara Petrijanec
11.	**Kurečić Vlado**	1963. Petrijanec	Petrijanec, V. Nazora 71	SSS	Privatni poduzetnik
12.	**Golubić Stjepan**	1954. Strmec	Strmec, Trg sv. Nikole 7	SSS	Poljogospodarstvenik
13.	**Frkač Zdravko**	1964. Petrijanec	Petrijanec, Butina 23	VŠS	»Stanoing« Varaždin
14.	**Golub Ivan**	1953. Petrijanec	Petrijanec M. Gupca 10	SSS	Privatni poduzetnik
15.	**Drvar Franjo**	1947. Družbinec	Družbinec, Dravska 2a	SSS	Ugostitelj-obrtnik
16.	**Kranjčić Stjepan**	1934. Petrijanec	Petrijanec, V. Nazora 18	O. Š.	Poljoprivrednik
17.	**Kutnjak Ivan**	1957. Petrijanec	Petrijanec, V. Nazora 177	VŠS	Policijska uprava Varaždin

Općinsko poglavarstvo

1.	**Carić Franjo,** načelnik	1948. Petrijanec	Petrijanec, V. Nazora 74	VSS	»Koka« d.d. Varaždin
2.	**Patrčević Ivan,** donačelnik	1959. Strmec	Strmec, B. Radića 74	SSS	»Prehrana« – Octara Petrijanec
3.	**Kulaš Zvonko,** član Poglavarstva za upravne poslove	1938. Polača	Petrijanec, V. Nazora 265	VSS	Umirovljenik
4.	**Oreški Andrija,** član Poglavarstva za gospodarstvo	1941. Klenovnik	Petrijanec Zelendvorska 13	VŠS	Privatni poduzetnik

5.	**Klasić Marija,** član Poglavarstva za šport, kulturu i prosvjetu	1949. Majerje	Petrijanec, V. Nazora 6	VŠS	O. Š. Petrijanec
6.	**Šincek Božidar,** član Poglavarstva za financije	1956. Strmec	Petrijanec, V. Nazora 123	VSS	»Varaždinka« Varaždin
7.	**Kovačić Stanko,** član Poglavarstva za komunalije	1953. Nova Ves	Nova Ves, F. Bobića 125	SSS	HŽ Varaždin

Danas je za područje općine Petrijanec kao upravno tijelo osnovan prema zakonu o lokalnoj samoupravi i upravi jedinstveni *Upravni odjel* sa dva odsjeka:

1. Odsjek za proračun, financije i društvene djelatnosti

2. Odsjek za komunalnu djelatnost, gospodarstvo i zaštitu okoliša

Upravni odjel obavlja poslove za žitelje i pravne subjekte Općine iz djelokruga rada jedinica lokalne samouprave.

Od izbora 1993. došlo je do promjena na čelnim dužnostima Općine pa tako danas imamo u upravnom odjelu, smještenom u renoviranoj staroj općinskoj vijećnici slijedeće zaposlene:

mr. sci. Martin Evačić – načelnik općine

Božica Prepelić – voditelj računovodstva

Biserka Siročić – referent za opće upravne poslove

Josip Horvat – komunalni djelatnik

RAZVOJ POŠTE

Već u rimsko doba izmjenjivala su se pisma. Pisma su bila napisana na drvenim pločicama koje su bile premazane voskom i međusobno povezane. Prenošena su konjanicima i kolima. Prvo su »poštari« prevozili samo pisma, zatim pakete, a potom i ljude. Pojavom pergamenta pisma se pišu na njima i olakšavaju sam prijenos. Hitne pošiljke prenosili su brzi konjanici. Poslije raspada rimskoga carstva prestao je organizirani poštanski promet star skoro tisuću godina. Poruke su međusobno prenosili vojnici-konjanici dotičnoga vladara. U vrijeme velikih seoba naroda prestale su sve međusobne veze plemena ili naroda, da bi se krajem 15. i početkom 16. stoljeća postepeno uvodilo organizirano prenošenje pisama i paketa.

U dokumentima o razvoju pošte spominje se da je potrebno osigurati konje u pojedinim poštanskim postajama kao npr. za prevoženje pošte od Graza do Zagreba trebalo je osigurati na svakoj poštanskoj postaji slijedeći broj konja: Graz 2, Maribor 2, Ptuj 3, Varaždin 3, Lepoglava 2, Pri lipi 2 (autor nije naveo koje je to mjesto) i Zagreb 2. U 17. stoljeću osniva se Poštanski savez koji obuhvaća pošte slijedećih gradova: Beč, Graz, Maribor, Celje, Ljubljana, Ptuj, Završ, Varaždin, Zagreb i dalje. Međusobnim povezivanjem poštanska služba je bila pod centralnom vlašću. Viši poštanski uredi osnovani su u Varaždinu i Osijeku 1783. godine. Oni su bili podređeni Vrhovnom dvorskom poštanskom upraviteljstvu u Beču.

Za naše područje važno je pripomenuti da je prometnica koja povezuje Beč, Graz, Ptuj, Varaždin i dalje prolazila kroz Petrijanec i Majerje, te da su ovuda već 1716. godine prolazile poštanske diližanse prevozeći poštu iz Europe prema Istoku.

17. prosinca 1966. godine obilježena je 250. godišnjica prvog prolaza poštanske diližanse. Tada je kroz Petrijanec i Majerje prošla holandska diližansa sa četveropregom. Toga su dana u poslijepodnevnim satima mještani i učenici osnovne škole Petrijanec

srdačno pozdravili prolaz kočije i njenoga kočijaša koji je bio obučen u odoru kakva je bila prije 250 godina.

U drugoj polovici 19. stoljeća poštu su prevozili u poštanskim kolima iz Varaždina do Vinice, da bi je iz Vinice slali u Petrijanec i predali u općini, ili su iz pošte Vinica slali poruke preko mještana ili općinskog pandura adresantima da si mogu podići poštu. Može se pretpostaviti da je takva poruka ili pošta do naslovljene adrese trajala nekoliko dana.

Između 1880. i 1890. godine utemeljena je pošta u Petrijancu, samo za pisma i pakete, a brzojavna postaja ostala je u pošti Vinica.

Godine 1890. još uvijek je u Petrijancu pošta samo za pisma i pakete.

Prema sjećanju najstarijih žitelja pošta je bila smještena u nekoliko obiteljskih kuća. Među prvima bila je u kući Josipa Pintarića-Kropca, a prema sjećanju prof. dr. Jože Skoka, na temelju obiteljske predaje, poštansku je službu (dužnost) krajem stoljeća obavljao njegov pradjed, općinski pisar Antun Telebar (u. 1926.). Iz kuće Telebara preseljena je u kuću Tome Premužaja. Iz kuće Premužaja preseljena je na današnji Trg sv. Petra, gdje se nalazi zdravstvena ambulanta. Spomenuta zgrada građena je 1921.–1922. U njoj su se nalazila dva stana koji su bili izgrađeni za potrebe općinskih službenika. U jednom se nalazio stan bilježnika Stjepana Lovrića, čija je supruga bila službenik pošte. U jednoj sobi bila je smještena pošta, a telefonska govornica nalazila se u hodniku ispred vratiju kuhinje stana Lovrićevih.

Početkom 20. stoljeća uvodi se telefonska mreža za potrebe grofa Bombellesa, trgovca, općine i pošte.

Od 1939–1941. godine pošta je bila u kući Mirka-Imbre Pongračića-Lovrina, odakle je preseljena ponovo u općinsku stambenu zgradu na Trgu sv. Petra.

Na ovomu mjestu pošta je djelovala sve do kraja 1951. godine, kada je preseljena u Zadružni dom. Izvršni odbor Mjesnog narodnog odbora Petrijanec je 2. 12. 1951. godine donio odluku da se Poštanski ured preseli u prvu prostoriju s desne strane prizemno u Zadružni dom.

Osnivanjem osmogodišnje škole i njenim preseljenjem u Zadružni dom pošta je radila do polovice 1955. godine, kada je preseljena u privatnu kuću Stjepana Andrlića zvanog Škodač, nekadašnjeg trgovca i uglednog mještanina.

Godine 1975. sagrađena je sredstvima općine Varaždin, poduzeća Pošte, telefona i telegrafa (PTT) Varaždin i Narodne apoteke »Dr. Gaj« Varaždin i svih mjesnih zajednica jednokatna upravna zgrada u ulici Vladimira Nazora br. 106, u koju su polovicom iste godine smješteni: Mjesni ured Petrijanec, Pošta s automatskom telefonskom centralom za mjesni, međumjesni i međunarodni promet s priključkom do 1000 telefonskih pretplatnika, te Apoteka.

1941.–1945.

Predratna kriza tridesetih godina znatno je utjecala na društveno-političko i gospodarsko stanje u Europi. Taj utjecaj odrazio se i u nas. Vrlo teško su se prodavali poljoprivredni proizvodi ili pak su cijene bile tako niske da se nije isplatilo proizvoditi. U gradovima se stvaralo nezadovoljstvo među radnicima. Osnivale su se razne političke stranke. Osjećala se politička i ekonomska uzburkanost i javljao se strah od rata. Međutim, rat je bio neizbježan i našu je domovinu zahvatio 1941. godine. Zahvaljujući kapitulaciji Prve Jugoslavije 1918.–1941., hrvatski narod je dobio svoju državu – Nezavisnu Državu Hrvatsku (NDH).

Zbog velikog utjecaja komunističke partije i nastalih prilika osniva se antifašistički pokret koji stvara vojsku koja se bori protiv legalne hrvatske vlasti te njemačkih jedinica. U takvoj situaciji naše je područje ostalo zaštićeno bez ratnog razaranja, iako su se osjećale ratne prilike. U svakom selu bilo je nekoliko simpatizera antifašističkog pokreta koji su imali svoje ilegalne baze u Petrijancu i Strmcu. Preko pojedinaca sakupljali su novac i živežne namirnice i putem veza slali partizanskim jedinicama u Kalnik. Poznati ilegalci

i zaduženi za vezu između baze i kalničkog odreda bili su Florijan Bobić i Gabriel Santo. Bilo je i drugih koji su dolazili, oporavljali se ovdje kod pojedinih domaćinstava pa se ponovno vraćali u svoju jedinicu.

U jesen 1941. godine u Petrijancu je bio osnovan ilegalni Narodni oslobodilački odbor, koji se brinuo za sakupljanje tzv. »crvene pomoći«. Dvije godine kasnije bio je osnovan ilegalni odbor narodne omladine koji je također imao zadatak da sakuplja »crvenu pomoć« i da među mladeži propagira uključivanje u antifašistički pokret. U antifašistički pokret nije se uključio značajniji broj mještana.

Većina vojno sposobnih muškaraca sudjelovala je u regularnim postrojbama Hrvatskih oružanih snaga. Prema nepotpunim podacima, pretpostavlja se da je u oružanim snagama NDH i njemačkim dobrovoljačkim jedinicama tijekom cijelog drugog svjetskog rata sudjelovalo preko dvijestotine muškaraca. Neki su tijekom rata poginuli (manji broj), neki su bili ranjeni pa su ostali ratni invalidi, a neki su bili zarobljeni pa su ostali u partizanima, dok su neki pobjegli i skrivali se kod kuće, da bi oko stotinjak vojnika dočekalo kraj rata. Nešto oko pedesetak pripadnika oružanih snaga NDH kraj rata dočekalo je na slovensko-austrijskoj granici, 15. svibnja 1945. godine. Bili su zarobljeni u okolici Dravograda i Bleiburga. Od toga dana pa do povratka hrvatskih zarobljenika, koji je kod nekih trajao i do konca godine, počinje najstrašniji i nečovječni Križni put. O mukama i patnjama mogu govoriti samo oni koji su preživjeli. Mnogi iznemogli ili bolesni našli su smrt na nepoznatoj livadi, šumi i jarku i za mnoge grobove se ne zna ni danas. Samo njihove obitelji znaju za one koji se nisu vratili, a da li znaju za njihove grobove – to je već malo teže.

O Križnom putu i stradanjima naših hrvatskih vojnika stravično je opisao Josip Kereži, rodom iz Petrijanca u dnevnim novinama »New Croatia« – Nova Hrvatska koje izlaze u Sydneyu – Australija.

On je sa svojim bratom Tomom i suseljanima Stjepanom Cuparom, Francom Pintarićem i Stjepanom Hudoletnjakom prošao mukotrpan Križni put od Bleiburga do Velesa u Makedoniji.

Svi sudionici Križnoga puta prošli su stotine i stotine kilometara pješice, gladni i žedni, spavajući pod vedrim nebom i dočekali slobodu nakon nekoliko mjeseci kasnije po završetku drugog svjetskog rata.

Kao sudionik Hrvatske kalvarije ovom prilikom želim u ime svih sudionika iz općine Petrijanec odati poštu svim poginulim i umrlim na Križnom putu.

KRIŽNI PUT NA PETRIJANEČKOJ CESTI

Kao sastavni dio mjesta, i petrijanečka cesta ima svoju povijest koja se mjeri stoljećima. Prolazile su njome rimske legije, srednjevjekovni osvajači, kolone trgovaca i dobronamjernih putnika, vojske u svojim osvajalačkim pohodima i u svome uzmicanju pred neprijateljem. Prolazili su njome svatovi, sprovodi, fijakeri i seljačka kola natovarena sijenom i žitom, tutnjali su njome automobili, topovi i oklopna vozila. Jedna od tužnih povijesnih povorki koja se kretala petrijanečkom cestom svakako je ona iz početka svibnja 1945. kada su se brojni vojnici i civili povlačili prema Sloveniji i Austriji u želji da što prije stignu u ruke zapadnih saveznika. Međutim, najtragičnija kolona prolaznika ovom cestom bili su sudionici krvavoga Križnoga puta koji su potkraj svibnja 1945. upućeni na svoju Golgotu i Kalvariju. Bili su to nedužni hrvatski vojnici, ponajviše pripadnici hrvatskih domobranskih i ustaških postrojbi, kao i prisilno unovačeni hrvatski mladići u njemačku vojsku. Radilo se o onima koji su srećom izbjegli pokolje kod Maribora i kod Bleiburga, no kojima su "pobjednici" namijenili neizvjesnu sudbinu Križnoga puta od sjevera prema istoku zemlje. Brojni Petrijančani pamte živo iscrpljene sudionike toga marša, te svirepo odmjerene kazne onome dijelu hrvatskoga naroda (većinskom!) koji ni u kakvom komunizmu, socijalizmu i "bratstvu" nije vidio svoju budućnost. Iako sjećanja blijede, a neposrednih je svjedočanstava sve manje, Petrijančani sve te stravične događaje i zlo dobro pamte, a sjećanje su im probudile nove

političke prilike, slobodna hrvatska država u kojoj se može i mora i o tim strahotama progovoriti, zabilježiti ih i urezati u povijesno pamćenje hrvatskog naroda. Od brojnih sjećanja i svjedočanstava koje se moglo čuti o Križnome putu kroz Petrijanec, donosim ovdje, dopuštenjem autora, hrvatskog književnika i sveučilišnog profesora dr. Jože Skoka jedan odlomak iz njegova autobiografskog eseja napisanog na tu tragičnu temu:

»Jednoga sunčanoga dana potkraj svibnja 1945. prostrujila je Petrijancem vijest da se velika kolona zarobljenika kreće cestom od slovenske granice u Dubravi. Vijest je donio netko od goričara koji su u Križovljanu vraćeni s puta prema svojim vinogradima na križovljanečkim brdima. Oko podneva tu vijest je potvrdila i partizanska prethodnica koja je pozvala mještane da se povuku u svoja dvorišta i upozorila ih da za vrijeme prolaska kolone ne smiju izlaziti na cestu. Rečeno im je da za nepoštivanje ove naredbe mogu biti kažnjeni na "licu mjesta". A znalo se već dobro što je ta formulacija značila kod bahatih i okrutnih "pobjednika". Nastala je u selu opća uznemirenost, neizvjesnost, strah i kobno iščekivanje događaja, no i priprema hrane i vode za zarobljenike. A kako i ne bi kad su brojni mještani očekivali u toj koloni svoje najmilije muževe, braću, rođake, prijatelje, znance, no jednako su osjećali i za nepoznate njihove supatnike o čijim se stradanjima u Sloveniji već ponešto znalo i govorilo.

Negdje oko dva sata poslije podne pomolila se u Gornjem kraju kolona na čijem je čelu bilo nekoliko partizana i dvije partizanke dok su sa svake strane kolone bili partizanski pratitelji s otkočenim puškama u rukama, u razmaku od po dva metra. Kolona se zbog iscrpljenosti i duga marša kretala sporo, a njezini su sudionici izgledali žalosno i jadno: omršavjeli, izblijedjeli, umorni, u poderanim i uprljanim vojničkim, a poneki i civilnim odijelima, prašnjavih i poderanih cipela, neki čak i bez njih, doslovce bosi. Neki su pogledima tražili nemoguću pomoć, a mnogo ih je poniknute glave i spuštena pogleda apatično koračalo putem svoje neizvjesnosti. Njihovi pratitelji sa strane vikom su u dvorište, ali i puščanim prijetnjama nagonili mještane koji bi privirili na cestu i doslovce se zalijetali do kolone da bi komade kruha, mesa, na brzinu ispečenih

kolača ili lonac vode doturili izgladnjelim i žednim jadnicima. Snašli su se i oni manje hrabri pa su i oni preko dvorišnih ograda dobacivali hranu koloni koja je poput zmije gmizila cestom.

Iako je primijenjena okrutnost "pobjednika" bila uobičajena, a njihovo iscrpljivanje stradalnika na putu sastavni dio pakleno smišljene kazne, za pravi razlog pojačanom sadizmu nad nemoćnicima, kao i za grubosti prema mještanima u tijeku prolaska kolone doznalo se nešto kasnije. Naime, u šumovitom Gaju između Vratna i Petrijanca trojica su nesretnika pobjegla iz kolone. Za njima su odmah poput bijesnih pasa potekli čuvari i nakon dvadesetak metara u dubini šume, usmrtili su svojim mecima dvojicu bjegunaca dok im je treći uspio pobjeći. Vratili su se stoga koloni, a sudbinu odbjegloga prepustili svojoj jedinici koja je išla iza kolone i bila posebno zadužena za odbjegle i njihovu trenutačnu likvidaciju. Međutim ni toj jedinici nije uspjelo pronaći anonimnog bjegunca kojemu je već prolistala i duboka šuma pružila trenutačnu zaštitu. Kako je u selu već bila formirana seoska narodna milicija od nekolicine nadobudnih poklonika i privrženika nove vlasti, to je njoj naređeno da na svom području uhvati ovog i potencijalne slične bjegunce koji su imali sasvim neznatne šanse da se izvuku iz kolone, a još manje da prežive!

Petrijančani su postupno u koloni počeli prepoznavati svoje mještane – petrijanečke, družbinske i majerske dečke i muževe. Osobno sam prepoznao M. Kerežija iz Družbinca, N. Hudoletnjaka iz Gornjega kraja, a najviše pamtim susjeda, Stjepana Krfogca (Štefa Šmeruvoga) koji je bio u desnom, izvanjskom redu kolone. Pamtim još i danas da je koračao podupirući se nekim štapom dok je na glavi imao rupčić sa četiri čvora koji mu je služio umjesto kape. Bio je u poderanim hlačama i samo u jadnoj, prljavoj košulji, jednak u svom izgledu mnogima. Svraćao je pogled prema poznatima, prema rodnoj kući, materi i sestrama koje su istrčale i gurnule mu u ruku zamotak s hranom i nekom odjećom. Pamtim dobro, jer sve se to dešavalo u blizini moje rodne kuće, kako su jadne žene bile grubo odstranjene i kako se jedna gruba partizanka – kratkonoga ženturača izderala iz svega glasa: "Mičite se od bandita!" Doista, ljudi u koloni nisu bili ništa drugo nego "banda" osuđena na iscrplji-

vanje, vrijeđanje, glad i smrt jer je život bio namijenjen samo onima koji fizički izdrže. A iza kolone je bilo tek prvih stotinu prijeđenih kilometara, a očekivao ih je, odnosno ispred njih su se nalazile stotine kilometara sličnog pješačenja!

Nekoliko sati kolona je prolazila Petrijancem, a pedesetak metara iza nje krenuli su rasplakani roditelji, žene, sestre noseći hranu jer se očekivalo da će kolona prenoćiti u Varaždinu i da će im tamo možda dati ono što su spremili. No čuli smo sutradan da su se doista zaustavili i to na sračinečkim livadama i goloj zemlji blizu Varaždina i da su tu noćili pod golim nebom, no tek je samo nekima uspjelo prozboriti riječ-dvije sa svojima iz novog logora dok su većinu skupljenih oko tog logora partizani najgrublje rastjerali.

Potresan je dojam na sve mještane Petrijanca, kao i svih hrvatskih sela kroz koja su prije ili kasnije prolazili, ostavila ova kolona mučenika, očajnika, nemoćnika prepuštena okrutnostima svojih pratilaca, a u srpskim selima čak i njihovih mještana koji su se osvećivali zarobljenim Hrvatima. Malo je olakšanje ipak bilo za one koji su u koloni prepoznali svoje jer je to ipak bio znak da su im najbliži sačuvali glavu iako im je ona sve do na kraj neizvjesnog, višetjednoga križnoga puta stalno bila izložena životnoj opasnosti. Do tragičnosti je poslije odlaska kolone pojačala dojam i vijest koju je Štef Krfogec nekome uspio prenijeti iz kolone da se jedan Petrijančanin koji se nekako trebao nalaziti u koloni neće više nikada vratiti u svoje selo gdje su ga očekivali uznemireni roditelji i braća, a dakako i svi drugi poznanici i mještani. Radilo se o mladiću, mom susjedu i bliskom rođaku Ivanu Kutnjaku čiju sudbinu treba zabilježiti, i zbog njezine okrutnosti i tragičnosti, i zbog njezine simboličnosti koja je karakteristična za tolike nestale u drugom svjetskom ratu i za postupak i "moral" ljudskih zvijeri kojima život "neprijatelja" nije predstavljao nikakovu vrijednost.

Rođen 1927. u čestitoj i cijenjenoj petrijanečkoj obitelji, Ivan Kutnjak bio je kao sedamnaestogodišnjak unovačen u jesen 1944. godine. Po zanimanju je bio šusterski pomoćnik kod Josipa Papeca, i to vrijedan i spretan. Mobiliziran je bio u ustašku vojnicu u Zagrebu i tri mjeseca proveo na Selskoj cesti, uz redovne vježbe i u

kasarnskoj radionici obuće. Za Novu godinu 1945. došao na kraći dopust kući, a kako je u Petrijancu već bilo dosta vojnih bjegunaca odlučio je i on napustiti vojsku. Međutim, novogodišnja zabava u kući Štefa M. završila je ubojstvom nedužnog domobranskog narednika kojega je na izlasku iz dvorišta, pucajući iz mraka, usmrtio jedan mladi seoski "simpatizer" i suradnik partizana. Znalo se da će tijekom dana uslijediti istraga i potraga za vojnim bjeguncima pa se Ivan Kutnjak od straha vratio u svoju zagrebačku jedinicu. A ona se već za tri mjeseca, krajem ožujka našla upravo u Petrijancu povlačeći se prema Sloveniji. A kada je koncem travnja došlo do njezina potpuna povlačenja, Ivan se jednostavno sakrio i ovaj put ostao kod kuće i zajedno sa sumještanima dočekao "oslobodителje". A oni su već prve večeri po dolasku u selo, 8. svibnja 1945. tražili svoje "neprijatelje" i zahtijevali od seljana da ih svakako prijavljuju. Jer lov na ljude išao je usporedno s nogom "pobjednika". Sretan što je sve ipak dobro završilo, Ivan se odmah vratio svome starome poslu kod majstora Papeca i tu nekoliko dana popravljao brojnu partizansku obuću jer su se danima kretale prema Mariboru kolone partizana. Posljednja među njima je bila neka vojvođanska brigada čiji je komesar još jednom "raščišćavao" teren raspitujući se o seoskim "ustašama" i drugim "banditima" iz neprijateljske vojske.

Nažalost, jedan nadobudni i nepromišljeni seoski aktivista, Francek M. iz Petrijanca, da se umili "drugu borcu" doslovce je prokazao Ivana Kutnjaka i to kao ustaškog vojnika! Uputio ga je ravno postolaru Joži Papecu gdje je Ivan dignut sa svoje šusterske stolice i »uhićen«. Dozvoljeno mu je tek da na trenutak svrati kući i uzme najnužnije stvari i krene s partizanskom jedinicom put Maribora. Rečeno mu je da će tamo ispitati njegov "grijeh" i priključiti ga ostalim zarobljenicima. Dok sam živ pamtit ću scenu Ivanova tužnoga rastanka s majkom, njezina zamotka ispod njegovih ruku, a posebno one tužne mladenačke oči i pozdrav koji nam je uputio opraštajući se na cesti od svojih i nas najbližih. Kao da je slutio svoju kobnu sudbinu, no ipak nam se obratio riječima: "Zbogom, bumo se sigurno vidli čez par dni!" Nažalost, tih nekoliko dana produžilo se u vječnost.

A što se s Ivanom zbilo u Mariboru ispričao je po svom povratku s Križnoga puta upravo Štef Krfogec. Naime, obilježen kao ustaša, Ivan je već kod prve partizanske selekcije bio određen za likvidaciju i upućen sa stotinama svojih vršnjaka do jedne od mariborskih obrambenih jama. Ne zna se kako je ubijen, no to možemo pretpostaviti po stravičnim svjedočanstvima preživjelih. U blizini takove jame, u privremenom logoru vidio ga je uoči noćne likvidacije, susjed Ivan Telebar (Vanjča Puganof) koji je zajedno sa svojom i našom (čak bolesnom!) kobilom bio mobiliziran i zajedno s još nekim seljanima i njihovim podvozom boravio oko mjesec dana u Mariboru. A uz ostalo, prevozili su poslije takvih likvidacija odjeću ubijenih u mariborsku kasarnu. Mjesecima je stric Vanjča šutio o tim svojim prisilnim poslovima, pa i o Ivanovoj smrti, a onda je ujesen, za vrijeme berbe, u našem podrumu u Križanču ispričao tragičnu priču o Ivanu: "Vidiu sem ga hvečer z još hiladu drugih pri lauf-jami. Drugi dien ga več ni bilu nikuga. Švapski zarobleniki su pokrivali jamu, a mi foringaši smo još dva dni vuzili uniforme, cipele i čizme. Sigurno sem pelou i Ivanovu". Pričao je to potresen, u strahu, suznih očiju i prekidan teškim uzdasima, a jako dobro pamtim i to da je još prije skidanja toga teškog kamena sa srca napomenuo mome ocu: "Stric, zaprite dobro vrata – da nas što ne čuje", a kad mu je otac rekao kako nema nigdje nikoga osim nas i vjetra, odvratio je: "Znate, stric, da denes i vetri imaju vuha!"

Tako je završio život tragičnog petrijanečkog mladića, osamnaestogodišnjaka Ivana Kutnjaka, jednog od tisuća mladih hrvatskih pravednika koji su nemoćni i nedužni bili izručeni "pravdi". Primjer je to žalostan, tragičan, do najdubljeg ljudskog bola potresan! Uzbuđuje me uvijek ta sudbina kada god je se sjetim, a pogotovo sada kada je, u ime nezaborava i priopćujem. No ovdje želim priopćiti kako sreće nije imao ni preživjeli bjegunac iz kolone Križnoga puta o kojemu je bilo riječi na početku. Njega su doista, negdje u petrijanečkom polju nakon nekoliko dana njegova skrivanja, uhvatili petrijanečki "milicajci", mala skupina mjesnoga ološa među kojima se nalazio i Š. M. iz Dolnjega kraja. Taj čovjek i nije vrijedan spomena imena, no prešućujem ga samo zbog obitelji koju vjerojatno ima. On je bio glavni ispitivač bjegunca u svojem po-

drumu gdje je cijelu noć "ispitivao" s poznatim petrijanečkim grubijanom I. B. Pred jutro je Š. M. odveo nepoznatog bjegunca, također mladića, do župnikova travnika iza sela i tu ga je uz potok likvidirao i zakopao tako površno da se zločin odmah mogao primijetiti. A njega su otkrili prvi lipanjski kosci pa je "vlast" naredila da se obavi iskop, pokojnika pokopa na petrijanečkom groblju, ali bez svećenika i uobičajenog zvuka crkvenog zvona.

Sve ovo je istina koju ne treba skrivati jer kako u svakome žitu ima kukolja i Petrijanec je imao pojedinaca kojih se slobodno može stidjeti, no životni završetak nekih od njih ipak govori da su se ti pojedinci ponekad znali zastidjeti i sami sebe, da im je proradila savjest i da su životne nedaće i bolesti često pripisivali božjoj kazni za učinjena zla. No Petrijanec više nego na stid ima pravo na svoj moralni ljudski ponos jer se upravo kod Križnoga puta otkrila sva ljudskost, plemenitost i etička veličina njegovih stanovnika.«

Evo tako doslovce glasi zapis i svjedočanstvo našega sumještanina čija vjerodostojnost ne može biti sporna jer je riječ o čovjeku koji je u danima koje opisuje imao petnaest godina, bio učenik trećeg razreda gimnazije, a uz živo sjećanje vodio je i svoje bilješke o selu, ljudima i događajima.

POSLIJERATNE PRILIKE

U godinama poslije drugog svjetskog rata nastaje novo razdoblje koje se može obilježiti kao poratno siromaštvo. Za mnoge naše sugrađane to je životno razdoblje s tamnim stranicama. Živjelo se pod pritiskom Komunističke partije i UDBE, parole obnove i petogodišnjih planova prenijetih ih Sovjetskog Saveza. Bilo je to vrijeme agrarne reforme, otkupa, radne obaveze, osnivanja seljačkih radnih zadruga i garantiranog snabdijevanja.

Agrarnom reformom oduzeta je sva obradiva zemlja svakom domaćinstvu koje je imalo više od 17 jutara zemlje, tj. imućnijim

seljacima koje se pogrdno zvalo "kulacima", kao i svima onima koji nisu bili poljoprivrednici (oduzeto je crkvi, orguljašu, službenicima i dr.). Oduzeta zemlja bila je podijeljena siromašnijim seljacima ili je ušla u sastav Seljačke radne zadruge. Godina 1946. nije poznata samo po agrarnoj reformi, već je uslijedila nacionalizacija i konfiskacija imovine bogatijih građana.

Nakon agrarne reforme, nacionalizacije i konfiskacije imovine uslijedilo je razdoblje otkupa, kojeg naši ljudi pamte po najlošijem postupku prema seljaku, jer je to bilo vrijeme čišćenja tavana do posljednjeg zrna žita, oduzimanje posljednje krave, svinje ili kilograma masti.

Iz zapisnika Izvršnog odbora kotara podaci nam govore koliki je bio plan otkupa i kako se ostvarivao. Plan otkupa za 1951. godinu – područje kotara, odnosno bivše općine Varaždin. Najveće opterećenje i obveze imali su MNO Vidovec, Petrijanec i Biškupec.

U 1951. godini trebalo je predati, odnosno oduzeti seljacima:

Bijele žitarice	95 vagona
Kukuruza	190 vagona
Stoke (žive vage)	1,546.106 kg
Stoke zaklane	675.000 kg
Svinja	4.720 kg
Debele svinje	1.300 kg
Krumpira	255 vagona
Graha	26 vagona
Mlijeka	17.641 hl
Masti	52.000 kg
Vina	23 vagona

Takav i sličan plan otkupa bio je za svaku godinu od 1949. do 1952. godine. Seljaci koji su ispunili svoju obvezu mogli su dobiti "bonove za otkup" kojima su mogli kupovati zaštitna sredstva, dijelove za poljoprivredne strojeve i umjetna gnojiva. Bonovi za otkup prestali su važiti 31. VIII. 1951. godine.

Na sjednici Izvršnog odbora kotara Varaždin od 2. VIII. 1950. godine pod točkom 2. raspravljalo se o otkupu žitarica, pa je

ustanovljeno da je najmanje otkupljeno u Mjesnom narodnom odboru Petrijanec. »Od planiranih 128.000 kg otkupljeno je samo 20.000 kg žita. Isto tako je slab otkup debelih svinja. Od 120 planiranih otkupljeno je svega 28 komada. Sijena nije ništa otkupljeno«. Uslijedio je stoga pritisak i najgrublji način ostvarenja "plana", pa su zaduženi ostajali bez posljednjega kilograma žita ili mesa.

U ispunjavanju radne obveze ili, kako su ga zvali, "prisilni rad", bilo je slično. Prema izvodu iz zapisnika IOK Varaždin 12. 12. 1950: za radnu obavezu iz Petrijanca bilo je određeno 12 osoba koji su bili otpremljeni u Sisak, međutim kad su došli tamo vratili su se slijedećim vlakom natrag. Protiv tih osoba bio je pokrenut postupak i vraćeni su natrag da ispune svoju radnu obvezu. Svaki mjesec ili dva bila je određena jedna ili dvije grupe koje su bile upućene na rad u šume, razna gradilišta ili prugu, bez obzira na to što su to bili poljoprivrednici i što su njihova polja i oranice ostajale bez potrebnih radnika.

Rad je bio jako težak, uglavnom se sve radilo ručno, s vrlo malo strojeva, a ishrana i smještaj nisu bili dobri.

Od 1946. do 1959. godine bile su intenzivirane akcije za osnivanjem seljačkih radnih zadruga i izgradnje zadružnih domova. Seljačke zadruge imale su za cilj da se ukinu individualna poljoprivredna domaćinstva i da sva zemlja postane zadružna. Težilo se za kolektivnim životom po uzoru na sovjetske kolhoze i sovhoze. Pod pritiskom komiteta KP, kotarskom odlukom i pristankom pojedinaca u Petrijancu i Zelendvoru 1947. godine osnovane su seljačke radne zadruge. U Petrijancu je u zadrugu ušlo 11 domaćinstava. Ona su dala zemlju u zadrugu, a okućnica im je ostala za njihove potrebe. Bilo je slučaja da je nositelj domaćinstva ušao sa svim svojim zemljama, a supruga sa svojim "sabunjkom" i zemljom koja je gruntovno prepisana na nju nije.

U Zelendvorsku seljačku radnu zadrugu ušlo je 23 domaćinstva iz Nove Vesi i Zelendvora.

Zadruge nisu bile uspješne. Njihovim osnivanjem nije se postigao željeni cilj, zadrugari nisu ostvarivali određeni broj trudodana, niti je postignut bolji prinos od individualnog domaćinstva. Što više,

stvoreni su gubici, došlo je do zaduženja, te su se 1952. godine zadruge raspale. Članovi zadruge morali su podmiriti dug, tako da su mnogi morali prodati kravu, kola ili dio zemlje da bi zadruzi podmirili dug.

Paralelno s osnivanjem seljačkih radnih zadruga započela je masovna izgradnja zadružnih domova. Od cigle koja je bila namijenjena izgradnji škole u Sračincu, odlukom Kotarskog narodnog odbora, izgrađen je zadružni dom u Petrijancu u kojem je bila smještena pošta, zadružna trgovina, skladište i kancelarije Poljoprivredne zadruge, koja je vršila otkup i prodaju umjetnoga gnojiva. Dom su gradili stanovnici općine Petrijanec na dobrovoljnoj osnovi. Zadružni domovi izgrađeni su u Petrijancu, Novoj Vesi i Strmcu.

Ni zaposleni nisu bolje prolazili. Oni su dobivali socijalne karte, "točkice", za kupnju najosnovnijih živežnih namirnica. Prehrambenih artikala, industrijske robe i namještaja nije bilo na slobodnoj prodaji. Dobivene točkice količinski nisu bile dovoljne da bi se moglo prosječno živjeti. Stanovništvo u gradu živjelo je vrlo teško. To je bilo vrijeme gladovanja, skromnog odijevanja i sveukupnog siromaštva pod pritiskom partijske stege. Školovanje je bilo ograničeno. Djeca imućnijih seljaka – "kulaka", nisu imala otvorena vrata u svim srednjim školama, a niti djeca onih čijim roditeljima je bila imovina nacionalizirana ili konfiscirana.

Srećom je takvo stanje trajalo do 1953. godine, kada se počelo nešto popravljati, ali još uvijek ne dovoljno.

USUSRET DEMOKRATSKOJ, SLOBODNOJ I NEZAVISNOJ HRVATSKOJ

HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA

Razvojem događaja krajem osamdesetih godina ovoga stoljeća dolazi do značajnih promjena u bivšoj Jugoslaviji. Dolazi do rascjepa Saveza komunista, a sve izrazitije javlja se vjekovna želja Hrvata za svojom samostalnom i nezavisnom Hrvatskom. U takvim prilikama, potpomognuti općim

zbivanjima u svijetu, kao što su ujedinjenje Njemačke i promjene u socijalističkim zemljama Europe, nastaju "crni" dani za Jugoslaviju. U to vrijeme u Hrvatskoj se osniva prva hrvatska demokratska stranka pod nazivom *Hrvatska demokratska zajednica* (HDZ) pod rukovođenjem dr. Franje Tuđmana. Program koji je bio donijet za cijelo područje Hrvatske našao je plodno tlo i u Petrijancu. Mještani Općine Petrijanec bili su od pamtivijeka poznati kao pravi istinski Hrvati. U prvoj Jugoslaviji ovaj kraj bio je poznat kao čisti hrvatski kraj koji je bio sljedbenik ideja Starčevića i Radića. Dugi niz godina bila je jaka Hrvatska seljačka stranka pod vodstvom S. Radića i dr. Vlatka Mačeka. Značajna je u međuratnom razdoblju bila i Katolička akcija, koja je uz vjerski, njegovala i nacionalni odgoj.

Sve je to bila podloga da je narod prihvatio program HDZ-e sa željom da se što prije oslobodi četrdesetčetirigodišnjeg komunističkog režima.

Početkom 1990. godine mladi, odani hrvatskom demokratskom pokretu, pristupili su pripremama osnivanja HDZ-a, 26. ožujka 1990. u prepunoj dvorani Društvenog doma održana je Osnivačka skupština HDZ-a. Gotovo da je svih 300 građana, koji su sudjelovali toj Skupštini, pristupilo u HDZ.

U prvo Predsjedništvo izabrani su: Stanko Skok (Petrijanec), predsjednik, Vladimir Kurečić (Petrijanec), tajnik, za dopredsjednika su izabrani Stanko Golob (Petrijanec), Stanko Rukelj (Majerje) i Pavao Bedenik (Petrijanec), te Zdravko Škrinjar za rizničara (Petrijanec).

Na višestranačkim izborima STJEPAN GOLUBIĆ, rođen 1954. u Strmcu bio je izabran za člana *Izvršnog vijeća općine Varaždin*. Bio je zadužen za resor poljoprivrede. Bio je jedini od poljoprivrednika koji je bio član Izvršnog vijeća općine (1990–1994.)

Stjepan Golubić je danas mladi poduzetnik i osnivač Prve privatne poljoprivredne zadruge *Poljodjelac* (osnovane 1992. u Strmcu).

Nakon nekoliko dana održane su osnivačke skupštine temeljnih ogranaka HDZ u Strmcu, Družbincu, Majerju i Novoj Vesi. Osnovni zadatak temeljnih ogranaka bio je izvršiti temeljite pripreme za prve slobodne i višestranačke izbore i pripreme za oslobađanje Hrvatske od socijalističkog sustava i Jugoslavenske narodne armije.

Posljednje dvije godine ZDRAVKO GOLUB, dipl. ecc., privatni poduzetnik, rodom iz Petrijanca obnaša dužnost predsjednika Županijskog obora HDZ-a Županije varaždinske.

Pobjedom HDZ-a na višestranačkim izborima i proglašenjem 30. svibnja 1990. godine slobodnom, demokratskom i nezavisnom državom Republikom Hrvatskom, sljedbenici komunističkog režima na čelu s Jugoslavenskom narodnom armijom i pobunjenim četničkim Srbima vrše užurbane pripreme za oružani napad na republike Sloveniju, Hrvatsku, a potom i na Bosnu i Hercegovinu. Goloruki hrvatski narod, s vjerom u slobodu i pobjedu, suprotstavio se po naoružanju trećoj armiji u Europi. Država Hrvatska osniva Hrvatsku vojsku, narod svestrano pomaže na prikupljanju oružja, hrane, odjeće i sanitetskog materijala. Javljaju se dragovoljačke jedinice Zbora narodne garde.

Iskoristivši trenutak kada su bile malobrojne i slabo naoružane policijske jedinice kao i pripadnici Zbora narodne garde preslabi da se odupru, armija s pobunjenim Srbima i četničkim vojvodama zauzima dio po dio teritorija Hrvatske. Najprije na onim prostorima gdje je živjelo srpsko pučanstvo, a potom i prostore s hrvatskim življem.

Iako varaždinsko područje srećom nije doživjelo sudbinu Kninske krajine, Istočne Slavonije, Like, dalmatinskoga zaleđa i Dubrovnika, priprijetila mu je velika opasnost od jedinica JNA koje su bile razmještene u garnizonima: Varaždin, Čakovec, Koprivnica, Križevci i Bjelovar. Te su vojne jedinice bile objedinjene pod zapovjedništvom 32. Korpusa JNA sa sjedištem u Varaždinu. U Varaždinu su bile locirane vrlo jake i dobro opremljene borbene i pomoćne jedinice kao: oklopno-mehanizirana brigada, mješoviti topnički puk, dva protuzračna topnička diviziona, bataljun vojne policije, bataljun veza, četa ABKO, izviđačka četa i logistička baza sa službom za opskrbu. Pored toga, 32. Korpus raspolagao je s dva skladišta ratne opreme na Banjščini (najveće u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj) i u Novoj Vesi (barutana).

Od borbenih sredstava JNA je na području Županije varaždinske raspolagala s 84 tenka (T-55 modificirani), isto toliko oklopnih transportera i drugih borbenih vozila, 36 teških haubica cal. 155 ili 152 mm, 10 višecijevnih bacača raketa tipa "Plamen" i "Oganj", dvije baterije samohodnih topova, 18 minobacača od 120 mm i neiscrpne količine streljačkog i pješadijskog oružja te streljiva svih kalibara.

Kraj tako naoružane armije pod rukovođenjem srpskih zapovjednika, moglo se očekivati da će ovo naoružanje biti upotrijebljeno za rušenje hrvatske demokratske vlasti, a time i države. Prvi signal bio je kada su koncem lipnja 1991. godine tenkovima iz Varaždina preko naših sela i polja krenuli na susjednu Sloveniju.

Ministarstvo Republike Hrvatske već u 1990. godini izdalo je tajnu naredbu da se u cijeloj Hrvatskoj otpočne s ustrojem oružanih postrojbi i samostalnih brigada. Za Varaždin i okolicu stigla je koncem travnja 1991. zapovijed da se formira brigada jačine oko 2000 ljudi, a da se paralelno prikuplja i oružje.

Određeno je Zapovjedništvo brigade. Za zapovjednika je imenovan umirovljeni časnik bivše JNA *Ivan Rukljić*, rodom iz Petrijanca. Rukljićeva brigada dobila je bojnu oznaku 5. Brigada "R" Narodne garde, i ona je već 8. svibnja 1991. bila kompletirana sa svim svojim postrojbama. Jedan od zapovjednika satnije ovoga prvog "Saziva" bio je pričuvni časnik *Rudolf Balaić*, rodom iz Petrijanca. Sastav ljudstva brigade bio je znatnim dijelom s teritorija općine Petrijanec.

Koncem kolovoza 1991. godine, kada su se po dijelovima teritorija Hrvatske vodile ogorčene borbe s pobunjenim Srbima – četnicima i dijelovima JNA, i u Varaždinu je rasla napetost i neizvjesnost. U to vrijeme u Centru za vojnu izobrazbu u Vinici intenzivno se pripremala za ratne zadaće 5. bojna 1. gardijske brigade ZNG pod zapovjedništvom *Stanka Henčića*, tada po činu natporučnika, rodom iz Petrijanca.

U takvim okolnostima formiran je Krizni štab u Varaždinu u kojem su bili i već imenovani zapovjednik obrane grada Varaždina Ivan Rukljić i zapovjednik Teritorijalne obrane općine Varaždin *Zvonko Kulaš*, dugogodišnji mještanin Petrijanca. Oni su izradili

planove zaprečavanja prilaznih i izlaznih pravaca prema Varaždinu, planove obrane grada i prigradskih naselja, te planove za blokade vojnih objekata (vojarni i skladišta).

Na području Općine Petrijanec (tadašnje udružene Mjesne zajednice) po teritorijalnom principu formirana je postrojba *Protivdiverzantska četa* (PDČ) jačine 136 ljudi. Ova postrojba bila je prva oružana postrojba HV-a na području Županije varaždinske. U njoj su pretežito od časničkog, dočasničkog kadra s bojovnicima bili mještani općine Petrijanec.

Zelendvor i pojedine zgrade su kao makro i mikro područje odabrani za smještaj tajnih skladišta. Kompletni skladišni prostor Šumarije Varaždin u Zelendvoru ustupljen je za potrebe HV-a, a prema dogovoru Tomajića-Kulaša (travanj 1991.). U ova skladišta u drugoj polovici srpnja 1991. smješteno je 1500 PTM (protutenkovskih mina), 100 ručnih bombi s 2000 TNT. Zadaća osiguranja povjerena je djelatnicima Šumarije i lovišta "Zelendvor".

Lovačka kuća u Zelendvoru odabrana je za zapovjedno mjesto 104. brigade. U istoj zgradi održavaju se sjednice Kriznoga štaba (30. 08. 1991.). Vrši se analiza dvodnevne obuke PDČ. U kolovozu je održan Zajednički sastanak zapovjednika HV-a te pokazno gađanje dalekometnom bombom. Dana 13/14. 09. 1991. u Zelendvoru je izvršena mobilizacija PDČ prema odluci Kriznoga štaba od 13. 09. 1991. u 16 sati. Do 24,00 sata odaziv je bio stopostotan.

Postrojba je dobila zadatak da zaposjedne određena mjesta i napadne vojarnu u Optujskoj ulici (Vojarna Kalničkih partizana). Postrojba je ostala na položaju do 23. 09. 1991., kada je Varaždin bio oslobođen od jugo-vojske. Za tajna skladišta koristile su se i privatne kuće i skladišta. Kod Zdravka Goluba iz Petrijanca, M. Gupca 10 bilo je smješteno 1500 automatskih pušaka i 1,500.000 metaka (5. 08. 1991.).

Paralelno s osnivanjem Hrvatske vojske na području općine Petrijanec osnivaju se u prvom trenutku nenaoružane, a potom i naoružane grupe mještana u cilju obrane sela. Na taj način se formirao Odred Narodne zaštite. Zapovjednik ONZ bio je Vladimir Kurečić. Pješačko oružje i oprema nabavljali su iz Austrije.

U tome su pomogli braća Pongračić–Lovrini i Stanko Bogadek, koji su nekoliko puta prelazili državne granice s puškama u svom automobilu. Pripadnici postrojbe ONZ Petrijanec također su sudjelovali u akciji oslobađanja vojarne "Kalnički partizani" u Varaždinu.

Istovremeno je formiran Krizni stožer od članova Savjeta MZ, koji organizira djelovanje Civilne zaštite i Crvenoga križa. Krizni stožer organizirao je privremenu bolnicu u uređenim podrumima obiteljskih kuća.

15. rujna 1991. izvršena je interna mobilizacija 78 preostalih vojnih obveznika na koju su se odazvali svi pozvani. Od njih je formirana dragovoljačka postrojba, čiji su pripadnici bili naoružani vlastitim, lovačkim i naoružanjem MZ. Istoga dana održana je vježba u gađanju. Među pripadnicima postrojbe ONZ bilo je odličnih snajperista koji su sudjelovali na zauzimanju vojarne. Do kraja ratnih dana u Varaždinu postrojba je brojila preko 150 dragovoljaca. Padom vojarne postrojba jednim dijelom prelazi u sastav 104. brigade HV.

Nakon uspješno okončanog rata na području Županije varaždinske i razoružanja pripadnika JNA, te preuzimanja kompletne opreme i oružja, a što je prema procjenama bilo vrijedno blizu 1 milijarde US $, dragovoljci ovoga kraja sudjelovali su na mnogim bojišnicama diljem čitave Hrvatske.

U utorak 17. rujna 1991. godine selo Nova Ves bila je granatirana od strane JNA, sa sedam minobacačkih mina 120 M/M od kojih su četiri pale na školsko dvorište i vrt (na smreku i ogradu crkve), jedna na lipu kod spomenika sv. Florijana. Ostale tri su pale u polje od kojih dvije nisu eksplodirale.

U domovinskom ratu kao dragovoljci 7. gardijske brigade "Puma" poginuli su IVICA JOVAN – CRNI i IVAN TENKO, a DARKO FURJAN je izgubio nogu i postao invalid I kategorije. Iz Majerja je poginuo BOŽIDAR HRŽENJAK.

Do sada bili su ranjeni: TOMISLAV PAPEC, MARIO ŠINCEK i PAVAO KRANJČIĆ svi iz Petrijanca, FRANJO MATUČEC iz Majerja i MLADEN HUDOLETNJAK iz Strmca.

MLADEN GOLUBIĆ iz Strmca bio je zarobljen u Borovu Naselju, a SEVERIN VRANČIĆ iz Strmca bio je zarobljen u Manjači.

HRVATSKA NARODNA STRANKA

Razvojem demokratskih procesa u Hrvatskoj došlo je do osnivanja niza političkih stranaka u svim sredinama. Tako je na području današnje općine Petrijanec na inicijativu gospodina Carić Franje 27. siječnja 1992. kao druga stranka osnovan ogranak Hrvatske narodne stranke. Osnivači stranke bili su: Carić Franjo, Leskovar Željko, Hudoletnjak Ivan, Kutnjak Ivan, Oreški Andrija, Mikac Stanko, Kranjc Zvonko, Rukelj Anđelko i Evačić Martin.

Za predsjednika ogranka izabran je g. Martin Evačić, a za tajnika g. Anđelko Rukelj.

Stranka je uspješno proširila djelovanje na područje svih naselja općine. Kao rezultat toga na lokalnim izborima za općinsko vijeće 1993. godine u općinsko vijeće izabrana su četiri naša člana za vijećnike: Jovan Pavao, Oreški Andrija, Evačić Martin i Kutnjak Ivan.

Ulaskom u koaliciju sa HSS nakon izbora našoj je stranci pripala čast da da prvog načelnika općine i prvog predsjednika općinskog vijeća.

Stav je ogranka da je potrebno maksimalno djelovati na području općine, što će se pozitivno odraziti na rješavanje vitalnih problema naše sredine, a kroz to i šire zajednice u cjelosti.

HRVATSKA SELJAČKA STRANKA

Za pučanstvo općine Petrijanec možemo sa sigurnošću tvrditi da su od davnine pripadali hrvatskoj narodnosti. Srećom što u ove krajeve nisu prodirale izbjeglice iz istočnih krajeva Balkanskog poluotoka u vrijeme prodora Turaka. Pa ni ovaj mali broj doseljenih iz Mađarske, Austrije i Slovenije na grofovska imanja nisu zadržali svoju narodnost, već su se asimilirali sa starosjediocima i poprimili narodnost, kulturu, običaje i vjeru u Hrvata.

Svoju domoljubnu pripadnost naši su župljani potvrđivali u vrijeme svadbenih večeri kada se obavezno pjevala hrvatska himna "Lijepa naša" i kada je svadbeni stjegonoša ponosno nosio hrvatsku zastavu.

Stoga nije čudno što su se župljani odmah poslije prvog svjetskog rata opredijelili za program Hrvatske seljačke stranke, koju je osnovao i vodio Stjepan Radić. Stjepan Radić je u dva navrata bio u Petrijancu. On je dolazio čelniku ogranka HSS-a Mati Mikacu Prnesiću. U njegovoj kući održavali su se sastanci s Radićem. Tamo je održao govor pozivajući na udruživanje svih seljaka.

Osnivač i istaknuti sljedbenik ideje i programa HSS-a za ovo područje bio je Stjepan Dombaj, rodom iz Petrijanca (1881.–1946.), koji je bio čelnik ogranka, vijećnik u Središnjici i Saborski zastupnik (1941.–1945.). Stjepan Dombaj bio je vijećnik u Središnjici do 1926. godine, kada ga je zamijenio delegat iz Čakovca. Kao takvog, promjenom države i sustava, tadašnja vlast ga je 1945. godine osudila na smrt. U očekivanju izvršenja presude, psihički i fizički uništen, umire 1946. godine.

Veliki pobornik Radićevih ideja i programa HSS-a, bio je Tomo Rukelj, rodom iz Majerja, koji je bio izabran za vijećnika u Središnjicu HSS-a u Zagrebu. Sjećam se razgovora sa Tomom Rukeljom kako je s ushićenjem pričao svoje utiske sa sjednice Središnjice, o programu, o sukobima s vlastima u cilju zaštite seljaka. Najrađe je pričao o susretima vijećnika prije sjednica s dr.

Vlatkom Mačekom, koji je nastavio voditi HSS poslije smrti Stjepana Radića.

Mnogi stariji župljani sjećaju se velike povorke Petrijančana kada su u narodnim nošnjama na konjima i okićenim kolima s glazbom otišli u Varaždin na proslavu 50-te godišnjice rođenja Dr. Vlatka Mačeka. Na žalost, odmah nakon dolaska novog sistema oduzima se pravo javnosti svim strankama.

Iako je prošlo četrdeset pet godina socijalističkog sistema u Hrvatskoj, prvi slobodni i demokratski izbori 1990. godine daju mogućnost stranačkog opredjeljenja i osnivanja političkih stranaka.

Osjećaj naših žitelja za Hrvatskom seljačkom strankom nije bio zanemaren, pa se stvara kod mladih ljudi raspoloženje da se obnovi HSS. Zahvaljujući inicijatorima Franji Mihaliću iz Nove Vesi, Ivanu Patrčeviću iz Strmca, Nikoli Dombaju iz Družbinca i Zvonku Balaiću iz Petrijanca, osnivaju se ogranci HSS-a po selima. Na izborima glasovanjem je potvrđena privrženost Hrvatskoj seljačkoj stranci, tako da je šest delegata iz redova HSS-a izabrano u općinsko vijeće.

Osnovni programski zadaci HSS-a su jačanje stranačke pripadnosti, rješavanje problema razvoja poljoprivrede i gospodarski napredak svih žitelja.

OBRAZOVANJE I PROSVJEĆIVANJE PUČANSTVA

PROSVJETA I ŠKOLSTVO U OPĆINI PETRIJANEC

U monografiji »Županija varaždinska i slobodni i kraljevski grad Varaždin« veliki župan Stjepan Belošević u poglavlju *»Pučka nastava«* navodi podatak da je već 1480. godine izgrađena »prva pučka škola« na području Županije i to u Varaždinskim Toplicama. Slijedeća škola spominje se u Lepoglavi, a nju su otvorili pavlini (crkveni red) 1582. godine. Sve do 18. stoljeća nema drugih podataka o osnivanju škola, pa ćemo se poslužiti najstarijim i najvažnijim izvorima podataka koji se o školama nalaze u zapisnicima »Kanoničkih vizitacija«.

Na području Županije varaždinske »Kanoničke vizitacije« se vode od 1638. godine. Navodimo dio izvoda tih vizitacija koje se odnose na najstarije pisane dokumente o razvoju prosvjete i prvih početaka pučke škole za Petrijanec ili pučke učionice koji naziv se ponekad nađe u starim dokumentima. Njih je istražio i preveo s latinskog Rudolf Juričan, a znanstveno obradio prof. Mirko Androić iz Varaždina, 1968.

Da bi se lakše razumio tekst, jer je preveden na tadašnjem službenom jeziku, dajemo objašnjenje:

– *denar* (den.) = do 16. stoljeća srebren novac = 18 filira, 5,35 zlatnih novčića,

– *forint* = 100 denara,

– *groš* = *austrijski groš* = 4 krajcera = 16 bača,

– *»pjenez« ili »penez«* = novčić (nov.) novac,

– *rajnski forint* = Florenus Rhenensis = 100 denara,

– *juger* = (jug.) = 1 jutro zemlje,

– *metreta* = mjera za žito = modius = drevenka = vagan,

– *pinta* = 2 holbe (polića); 32 pinte = 1 požunsko vedro,

– *povjesmo* = smotak lana koji se stavlja na preslicu (kao mjera).

Objasniti treba i neke termine o »učiteljima« ili osoblju na službi u školi i crkvi:

– *lampadista* = svječonoša ili nažigač svijeća

– *turista* = zvonar

– *muzičar figuralista* = koji ne svira oficijelnu crkvenu (koralnu) glazbu, već eventualno »pučku« ili drugu

– *ludimagister* = školnik = orguljaš = osoba u 17. i do polovice 18. stoljeća koja ne podučava djecu (prema podacima iz Arhiva Hrvatske – dopune o nazivima je prikupio A. Zorković).

U tekstovima se spominju i »gornjaci«. To su kmetovi u plemićkim vinogradima, latinski »montanistea«. Oni plaćaju »ius mantanum« – »Gorno pravo« – davanja su im u »gornom pravu«.

1638. III 7.

1. Školskog učitelja nema, a u njegovoj kući na zemljištu crkve stanuje zvonar.

(Vis. Varasd – Razl. a l. p. 388)

2. Školski učitelj postoji, ali on ne podučava dječake. On je također zvonar.

(Vis. Varasd. I, p 58)

1675. V 1.

4. Ovdje je učitelj Ivan Grgur Tunković, fizik i kazista. Dječake ne podučava, jer ih očevi ne dadu učiti. On je ujedno zvonar. Nema stalne plaće za pjevanje nego ujedno kao zvonar. Ima oranicu od 2 jutra, vrt uz kuću koju je općina dužna obnoviti.

Njemu pripada od pojedine kuće 1 kvartal pire, pak može kroz godinu steći oko 30 metreta, od pojedine kuće mu slijede: 2 denara i to o Božiću. Za zvonjenje za mrtve po danu pripada mu jedan groš, ako se doda veće zvono – pripadaju mu 2 groša. Za pratnju pripadaju mu dalnja 8 denara. Od udaljenih mjesta pripadaju mu 2 denara i to iz Družbinca i Majerja.

Još mu pripada od mještana (opidani) na godinu 2 kola drva.

(Vis. Varasd. II)

1678. V 8.

5. Školski učitelj je Ivan Grgur Tunković, apsolvent filozofije i slušač kazaistike. Ovdje služi 3 i pol godine i vrši ujedno službu zvonara. Dječake ne podučava, jer to oni neće, nego običava pjevati u crkvi i na sprovodima. Ima kuću s obližnjim vrtićem, oranicu u Butini od 1 1/2 jugera. O Novoj godini od pojedine kuće dobiva 2 denara, povjesmo lana, 2 kola drva i 2 oranja. Za pratnju kod sprovoda od svih župljana dobiva jednako – 12 denara. Za zvonariju dobiva od svake kuće jednako – 1 kvartal žita. Za zvonjenje 3 groša.

(Vis. Varasd. III, p. 105.)

1863. III 30.

6. Učitelja sada nemaju, a kada bude, imat će oranice 2 jugera i vrt uz kuću, koju je dužna općina obnoviti, njemu pripada od pojedine kuće 1 kvartal pire, od čega može kroz godinu dobiti svega oko 30 metreta. Od pojedine kuće mu pripadaju 2 denara i to o Božiću. On se brine o zvonima, pa od zvonjenja za mrtve kroz dan zvoneći sa 2 zvona pripadaju mu 2 groša, ako s jednim zvoni 1 groš, za pratnju mrtvaca u trgovištu dobiva 8 denara. Iz udaljenijih sela

kao iz Družbinca i Majerja 12 denara, zatim od mještana pripadaju mu 2 kola drva na godinu.

(Vis. Varasd. IV)

1685. V 12.

8. Službu učiteljsku u župi obavlja Ivan Bunić i ujedno službu zvonara, koji prima pripadnosti obzirom na svoju službu označene u fundamentalnoj vizitaciji od naroda.

(Vis. Varasd. IV)

1688. XI 12.

11. Učitelj je sada Ivan Bunić, koji u Petrijancu ima kuću i 2 jugera oranice te vrt uz kuću, koju ima općina obnoviti. Ima zatim od pojedine kuće 1 kvartal pire i od pojedine kuće 2 denara i to o Božiću. Učitelj se brine o zvonovima i za to dobiva žito. Od zvonjenja sa 2 zvona za mrtvace dobiva 2 groša, s jednim zvonom 1 groš, za pratnju mrtvaca u trgovištu ima 2 groša, a iz sela udaljenih kao i iz Družbinca i Majerja denara 12. Od mještana ima na godinu dobiti 2 kola drva.

(Vis. Varasd. V. 97)

1693. I 25.

16. Učitelj je sada Andrija Kuštek, koji ima u trgovištu Petrijanec kuću i vrt uz kuću, koju je općina dužna obnoviti. Ima još 3 jug. oranice. Od pojedine kuće dobiva 1 kvartal pire i 2 den. o Božiću. On se brine i za zvonove, pak za to dobiva spomenuto žito. Od zvonjenja sa dva zvona za mrtvog ima 2 groša, s jednim zvonom jedan groš, za sprovod mrtvaca ima 2 groša, iz udaljenijih sela tj. Družbinec i Majerje 12 denara i još k tomu od mještana ima na godinu 2 kola drva i oranje 2 jugera.

(Vis. Varasd. VII, p. 86)

1726. IV 23.

23. Učitelj je Andrija Kuštek, koji si je pokvario glas, pak služi koliko može. On je zakleti pristav, pismen (literatus), oženjen, čovjek staložen i miran.

(Vis. Varasd. VIII)

1733. VIII 3.

26. Što se tiče učitelja, kojega sada nema, postoji mu kućica, ali bez ostalih zgrada i namještaja, ruševna i neznatne vrijednosti. Postoji neka čestica vrta i 2 jugera iscrpljene i neplodne zemlje. U novcu trebao bi imati 2 rajnska forinta, a drugo ništa. Zbog tih razloga ne može župa imati učitelja.

(Conscriptio IX)

1755. X 26.

28. Sada ovdje nema učitelja, iako ima po općini sagrađenu kuću i kada je potrebno, treba je popraviti. Ima 3 jugera oranice, mali vrt uz kuću. Davali su mu župljani po jednoj kući 1 kvartal pire i o Božiću svaka kuća 2 denara.

(Vis. Varasd. X, p. 68.)

1771. X 2.

31. Prošle godine je neki učitelj po županiji varaždinskoj bio uveden uz plaću 100 for., svotu određenu po banu za njegovo (učiteljevo) uzdržavanje, dok najbolje odluke županijske budu izvedene, da se za bolje uzdržavanje učitelja ne samo kuće, koje sada nema, izgradi na trošak zemaljske gospode i župljana, nego da se također odredi neko zemljište za uzdržavanje i naplatu rada – djelomično u zemljama, vinogradima i livadama a djelomično u novcu, a da se ovo može izvesti, naložen je porez župljanima i izrađena je po vlasti jednaka podjela troška za primjer svoje gospode podanici složno i tako dobru namjenu nisu učinili ništa drugo, nego su dovezli nekoliko kola građevnoga kamenja, od kojega ne može kuća za učitelja sama se izgraditi. Učinjeno je, da onaj, koji je već uzet i **počeo obučavati,** a kako je njegov prestupak došao do znanja mještana, morao je otići, a drugi učitelj dobra i čestita glasa nije htio doći, jer nema čestitoga stana. Zato je i **trivijalna škola** prestala. Da se pak ponovno, što je vrlo potrebno, uvede, nema druge, nego da se zaključci u djelo provedu.

(Vis. Varasd. XI, p. 155)

1777. VI 13.

32. Kako za učitelja nema zaklade, tako sada ni učitelja nema, nego treba čekati sretnije vrijeme, da bude on fundiran.

(Vis. Varasd. XI, p. 260)

1780.

33. Za učitelja ovdje niti postoji zaklada, pak stoga ne može ovdje biti niti stalni učitelj, ako ne bude po vlastima, kako se je nadati, učinjena odredba, kada bude najbolja prilika za obučavanje djece.

(Vis. Varasd. XI, p. 323)

1784. VII 6.

34. Za vrijeme sadanje vizite ustanovljeno je iz starih kanonskih vizita, da ovdašnji učitelj ima zakladna 2 jugera izvan dvorišta te samo dvorišno zemljište, na kojem mogu stati kuća, dvorište i vrt, no tko je ovo sve posjedovao, da li župnik ili tko drugi?

Kako je to sada nejasno, tako vizitator nalaže, da se ubuduće to strogo istraži. Službu učitelja vrši mladić neki, dobar i poslušan, ali nije odličan u sviranju na orguljama i pjevanju. On ima za svoj trud od pojedine kuće (bogatijih) župljana 1 kvartal heljde, tako da u svemu dobiva oko 15 metreta, a kod križeca dobiva od pojedine kuće 3 novčića, od pjevane mise 15 novčića; drugo ništa, jer kod sprovoda prema sramotnom i nigdje drugdje uobičajenom primjeru nije tražen (da prisustvuje), pak tako ne može opstojati. Najviše životari dobrotom župnika, dok se za njegovo uzdržavanje nađe temelj boljega uzdržavanja, što se sada od vlasti traži.

(Vis. Varasd. XI. p. 336)

1808. XI 10.

35. Na mjestu prijašnje učiteljeve kuće, koja je uništena u požaru nadošla je sadanja učiteljeva kuća te je kupljena za 400 for. sakupljenih od darežljivosti patrona 100 for. a prinos župljana od 300 for., pak sada ima i staju na tom zemljištu, te vrt, od 1/4 jugera u trgovištu Petrijanec.

Kuća je drvena na dva kata. U donjem dijelu je kuhinja i podrum i soba, a u gornjem dijelu osim veće sobe, koja služi za školu, još su dvije manje, slamom je pokrivena kao i staja.

Ovdašnji učitelj osim onih dohodaka, koji su u ugovoru sklopljenim između Kr. inspektora te gospoštija i župljana godine 1785. sadrži i slijedeće prihode:

1. tko bude pozvan na sprovod te mu to rad u školi dopušta, dobiva više ili manje od 30 novčića;

2. od mrtvačke pjevane mise u župnoj crkvi pripada mu 36 novčića;

3. od mrtvačke pjevane mise u filijalnoj kapeli u Novoj Vesi zbog udaljenosti, ako mu se dadu kola, ima 45 novč. a ako za pjevanje kod mise ide još i pješke ili ima svoja kola, dobiva 1 forint;

4. ako se zahtijeva kod sprovoda, da se pjeva mrtvačka pjesma, dobiva prema pogodbi. Slijedi prijepis gore spomenutoga ugovora:

»Godine gospodnje 1785. dana 6. svibnja u trgovištu Petrijancu, pred potpisanim svjedočanstvom županije varaždinske i u prisutnosti

– Ivana Roškar, provizora dobra Zelendvor,

– slavne obitelji grofova Drašković,

– Ivana Lepchy, provizora dobra Banski dvor,

– slavne obitelji grofova Batyan, suvlasnika gospoštije, a u odsutnosti ostale zemaljske gospode,

– marljivih i brižnih Josipa Kukec suca,

– Josipa Novaković, prisežnika trgovišta Petrijanec,

– Marka Mlakar, suca sela Družbinec i

– Stjepana Berkonjač, prisežnika sela Majerje,

kao i ostalih po svojim imanjima za svoje općine prisutnih preuzet je i zaključen dogovor između Filipa Volgemutha, inspektora kraljevskih narodnih škola s jedne te rečenih općina s druge strane u poslu podizanja **trivijalne škole i fundiranja učitelja,** kako slijedi:

Prvo, pozivajući se na propise točaka od 25. XII 1784. BR. 28809 objavljene po Namjesničkom Vijeću i to točke 1., 2. i 3. grof Franjo Drašković (p. t.) zbog svoje čovječnosti i posebne želje za dobro svojih podanika pomažući nakane s najvišega mjesta, a koje se tiče Zavoda za trivijalne škole, građevno drvo, zemljište za školu, odnosno nadarbinu za učitelja, dok bi se puk obvezao dati radnu snagu. Kako su okolnosti ove godine da se dalje rad nastavi zimska hladnoća druge poljske poslove nagomilala, postoji i nestašica krme, pak je zato i stoka oslabila čak čini velike poteškoće kod dovoza, a narod je inače zauzet kod radova na dravskom mostu i popravku javnih putova, to preporuča da se oprosti od radne snage, koliko je to moguće, naročito škola u mjesnoj kući može biti dobro smještena, a za stan učitelja mogla bi poslužiti uz neki popravak kuća Gašpara Kranjec u trgovištu, a koja je na prodaju i koja je za 83 for. zajedno s vrtom i dvorištem namjesto livade procjenjena.

Trgovišta i ostale spomenute općine obvezuju se da se školska soba u rečenoj kući trgovišta sada preudesi te priskrbe klupe, stolić, crna ploča, peć, prozori i ostali potrebni namještaj, te je čuvaju i bude li trebalo u svoje vrijeme nanovo izgrade, a rečenu kuću Gašpara Kranjec također za porabu i stan pedagoga poprave i urede te je u buduće u dobrom stanju čuvaju i bude li potrebno i nanovo izgrade.

Kako je pak mjesni župnik, iako slabo fundiran, iz ljubavi prema svojim ovcama i iz revnosti za uvođenjem školske naobrazbe k prijašnjem temelju 2 jugera urbar. zemlje otkupio za 30 for. i u tu svrhu nabave prije spomenute kuće i da se dvorištu pridoda, te sklonio bolje gospodare u trgovištu, da novčanom pomoći dobrovoljno pomognu od 72. for. uključivši rečenih 30 for. da se spomenuta kuća isplati, pa će biti općinama manje tereta, ako se još doda 13 for. u nadopunu cijene za kuću i za vozne i ručne težake, koji bi se za izgradnju nove zgrade morali dati. Zatim je grof Drašković rečenu kuću i zemljište podvrgnuo prije zemljarini godišnje 4 for. i podjednim ručnim težakom – oslobodio uz izričiti uvjet, da ta kuća za slučaj prestanka škole ponovno padne pod dužnost plaćaju 4 for. i davanja 1 težaka: sa strane pak dobra Banski dvor – obitelji grofova Batyan dobivena je izjava po gospoštiji koja

po upraviteljstvu traži, zahtijeva i nada se, da će se lakše dovršiti školska soba i fundirana kuća učiteljeva.

Zatim u ime ovih gospoštija obećana je potrebna drvena građa za sada i unaprijed za podizanje i popravljanje ovih zgrada prema količini posjeda iz gospoštijskih šuma.

Drugo, prema točki 4 normativa drva za loženje u školi obvezati će se roditelji prema broju u školu polazeće djece davati i potrebe loženja i učitelju će biti slobodno prema potrebi dobivati drva iz općinskih šuma prema određenoj kongrui (suglasnosti).

U vezi s točkama 5. i 6. ostalih pristojno uzdržavanje učitelja, a zbog siromaštva naroda da se službe kantora i bilježnika bez kojega prava općina ne bi mogla biti, ne odvoje, zato je njegovo veličanstvo iz općinske brige prema siromašnom oporezovanom puku godišnje 100 forinti za pomoć uzdržavanja učitelja iz zakladne blagajne 20.000 uzstojala se odrediti, pak rečene općine iz podaničke zahvalnosti primajući kraljevu milost – obavezale su svoja podavanja učitelju davati djelomično u gotovom a djelomično u naravi kao nadopunu pristojnoga uzdržavanja i to od pojedine kuće 3 novčića, žita 1/4 metrete i to u trgovištu Petrijanec 91 kuća, u selu Majerje 25 kuća, selu Družbinec 19 kuća – u svemu 135 kuća – u gotovo 6 forinta 45 novčića, a žita 353/4 metrete, što po 40 novčića čini 22 for. 30 novč. – dodavši od zajedničkih prihoda trgovišta 24 for. u tu svrhu da učitelj osim prve dužnosti **poučavanja djece** preuzme službu kantora u crkvi i da je dužan obavljati službu trgovinskog bilježnika za poslove, koji stvarno spadaju na općine.

Treba međutim paziti, da za vrijeme podučavanja djece u školi ne bude pozvan na druge poslove, nego da ove obavlja u sate slobodne od škole.

K ovome ugovoru pristupio je s druge strane kraljevski inspektor do potvrde (ugovora) po višoj vlasti, i prijepis ugovora u 4 primjerka prepisan i predan potpisateljima stranaka i svjedoka te je potvrđen sa žigom.

Dana u Varaždinu otprava 10. svibnja 1785.

Filip Volgemuth, kr. inspektor narodnih škola v. r.

Josip Kukec, sudac trgovišta, vr. M. P.

Josip Novaković, v. r.

Marko Mlakar, sudac sela Družbinec, križ,

Stjepan Berkonjač, prisežnika sela Majerja, križ,

Predamnom Antunom Kiss, redovnim pl. sucem županije varaždinske, v. r. M. P.

Čitano i ovjereno po meni Franji Schveigel, kiancelisti Ureda inspektorata, M. P.

Kako je dalje spomenuti ugovor g. 1785. zaključen i poslije zaključka tri godine kasnije tj. g. 1788. ovoj župi petrijanečkoj 2 sela i to Nova Ves i Strmec, koja su prije spadala pod maticu (župu) viničku, pripojene općine ovih dvaju sela su izjavile, da se iste terete, koji su u prijašnjem ugovoru spomenuti, na sebe primile te prinose svoje pošteno davaju.

Trivijalna škola (osnovna – pučka) kako je gore rečeno, godine 1785. je **otvorena.**

Službu **pedagoga** vrši Petar Pavlović, star 40 godina, udovac, ispravna života i točan je u svojoj službi. Sada ima 14 polaznika škole, od njih 3 djevojčice, koje zauzimaju u školi zaseban prostor od dječaka.

Zaključci vizitacije:

Katehete za djecu, gdje postoji trivijalna škola, neka se neizostavno drže u samoj školi kao i u župnoj crkvi u određene satove i dane prema izričitim najnovijim dijecezanskim zaključcima. Budući pak da ovdje trgovište ima brojne kuće i postoji trivijalna škola, neka se župnik pobrine, da se spremno udovoljava dijecezanskim zaključcima i da se narod uputi, da svoju djecu šalje na katehete u određene dane poslije podne te da i sam onamo točno dolazi.

Snagom normalija nalaže se župniku, gdje je trivijalna škola otvorena, da 2 puta u tjednu škole posjećuju i u njima katehiziraju i svakoga tromjesečja pripravljaju djecu za svetu ispovijed i pri-

manje svete pričesti prije župske mise ne izuzevši učitelja, jer on ima prema normativu mladeži biti na izgled (primjer), a župnik ima ovoj naredbi spremno prionuti te ne smije službu katehiziranja nevještim i manje učenom učitelju tumačenje katehizma prepustiti, nego nastojati, da školska mladež katehizam pamti i iz pamćenja znade kazivati – kako i učitelj kršćanski nauk predaje u školi, zato mora u smislu tridentinskoga koncila prije položiti ispovijest vjere, neka se pobrine mjesni župnik, kao mjesni ravnatelj, da mjesni učitelj koji kad nastupa službu nije ispovijest vjere položio, takovu prema obrascu u diecezanskom ritualu u ruke položi.

Stanovnici Nove Vesi i Strmca, jer su pripojeni ovoj župi, plaćali su svojem župniku od lukna svake godine 14 medija zbog nedostatka luknarske mjere, pak se neka župnik pobrine da se medija metrete luknarske izjednači s metretom viničkom i koja sadrži 58 požunskih medija i to pred prisežnicima istih sela i službenom osobom te je odobri i označi i s takvom sebi, učitelju i zvonaru lukno skuplja.

(Vis. Varasd. XIII a p. 484 – 485, 505)

1822.

36. Orguljašima od pojedine kuće jednu četvrtinu metreta heljde ili mješavine. Kao učitelj ima 7 jug. zemlje, iz naučne zaklade 100 forinti, a kao bilježnik trgovišta 24 for., oko Božića od kuće 1 groš. Postoji škola, koju zimi polazi 42 polaznika, a ljeti manje.

Školski je učitelj Marko Slunjski, sposoban i čestit.

(Tabele XIV)

1841. VIII 11.,

37. Učitelj je čestita života i u službi točan.

U župi i to u trgovištu Petrijanec postoji trivijalna škola podignuta i otvorena 1785. dijelom po gospoštijama a dijelom po narodu. Sastoji se od dva razreda od jedne sobe zajedničke za djecu obojega spola.

Docent ili učitelj je jedan i to Marko Slunjski, rimokatoličke vjere, star 51 godinu, čestiti, sposoban za podučavanje, marljiv i

obavlja svoju službu uspješno. Predmeti, koje djeca uče su: poznavanje slova, sricanje, čitanje, pisanje, računanje i naročito katehizam. Polaznika ima 38, u dobi od 7 do 11 godina, polaze u školu a prema sposobnosti polaze 2 do 3 godine. Djeca imaju svoga vjeroučitelja, mjesnoga kapelana Jurja Lackovića, koji svaki tjedan dolazi u pojedini razred i ostaje 1 do 2 sata te tumači i ispituje (kršćanski nauk). On je spretan u načinu katehiziranja, strpljiv, blag i revan. Osim vjeroučitelja učitelj također svaki dan predaje i ispituje katehizam.

Neka djeca marljivo polaze školu, a neka početkom izostaju iz škole zbog kućnih potreba. U traženju lijeka, budući da većina marljivo u školu polazi, župnik se brine, te u privatnom i javnom govoru spominje, potiče i prijeti.

(Vis. Varasd. XV, p. 82 – 85)

1899. VI 14.

38. Orgulje župne crkve su dobre, a novoveške to nisu. Orguljašku službu obavlja učitelj Jerman i za trud ima 10 rali zemlje.

Školu župnik pohađa i predaje kršćanski nauk. Dvije su škole i to jedna u matici, a jedna u Novoj Vesi. Za podvoz u Novu Ves dobiva se 50 for.

(Vis. Varasd. XXII)

1914. V 12.

39. U župnoj i filijalnoj crkvi orgulje su slabe. Službu orguljašku obavlja ravnajući učitelj za trud uživa 10 jutara zemlje.

Škole polazi kapelan točno i savjesno. Škola je u Petrijancu i Novoj Vesi.

Kapelan prima za podvoz i katehizaciju malenu svotu od 240 kruna godišnje.

(Vis. Varasd. XVII)

1926. VI 7.

40. Kao što su u župnoj crkvi tako i u filijalnoj orgulje su slabe, premda su potonje dosta nove. Službu orguljaša obavlja ravnajući učitelj, a za trud uživa 10 jutara zemlje.

Škole polazi kapelan točno i savjesno.

Škola je u Petrijancu i Novoj Vesi.

Kapelan prima za podvoz 1600 din godišnje.

(Vis. Varasd. XIV (1920 – 39)

1936. V 18.

41. Orgulje su u trošnom stanju. Sabirna akcija za nove zastala je radi krize. Orguljaš je Ignac Ramušćak, ravnajući učitelj. Uživa u ime plaće 7 rali 922 čhv zemljišta.

Župnik pohađa škole, koliko može uz druge dužnosti.

Kršćanski nauk predaje propisno.

Škole su tri u Petrijancu, Novoj Vesi i Strmcu. Podvoz dobiva od općine.

(Vis. Varasd. XXIV (1920 – 39)

»Ova godina je za župljane Petrijanečke župe bila posebno značajna jer se očekivao posjet Zagrebačkog nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca da obavi sakrament Svete potvrde«.

Njegov dolazak i prijem dokazujemo faksimilom iz školskog ljetopisa.

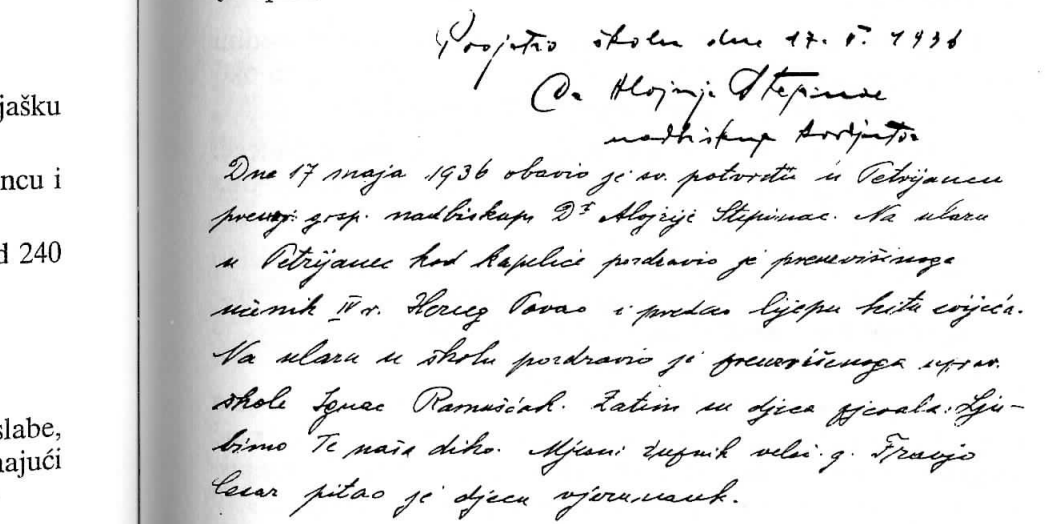

Dne 17 maja 1936 obavio je sv. potvrdu u Petrijancu prevzv. gosp. nadbiskup Dr Alojzije Stepinac. Na ulazu u Petrijanec kod kapelice pozdravio je prevzvišenoga učenik IV r. Herceg Pavao i predao lijepu kitu cvijeća. Na ulazu u školu pozdravio je prevzvišenoga upravitelj škole Ignac Ramušćak. Zatim su djeca pjevala: Ljubimo Te naša dika. Mjesni župnik velec. g. Franjo Lacar pitao je djecu vjeronauk.

Jednog dana kada će kardinal dr. Alojzije Stepinac, hrvatski mučenik biti proglašen svecem ovaj će dokument biti neobično vrijedan i cijenjen. Noga svetog čovjeka koračala je po našem tlu, a riječi njegove slušali su župljani ove župe.

Ovdje ćemo navesti još samo nekoliko podataka o izgradnji školskih zgrada, a zabilježeni su u Knjizi Spomenice župe Petrijanec.

»Dana 29. travnja 1867. nakon svete mise položen je temeljni kamen za novu školsku zgradu na trgu sv. Petra u Petrijancu – pokroviteljica je bila grofica Ferdinanda Bombelles«.

»22. listopada 1867. ustanovljena je po visokom kraljevskom namjesničkom vijeću Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskom – djevojačka učionica Petrijanečka. Otvorena je nova djevojačka učionica Petrijanečka. Istog ljeta uz veliku požartvovnost sagrađena je nova školska zgrada«.

»1898. podignuta je i sagrađena nova školska zgrada u Novoj Vesi, 17. listopada 1898. bude svečano blagoslovljena, na otvorenju je bio grof Marko Bombelles mlađi, kao župni pokrovitelj«.

»1931. podignuta je i sagrađena nova školska zgrada u Strmcu uz veliku svečanost«.

Oni koji su polazili školu u Petrijancu sjećaju se kako se u sredini učionice koja je bila u prizemlju nalazio drveni stup promjera oko 30–40 cm koji je držao stropnu konstrukciju prvoga kata.

Rad škole nastavlja se s više ili manje uspjeha i pohađanja djece. Sve do završetka drugog svjetskog rata 1945. ostaje četverorazredna škola.

Promjenom države i dolaskom komunističke partije na čelo države potpomognute srpskim nacionalizmom, cjelokupno obrazovanje poprima novo obilježje. Uvodi se socijalističko društveno uređenje po uzoru na sovjetske škole.

Država se odvaja od Crkve, ukida se vjeronauk u školi. Katolički blagdani se ukidaju i pretvaraju se u radne dane i vodi se od strane vlasti stroga kontrola tko nije dolazio na blagdane u školu. Zabranjuje se oslovljavanje učiteljskog osoblja s »gospođice«, »gospođo« ili

PETRIJANEC – Vatrogasni dom i zgrada stare škole

PETRIJANEC – zgrada Osnovne škole

»gospodine«, već se svi trebaju oslovljavati s »drugarice« ili »druže«. Uvodi se socijalistički moralni odgoj koji je trajao s više ili manje promjena sve do 1990. godine, do ukidanja socijalističkog realizma.

Događaji koji su se zbili duboko su urezani u svijest tih generacija i ispunili su »crne« stranice povijesti hrvatskog naroda.

Zakonom se obvezuju svi nepismeni da nauče čitati i pisati, pa se osnivaju tečajevi za seosku omladinu.

U većim mjestima otvaraju se šestogodišnje ili sedmogodišnje škole, a zatim i osmogodišnje.

U Petrijancu, za cijelo područje 1955. godine otvorena je Narodna osmogodišnja škola s dvije četverorazredne područne škole u Novoj Vesi i Strmcu. Budući da je u tijeku od 1955. do 1994. godine upisano u knjigu zaposlenih djelatnika – što učitelja, nastavnika, profesora, administrativno-financijskog, pomoćnog i tehničkog osoblja preko dvije stotine, nismo u mogućnosti navesti njihova imena i duljinu radnog staža. Pritom treba pripomenuti da je bilo prosvjetnih djelatnika koji su radili na školi ili još rade s više od dvadeset ili trideset godina. Uočeno je da se u posljednje vrijeme često mijenjao nastavni kadar. Kako ovoj Povjesnici nije za cilj da dade osvrt na školstvo, to ćemo prepustiti budućem autoru koji će pisati povjesnicu u povodu obljetnice postojanja i djelovanja pučkoga školstva na ovom području.

U siječnju 1955. zatvara se stara školska zgrada i preuređuje u stambenu zgradu prosvjetnih djelatnika, a škola se seli u prvi kat zadružnog doma, da bi do rujna mjeseca bio preuređen cijeli zadružni dom za osmogodišnju školu. Tijekom proteklih godina do 1991. na zgradi su izvršene mnoge promjene i dogradnje u cilju poboljšanja uvjeta rada. Cjelokupna rekonstrukcija i dogradnja škole izvršena je 1991. godine. Ostalo je uređenje dvorane za tjelesnu kulturu.

KNJIŽNICA

Ogranak Seljačke sloge otvorio je 1924. godine prvu javnu knjižnicu, koja je imala za cilj da okuplja župljane Petrijanca i da u njoj mogu posuđivati knjige. Školska knjižnica nije mogla zadovoljiti potrebe i interes za lijepom knjigom. Knjižnica je bila pretplaćena na dnevne novine »Jutarnji list« i »Dom«, časopis koji je izdavao Ante Radić. U prvo vrijeme knjižnica nije imala posebnu prostoriju, već je kupljen ormar koji su nakon kraćeg vremena zajedno s knjigama selili od Potočnjaka, do Bačana, zatim do Mije Leskovara, Pavla Rukljića i do nekih drugih. Za vrijeme diktature kralja Karađorđevića nije se smjelo posuđivati knjige. Između tridesetih i četrdesetih godina ovoga stoljeća knjižnica je radila. Nabavljene su nove knjige, nešto iz hrvatske književnosti, a najviše iz područja ratarstva, stočarstva i voćarstva. U vrijeme rata 1941–1945. knjižnica ponovno nije radila. Većina muškaraca je bila u vojsci, a tada je škola već imala dosta velik broj knjiga. Knjige raznih sadržaja imale su škole u Novoj Vesi i Strmcu, koje su se mogle posuđivati.

Knjižnica je ponovno otvorena 1947. godine. Tada je ogranak Seljačke sloge dobio prostorije u kojima su prije stanovali financi. Uređuju se knjižnica i čitaonica. Redovito dolaze dnevne novine, mjesečni časopisi »Seljačka sloga«. Kotarski narodni odbor kupio je knjige sadržaja socijalističkog zadrugarstva, djela ruskih i srpskih pisaca. Bilo je nabavljeno nekoliko garnitura šaha za okupljanje mladeži. Tako uređenu knjižnicu vodio je Josip Mikac, jedan od osnivača i dugogodišnji tajnik Ogranka Seljačke sloge. U knjižnici je bilo nešto oko stotinjak knjiga koje su zbog velike uporabe bile dosta oštećene, a poslije Rezolucije Informbiroa 1948. godine jedan je broj knjiga povučen iz upotrebe. Do 1955. godine knjižnica je djelovala, ali otvaranjem osmogodišnje škole u kojoj je bila smještena suvremena knjižnica s posebnim namještajem i knjižnim fondom do tisuću knjiga, spomenuta knjižnica prestala je radom. Dio uporabljenih knjiga prenijet je u školu, a ostale su otpisane.

Značajnu ulogu u obrazovnom, kulturnom i zabavnom životu seljana imalo je Narodno sveučilište Petrijanec, koje je djelovalo

pod kraj pedesetih do polovice šezdesetih godina ovog stoljeća. Nabavom kino projektora 16 m/m redovito su se prikazivali filmovi i organizirala predavanja na različite teme. Narodno sveučilište vodio je Zvonimir Batišta, nastavnik osnovne škole, a kino-operater bio je Stanko Mikac – službenik općine.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I ZDRAVSTVENO PROSVJEĆIVANJE PUČANSTVA

Prva zdravstvena ambulanta, osim u Varaždinu u kojem djeluje zdravstvena služba već nekoliko stoljeća, na ovom području utemeljena je u Vinici tek u drugoj polovici 19. stoljeća. Sve do 1955. godine liječnik bi obilazio pacijente kolima, saonicama zimi, biciklom ili pješice ljeti. Smješten u Vinici obilazio je sela i zaseoke sadašnjih općina Cestice, Maruševca, Petrijanca i Vinice. Zbog velikog terena i dosta velikog siromaštva epidemije su bile česte, a liječnik nije mogao redovito obilaziti sve pacijente, pa su mnogi iz našeg područja odlazili tražeći zdravstvenu zaštitu u Varaždinu.

Liječnički pregledi, cijepljenje po školama i popularna pučka zdravstvena predavanja umnogome su pomogli u savladavanju epidemije dječjih bolesti.

Ovisnost stanovništva o jednom liječniku za ovo područje trajalo je do 28. studenoga 1959. godine, kada je u dosta neprikladnim prostorijama tadašnje poljoprivredne zadruge otvorena sektorska zdravstvena ambulanta u Petrijancu za sela Družbinec, Majerje, Nova Ves, Petrijanec, Strmec i Zelendvor. Opću sektorsku ambulantu vodio je upravitelj zdravstvene stanice u Vinici i liječnik-specijalist opće prakse dr. Stjepan Dombaj, rodom iz Petrijanca, a zubnu ambulantu vodio je zubni liječnik Josip Kovač. Ambulante su radile tri puta tjedno.

Zbog znatnog porasta zdravstvenih osiguranika, uvođenjem suvremene metodologije rada u zdravstvenu službu, tražila se

mogućnost da se otvori zdravstvena stanica sa stalnim liječnikom, stomatologom, patronažnom sestrom, primaljom i medicinskim sestrama. Zdravstvena stanica Medicinskog centra Varaždin u Petrijancu otvorena je u punom sastavu 1973. godine u preuređenim prostorijama nekadašnje općinske stambene zgrade, Trg sv. Petra 3.

Do polovice 1975. godine osnovni lijekovi izdavali su se u samoj zdravstvenoj ambulanti. Budući da su se povećale potrebe za različitim lijekovima, javila se i potreba da se otvori ispostava apoteke »Dr. Ljudevit Gaj« iz Varaždina. Udruženim sredstvima Skupštine općine Varaždin, Poduzeća pošte telefona i telegrafa Varaždin i ljekarne »Dr. Ljudevit Gaj« Varaždin, u 1975. godini izgrađena je tronamjenska zgrada u ulici Vladimira Nazora 106. U sastavu zdravstvene ambulante djeluje savjetovalište za dojenčad, trudnice i žene.

Od humanitarnih organizacija na području općine djelovali su ogranci Crvenoga križa, a početkom domovinskog rata katolička organizacija »Caritas«. Ogranci Crvenoga križa bili su osnovani po svim selima. Najstariji ogranak osnovan je u Petrijancu između dva rata, da bi se u ostalim mjestima osnovali tijekom drugog svjetskog rata ili odmah nakon rata.

Osnovna zadaća Crvenoga križa bila je zdravstveno prosvjećivanje pučanstva, organizacija domaćinskih tečajeva u cilju pripremanja zdrave i raznolike hrane, njega dojenčadi, pomoć siromašnim i nemoćnim osobama, smještaj socijalno ugrožene djece i organiziranje dragovoljnog davanja krvi.

U osnivanju školskih kuhinja Crveni križ imao je osnovnu zadaću u prikupljanju osnovnog inventara i hrane. »Caritas« djeluje u sastavu Župnog ureda. Pomaže siromašnim i bolesnima u podjeli prehrambenih artikala i odjevnih predmeta. Poslije drugog svjetskog rata organizacije Crvenog križa pojačale su svoje aktivnosti. Svako selo imalo je svoje probleme i odbore. Za naročiti uspjeh Crvenog križa imali su Stjepan Rajh i od 1970–1990. učitelj Vlatko Horvat. Od organizacije davanja krvi do mjesnih i školskih organizacija bila je njegova briga, koju je vrlo uspješno svladavao. Daljnju skrb oko organizacije CK preuzela je i vrlo uspješno obnaša nastavnica Jelena Leskovar.

ŠPORT I ŠPORTSKE AKTIVNOSTI

Šport i športske aktivnosti od nekada su privlačile mlade, a napose đake. Od onih pastirskih igara, bacanja kamena s ramena, skakanja udalj, gađanje kamenom u metu (obično neki lonac, boca ili slično), igre »pajceka«, trčanje i plivanje »tko će prije« pa do nogometa – bila je osnovna preokupacija djece i mladeži. U nogometu najprije se igralo »krpenjačom«, gumenom loptom, da bi se došlo do prave nogometne lopte. Velik doprinos u njegovanju športa i športskih aktivnosti dala je škola. Uvođenjem obavezne nastave tjelesnog vježbanja učenici su se privikavali na red i disciplinu. Osmogodišnja škola i odlazak mladeži u srednje škole uvelike su doprinijeli da danas na području općine Petrijanec djeluju športska i nogometna društva u svim selima i zaseocima.

Prvi nastup športaša Hrvatskog sokola, koji je djelovao u Petrijancu, bio je 1934. godine na Jugoslavenskom sletu u Zagrebu. Ivan Carić iz Petrijanca, kao najbolji vježbač, sudjelovao je 1938. godine u Pragu na međunarodnom sletu sokolaša. Iste godine održana je prva nogometna utakmica između đaka i studenata iz Petrijanca i Vinice u Vinici. Pobijedili su Viničani s 2:1. Za vrijeme svakog školskog ljetnog raspusta đaci srednjih škola i studenti organizirali su nogometne susrete.

Među istaknutim športašima, vježbačima u Sokolu i nogometaš bio je današnji cijenjeni liječnik dr. Stjepan Dombaj.

Za vrijeme petrovskog proštenja na placu (sadašnji Trg sv. Petra) organizirana su bila natjecanja u natezanju užeta.

Poslije drugog svjetskog rata šport i športske aktivnosti počele su se razvijati u svim mjestima. Najprije su se osnivali nogometni klubovi.

Nogometni klub »ORAČ« u Petrijancu osnovan je 1. srpnja 1947. godine u zadružnom dvorištu Petrijanec. Osnivači NK »ORAČ-a« bili su: Drago Breški, Stjepan Jambrek, Pavao Kosi, Božidar Kosi, Đuro Gerić, Ivan Đurin-Brico, Ivan Cafuk, Stjepan

Pongračić–Lovrin, Ivan Gerić, Josip Petek, Drago Šincek, Ivan Šincek, Franjo Maltarski, Pavao Balaić, Ivan Škrinjar i ostali.

Prva nogometna utakmica odigrana je iste godine (1947.) protiv V. Š. K. »Sloboda« Varaždin. Varaždinci su pobijedili s 3:0. Od proljeća 1948. godine NK »ORAČ« natječe se u kotarskoj ligi u kojoj su igrali NK »Kožarac« iz Varaždina, te klubovi iz Vinice, »Proleter« iz Nove Vesi, »Udarnik« iz Kućana, »Rudar« iz Ladanja, Vidovca, Jurketinca i ostali klubovi toga ranga.

Ime kluba »ORAČ« predložio je Drago Breški. Kako se radi o poljoprivrednom kraju i kako se u prvim godinama na utakmice putovalo seljačkim kolima, smatrao je predlagač da je to najprimjereniji naziv.

Klub neprekidno djeluje uz blage uspone i padove, a takmičio se u općinskoj, kotarskoj, međuopćinskoj i sada u županijskoj ligi.

Kroz klub je prešlo mnogo mladeži od đaka, studenata, djelatnika, samostalnih djelatnika do stručnjaka različitih profila s višom i visokom naobrazbom. NK »ORAČ« je uvijek njegovao svoju dopadljivu igru za gledatelje i protivnika kojeg je znao svladati. Igrači su uvijek nastojali biti korektni prema svojim protivnicima, što potvrđuje da nikada nije bilo težih izgreda. Fair-play igra dominirala je na terenu igrača »Orača«.

Danas u NK »Orač« djeluju: – ekipa učenika osnovne škole, juniorska, seniorska i veteranska ekipa. To je velika športska družina od osamdesetak natjecatelja. Oko kluba okupljaju se svi oni koji pokazuju interese za taj šport, a oni koji su nekada igrali, nikada ne zaboravljaju »svojega Orača«.

Najviši uspjeh u profesionalnom smislu postigao je Franjo Papec, koji je igrao u drugoj, a kasnije u prvoj ligi u Ljubljani. Svoju športsku karijeru završio je kao aktivni prvoligaški sudac. Josip Potočnjak također je godinama sudio kao savezni nogometni sudac.

Mali nogomet je veoma popularna igra u posljednjih dvadeset godina u Petrijancu. Igrači »Orača« organizirali su dvije ekipe malog nogometa »Joker« i »Lovac«, koje su odigrale nekoliko turnira.

U organizaciji društva za tjelesni odgoj »Partizan« djelovala je rukometna ženska i muška ekipa. U ovim ekipama naročito su se istakle: Marija Balaić-Carić, Anica Potočnjak-Klaneček koje su bile dugogodišnje igračice prve i druge savezne rukometne lige. Igrale su za RK »Koka« Varaždin. Anica Potočnjak-Klaneček proglašena je bila športašicom godine Varaždina za 1971. godinu.

Stjepan Pintarić nastupao je za RK »Varteks« Varaždin. Proglašen je športašem godine za 1983. i najboljim rukometašem za 1984. godinu varaždinske regije. Svoju športsku karijeru nastavio je u RK »Ptuj« kao član prve slovenske rukometne lige.

Vrsna mlada športašica, srednjoškolka bila je Marija Dombaj-Carević. Kao sedamnaestogodišnja srednjoškolka ona prvi put obara rekord grada Varaždina u trčanju na srednje staze (600–800 m) i isti rekord držala je do kraja srednjoškolskog obrazovanja. Kao lakoatletičarka sudjelovala je u nizu lokalnih, republičkih, saveznih i europskih natjecanja. U ovim natjecanjima postiže izvanredno visok plasman od 1. do 3. mjesta. Bila je član Atletskoga kluba »Sloboda« Varaždin. Natjecala se u višeboju (trčanje na 100 i 600 m, bacanju kugle, skoku udalj, prepone 400 m i štafeta 4×100 m). Bila je jedna od temeljnih članica ekipa na republičkim, državnim i europskim natjecanjima srednjih škola.

Anica Vozila-Hageman istaknuta je dugoprugašica i osnivač »malog maratona« koji će preći u tradicionalni međunarodni trkači turnir, povodom Dana općine Petrijanec.

Športska rekreacija jedna je od omiljenih aktivnosti osoba svih dobi, a djeluje više od desetak godina. Muška i ženska ekipa sudjeluju na natjecanju u odbojci. Organiziraju druženje i susrete s rekreativcima iz Duge Rese i Planine ob Sevnici (R. Slovenija). Voditelj i entuzijast u ovoj aktivnosti je nastavnica Marija Klasić.

Nogometni klub »PROLETER« u Novoj Vesi osnovan je 14. svibnja 1948. godine na inicijativu Josipa Žigmunda i tadašnje omladine. U inicijativnom odboru bili su: Ivan Kamenar, Mijo Matečko, Ivan Kišić i Josip Žigmund.

10. kolovoza 1948. izabrano je rukovodstvo: Josip Žigmund, predsjednik, Ivan Seketin, tajnik i Ivan Kišić, blagajnik. Prvu no-

gometnu loptu donio je iz Zagreba Pavao Žigmund. Loptu je dobio od NK »Građanski« iz Zagreba, a dresove su dobili od NK »Proleter« iz Osijeka, po čemu je klub i dobio ime. Danas se klub zove NK »Nova Ves«. Igrali su u patikama koje im je poklonio »Varteks«, jer nisu imali sredstva za kupnju kopački. Prva službena utakmica odigrana je s NK »Vinica« iz Vinice. Rezultat je bio 3:2 za »Proleter«.

Momčad je bila sastavljena iz domaćih igrača, Petrijanca i NK »Sloboda« iz Varaždina. Od domaćih igrali su Josip Žigmund, Ivan Kamenar, Mijo Matečko, Zdravko Strelec i Ivan Crepinko. Iz Petrijanca: Drago Breški, Josip Balaić i Božo Kosi. Iz NK »Sloboda« Varaždin: Bengeri, Flegar i »Braco« (nema podataka o prezimenu).

Momčad se natjecala u općinskoj, kotarskoj i županijskoj ligi. Glavni prijevoznik kolima s konjskom zapregom bio je Imbra (Mirko) Greguraš. Igrače je prevozio besplatno. Neki su igrači dolazili i biciklima na utakmice. Najveća nagrada i honorar za varaždinske igrače bio je »cimplet« tikvinoga kolača.

Nogometni klub »BRATSTVO« u Majerju osnovan je 1955. godine. Osnivači kluba bili su: Josip Martinčević, predsjednik, Stjepan Horvat, Mijo Leskovar, Mirko Herceg i Josip Pongračić, članovi. Klub nije imao igrališta do listopada 1990. godine, a dotada su igrali kao domaćini na igralištima u Petrijancu i Svibovcu.

Od 1961. do 1985. godine, zbog nedostatka financijskih sredstava i igrališta, klub nije radio. Na inicijativu Tomaša Divjaka i Stanka Gavelskog obnovljen je nogometni klub koji danas djeluje i natječe se u općinskoj ligi.

Nogometni klub »DRAVA« u Strmcu osnovan je 1976. godine na inicijativu organizacije mladeži. Osnivači su bili: Pavao Hudoletnjak, Stanko Skrbnik, Božidar Šincek, a najaktivniji u osnivanju i prvi predsjednik kluba bio je Đuro Bedenik. Igralište je izgrađeno od 1978. do 1980. Najveći uspjeh postigao je 1983. kada se plasirao u međuopćinsku ligu, gdje je ostao tri godine.

Nogometni klub »LOVAC« Zelendvor osnovan je u veljači 1978. godine na poticaj mladeži. Prvi predsjednik bio je Tomo

Kiđement, a tajnik Josip Martinčević. Klub je neprekidno djelovao do 1993. godine. Zbog nedostatka sredstava i igrača prestao se natjecati. U rijetko kojem zaseoku od svega tridesetak domaćinstava je djelovao nogometni klub. Nogometni klub »Lovac« bio je jedan od primjernih organizatora ljetnih turnira. Od domaćih igrača najveći uspjeh postigao je Drago Sambolec, koji je nastavio svoju nogometnu karijeru u NK »Varteks«, NK »Trnje« i NK »Crvena zvijezda« Sračinec.

Nogometni klub »MLADOST« u Družbincu osnovan je 1. travnja 1978. godine. Osnivači su bili: Zdravko Križnjak, Ivan Čehok, Josip Žnidarić, Stjepan Požgajec, Stjepan Humek, Stanko Rodeš, Mijo Prepelić, Josip Cupar, Ivan Bratko, Stanko Šincek, Ivan Kolarić, Stjepan Požgajec st. i Stjepan Drožđek. Klub nastupa uz dosta uspjeha u općinskim ligama, a krasi ga izrazita borbenost i ugodna atmosfera na utakmicama, kao i veliko prijateljstvo igrača i uprave.

Za sve nogometne klubove možemo kazati da je u njima bilo odličnih igrača i cijelih ekipa, da rade s velikim entuzijazmom unatoč objektivnih i subjektivnih poteškoća. Mještani nesebično podržavaju klub i imaju veliko razumijevanje za športske aktivnosti.

DRUŠTVO ZA ŠPORT I REKREACIJU KOŠARKAŠKI KLUB »PETRIJANEC«

Početak organizirane košarke u Petrijancu seže u 1976. godinu, kada se skupina športskih entuzijasta i zaljubljenika u košarku prijavila na Zimsko prvenstvo Varaždina, gdje su nastupali i slijedeće godine.

Rezultati..., no ipak nisu odustali već se 1978. prijavili u Općinsku ligu Varaždin, osvojili prvo mjesto i u kvalifikacijama izborili nastupanje u međuregionalnoj ligi Bjelovar – Varaždin. U toj je ligi košarkaški klub nastupao veći dio godina svog opstoja, time da je

pojedinih »kriznih« godina ispadao u niži rang natjecanja, odnosno ligu koja je okupljala klubove sa područja današnje Međimurske i Varaždinske Županije.

Danas košarkaški klub »Petrijanec« nastupa u B–1 ligi, koja obuhvaća županije središnjeg i sjeverozapadnog dijela Hrvatske. Iz ovih je podataka vidljivo da je košarkaški klub »Petrijanec« športski kolektiv koji je igrao u najvišim rangovima natjecanja, sa područja naše općine.

O igračima kao što je to oduvijek bio njihov običaj; skromno. Mogu se podijeliti u skupinu osnivača kluba i u skupinu koja još i danas uspješno nastupa, odnosno II. generaciju.

I. SKUPINA OSNIVAČA KLUBA	II. GENERACIJA
Zvonko Kranjc	Hrvoje Rukljić
Ivica Komić	Ivan Rukelj
Martin Evačić	Stanko Huđek
Rudolf Potočnjak	Stanko Pintarić
Vlado Varjačić	Vlado Kurečić
Franjo Prikratki	Slavko Maltarski
Franjo Balent	Dražen Patrčević
Zvonko Furjan	Josip Levanić
Stjepan Pintarić	Anđelko Rukelj
Stanko Skok	Goran Svati

POŽARI I OSNIVANJE DOBROVOLJNIH VATROGASNIH DRUŠTAVA

U tijeku razvoja nastambi postojala je velika mogućnost učestalih požara jer su nastambe bile građene od lako zapaljivog materijala – trstike, slame i drveta. Gotovo da nije bilo sela u kojem se nije dogodio požar većeg razmjera. Budući da nema pisanih podataka o svim požarima, spomenut ćemo samo one koji su zabilježeni u knjizi »Spomenica Župe Petrijanec«.

– »30. rujna 1900. oko 22 sata nastao je veliki požar u Novoj Vesi podržan jakim vjetrom. Izgorjelo je 27 kuća i oko 100 gospodarskih zgrada. U tom požaru nastradala je 41 obitelj. Gospodin župnik je bio među prvima, koji se našao na mjestu požara i davao savjete. Izgorjelo je sve žito i nekoliko stoke. Na sreću nije bilo ljudskih žrtava.

Nakon te nesreće prišlo se sakupljanju pomoći. Među prvima koji je pružio pomoć bio je grof Marko Bombelles. Svakom pogorjelom domaćinstvu dao je drvenu građu. Dao je i novčanu pomoć«.

– »20. srpnja 1901. nastao je veliki požar u Majerju. Prema pričanju da su požar izazvala djeca igrajući se šibicama. Izgorjelo je 4 domaćinstva sa svim gospodarskim zgradama. Pomoć im je pružao grof Marko Bombelles. Svako domaćinstvo je dobilo drvenu građu, oko 2000 komada opeke i nešto u novcu 60 forinti u gotovini«.

– »4. listopada 1901. pojavio se požar u Novoj Vesi. Izgorjela su dva štaglja i sva krma«.

– »18. siječnja 1902. nastao je požar u Družbincu na ognjištu Kukana. Izgorio je štagalj sa sijenom.

– »10. srpnja 1911. oko 16 sati buknuo je veliki požar u kojem su izgorjele gospodarske zgrade Mirka Dombaja, Ivana Žnidarića, Mije Telebara i Đure Kukeca. Požar su izazvala djeca kad su pekli jabuke u vrtu kod stoga sijena«.

Prema statističkim zapisima DVD Varaždin, navest ćemo požare koji su bili posljednjih dvadeset godina devetnaestog stoljeća, a zabilježeni su u Zborniku Hrvatskog vatrogastva – 1864.–1994.

Izvodi:

Str. 158. – 12. lipnja 1871. – požar je nastao oko 15 sati u Petrijancu.

Str. 158. – 9. lipnja 1873. – pogorjelo je više kuća u Majerju. Požar je nastao noću.

Str. 162. 30. kolovoza 1881.

Oko 15 sati pojavio se požar u Novoj Vesi. Kad su došli vatrogasci iz Varaždina na zgarište »našli su 4 kuće i 9 nuzzgrada u vatri dogarati. Preostalo im je samo gašenje pogorjelih zgrada, ako bi dunuo vjetar, da druge naokolo brane. Do vode bilo je teško doći jer su bunarski vijenci pogorjelih kuća također gorjeli, pak su morali najprije doveženom vodom vijence pogasiti. Ostalo selo imalo je još samo dva bunara...

... Ljudi do krajnosti nemarni, stoje, gledaju i neće da pomažu. Da se samo nešto prije za požar saznalo, bili bi dvije kuće spasili«.

Str. 162. – 28. kolovoza 1883. – pojavio se veliki požar u Petrijancu

Str. 163. – 20. kolovoza 1888. u Novoj Vesi »Igrala se djeca žigicama i upalila kup sijena. Ovaj upali susjedne zgrade i tako nasta strašna vatra, koja uništi 11 kuća s gospodarskim zgradama«.

Str. 167. – 1. listopada 1900. bio je požar u Novoj Vesi.

Str. 170. – 10. srpnja 1911. u 18,30 sati nastao je požar u Petrijancu. Prije dolaska varaždinskih vatrogasaca domaći vatrogasci su pogasili požar. Prema ovim podacima ovo bi trebala biti prva javna intervencija novoosnovanog dobrovoljnog vatrogasnog društva u Petrijancu.

Bilo je još dosta manjih požara koji nisu zabilježeni u spomenutim spomenicama, a mještani se ih dobro sjećaju, kao na primjer:

1943. grom je udario u štagalj Ivana Ciglar u Majerju koji je izgorio do temelja.

1948. bio je podmetnut požar od strane ubačenih diverzanata iz Mađarske u Zelendvoru i Križovljangradu. U Zelendvoru su izgorjele štale, krave, slama i ostale gospodarske zgrade seljačke radne zadruge. Požar je nastao oko 23 sata.

1953. uslijed nevremena i udara groma izgorio je štagalj Ignaca Flegara u Majerju. Velikom požrtvovnošću vatrogasaca spašeni su susjedni objekti.

Požari su bili češća pojava, a izazvani su uslijed nevremena – groma, nepažnjom i neopreznim loženjem vatre ili igrom djece. U

vrijeme kada nisu postojala vatrogasna društva požar su gasili svi mještani, često puta bez pravog zapovjednika koji bi znao stručno upućivati ljude gdje i kako treba gasiti.

Svega desetak kilometara od Petrijanca u Varaždinu bilo je osnovano prvo dobrovoljno vatrogasno društvo 1864. godine, da bi se tek nakon 47 godina osnovalo prvo dobrovoljno vatrogasno društvo u Petrijancu.

Dobrovoljno vatrogasno društvo Petrijanec osnovano je 1911. godine.

Prvi odbor zbora DVD Petrijanec

zapovjednik:	FRANJO SIEGEL, općinski načelnik
dozapovjednik:	PAVAO ANDRLIĆ
tajnik:	MIJO BANČIĆ
blagajnik:	ANTUN TELEBAR
spremištar:	STJEPAN DVORŠĆAK

Dobrovoljno vatrogasno društvo Nova Ves osnovano je 8. lipnja 1921. godine.

Prvi odbor:	
predsjednik:	TOMO BAČAN
zapovjednik:	ANDRIJA TOMAŠEK
blagajnik:	STJEPAN JEREC
spremištar:	TOMO KOŠIĆ

Dobrovoljno vatrogasno društvo Strmec osnovano je 1937. godine.

Prvi odbor:	
predsjednik:	PAVAO KOSTANJEVEC
tajnik:	STJEPAN ŠINCEK
blagajnik:	ANDRO KOKOT
zapovjednik:	IVAN PANIĆ

Dobrovoljno vatrogasno društvo Majerje osnovano je 16. ožujka 1938. godine.

Prvi odbor:

predsjednik:	IGNAC LESKOVAR
tajnik:	JOSIP SUKAČIĆ
blagajnik:	MIRKO MUŽEK
zapovjednik:	JOSIP RUKELJ

Dobrovoljno vatrogasno društvo Družbinec osnovano je 2. prosinca 1951. godine.

Prvi odbor:

predsjednik:	JAKOB SIROČIĆ
tajnik:	FRANJO KOLARIĆ
blagajnik:	JOSIP SIROČIĆ
komandir:	PAVAO KOKOT
zamjenik komandira:	FRANJO KOLARIĆ

Svako DVD ima svoje spremište, vatrogasni dom, odgovarajuće motorno vozilo i opremu.

ETNOGRAFSKE SLIČICE

Petrijanečko područje u etnografskom smislu izgleda dosta skromno, ali ono ipak ima veoma bogat i raznolik opus seljačke kulture. U opisu ruralne arhitekture dali smo opširan prikaz o tome kako su u arhitektonskom smislu izgledale nastambe, međutim ovdje ćemo opisati ostale objekte koji su činili sastavni dio jednog domaćinstva.

Uglavnom sve kuće za stanovanje bile su trodjelne.

Ulazni hodnik – »ganjk« – kuhinja i prva i druga soba (hiža). Ako se druga soba ili »zadnja hiža« nije koristila za stanovanje, tada je služila kao spremište za namirnice i ostale stvari, a zvali su je »komora«, »špajza« ili »štibrek«. Samo izuzetno siromašni imali su samo hodnik, kuhinju i sobu. Zidanim kućama često su puta dozidavali nove prostorije, ili su ih pregrađivali da bi dobili više stambenog prostora.

U kuhinji je bilo otvoreno ognjište zvano »komin«, a kasnije su se gradile krušne peći. Kuhinja je imala boltani svod na kojem su bile željezne kuke na kojima se sušilo meso. Na svodu se nalazio otvor »rou« koji je služio za odvod dima na tavan ili »najže« ili kroz drveni dimnjak izvan krova. Još do šezdesetih godina ovog stoljeća mogli su se naći na starim kućama takvi drveni dimnjaci. Na kominu se ložila vatra – a žeravica bi se gurnula u peć. Kuhalo se u željeznom loncu. Lonac se stavio na željezni tronožac – »tranfus«

– »Ranjglik« i »punjva« su željezno posuđe u kojem su se kuhala i pekla jaja i krumpir.

Petrijanec – Ulica Vl. Nazora

Kruh su pekli u krušnoj peći. Neki su imali krušne peći zidane na dvorištu kao male kućice. Domaćice su tijesto mijesile u manjim drvenim koritama. Obično se peklo po nekoliko komada kruha, koji

se zvao hleb. Kod pečenja su se služili ovim priborom: »greblicom« za razgrtanje žeravice, »burklom« za stavljanje lonca u peć a »lopar« je služio za stavljanje i vađenje kruha. Kad se žeravica ugasila, domaćica je uvijek počistila i pomela peć, a za to je služila posebna manja metla. Ložište je bilo povezano s krušnom peći čiji je glavni dio bio u prednjoj sobi (prednjoj hiži). Taj dio bio je obložen ukrasnim keramičkim pločama »kahlama« ili »slepcima«.

Na peći kraj svakog zida bio je prostor kojega su zvali »zapečak«. Na njima su se najviše grijala djeca, a po koji puta i stariji. Mnoge su peći bile iznutra »boltane« pa im je tjeme bilo čvrsto.

Kraj peći bile su postavljene klupe koje su imale preklopnu stranicu. Na tim klupama spavala su djeca. Na klupu su stavljali deblje plahte, stare deke, kapute, a rijetko je tko imao jastuk ili blazinicu na kojoj bi spavao. Pokrivali bi ih plahtama, dekom ili kaputima. Ako nije bilo mjesta za djecu da spavaju na klupama ili zapečku, tada su manja djeca spavala s roditeljima na istom krevetu, kraj ili između njih, ili pak iza nogu. Djevojčice su obično spavale sa starijom sestrom na istom krevetu, a dečki bi spavali u štali ili u ljetnim mjesecima na štaglju (parmi). Još do pedesetih godina ovog stoljeća bilo je nekoliko primjera da su djeca spavala iza nogu roditelja.

Ako je kuća imala samo jednu sobu, tada je sav namještaj bio u njoj. Dva ili više kreveta stajali su jedan za drugim uz jedan ili dva zida. Nekada je bilo malo onih koji su imali blazine, napunjene perjem. Spavali su na »čoškama« ili »strožok« koji je bio sašiven od jute, a kojeg su napunili komušinjem od kukuruza. Na daske je došla slama – »škopi« – slama za pokrivanje krovova, zatim je došla »čoška«, a neki su stavljali i blazinu s perjem. Pokrivali su se domaćim plahtama – tkanih od konoplje i malo lana, dekom ili starim kaputima. U početku su se samo bogatiji pokrivali pernatim blazinama. Najmanja djeca spavala su u »zibači«. – Stol je bio u kutu ili malo u sredini. Oko stola su bile klupe. Stol je imao ladicu u kojoj se čuvao kruh i pribor za jelo.

»Toblin« je dio namještaja za dvije namjene. Po danu služi kao stol. Takav stol obično se koristio u kuhinji, a ponekad i u sobi. Po

noći služi za krevet u kojem su spavala djeca. Gornja daska se skinula, a unutra se nalazila posteljina.

U sobi su obično bili jednokrilni ormari kupljeni na sajmu. U imućnijem domaćinstvu otac bi dao izraditi namještaj kod stolara za kćer koja se udaje. Ormari su imali drvene ukrase, a vrata su bila reljefno oblikovana. Neki su ormari imali ugrađeno ogledalo.

U mnogim domaćinstvima koristile su se dvije vrste škrinja. Jedne su bile obične, a služile su za spremanje manje količine žita ili brašna, a one koje su bile ukrašene služile su za čuvanje platna i rublja. Ukrašene škrinje prenijete su iz Mađarske tijekom 19. stoljeća, a kasnije su ih izrađivali po uzoru na mađarske i majstori iz Podravine i Međimurja. Prvobitne škrinje bile su izrađene od tesanih daščica, koje su međusobno bile spojene utorima na četiri stupa. Škrinja je imala poklopac u obliku krova ili je poklopac bio zaobljen. Ova vrsta škrinja bila je ukrašena urezanim geometrijskim likovima i rozetama. Neki su urezi bili paljeni kako bi se bolje isticali. Takve škrinje nisu bile bojane.

Škrinje koje su bile izrađene od piljenih dasaka mlađeg su datuma. Njihove stranice bile su spojene pomoću tzv. lastinog repa. Poklopac je bio ravan i oslikan, kao i druge tri stranice, dok četvrta stranica nije bila oslikana jer se prislanjala uza zid. Na prednjoj strani nalazila se brava kako bi se škrinja mogla zaključati. Iznad ili ispred brave bili su naslikani inicijali IHS ili samo križ. Spomenute stranice bile su oslikane cvjetnim motivima u intenzivnim bojama. Na njima je bio napisan datum izrade.

Stolice i nasloni od klupa bili su također ukrašeni. Obično su bila izrezana srca ili pak je bila koja šara narodnog ornamenta. Kućnu kapelicu imala je skoro svaka kuća. Nju su smjestili u najvećoj sobi. U kutu iznad stola stajalo je raspelo i dvije svete slike. Najstarije slike koje su prikazivale pojedine svece bile su izrađene na staklu. Danas ima vrlo malo takvih slika, jer su ih zamijenile velike tiskane u boji s ukrasnim ramama. Polica koja je služila za odlaganje posude s posvećenom vodom i svijećom nalazila se ispod raspela. Svijeće su se palile na dan velikih crkvenih blagdana i kada je u kući bio mrtvac.

Na zidu iznad kreveta, gdje su spavali roditelji, bila je obješena povećana slika mladenaca. Na ostalim zidovima bile su obješene

razne slike, iz vojničkih dana i rođaka koji su ostali u Americi ili Australiji, jer tada nije bio slučaj da se slike spremaju u albume.

U sobi su se nalazile male tokarene ili izrezbarene vješalice za ručnike – »obrisačjak«. Ručnici su bili izvezeni, a na njima je bilo cvijeće, dio molitve, zagovor ili stihovi domoljubnih pjesama.

Navest ćemo tekst jednog takvog ručnika. Ručnik je izrađen iz domaćeg lanenog platna i ukrašen crvenim koncem. U sredini ručnika nalazi se konjanik kako jaši u galopu držeći pušku. Sa svake strane stoji golub i po dvije grančice. Tekst glasi:

»Uspomena svjetskog rata! 1914., 15., 16. i 17.
Marijo u krilo Tvoje! Primi milo Dijete Svoje!«
(inicijali MŠ – sa svake strane grančica).
»Rajska Djevo Kraljice Hrvata!
Stišaj Boli Strašnog rata!«
(Jedan red cvjetova od ruža)

»Vječni Bože, Na svemu Ti hvala! Tvoja slava svim se svijetom ori i Tebi se sav narod moli. Molit će se tako i nadalje: Daj mir Ti zemaljski kralju. Na put pravi Bože nas ispravi, a griješnike Ti od nas odstrani!«

(jedan red golubova kako sjede na grani. U sredini križ, a ispod križa inicijali »IHS«, a ispod srce).

Na drugom dijelu toga ručnika je izvezeno:

U sredini kalež, a oko njega dva klasa pšenice i tekst:

Isuse, Tvoji smo!
Tvoji Hoćemo da Budemo!«

Dva reda ukrasa od ruže

»Živilo i Kraljevstvo presv. Srce Isusa«

(Jedan red narodni vez – ukras).

»U svima nama na vijeke!«

(Dva reda ukrasa).

Takvih i sličnih ručnika imala je svaka kuća. Na nekima je bio samo tekst »Dobro jutro« i nekoliko ukrasa narodnog veza. Te ručnike vezle su djevojke prije udaje ili mlade žene čiji su muževi bili u ratu.

Zidni sat imala je skoro svaka kuća. Satovi su bili različiti. Većina ih je imala dva utega obješena na lančićima. Kada bi utezi došli do kraja, morali bi se podići. Ure su otkucavale svakih petnaest minuta. Ploča brojčanika bila je ukrašena. Imućnija domaćinstva imala su skuplje ure koje su bile smještene u ormariće koji su imali ostaklene stranice. Njihalo je bilo od mjedi, koje je na pokrete lomilo svjetlo i na taj bi način skretalo pozornost svakome tko bi pogledao na sat. Otkucaji sata bili su u dva tona. Ormarići su bili izrezbareni ili tokareni. Ovakve ure bile su vrlo vrijedan dio namještaja.

Ogledala su bila kao ukrasni predmet, a služio je muškarcima kod brijanja, uređivanja brkova, a ženama za vrijeme češljanja. Najviše su ih upotrebljavale mlade djevojke. Za vrijeme grmljavine bio je običaj da se ogledala skinu ili prekriju krpom, jer je postojalo vjerovanje da ogledalo privlači grom. Za vrijeme korizme, tj. na Veliki petak, također su se pokrivala ogledala i raspela u znak žalosti.

Do uvođenja električne struje (u Petrijanec 1947. godine) rasvjeta u kućama bila je različita. Imala je svoj dugi vijek razvoja. U početku je ognjište služilo za osvjetljavanje, kasnije su koristili grane, trijeske, loj, životinjsku mast, pa onda uljanice. Uljanice su bile manje keramičke posude u koje se ulilo ulje i stavio stijenj (pamučna nit ili vrpca koja je umočena u vosak, loj, ulje ili petrolej).

Keramičke uljanice zamijenile su staklene koje su bile okruglog oblika kao kugla koja je na gornjem dijelu imala otvor kroz koji se ulijevalo ulje i stavljao stijenj. Kugla uljanica bila je pričvršćena na stalku. Na principu uljanice još se danas koriste svjetiljke na ulje – »dušice« – koje se upotrebljavaju u crkvama i groblju kao »vječno svjetlo«. Zbog otvorenog plamena i nestabilnosti svijeće i uljanice dolazilo je do čestih požara.

Pojavom petroleja, svijeće, trijeske i uljanice zamjenjuje petrolejska lampa. Petrolejskih lampi bilo je različitih oblika i veličina. One su se sastojale iz donjeg dijela koji je bio od metala, porculana ili stakla. Donji dio imao je oblik spljoštene kruške ili neke posude u kojoj se nalazio petrolej. Petrolej se ulijevao na gornjem dijelu na koji se pričvrstila »mašinica« sa stijenjem. Na »mašinicu« se stavio stakleni valjak kruškastog oblika – »cilindar«

koji je imao funkciju da štiti plamen od strujanja zraka i da daje ravnomjernu svjetlost. Postojale su stojeće lampe na stolu ili na škrinji s ladicama, i viseće koje su se mogle objesiti na zid, a kao podlogu imale su okrugli svijetli »pleh« ili zrcalo. Uz ove obične i skromne viseće lampe postojale su i ukrašene koje su visjele o stropu kao prethodnice kasnijih »lustera«.

Za osvjetljavanje u vrijeme kretanja po dvorištu ili kolima noću služili su »lampaši«. To su također bile svjetiljke na petrolej karakterističnog oblika, a »cilindri« su bili zaštićeni prepletenom žicom. Danas se lampaši koriste samo za osvjetljavanje kola ili u onim prostorijama (kletima) u koje nije uvedena električna struja.

Električna struja sve ove izvore svjetlosti postepeno stavlja u zaborav. Ostalo je još gdjekoji predmet, i to samo kao uspomena na prošlost.

Za vrijeme prvog i drugog svjetskog rata bilo je vrlo teško doći do petroleja, pa su se za rasvjetu upotrebljavale »karabit lampe«, koje su koristili rudari.

Električna struja na našem području uvedena je 1947. godine, a elektrifikaciju je organizirala elektro-zadruga Petrijanec. Dugogodišnji predsjednik zadruge bio je Ivan Hip iz Družbinca, a tajnik Stjepan Andrlić-Škodač iz Petrijanca.

Nekada nije svako domaćinstvo imalo bunar – »zdenec«. Bunari su bili kopani, a voda se vukla na »čaplju« (đeram = visoki drveni stup koji na vrhu završava rašljama, u koje je položena dugačka greda koja na jednoj strani ima pričvršćen uteg od kamena, a na drugoj motku s kantom ili drveni škaf – drvena posuda). Po nekoliko domaćinstava koristilo se vodom iz jednog bunara. Kraj njega se nalazila kamena, drvena ili betonirana kopanja (duga uska posuda) za pojenje blaga i konja.

Početkom dvadesetog stoljeća počela su pojedinačna domaćinstva kopati bunare na svom dvorištu, a oko 1910. godine počeli su zabijati dugačke cijevi i na njih postavljati ručne pumpe. Danas je veći dio domaćinstava priključen na gradski vodovod.

Ona domaćinstva koja su imala u svom dvorištu kopani bunar koristili su ga u ljetnim danima za rashlađivanje i čuvanje mlijeka, kiselog mlijeka, maslaca i mesa. Namirnice su stavljali u kantu koja

je bila pričvršćena za uže i puštena u bunar, tako da je jedan veći dio kante bio u vodi. Na taj su način čuvali svježinu namirnica, a to im je bio prvi hladnjak.

U poglavlju »ruralna arhitektura« spomenuli smo izgled i oblik kuća, međutim treba spomenuti zašto su neke kuće dobile takav položaj. Širina zemljišta ili gradilišta utjecala je na položaj kuće. Malo je bilo kuća koje su svojom širom stranom bile okrenute prema ulici. Takve kuće imale su ulaz u kuću »hižu« s ulice. Vrata, obično dvokrilna, bila su u sredini, a sa svake strane bio je po jedan ili dva manja prozora. U kuću u kojoj se nalazio uski hodnik ulazilo se preko jedne ili dvije stepenice. Neke kuće imale su mali drveni krović iznad ulaza.

Na dvorištu *»dvorišču«* iza kuće nalaze se gospodarske zgrade. Glavne su gospodarske zgrade žitnica *»komora«*, štagalj *»parma«*, staja *»štala«*, svinjci *»kočeki«* i peradarnik *»kokošinjac«*.

Neke su zgrade međusobno spojene ili natkrite nadstrešnicom. Sve su te zgrade bile drvene. U zadnje vrijeme gospodarske zgrade grade se od cigle, kamena ili betonskih blokova.

Gnojišta *»gnojišča«* su se nalazila u neposrednoj blizini staje *»štale«*. Mnoga su danas ograđena betonskim zidom, a gnojnica se sakuplja u septičkoj jami. Do nedavno nisu bila ograđena, pa je gnojnica tekla po čitavom dvorištu. Perad se kretala po cijelom dvorištu, pa je čak dolazila do stepenica i u hodnik.

Početkom sedamdesetih godina pokrenuta je od strane mjesne škole akcija »Uredimo svoje dvorište«. Ovom akcijom htjelo se utjecati na roditelje, a potom i na ostale, da se odvoji nižom ogradom ekonomsko dvorište od dvorišta oko kuće. Tom akcijom spriječilo se zagađivanje prostora oko kuće i sam ulaz. Danas gotovo da i nema domaćinstva koje nema odvojeno ekonomsko dvorište.

Kukuružnjak ili *»kuružnjak – koš«*, služi za smještaj kukuruza u klipu. On je obično smješten na prozračnom mjestu kako bi se kukuruz što bolje osušio. Kukuružnjaka ima više vrsta i oblika, a građeni su od pruća i šiba, letava i pletene žice. Na drvene ili metalne okvire upliću se ljeskove šibe, pričvrste se letve ili žičana mreža. Kukuružnjak je postavljen na povišenim betonskim stupovima, a pokriven uobičajenim materijalom za pokrivanje kuća.

Krušne peći ili pećnice bile su ukras svakog dvorišta. Služile su za pečenje veće količine kruha, kolača u *cimpletima* ili mesa koje se spremalo u *»banjice«*. Pećnice su služile za sušenje voća koje se koristilo za kolače, čaj ili kompot.

Štagalj *»škedenj«* je po svojoj veličini najveća zgrada a služi za spremanje sijena, slame, a ako ima podrum tada se u njemu sprema krumpir, repa i drugi proizvodi. U štaglju se čuvaju poljoprivredni alati i strojevi.

»Štublik« je glinena posuda kruškastog oblika koja je služila za držanje i kiseljenje mlijeka. Nekada su se štubliki sušili po letvama ograde ili na stupu koji je imao usađene klinove.

»Sirnica« je okrugla glinena posuda s rupicama u kojoj se cijedi sir.

»Tunjica« je visoka uska drvena posuda u kojoj se pravi maslac.

»Trpalec« je dio tunjice, a sastoji se od štapa koji na donjem dijelu ima okruglu drvenu ploču s rupicama. Tralec se diže gore-dolje i na taj način se odvaja iz vrhnja masnoća koja se skuplja u masu zvanu maslac.

»Krletka« je izrađena od drvenih letvica ili je ograđena pletenom žicom, a služi za sušenje grudica sira.

»Lesica« – isto kao i krletka – služi za sušenje sira.

»Lesnjak« je većeg oblika kao krletka koji se nalazio na tavanu, a u njemu se čuvalo od muha, miševa i mačaka suho meso.

»Žetarka« je metalna posuda konusnog i dugoljastog oblika u koju se doji mlijeko. Nekada su žetarke bile napravljene od drvenih dašćica.

»Balažice« su sastavljene od dva polukružno savijena ljeskova štapa na koje je upletena mreža, a služe za nošenje sijena, slame i suhog lišća.

»Stolica« je predmet na kojem se pralo rublje. Stolica je daska koja ima dvije noge.

»Lupar« je daska kojom se udaralo po rublju za vrijeme pranja na potoku.

»Lopar« – drvena naprava za stavljanje ili vađenje kruha iz peći.

»Burkle« – željezno hvatalo s drvenom drškom za lonce.

»Žrvanj« – jednostavan ručni mlin za mljevenje žita. Najviše bi se mljeo kukuruz u grublja zrnca – *»šrot«*. Nekada je svako domaćinstvo imalo žrvanj. Pomoću pomičnog štapa okretao se gornji kamen koji je na donjem mrvio zrnje. Danas je žrvanj zamijenio električni mlin čekičar.

»Ornice« – *kolica* to su jednoosovinska kolica s dva jednaka ili jednim većim i jednim manjim kotačem. Na ornice se pričvrstio plug. Manji kotač kretao se po oranici, a veći po brazdi. Nekada su ornice s dva jednaka kotača služila za prijevoz manjeg tereta, prevoženje žita u mlin, dovoženje trave ili kukuruznice za stočnu hranu i ostalo. Ornice polako nestaju iz seoskog dvorišta.

Nekada se obavljala ručna vršidba žita. Muškarci koji su obavljali ručnu vršidbu žita zvali su se »mlaci«. Od pribora su imali *»cepe«*, to su bila dva drvena štapa – jedan duži za koji se držalo, a drugi kraći kojim se udaralo po žitu. Međusobno su bili spojeni kožnim remenom. Svaki *»mlatec«* imao je svoj *»cep«* i oni su u ritmu izmjenično udarali, pri čemu su vodili računa da svaki dio od prostrtog žita dobro istuku kako bi istresli svo zrnje. Istučenu slamu pokupili su i dobro je istresli, a zrnje su pokupili drvenom lopatom i pomeli na kup.

Da bi se odvojilo zrno od izlomljene slame, trebalo je izrešetati (prosijati) kroz rešeto (veliko sito) okrugloga oblika koje ima ispletenu mrežu od drvenog lika. Ovako pročišćeno zrnje trebalo je očistiti od pljeva. Za to se koristio *»veternjak«*, naprava koja je, pomoću drvenih krila pričvršćenih na pokretnu osovinu, stvarala strujanje zraka i na taj se način odvajalo zrnje koje se spremalo u vreće ili škrinje za žito.

Odvajanje zrna raži od slame obavljalo se na drugi način jer se slama koristila za pokrivanje kuća, štaglja i kleti. Postupak je bio slijedeći: Mlaci su samo dio snopova, i to onaj s klasjem, stavljali na drvenu klupu i po njemu udarali, tako da je iz klasova ispadalo zrnje, a nije se oštetila slama. Tako dobivenu cijelu i dugačku slamu vezali su *»povesmom«* u snop koji se zove *»škop«*. Ostali postupak sa zrnjem bio je isti kao i s pšenicom.

Cijeli postupak mlatidbe obavljalo se na velikom platnu – *»ponjavi«* koja je bila sašita od domaćega grubog platna od konoplje i lana.

Po našim selima mlatidbu su obavljali mlaci koji su najviše dolazili iz Gornje i Donje Voće, a bilo ih je i iz Slovenije, i boravili kod jednoga gazde po nekoliko dana. Vršilice i danas kombajni zamijenili su mlace. Prve vršilice u Petrijancu držale su obitelji Županić i Kosi, a kombajn se pojavio 1965. godine. Krovovi se danas više ne pokrivaju slamom, pa nema ni ražene slame ni *»škopa«*.

Iza dvorišta nalazi se vrt na kojem se uzgaja raznovrsno povrće, a iza vrtova obično su voćnjaci. Nažalost, svakoga dana ima ih sve manje i manje.

Heljda ili *»hajdina«* sve se manje sije. Hajdinska kaša služi za pripremanje čurki i krvavica ili domaće *»devenice«*. Po devenici su Petrijančani dobili nadimak. Hajdina se sije na strništu, a dozrijeva koncem rujna. Stabljika je niskoga rasta koja na vrhu ima u crnim ili tamnosmeđim ljuskama zrnje. S požnjevenih stabljika treba odvojiti zrno od stabljike. A od zrna treba izdvojiti ljuske. To se obavlja u *»drvenoj stupi«*. Stupa je debela drvena greda u kojoj je izdubljena veća rupa. U nju se stavlja zrnje. Sa širim i tupim klinom pomoću poluge udaranjem u rupu odstranjuje se zrno od ljuske.

Lan i konoplju više ne možemo naći na našim poljima. Ove su biljke služile za dobivanje vlakna iz kojeg se tkalo domaće platno, koje je služilo za izradu odijela – narodne nošnje.

ODIJEVANJE – NARODNA NOŠNJA

Petrijanečko područje nije bilo poznato po nošnji s ukrasima narodne ornamentike. Najviše od ukrasa što je bilo jest čipka, resice i izvezene rupice.

U početku odjevni predmeti bili su izrađeni od domaćeg lanenog bijelog i konopljinog platna.

Muško i žensko odijevanje bilo je jednostavno, a sastavljeno je od nekoliko dijelova: Muškarci su na glavi nosili šešir *»škrlak«* s okruglim manjim obodom, koji nije bio oblikovan (bez fazoniranja). Košulja je bila izrađena od domaćeg lanenog, konopljinog ili bijelog tankog tvorničkog platna. Košulje su se kopčale do

polovice. Oko vrata je bio ovratnik *»kraglin – golir«*. Žene su svojim muževima našile inicijale. Andrija Potočnjak iz Petrijanca imao je na košulji izvezenu cijelu adresu. Njegovi su mještani, koji su bili u Americi, govorili: »Taj mož se nemre zgubiti«. Gaće – *»bregiše«* – pripadaju donjem dijelu muške odjeće. Bile su izrađene iz konopljinog i lanenog platna, a dijelile su se na dvije vrste. »Vezenka« su gaće koje na donjem dijelu nogavica imaju velike rupice (naštikane rupice) i resice.

»Rubljača« su gaće koje na donjem dijelu nogavica imaju male rupice i resice. Bregiše su se nosile na golu kožu, bez donjeg rublja.

Do kraja devetnaestog stoljeća muškarci su i u crkvu nosili bregiše. Bregiše su se nosile zimi i ljeti. Početkom ovog stoljeća muškarci su počeli nositi hlače od sukna (štofa ili cajga). Ove hlače su se nosile samo u dane blagdana i nedjeljom kada se išlo u crkvu.

Na nogama su se nosile »čizme« i *»škornji«*. *Čizme* su bile izrađene od crne boks kože s tvrdim sarama, a nosile su se samo za vrijeme blagdana i nedjeljom u crkvu.

»Škornji« su bili izrađeni od uštavljene svinjske kože s mekanim sarama, a nosili su se ljeti i zimi.

»Nuče – obujci« nosili su se umjesto čarapa. Nuče su komad domaćeg platna kojima se omatala noga i obula čizma, a često puta se čizma nosila na bosu nogu.

»Čoha« je prostrani ogrtač s kapuljačom (pelerina). Čoha je bila izrađena od čvršće i deblje tkanine bijelo-sive boje. Dugačke »čohe« do zemlje nosile su se zimi, za vrijeme kišnih dana, a nosili su ih pastiri i kočijaši – *»foringaši«*.

»Surina« je kratka *»čoha«* koja se nosila u ostala doba godine. O »surini« pjevala se pjesma »Tri surine jednu zubinu« (dio odjeće).

Ženska odjeća bila je jednostavna i bez bilo kakvih ukrasa narodnog veza. Djevojke nisu nosile pokrivala za glavu. Bile su gologlave, uredno počešljane u dvije debele pletenice, a na kraju pletenice bile su privezane ukrasne mašne ili ih namotale oko glave u gnijezdo.

Udate žene nosile su *»peću«* – *rubac* koja je bila načinjena od finog lanenog platna. S dvije strane bila je obrubljena čipkom.

»Poculica« je bila pokrivalo za glavu, načinjena od bijelog platna koje se štirkalo a na rubovima je bila ukrašena čipkom.

Peča i poculica bile su simbol bjeline, pa se isticalo da je rublje bijelo kao poculica.

»Robača« je haljina koja je bila izrađena od bijelog lanenog platna. Robača se sastojala od »oplečika« i »suknje«. Oplečik je mogao biti sašit ili ne na suknju koja je bila nabrana.

Pojavom bojane i tiskane tkanine bijelu robaču i oplečik zamijenila je *»drukanica«*. Drukanice su imale zelenu, plavu, tamnocrvenu ili crnu podlogu a na njima su bili utisnuti mali cvjetići. Takva tkanina se zvala *»tibet«*.

Ispod »oplečika« nosili su se *»rukavci«*. »Rukavci« su bili sašiveni od bijelog finog platna. Rukavci su se šivali i ukrašeni velikim *»šaputlinima«* – čipkama.

»Fortuf« – pregača dio je odjeće koji se nosi ispred robače da je zaštiti, a sašivena je od crnog lastina ili glota.

»Bluza« – je gornji dio odjeće. Služi kao dio radne odjeće. Bluza je sašivena od šarenog platna. Ona je zamijenila *»oplečik«*.

»Bluza s tušlinom« – je gornji dio odjeće. Razlikovala se od bluze po tome što se kopčala u struku i slobodno je padala preko pasice struka.

»Gulirec« – je dio bluze koji dolazi oko vrata a oko njega je sašivena čipka.

»Unteršnjica« – je dio odjeće koja se nosi ispod *»robače«*. *Unteršnjica* je sašivena od bijelog lanenog platna u tri dijela. Dijelovi su stepenasto sašiveni a na kraju svakog dijela nalazi se *»glanir«*, nabran volan na kojem se nalazi čipka. Donji dio unteršnjice mora biti duži od robače, tako da se vide čipke. Za sva tri dijela unteršnjice utroši se oko sedam metara platna.

»Kolivratni robec – štrikanec« služio je umjesto kaputa i njime se žena zaodjenula. U početku su rupci bili kačkani iz niti predene konoplje i obojene bojama za tekstil. U vrijeme kišnih dana bio je nepraktičan za nošenje jer se natopio vodom i bio neobično težak. Kasnije su žene kačkale kvalitetne rupce iz raznobojne vune. Na rubovima su ih ukrašavale resicama. Ovi rupci vezali su se odostraga

oko struka. U hladnim danima žene i djevojke nosile su umjesto kvalitetnog rupca *»surku«* ili *»kucubajku«* koja je bila izrađena od crnog debljeg sukna i bila je obrubljena krznom. Surka se kopčala gumbom.

»Šlape« – polucipele koje su se koristile kod obavljanja dnevnih poslova. Također su bile izrađene od boksa. Pojavom »Batinih« gumenih čizama u kišnim danima, one su zamijenile šlape.

Djeca su nosila robače. Bijele duže košulje od domaćeg platna sve do polaska u školu. Nije se nosilo rublje. Dečki su nosili bregiše od domaćega platna na golu kožu.

Danas se dio ženske narodne nošnje može naći u rijetkim bakinim ladicama ili ormarima, a muške uopće nema.

USMENO I GLAZBENO STVARALAŠTVO

Pučanstvo ovoga kraja pjevalo je od davnine i stvaralo svoje izvorne pjesme koje imaju specifičnu etnografsku i muzikološku vrijednost. Poznati hrvatski zapisivač narodnih pjesama i plesova, prof. dr. Vinko Žganec, zapisao je 1947. godine mnoge pjesme i plesove koji su nastali u ovom kraju. U sakupljanju izvornih pjesama pomogli su mu: Aga i Ivan Mikac, obitelj Čačković i Trezika Pintarić. Za snimanje melodija veliku pomoć u izvođenju pružali su mu Franca i Ivan Drvar (Vanjčik), Ivka Čačković, Aga Mikac i Kata Telebar, dugogodišnja petrijanečka primalja – »babica«.

Navest ćemo nekoliko izvornih pjesama s početnim stihovima koji su zapisani na ovom području:

Kako se pjevalo u Novoj Vesi

Dini, dini dana
baba vozi bana,
na črleni kouci
spisanimi vouci.

Kako se pjevalo u Petrijancu

Digu, digu, dana
baba pela bana,
na prlivi kouci,
s pisanimi vouci.

PETRIJANEC

IŠLI JESMO

Išli jesmo preko Drave,
de su pasli naše krave,
iju huj!
Pak smo zeli sobom dude,
da nam još kaj lepše bude.
i ju huj.

Napomena: Prema riječima ove pjesme može se pretpostaviti da je jako stara jer se instrument *»dude«* ili gajde nije ovdje zadržao.

TAM GOR' V LOVREČANI

Tam gor' v Lovrečani,
kaj se tam zgodi?
Na delo so išli
neznanci o tri.

Dugo su kopali,
do sunčani dob,
al' oni ne veju
kaj koplejo grob.

Ob večernji dobi.....

ZORJA MOJA

1.
Zorja moja, zorja
ne shajaj mi rano,
ne shajaj mi rano
počakaj me malo.

2.
Da se mladi Jura
u vojnu otpravlja,
da se mladi Jura
u vojnu otpravlja.

3.
Njegva stara majka
pogaču mu peče
njegva stara majka
pogaču mu peče.

4.
Pogaču mu peče
črez plač mu govori,
pogaču mu peče,
črez plač mu govori

5.
»Pojdi sinko, pojdi,
pa mi nazi dojdi,
pojdi, sinko, pojdi,
pa mi nazi dojdi.

6.
Njegov stari otac
zlatne škude broji,
njegov stari otac,
zlatne škude broji.

7.
Zlatne škude broji,
črez plač mu govori,
Zlatne škude broji,
črez plač mu govori.

8.
Pojdi, sinko, pojdi,
pa mi nazi dojdi,
pojdi, sinko, pojdi,
pa mi nazi dojdi.

9.
Njegov mali bratec
vrana konja sedla
njegov mali bratec
vrana konja sedla

10.
Vrana konja sedla
črez plač mu govori,
vrana konja sedla,
črez plač mu govori.

11.
Pojdi, bratek, pojdi,
pa mi nazi dojdi,
pojdi bratek pojdi,
pa mi nazi dojdi.

12.
Njegva mila draga
rupčić našivava,
njegva mila draga
rupčić našivava.

13.
Rupčić našivava,
črez plač mu govori,
rupčić našivava,
črez plač mu govori:

14.
Pojdi, dragi, pojdi,
pa mi nazi dojdi,
pojdi dragi pojdi,
pa mi nazi dojdi.

Ova domoljubna pjesma rastanka bila je omiljena pjesma Petrijančana i pjevački zbor ogranka Seljačke sloge često ju je izvodio na svojim gostovanjima.

SUJNČIKE ZAHAJA

1.
Sujnčike zahaja,
večerik dohaj(a),
Sujnčike zahaja,
večerik zahaj(a)

2.
Sprovađaj me, draga,
do mojega dvor(a)
sprovađaj me, draga,
do mojega dvor(a)

3.
Bi te sprovađala,
daj za dvore znal(a),
bi te sprovađala,
daj za dvore znal(a)

4.
Za moje ti dvore,
saki znati mor(e)
za moje ti dvore
svaki znati mor(e).

5.
Moji su ti dvori,
šipkom obgrajen(i)
moji su ti dvori
šipkom obgrajen(i)

6.
Šipkom obgrajeni,
cvećem zasajen(i)
šipkom obgrajeni,
cvećem zasajen(i)

ŽENA IŠLA U GOSTI

Žena išla na gosti,
sobom muža ne pusti:

Pripjev: Moj mož, domaj boš,
guske, race pasel boš.

Žena klala racicu,
možu dala tacicu,
Moj mož...
Žena klala puricu,
dala možu pljuskicu.
Moj mož...

OJ, TI LEPA MOJA ČI

Oj, ti lepa moj či,
gde su gosti tam si ti,
tam se vrtiš kak kotač,
dojma nika ne velaš.

Tancaj, tancaj črni kos

. . . . .

ŽENA MUŽA

Žena muža, žena muža
po strnišču pasla
haj, haj
dini daj,
po strnišču pas(la).

. . . . .

SVAKA PUCA

Svaka puca rado tanca,
a ja ljubim svoga Franca,
Francek ne ostavi me,
zar ja nisam više tvoja?
Francek ljubi me!

. . . . .

DE SI, ŽENA, CELI DANA

De si, žena, celi dana,
kaj delaš, kaj delaš?

Se po hiži razmetano,
kaj misliš, kaj misliš?

. . . . .

DROBNE MALE LASTAVIČKE

Drobne male lastavičke,
drobne male lastavičke.

So rakitje obletale,
pod rakitjem Dunaj teče,
po Dunaju Juraj plava
Juraj plava, mamu zove:

»Pelaj, mama novu ladju,
novu ladju orehovu«
Nije ladja dodelana,
nit su vesla okovana,
nit je lančik pozlaćeni.

NOVA VES

HUDA JE MAJKA MAMICA

Huda je majka mamica,
huda je majka mamica,
tri put je hujša mačuha,

Dete prosilo kruheka,
dete prosilo kruheka,
mačuha dala kamena.

Dete prosilo vodice,
dete prosilo vodice,
mačuha dala gnojnice,

Dete se milo plakalo,
dete se milo plakalo,
tužnu večerju zaspalo.

DRUŽBINEC

ZRASLO MI JE

Zraslo mi je jedno drevo,
jedno drevo visoko,

Pod tim drevom sjedi djeva,
mlada djeva gizdava.

Ona me je zapitala,
je li se ja ženil bom.

»Ja se nebom nigdar ženil,
ja si mladi vumrl bom!

Na mom grobu budu rasle
lepe bele rože tri:

Prva roža bu se zvala
lepa bela leluja.

Druga roža bu se zvala,
lepi zelen rožmarin,

Treća roža bu se zvala
lepi plavi jorgovan.

Lepe moje tri djevojke
komu vas ostavil bom?

Jednu ocu, drugu majki,
treću ja sam sobom zel.

Poznati izvorni plesovi iz Petrijanca su *»Šroteš«* ples parova i *»Ceperlin«*, također ples parova.

Cijeli tekstovi i notna obrada navedenih pjesama nalaze se u pjesmarici »Pjesme iz Varaždina i okolice« Stjepana Mikaca, Varaždin 1981. i u zbirkama »Narodne popevke Hrvatskog zagorja«, Vinko Žganec, Zagreb, 1958.

Godine nastanka navedenih pjesama nisu poznate, jedino se može sa sigurnošću tvrditi da su izvorne. Možemo pretpostaviti da je izvornih pjesama bilo i znatno više, ali su otišle u zaborav.

Pjevalo se vokalno ili uz instrument. Najstariji instrument koji se još i danas koristi jest tamburica. Prema pisanim podacima prvi tamburaški sastav osnovan je 10. prosinca 1902. godine i to nastojanjem tadašnjeg župnika Stjepana Mihinića. Započelo je svirati devet mladića u starosnoj dobi od 13–16 godina. Tamburaškim sastavom rukovodio je učitelj Mijo Škrobar. Tambure su kupljene u Zagrebu, a novac je dala Seljačka zadruga Petrijanec. Instrumenti su koštali 184 krune.

Nekoliko godina kasnije kao i tijekom prve polovice ovoga stoljeća osnivali su se po selima tamburaški sastavi ili »tamburaši«.

Neka sela imala su i više sastava. »Tamburaši« su bili dobri pjevači, veseljaci i znali su dobro zabavljati prisutne. Poznat je bio obiteljski tamburaški sastav Stjepana Rušeca iz Petrijanca. Često puta čula se u nedjeljno poslijepodne pjesma uz pratnju tamburica iz kuće ili dvorišta Štefa. Svirali su i pjevali za svoju dušu. Glazba je u njih uvijek bila prisutna, pa su zato danas unuka i unuk Štefa Rušeca studenti na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Jedan od najpoznatijih tamburaša ovoga kraja bio je Ivan Drvar (Vanjčik). On je bio pravi virtuoz na svojoj primi (bisernici).

Da bi tamburica ostala na selu kao instrument hrvatskog pučanstva, Osnovna škola organizirala je 1955. godine prikupljanje sredstava za nabavku tambura školskog tamburaškog orkestra koji je radio do 1963. godine, a vodio ga je Anđelko Zorković. Iz ovog sastava nastavili su glazbenu školu i muzičku akademiju prof. dr. Pavao Rojko, prof. Stjepan Rukljić i prof. Franjo Leskovar i nastavnik glazbene kulture Stjepan Rukljić. Stjecajem okolnosti instrumenti su bili prodani, a dolaskom ravnatelja Josipa Valdeca ponovno su kupljene tambure pa danas uspješno radi školski tamburaški orkestar.

Nije tamburica bila jedini instrument. Negdje paralelno s osnivanjem tamburaških sastava osnivaju se i sastavi duhaćih instrumenata ili limena glazba, zvana »pleh glazba«. Ta glazbala ugađana su (štimana) po bečkom »koch« sistemu. Veliki utjecaj na osnivanje duhaćih sastava po selima imali su takvi sastavi u Austriji i Sloveniji i potreba za glasnijom glazbom u vrijeme crkvenih svetkovina na otvorenom prostoru, u svatovima i javnim zabavama. Petrijanec je imao dvije »limene glazbe«. Jedna je osnovana 1907. godine, a druga nešto kasnije. Družbinec, Majerje i Strmec također su imali svoju glazbu. Prema pričanju starih Družbinčana, njihovi su dečki išli lađom preko Drave, da bi u Dravskom Središću učili svirati.

Pojedine glazbe učili su vojni glazbenici. Pojedinci su pokazali veliki interes za tu vrstu glazbe, pa je iz Družbinca otišao u vojnu glazbu Mato Kereži, koji je kasnije postao kapelnik vojnog orkestra. Iz Majerja je otišao i Rudolf Klepač, kasnije poznati profesor i svjetski poznat fagotist.

Za uspješan rad i poticaj da u Petrijancu još uvijek postoji duhaći sastav, zaslužan je Stjepan Mikac koji mu je dao prve poduke i koji je u mlade dečke unio ljubav za tu vrstu glazbe.

Direktor škole Anđelko Zorković dao je ideju da se proširi učenje i u suradnji s KUDŽ »Ivo Mikac« iz Varaždina osnuje podmladak duhačkoga orkestra. Od tadašnjeg vojnog orkestra iz Beograda dobiveno je četrdesetak instrumenata. Podmladak sastavljen od učenika Osnovne škole radio je od 1977. do 1981. godine. Imao je dva nastupa. Podmladak je vodio Đuro Lončarić iz Hrženice, a kasnije Ivica Štiber iz Varaždina. Nakon prestanka rada orkestra instrumenti su povučeni u Varaždin.

Od 1965–1969. godine u sastavu Glazbene škole iz Varaždina na školi Petrijanec radilo je odjeljenje za nastavu harmonike i solfeđa. Nastavu harmonike i rad s orkestrom obnašala je Marija Kraljik, a solfeđo predavala je Mira Štefanec, učenice Srednje glazbene škole u Varaždinu.

Osim glazbenih sastava postojale su i djelovale i neke druge kulturno-prosvjetne grupe. Zalaganjem tadašnjeg župnika Stjepana Mihinića i ravnatelja škole Ignaca Ramušćaka, 1935. godine osnovano je hrvatsko seljačko prosvjetno društvo »Stražimir«. Društvo je okupljalo mladež u dramsku grupu a ostale mještane u mješoviti pjevački zbor. U to vrijeme zbor je izvodio skladbu »Muka po Mateju«.

Poslije rata (1945. ili 1946. godine) Hrvatsko seljačko prosvjetno društvo »Stražimir« prelazi u ogranak Seljačke sloge koji je djelovao do 1968. godine. Ogranak je imao pjevački zbor, tamburaški sastav, folklornu i dramsku grupu. Zborovođe su bili Ignac Ramušćak, Franjo Skupnjak, Stjepan Mikac i Anđelko Zorković. Folklornu i dramsku grupu vodila je Dragica Zorković. Ogranak je sudjelovao na mnogim gostovanjima u okolici Varaždina i diljem domovine. Sudjelovao je 1967. i 1968. godine na Smotri folklora u Zagrebu. Ogranci Seljačke sloge djelovali su vrlo kratko vrijeme i u Družbincu i Novoj Vesi.

Krajem šezdesetih godina tadašnje kulturno-prosvjetne vlasti stale su utjecati na ukidanje ogranaka i na osnivanje kulturno umjetničkih društava, jer se za ogranke smatralo da su nasljednici nekadašnje Hrvatske seljačke stranke.

Danas ponovno djeluje mješoviti pjevački zbor, osnovan 1995. godine pod pokroviteljstvom Općinskog poglavarstva Petrijanec.

Aqua Viva

Stihovi: Dr. Stjepan Dombaj

Glazba: Stjepan Mikac

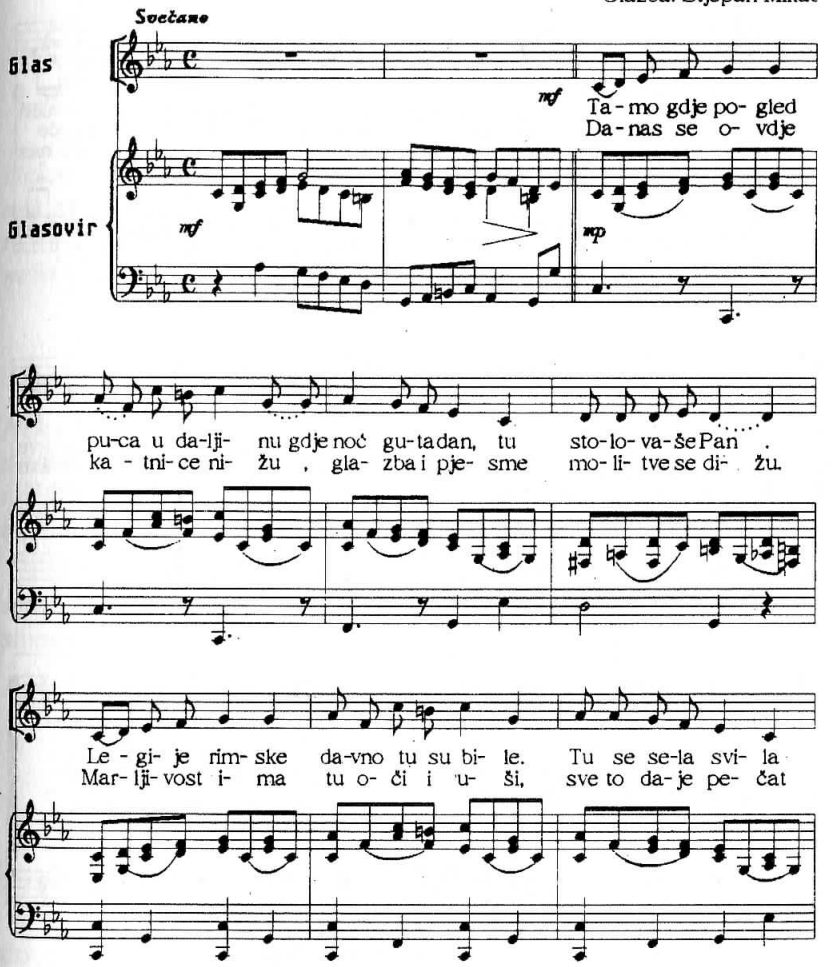

Ispisano 1994.,Željko Kelemen,Varaždin

Sveti Petre mili oče

Glazba: Stjepan Mikac

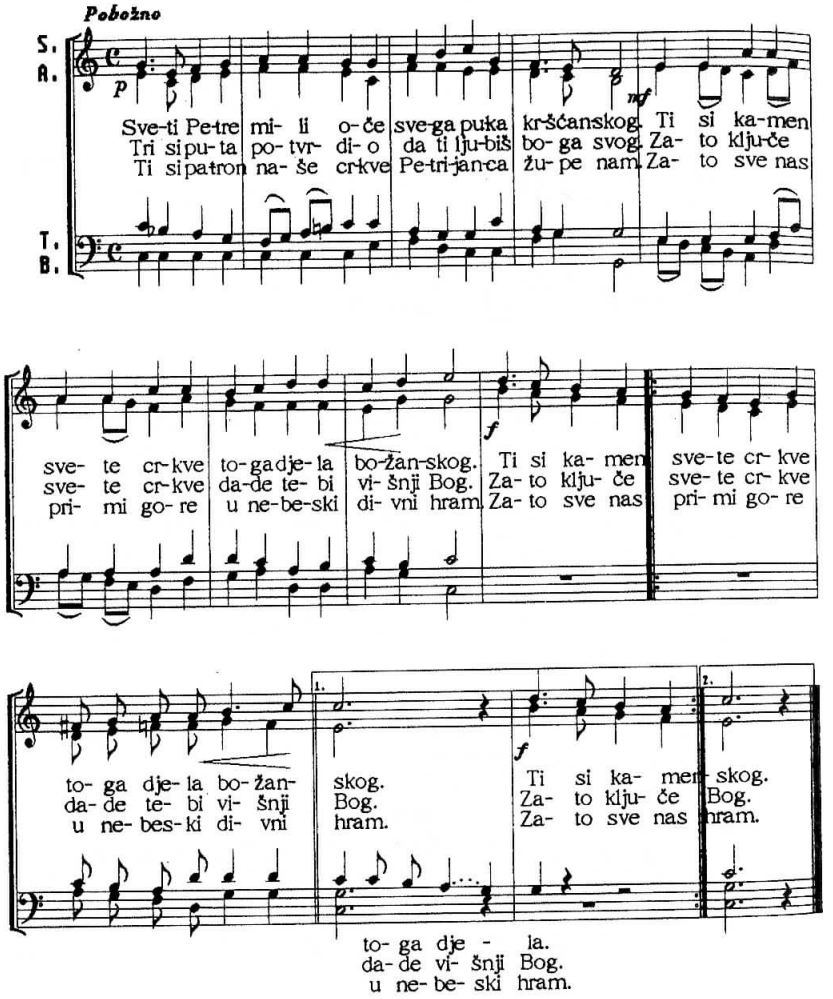

Ispisano 1994.,Željko Kelemen,Varaždin

OBIČAJI

Svaka ljudska zajednica ima svojevrstan način življenja koji se prenosi iz naraštaja u naraštaj. U nas postoje stihovi u kojima se želi da se običaji nikada ne ukinu.

Nek ne rodi pšenica,
nek ne rodi lozica
i Drava nek plavi
naša polja.

Samo nek se
ne dotrgnu
naši dobri običaji.

Nek idu
s kolena na koleno
i nek im bude
bole nek nam.

Ove stihove potvrđuju slijedećom tvrdnjom. Kad biste nekada upitali župljana da vam kaže koji su mu obroci najdraži, dobili biste slijedeći odgovor:

– *Vuzmeni zajtrek*
– *Božićni obed*
– *Fašinska večera.*

Tada je hrane bilo u izobilju, dosta mesa, kolača i vina.

GORNJEŠČANI I DONJEŠČANI

Svako selo dijeli se na gornji i donji kraj. Često puta je dolazilo do međusobnih sukoba. Najviše puta su se dečki potukli zbog djevojaka. Rijetko kada je mogao dečko iz gornjega kraja ići djevojci s donjega kraja, a da nije dobio batina. A često puta rijetko je koji dečko iz drugog sela došao a da mu oni nisu dozvolili ili su ga istukli. Srećom, danas više nema takvih međusobnih sukoba gornješčana i donješčana.

»Vodinka« – ljetni dnevni odmor kada se cijelo selo odmaralo. Počelo je to davno kada su se naši župljani više bavili stočarstvom i svinjogojstvom. To je bilo doba velikih pašnjaka i pastira. Svako selo imalo je po jednog ili dva pastira. Međutim, na pašu su odlazili stariji muškarci i veći dječaci.

Od podneva do dva ili tri sata poslije podne blago se napajalo i odmaralo. U to vrijeme i pastiri su se odmarali. Tražili su hladovinu i spavajući se odmarali.

Taj odmor prihvatili su i ostali župljani, jer su se trebali odmarati da bi poslije podne mogli nastaviti s radom do zvonjenja Zdravo Marije. Inače nekada je radni dan za seljaka započinjao svitanjem.

FAŠNIKI

Najveseliji dani u godini su dani Fašnika. Dan dva prije Pepelnice, kada počinje korizma puk se želio razveseliti i tada si je dopuštao različite načine zabave. Svojom duhovitošću i različitošću petrijanečki fašniki su bili poznati na cijelom području, pa čak i u Varaždinu i Ptuju. Odrasli su se oblačili i prerušavali u razne likove i obilazili po selima, a djeca obučena u narodnu nošnju ili prerušena u cigane i ciganke, obilazili su kuće prikupljajući darove – jaja, mast, jabuke ili krafne. Od mnogobrojnih maski navest ćemo samo nekoliko karakterističnih:

»Kolo-ringišpil« – obično je to bio kotač od plužnih kolica. Na kotač je pričvršćena osovina i duža letva koja služi kao malo rudo, pomoću kojeg se vuče po zemlji. Na kotaču se nalaze dvije veće lutke koje se drže za ruke. Okretanjem kotača okreću se i lutke i daju predodžbu kao da plešu.

»Kamila-gamila« – predstavlja devu koja skače i natjerava djecu. Masku deve nose dvije osobe prekrivene platnom ili krznom.

»Škopec-jahanje na škopcu« – Ova maska simbolizira kastriranog – uškopljenog ovna. Glava je izrađena od drveta, a na njoj se nalaze pribijeni ovnovi rogovi i pričvršćeno ovčje krzno. Na njemu se jaši. Ova maska već davno se ne koristi.

»Pokač« – to je uobičajena maska. Dječaci su obučeni u razna odijela, preko ramena imaju prebačen dugi ručnik, lice im je našminkano. Svaki ima nacrtane brkove i »pokomporte«. U ruci nose bič s kojim pucaju i tjeraju djecu.

»Luga« – prerušena žena u staru vještiču, obučena u stare haljine. Na glavi nosi maramu, a lice joj je prekriveno tankom čarapom, maskom ili pak joj je lice našminkano i daje karakter stare žene. U »cekeru« nosi pepeo i posipava djecu i gledatelje koji promatraju fašnike. Pedesetih godina neke su »luge« umjesto pepela počele koristiti čađu ili crnu pastu za cipele i njome mazale djevojke, žene i djecu.

»Cigo« – maska koja predstavlja Cigana koji obilazi selo, puši lulu, nosi sjekiru ili malu struganjku. Simbolizira cigane koritare. Njega također zadirkivaju djeca povicima *Cigo, cigo, cigo!* Kad potrči za njima, oni se razbježe.

»Mrtvi živoga nosi« – to su dvije maske. Jedna je obučena u odijelo koje je ispunjeno slamom, a druga je maska dečka ili starijeg muškarca koji ispred sebe nosi prvu masku. Obučeni su u jedan kaput, pa tako izgleda da mrtvi nosi živoga.

»Kopanja« – muškarac obučen u starije odijelo, duže, neuredno počešljane kose, dugih brkova, u starim poderanim cipelama – nosi veliki transparent na kojem piše: *Puce i dečki! Koji se nisu oženili do tridesetog leta buju dobili na dar »kuraž« kopanju kaj buju ž njom živeli.*

»Svadba – mladenci«. Svi svatovi su maskirani. Mladenku često puta predstavlja muškarac na kojem su istaknuti dijelovi tijela da bi izgledao što smiješniji. U svatovskoj povorci nalazi se »svećenik« koji ima zadatak da vjenča mladence i glazba koja daje raspoloženje. Cijela svadba se vozi na nekoliko zaprežnih kola, a danas na traktorskim prikolicama. Svadbenici obilaze sela, a navečer završavaju na fašničkoj zabavi.

»Debela repa« – Maskirana djeca obilaze na večer kuće, zaplešu u kolo i izgovaraju riječi: *»Bog vam daj tak debelu repu kak je gazdaričina rit«.*

Repari, kako su ih zvali, nakon »dukanja« dobili bi krajcar, dinar, danas kunu, krafne, mesa ili jaja.

»Petrijanečki kurent – Cigo« – To je maska koja je nastala u školskoj radionici. Data je ideja da se izradi maska koja će obilježavati zagorsko dvorište. Za glavu je uzet oblik glave purana, koja je bila iskašírana u promjeru 80 – 100 cm, sa dugim crno-sivim nosom i crvenim jezikom. Cijela maska bila je obojana crvenom bojom, a obod je bio ukrašen narodnim ornamentima. Glava je bila ukrašena perjem, brezovim grančicama i trakama raznobojnoga krep-papira.

Tijelo je bilo pokriveno bundom. Oko pasa je obješeno nekoliko zvona raznih veličina. Na nogama je nosio cipele ili gumene čizme. Hlače su bile obložene kožicama zečjega krzna. U ruci je nosio štap na kojem je bila pričvršćena kožica ježa. Petrijanečki kurent ili »cigo«, kako su ga zadirkivali, natjeravao je djecu i plašio ih.

»Djevojke u krinolinama« – To su djevojke u haljinama iz doba baroka. Prvih su godina bile izrađene iz krep papira, a kasnije šivane iz platna ili svile.

Od ostalih maski bili su poznati: Indijanci plemena Apača, Meksikanci, kauboji, vitezovi, svemirci i ostali. Za svaku godinu bila je izrađena zastava s posebnim značenjem. Na čelu su nosili zastavu »Luga iz Petrijanca«.

Za razvoj i njegovanje Fašnika uvelike su doprinijeli tridesetih i četrdesetih godina đaci srednjih škola i studenti. Izdali su nekoliko brojeva i lokalnog fašničkog lista *»Fašinska klafra«* koji je uređivao tadašnji student Slavko Benčić, sin općinskog blagajnika.

Nakon završetka drugog svjetskog rata tadašnje vlasti zabranile su maškare i bilo kakvo okupljanje maskiranih osoba. Branili su i rastjerivali »repare«. Potkraj pedesetih godina Ogranak Seljačke sloge je počeo obnavljati fašnike, te se počela održavati fašinska zabava, ali uz kontrolu tadašnje milicije, i to u školskoj dvorani nekadašnjeg zadružnog doma.

Tadašnji student Jože Skok i općinski službenik Antun Požgaj, koji su poznavali događaje i zbivanja, te učitelji Dragica i Anđelko Zorković koji su likovno i tehnički opremili, izdali su 1954. god. fašinski list pod naslovom *»Ćuk s općinskog turnja«*. Pomoću šapirografa umnoženo je oko 250 primjeraka lista. Sadržaj je bio pun dogodovština koje je obradio na šaljiv i duhoviti način Jože Skok. U njemu je svatko mogao naći nešto za sebe i o sebi. U tijeku jednog

poslijepodneva svih 250 primjeraka bilo je rasprodano. Slijedeće godine izašao je i drugi broj, ali nažalost narednih godina više nije izlazio.

Bez obzira na službenu zabranu i neprilike koje su imali organizatori, Fašnik se i dalje održavao s više ili manje uspjeha dok nije osnovna škola preuzela odgovornost na sebe kao organizatora.

Prvu organiziranu fašničku povorku 1968. godine organizirala je nastavnica likovnog odgoja Dragica Zorković sa oko stotinjak različitih maski za koje je dala ideju i izradila ih s učenicima.

Ovako organizirani Fašnik imao je dvojaku svrhu. Prvo se htjelo spriječiti neodgovorno i štetno mazanje čađom, pastom i posipavanje pepelom, i drugo – utemeljena je nova maska *»Prosila«* koja je »škreblicom« sakupljala dobrovoljni prilog za podmirenje troškova maturalnog putovanja učenika osmih razreda. Ovakav način organiziranog Fašnika pokazao se prihvatljiv, jer su se u pripreme uključili nastavnici razredne nastave sa svojim učenicima, razrednici osmih razreda, nastavnici hrvatskog jezika i glazbenog odgoja. Godine 1975. RTV Zagreb snimila je dvadesetminutni nastavni film *»Luga u Petrijancu«*, koji je bio repriziran više od 20 puta.

Na čelu fašinske povorke svirala je limena glazba iz Petrijanca, koja je pratila svih četrnaest godina, koliko je škola organizirala Fašnik po selima općine. Petrijanečki maškari sudjelovali su i u Varaždinu te nekoliko puta i na kurentovanju u Ptuju.

Na sam dan Fašnika nije bilo nastave, a mještani su prihvatili ovaj običaj kao tradiciju sela i podržavali ga. U zajednici s Republičkim zavodom za školstvo i Centrom za vizuelnu kulturu Hrvatske u Zagrebu škola je pripremila izložbu likovnih radova i maski na temu »Narodni običaji i njihova primjena u nastavi likovnog odgoja«, koja je bila otvorena dva mjeseca u zgradi Centra na Pantovčaku.

NOĆNA STRAŽA – »VAFTA«

Svako je selo nekada imalo noćnu stražu koja potječe još iz davnih dana. Ne zna se točno kada je uvedena, ali se zna da je postojala već u 18. stoljeću. Zadatak noćne straže je bio u tome da dva po dva domaćina kontroliraju po selu i nadziru da se ne dogodi požar, da tijekom noći ne dolaze u selo strane osobe i da se sprečavaju krađe. Raspored i nadzor nad noćnom stražom – »vaftom« obavljao je općinski pandur.

U ponoć se vafta mijenjala predavanjem simbola noćne straže, a to je bio predmet koji se zvao »pranger«, a izgledao je ovako: na štapu dugačkom oko 1 m promjera oko 3 – 4 cm nalazio se metalni dio duljine 35 – 40 cm koji je na vrhu imao šiljak, s jedne sjekiru a s druge strane kuku. Sa svakim navedenim dijelom obavljala se određena radnja.

U samoobrani napada lopova na noćnu stražu »prangerom« se moglo zaštititi na slijedeći način:

»Kuka« je služila da lopova privučeš k sebi,
»Šiljak« da ga odgurneš od sebe i
»Sjekira« da ga njom udariš i savladaš.

U tijeku požara »pranger« je služio da se:

»Kukom« mogu rušiti letve i grede,
»Šiljkom« mogu odgurnuti i odvajati građa i
»Sjekirom« mogu odvajati zapaljena drvena građa.

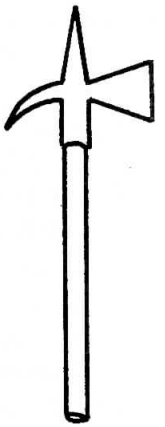

»PRANGER« simbol noćne straže – »vafte«

Ophodnja noćne straže započela je navečer prijavom općinskom panduru slijedećom izjavom: »Mi smo na straži«. Ujutro je prestala obveza i »pranger« se predavao slijedećoj straži koja je bila na redu.

U Petrijancu je noćna straža djelovala do 1955. godine. Pojavom ulične rasvjete i osnivanjem policijske postaje u Vinici prestala je potreba, jer je policijska ophodnja bila stalna.

Šteta je što se »prangeru« zametnuo svaki trag, jer bi to mogao biti jedan od rijetkih etnografskih predmeta koji bi se mogao pohraniti u budućoj etnografskoj općinskoj zbirci.

ZAVIČAJNI (ILI PETRIJANEČKI) NADIMCI

Jedan od tradicionalnih petrijanečkih običaja jest da skoro svako domaćinstvo ima svoj nadimak – »conu«, pa tako i svako selo ima svoj nadimak. Uz svaki nadimak postoji i priča o njegovom nastanku.

1. *ĆUKI* su Družbinčani – stanovnici Družbinca

U starom Komaru bila je višestoljetna lipa i ruševine starog marofa na kojima su se nastanile sove i ćukovi. Kako se oni obično javljaju noću, njihovo javljanje čulo se iz pravca Komara i Družbinca, te su dolijetali u druga sela, pa su govorili da su došli Družbinski ćuki.

2. *SIRUTKA* – su Majerščani – stanovnici Majerja

Nekada je svako domaćinstvo imalo mnogo više krava negoli danas. Bilo je mlijeka na pretek, a time i mliječnih proizvoda koji su predstavljali značajan dio prehrane, a vrlo se malo moglo prodati. Kod dobivanja sira nastala je zelenkasto mliječna i rijetka tekućina koja se zove sirutka. Sirutka ima kiselkasti okus i hladna je vrlo ukusna za piće. Budući da su je imali u velikim količinama, koju nisu mogli popiti, Majerščice su je izlijevale u Hreščovu grabu i tako je nastala mlaka od sirutke i po tome su Majerščani dobili nadimak.

3. *HROŠĆI* su Novoveščani – stanovnici Nove Vesi

U proljeće svake četvrte godine pojavljuju se velike količine hrušteva. Kako njihova preobrazba nastane u zemlji, a budući da je područje oko Nove Vesi okruženo poljem, a iza Petrijanca su se

nalazile šume, to su hrušti u večernjim satima prelijetali iz pravca Nove Vesi. Stoga su Novoveščane prozvali »hrošči«.

4. *DEVENIČANI* su Petrijančani – stanovnici Petrijanca

Pričalo se kako se jedne zimske noći iz kolinja vraćao mesar kući i kako je za plaću što je obavio koline od gazdarice dobio malo mesa, kobasicu i krvavice (čurke ili devenice). Kako je njegov logožar imao rupu, putem mu je ispala »devenica«.

Drugog dana rano ujutro prolazili su kroz Petrijanec seljaci iz Voće i jedan je ugledao »devenicu« i podigao ju je. Gledao ju je i gledao a nije si mogao protumačiti što bi to moglo biti, pa ju je prelomio, a iz nje se rasula hajdinska kaša. U to poviče: »Vište ljudi koliko bi imala mladih«. U tom trenutku naišli su Majerščani i Družbinčani koji su išli na zornicu pa su čuli da je muž izgovorio »koliko bi imala mladih« pa su mu odgovorili: »Pa to ti je devenica, a ne prasica«. Prema ovoj priči kako po Petrijancu možeš naći devenice, Petrijančani su dobili svoj nadimak.

5. *POŽI* su Strmčani – stanovnici Strmca

Postoje dvije priče o »Strmskim požima«. U jednoj se spominju po tome kako su se zbog blizine Drave, vlažnog terena i dosta šuma i šumaraka uveliko razmnožavali puži i u većim skupinama prelazili cestu u Gaju, dok u drugim selima to nije bio slučaj. Kad su ljudi išli »v brege« i prolazili kroz Gaj, govorili su »Tu su sami poži«.

Druga, nešto starija, priča govori o slijedećem: »U Strmcu je živjela stara puca koja je išla po cesti i ugledala puža kako polagano gmiže i na sebi nosi kućicu. Nije znala što je to, pa upita: »Što je to«? Puž je polako gmizao i nije ništa odgovorio. Stara puca ponovno upita: »Što je to, kam ideš«? Puž ne odgovara, već nastavlja svoj put. Kako nije dobila odgovor, uputi se seoskom poglavaru, kao najstarijem i najpametnijem čovjeku, koji bi morao znati što je to. Poglavar je pošao s njom do ceste i ugledao puža kako polagano gmiže. Gledao ga i gledao, kad najednom izgovori: »Znaš, to ti je ni sim ni tam«, a puž mirno, ne obaziruć se na njih, nastavi svoj put. I tako su Strmčani dobili nadimak »Poži«.

6. *BIROŠI* su Zelendvorčani – stanovnici Zelendvora

U vrijeme vladavine feudalizma, feudalci su doseljavali svoje najamne radnike iz Mađarske i Austrije. Iz Mađarske su dolazili u Zelendvor i na Korteš. Obično su to bili grofovski kočijaši i pastiri. Kako nisu imali svoje zemlje, a živjeli su od zarađene nadnice, prozvani su »biroši« jer ova riječ na mađarskom jeziku označava najamnog radnika.

Zahvaljujući gospodinu Stjepanu Leskovaru, koji obnaša dužnost dostavljača, omogućio nam je da prikupimo »nadimke – cone« od domaćinstva po selima. Mnogi se još danas oslovljavaju po nadimku, a ne po prezimenu. Nadimci zadiru u daleku prošlost. Iako isto prezime ne postoji već nekoliko generacija, domaćinstva su zadržala svoj stari nadimak. Zbog nemogućnosti da se u popis uvrste baš svi nadimci, donosimo samo one koji su zabilježeni ili poznatiji.

DRUŽBINEC

Prezime i ime	Ulica i kbr.	Nadimak
Kolarić Marija	Dravska 22	Fištri
Dombaj Franjo	Dravska 24	Juovani
Levanić Tomo	Dravska 26	Magdasti
Kranjčić Stjepan	Dravska 35	Druškec
Leskovar Nikola	Dravska 48	Kolari
Hiseni Marija	Dravska 52	Turčini
Kereži Pavao	Dravska 53	Raki
Križnjak Zdravko	Dravska 54	Krpeuniki
Siročić Josip	Dravska 55	Štajerci
Pintarić Josip	Dravska 59	Zagorci
Požgajec Stjepan	Dravska 62	Študenti
Hudoletnjak Marija	Dravska 63	Jendriščaki
Rožmarić Josip	Dravska 64	Lekić
Šćuric Marija	Dravska 69	Premuži
Telebar Mijo	Dravska 79	Cariki
Šćuric Pavao	Komarska 27	Šoštari
Leskovar Stjepan	Komarska 29	Vuoki
Vinceković Mijo	Komarska 32	Kukmači

Kereži Marija	Komarska 36	Štajerci
Bedenik Ivan	Komarska 37	Mataki
Martinčević Josip	Komarska 52	Hubiki
Kovačić Stjepan	Livadarska 11	Petruši
Premuž Ana	Vrtna 1	Filipi
Rodeš Mijo	Vrtna 8	Vilhuvi
Ciglar Vera	Vrtna 6	Mlinariči

MAJERJE

Križanec Josip	S. Radića 13	Kolari
Kolarić Franjo	S. Radića 18	Lačnovi
Mužek Ana	S. Radića 19	Možikovi
Sambolec Đuro	S. Radića 20	Mačkovi
Šlibar Mirko	S. Radića 34	Pipliki
Mužek Mara	S. Radića 36	Možikovi
Leskovar Pavao	S. Radića 38	Puoliki
Mikac Ivan	S. Radića 39	Mlekari
Dvoršćak Josip	S. Radića 40	Žertuži
Rožđak Franjo	S. Radića 43	Metelači
Cvetko Anđela	S. Radića 44	Imbroži
Križmarić Stjepan	S. Radića 45	Mudri
Matučec Anka	S. Radića 46	Imbroži
Herceg Pavao	S. Radića 47	Škuovniki
Križanec Mara	S. Radića 51	Kolari
Leskovar Vlado	S. Radića 54	Đuranovi
Leskovar Josip	S. Radića 58	Piplikovi
Hajsok Stjepan	S. Radića 59	Mlekarovi
Potočnjak Rudolf	S. Radića 60	Brknjači
Brodar Kata	S. Radića 63	Iviki
Mikac Mara	S. Radića 66	Metelači
Herceg Andro	S. Radića 67	Puoliki
Rožđak Franca	S. Radića 68	Metelači
Šlibar Kata	S. Radića 69	Iviki
Kuhar Đuro	S. Radića 73	Matiki
Rukelj Stanko	S. Radića 74	Pipliki

Bedenik Ivan	S. Radića 75	Cestari
Herceg Stjepan	S. Radića 76	Celovi
Herceg Kata	S. Radića 78	Streuci
Herceg Stjepan	S. Radića 85	Škovniki
Huđek Mara	S. Radića 87	Šlibariki
Cvetko Alojzija	S. Radića 88	Korneti
Drožđek Mijo	S. Radića 89	Možiki
Mužek Ivan	S. Radića 90	Korneti
Brodar Ivan	S. Radića 90	Korneti
Brodar Ivan	S. Radića 91	Streuci
Dombaj Josip	S. Radića 92	Korneti
Herceg Ana	S. Radića 93	Škovniki
Herceg Stjepan	S. Radića 95	Filipi
Posavec Stjepan	S. Radića 96	Kovači
Herceg Mijo	S. Radića 125	Polonkini
Oreški Slavko	S. Radića 129	Vajdiči
Ravenski Barbara	S. Radića 101	Matiki
Brodar Pavao	S. Radića 103	Streuci
Leskovar Jela	S. Radića 105	Meseučuvi
Cestar Josipa	S. Radića 112	Kovačari
Herceg Stjepan	S. Radića 115	Mihaliči
Šprem Josip	S. Radića 143	Boštiki
Arklinić Mirko	S. Radića 147	Boštiki
Herceg Alojzija	S. Radića 163	Korneti
Križmarić Mara	Radnička 12	Mudrovi
Hunjet Franjo	Radnička 17	Mrkači
Vinceković Roza	Radnička 20	Mihaliči
Seretin Antun	Radnička 27	Mačkovi
Novoselec Jula	Radnička 32	Meseuci
Sambolec Tomo	Radnička 35	Mačkovi
Leskovar Roza	Radnička 44	Imbroži
Novoselec Mara	Đ. Basaričeka 7	Juožiki
Španić Treza	M. Gupca 9	Mrkači
Kupko Franjo	Đ. Basaričeka 15	Lačni
Posavec Josip	Đ. Basaričeka 19	Koivači

NOVA VES

Presečki Ivan	F. Bobića 1	Burduš
Lovrenčić Mijo	F. Bobića 1	Kolač
Lovrenčić Stjepan	F. Bobića 6	Libika
Matečko Kata	F. Bobića 16	Trdla
Kamenar Josip	F. Bobića 18	Kušni
Kranjčić Stjepan	F. Bobića 19	Furčik
Kranjčić Stjepan	F. Bobića 30	Jocik
Mikulek Mirko	F. Bobića 32	Štimani
Košić Stjepan	F. Bobića 34	Daček
Kranjčić Pavao	F. Bobića 35	Minđik
Kamenar Ivan	F. Bobića 37	Željezni
Banfić Josip	F. Bobića 38	Cekar
Martinčević Josip	F. Bobića 41	Pikač
Mikulan Mirko	F. Bobića 42	Macki
Seketin Jelena	F. Bobića 43	Lija
Kovačić Josip	F. Bobića 44	Piskač
Vincek Antun	F. Bobića 45	Čičik
Furjan Antun	F. Bobića 47	Ličo
Košić Josip	F. Bobića 48	Lilik
Cvetko Josip	F. Bobića 49	Mučik
Habulan Josip	F. Bobića 52	Murdac
Mikac Ivan	F. Bobića 67	Štiglec
Ferenc Stjepan	F. Bobića 71	Đimbula
Črepinko Ivan	F. Bobića 75	Mađar
Koprek Velimir	F. Bobića 77	Murič
Jovan Ivan	F. Bobića 83	Lindik
Tomašek Antun	F. Bobića 84	Luska
Strelec Nikola	F. Bobića 86	Čibuk
Androić Dragutin	F. Bobića 87	Šileki
Jerec Mara	F. Bobića 90	Bebica
Toplišnjak Mirko	F. Bobića 93	Buča
Bačan Kata	F. Bobića 95	Klajdreci
Habulan Ivan	F. Bobića 95	Hrga
Cvetko Stjepan	F. Bobića 97	Liliki
Novoselec Ivan	F. Bobića 99	Kovač

Košić Stjepan	F. Bobića 116	Ruja
Košić Ivan	F. Bobića 123	Prebek
Mihalić Josip	F. Bobića 127	Pepiči
Seketin Stjepan	F. Bobića 135	Zgajer
Ferenc Stjepan	F. Bobića 137	Kladivčik
Žigmund Stjepan	F. Bobića 139	Pegec
Seketin Stjepan	F. Bobića 175	Lija
Kovačić Josip	Gajeva 13	Mešo
Košić Stjepan	Gajeva 17	Lulik
Tomašek Antun	Gajeva 26	Imbreki
Novoselec Mirko	Gajeva bb	Kula
Bačan Stjepan	R. Končara 6	Berlačik
Mikac Mirko	R. Končara 8	Mošaci
Kranjčić Ivan	R. Končara 25	Racik
Mikulan Ivan	Vidovečka 1	Slivar

PETRIJANEC

Kranjčić Stjepan	V. Nazora 18	Panduriki
Leskovar Stjepan	V. Nazora 26	Magdasti
Šincek Ivan	V. Nazora 44	Zajci
Jurković Treza	V. Nazora 45	Ribiči
Hosnjak Ivan	V. Nazora 48	Jajčini
Kranjčić Ivan	V. Nazora 56	Ivaniki
Bačan Stjepan	V. Nazora 67	Gašpari
Leskovar Franca	V. Nazora 73	Kolari
Pongračić Stjepan	V. Nazora 79	Luvrini
Bedenik Josipa	V. Nazora 91	Jandrašiči
Seketin Agata	V. Nazora 97	Štrbalec
Jambriško Ivan	V. Nazora 100	Laco
Rožmarić Stjepan	V. Nazora 101	Brestiki
Kranjčić Jela	V. Nazora 104	Druški
Furjan Ivka	V. Nazora 105	Gašpari
Krfogec Franjo	V. Nazora 106	Lahi
Potočnjak Alojz	V. Nazora 114	Tuški
Požgajec Rozalija	V. Nazora 118	Frkači

Pongračić Blaž	V. Nazora 119	Špajuri
Čačković Ivka	V. Nazora 122	Markiči
Telebar Pavao	V. Nazora 125	Stajki
Pintarić Eva	V. Nazora 131	Kruopci
Huđek Josip	V. Nazora 133	Valki
Drvar Ana	V. Nazora 135	Zepi
Telebar Josip	V. Nazora 142	Vrbani
Požgajec Stjepan	V. Nazora 153	Prnesiči
Drvar Mara	V. Nazora 165	Špolari
Furjan Josip	V. Nazora 167	Miki
Kutnjak Ivan	V. Nazora 177	Premužiči
Skok Stanko	V. Nazora 179	Vrbani
Telebar Štefanija	V. Nazora 181	Pugani
Kosi Božidar	V. Nazora 189	Biziki
Borak Ivan	V. Nazora 191	Lukači
Jambriško Josip	V. Nazora 207	Guopci
Hudoletnjak Kata	V. Nazora 193	Vnuki
Stanko Stjepan	V. Nazora 241	Grdaki
Dvorščak Stjepan	Butina 6	Šmrček
Bedenik Amalija	Butina 11	Mataki
Pongračić Mara	Butina 14	Hapičaki
Furjan Terezija	Butina 20	Greguri
Kranjčić Tomo	Butina 24	Druški
Makovec Kristina	Dravska 8	Ježi
Premuž Eva	Dravska 45	Tački
Šćuric Stjepan	Dravska 47	Fuks
Potočnjak Kata	Dravska 50	Lačni
Križnjak Stanko	Bana Jelačića 2	Krpeuniki
Bačan Pavao	Bana Jelačića 4	Mudlic
Švoger Marko	Bana Jelačića 12	Šušmik
Kranjčić Pavao	Ante Starčevića 2a	Ivaniki
Drvarek Ana	Ante Starčevića 3	Šupliki
Dukarić Stanko	Alojzija Stepinca 12	Drbaci
Hosnjak Ivan	Alojzija Stepinca 20	Jajčini
Evačić Martin	Zr. i Frankopana 1	Peki
Premuž Mara	Zr. i Frankopana 3	Filipi

Florjanović Josip	Zr. i Frankopana 7	Hubiki
Leskovar Pavao	Vrtna ulica 17	Magdasti
Kostanjevec Stanko	Zelendvorska 13	Inglimani

STRMEC

Vinceković Josipa	27. srpnja 34	Kukmači
Jambriško Marta	27. srpnja 38	Ivajčiki
Pongračić Pavao	27. srpnja 48	Filipajc
Križnjak Stjepan	27. srpnja 52	Singeri
Simon Borislav	27. srpnja 56	Mikulik
Oreški Pavao	27. srpnja 62	Župnik
Rukljić Pavao	27. srpnja 69	Huđik
Patrčević Martin	27. srpnja 74	Tinča
Kišić Stjepan	27. srpnja 77	Kujšni
Vincek Josip	27. srpnja 94	Kampleš
Til Mato	27. srpnja 108	Matičkovi
Kokot Stjepan	27. srpnja 113	Taček
Kišić Mirko	27. srpnja 129	Rokov
Levanić Ivan	27. srpnja 133	Handrlan
Ivek Pavao	27. srpnja 135	Ornadi
Kišić Josip	Podravska 1	Kuotni
Kišić Josipa	Podravska 8	Šulek
Galeković Tomo	Podravska 9	Ruvašnik
Kruhek Stjepan	Podravska 19	Mali
Golubić Stjepan	Trg sv. Nikole 7	Biškupi
Kišić Marija	Podravska 20	Filuvi
Bedenik Stjepan	Vidovićeva 5	Šerif
Šincek Stjepan	Vidovićeva 16	Naca

NAŠI SUGRAĐANI

U ovom poglavlju imamo želju spomenuti naše sugrađane koji su se na bilo koji način istakli, bilo da imaju višu ili visoku školsku spremu, da su sveučilišni profesori bilo da su bili stranački ili saborski vijećnici, svećenici, napredni poljodjelci i one osobe koje su živjele na ovom području i svojim su radom doprinijeli da se glas o Petrijancu čuje izvan Županije varaždinske.

Sigurno je, da nećemo moći sve obuhvatiti, da će netko biti izostavljen ali ne namjerno, nego samo zbog toga što nismo mogli doći do njegovih podataka ili što smo bili ograničeni prostorom.

Iz ovih podataka ćemo mnogo toga saznati. Saznat ćemo da smo imali osobe koje su rođene u našoj župi i stjecajem okolnosti napustile rodni kraj i otišle u tuđinu i tamo postigle mnogo na stručnom, gospodarstvenom, političkom i znanstvenom području te tako stekle svjetski ugled.

Možemo se ponositi da je naš sin jedan od vodećih poduzetnika u Njemačkoj, da njegovo poduzeće uživa ugled u čitavom svijetu. Drugi se nalazi u Australiji, kao poduzetnik. Sljedeći je već 1917. godine objavio »Najveći englesko-hrvatski rječnik za iseljene Hrvate«, tiskan u Pittsburghu, neki su stekli svanje doktora i magistra znanosti koji se bave znanstvenim radom.

Prema slobodnoj procjeni dat ćemo brojčane podatke o osobama koje su rođene u župi Petrijanec a nastavile su daljnje školovanje i postigle određeni stupanj obrazovanja.

Mjesto	Stupanj višeg ili visokog obrazovanja	Postignut stupanj znanosti magistra	doktora
Majerje	18	1	–
Nova Ves	27	1	–
Družbinec	15	1	1
Petrijanec	112	6	2
Strmec	13	1	–
Zelendvor	3	–	–

Tri su doktora znanosti koji obnašaju dužnost sveučilišnog profesora. U ovom pregledu ima liječnika, veterinara, agronoma, pravnika, ekonomista, profesora, inženjera građevinarstva, arhitekture, elektrotehnike, kemije, prehrane, nastavnika, učitelja i niz drugih zanimanja.

Roditelji i ostali mještani mogu biti ponosni svojom djecom jer su postigli mnogo i neka budu uzor i poticaj sadašnjim i budućim generacijama.

Jedna osrednja općina dala je veliki broj hrvatskih intelektualaca, svjetovnih ljudi i poduzetnika, na čemu im mnogo veće mogu biti zavidne.

FRANJO BOGADEK rođen u Petrijancu. O njemu se zna vrlo malo. Bio je jedan od jedanaestero djece iz obitelji Bogadek. Kao siromašnog i vrlo talentiranog uz pomoć mjesnog župnika, roditelji ga upisuju u sjemenište koje nije završio. Izlaskom iz sjemeništa upisuje se i diplomira na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Vrlo malo je radio kao odvjetnički pripravnik. Nezadovoljan stanjem u Hrvatskoj početkom stoljeća pridružuje se hrvatskim iseljenicima i odlazi u Ameriku. Nakon kraćeg boravka u Americi povlači svoja dva brata – Stjepana i Pavla u Ameriku. Braća Bogadek aktivno su se uključili u rad u novoj domovini. Franjo otvara advokatsku kancelariju i pomaže u stjecanju prava našim iseljenicima. Kao istaknuti građanin bio je izabran za senatora i postao je članom

Američkog senata. Da bi što bolje pomagao našim iseljenicima, izdaje u Pittsburghu 1917. godine »Najveći hrvatsko-engleski rječnik«.

NAJVEĆI

HRVATSKO-ENGLESKI

—I—

ENGLESKO-HRVATSKI

RIJEČNIK

S točnim izgovorom svake riječi uz

DODATAK

posebnog riječnika ptica i peradi, životinja, kukaca i leptira, riba, zmija i gmazova, vodozemaca, dragog kamenja, ruda i rudača, biljka, cvijeća, trava, žitarica, drveća, voća i povrća, krstnih imena, imena zemalja, te država Sjedinjenih Država, glavnih i rednih brojeva i t. d.

NA KONCU

engleskog riječnika nalazi se potpuni popis pučanstva sviju mjesta i gradova u Americi, kao i popis pučanstva najvećih gradova na svijetu. —

Priredio

Francis A. Bogadek,
odvjetnik.

Tiskala i izdala
Hrvatska knjižara Josip Marohnić
Pittsburgb

Kod nas postoji rijedak primjerak Bogadekovog rječnika, a posjeduje ga Ivan Bogadek iz Petrijanca, danas pomorac, koji živi s obitelji u Rijeci.

RUDOLF KLEPAČ rođen 1913. u Majerju, umro 1994. u Zagrebu. Fagotist svjetskoga glasa, poznat i kao glazbeni pedagog i dirigent. Studij fagota završio je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Kraće vrijeme djelovao je kao glazbenik u Zagrebu, ali je najveći dio svoga života i umjetničkog rada proveo u Salzburgu, kao profesor na čuvenoj glazbenoj akademiji Mozarteum, te kao solist i kao dirigent. Smatrali su ga jednim od najboljih svjetskih fagotista. Održao je mnogobrojne koncerte diljem svijeta, svirajući s najboljim orkestrima i dirigentima.

JOSIP KEREŽI rođen je 1926. godine u Petrijancu. Po zanimanju je zidarsko-fasaderski majstor. Od 21. 05. 1970. godine sa svojom obitelji živi u Australiji. Najprije je boravio u Melbourneu, da bi se kasnije nastanio u Sydneyu.

Nakon dolaska u Australiju upoznao se s našim emigrantima i odmah se uključio u njihov rad na zbližavanju Hrvata. Već 1974. godine pristupa obnavljanju »Hrvatskog narodnog vijeća« na čelu s gospodinom dr. Matom Meštrovićem.

Kao ugledni gospodarstvenik i veliki domoljub stječe veliki ugled među australskim Hrvatima i daje inicijativu za udruživanje nekadašnjih pripadnika oružanih snaga NDH. Osnivačka skupština održana je 26. lipnja 1993. godine na kojoj je osnovano Društvo ratnih veterana »Hrvatski domobran«, ogranak 1 Sydney. Za prvog predsjednika društva izabran je Josip Kereži. Mnogo se založio pri sakupljanju pomoći za pomoć postradaloj Hrvatskoj u domovinskom ratu.

FRANJO DOMBAJ rođen je 1913. godine u Petrijancu. Uključio se u rad ogranka HSS-a i bio veliki zagovornik programa i suradnik svog oca. Tijekom drugog svjetskog rata, kao član HSS-a uključio se u ilegalni rad i pružanje pomoći pripadnicima Antifašističkog pokreta za područje kotara Varaždin. U njegovoj kući bila je ilegalna baza u koju su dolazili mnogi terenski aktivisti i partizanski čelnici, među kojima su bili Florijan Bobić, Gabriel Santo, Andrija Frntić i drugi. Franjo je bio među prvima koji su

pristupili osnivanju ilegalnog Narodnog oslobodilačkog odbora 1943. godine za sakupljanje »Crvene pomoći«.

Kao utjecajni seljak, član HSS-a i ilegalni suradnik Antifašističkog pokreta, bio je izabran na prvim izborima (11. 11. 1945.) u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji za kotarskog odbornika. Na prvoj sjednici Narodnog odbora kotara Varaždin bio je izabran za prvog poslijeratnog predsjednika.

Bio je dugogodišnji član Kotarskog zadružnog Saveza i član Upravnog odbora Sjemenske zadruge. Dugo godina obnašao je dužnost predsjednika Poljoprivredne zadruge i Mjesnog narodnog odbora Petrijanec.

STANKO MIKAC rođen je 1942. u Strmcu. Osnovnu školu polazio je u Strmcu, a školovanje nastavio u Vinici i Varaždinu. Upisao je i diplomirao studij hrvatskoga jezika i povijesti na Pedagoškoj akademiji u Čakovcu. Tijekom nastavničkog rada završio je studij likovnog odgoja na Pedagoškoj akademiji u Čakovcu i studij pedagogije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Kao vrstan nastavnik, profesor, pedagog i direktor osnovne škole radio je u osnovnim školama u Tužnom i Vidovcu.

Od 1985. godine obnaša dužnost prosvjetnog savjetnika u Regionalnom zavodu za prosvjetno-pedagošku službu, da bi 1990. godine bio ponovno imenovan za prosvjetnog savjetnika za sistem u Zavodu za školstvo pri Ministarstvu kulture i prosvjete Republike Hrvatske.

U svom stručnom i pedagoškom radu naročito se istakao na povjerenim mu projektima: unapređivanju odgojno-obrazovnog rada u osnovnoj školi, na izučavanju racionalizacije nastave, na pružanju pomoći ravnateljima i učiteljima osnovnih škola, na koncepciji rada razvojno-pedagoške službe, na praćenju razvoja i školovanja darovite djece, te na izradi instrumentarija za realizaciju nastavnih programa rada u višerazrednim odjelima.

Dr. sci. PAVEL ROJKO rođen 1944. godine u Petrijancu. Osnovnu školu završio u rodnom mjestu, gdje je dobio prvo znanje iz glazbene kulture, a srednju glazbenu školu završio je u Varaždinu. U Zagrebu je završio studij glazbe na Muzičkoj akademiji, te studij psihologije i pedagogije na Filozofskom fakultetu, gdje je postigao

i znanstveni stupanj doktora znanosti. Danas djeluje kao profesor na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i kao gost-profesor na Pedagoškom fakultetu u Osijeku. Autor je knjiga te stručnih i znanstvenih članaka s područja glazbene pedagogije i psihologije glazbe. Član je više znanstvenih i strukovnih udruga u zemlji i inozemstvu.

Dr. sci. JOSIP LACH – Danas vrlo malo župljana zna da je Zagrebački biskup dr. Josip Lach bio sin roditelja iz Petrijanca koji su se pred kraj prošlog stoljeća odselili u Varaždin, ali zato mnogi znaju gdje je Lachova kuća u kojoj danas živi obitelj Krfogec u Petrijancu Vladimira Nazora 106.

Rodio se 16. ožujka 1899. godine u Varaždinu. Mladu misu služio je 21. listopada 1921. godine u Zagrebu. Postao je biskup 13. prosinca 1939, a posvećen je 7. travnja 1940. Umro je 1983.

Njegov stariji brat Maksimiljan također je bio svećenik i sveučilišni profesor na Bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, kao i dr. Josip.

Maksimiljan Lach, kao svećenik i čovjek dobre duše bio je veliki prijatelj siromaha. Okupljao ih je oko sebe, vodio je brigu o njihovoj zaštiti i dijelio im pomoć.

Braća Lach ponosni su bili, a napose biskup što su porijeklom iz Petrijanca. Rado je posjećivao svoju tecu koja je živjela u Petrijancu i župnika. Više puta je dolazio u Petrijanec da obavi obred sv. Potvrde.

MONIKA LESKOVAR – Mnogi će se pitati tko je Monika Leskovar i zašto ona u ovoj Povjesnici? Odgovor će naći u nekoliko rečenica.

U svjetskom glazbenom životu do danas iz ovoga kraja bio je poznat profesor Rudolf Klepač, rođen u Majerju a danas Monika Leskovar, rođena 15. 03. 1981. u Njemačkoj, kćerka Franje Leskovara – po domaćem Kolarov, rođenog u Petrijancu, danas profesora glazbe, zaposlenog u Zagrebačkoj filharmoniji u Zagrebu.

Monika je hrvatska violončelistica, koju mnogi stručnjaci smatraju najdarovitijom mladom glazbenicom u Europi. Ona je darovito dijete i pripada plejadi najmlađih glazbenih umjetnika u

svijetu. Iako joj je svega četrnaest godina, već ima za sobom mnoge nastupe po velikim gradovima Europe, Izraela i Japana.

Nakon vrlo uspješnog koncerta u katedrali belgijskoga grada Leuvena, najpoznatiji violinist i dirigent ovog stoljeća Lord Yehudi Menuhin čestitao je maloj Moniki i napisao je na njenom programu »fantastična izvedba«.

Kada ju najavljuju na koncertima izvan domovine, uvijek ističu: »Monika Leskovar iz Hrvatske«. Ona je kao mali glazbenik i veleposlanik hrvatskoga glazbenoga dostignuća. Uz brojne nastupe u inozemstvu i Hrvatskoj treba istaći da je nastupala s Filharmonijom Hungarica, Moskovskom i Zagrebačkom, te Hrvatskim komornim orkestrom.

Za tako uspješne nastupe i talent primila je već mnoga priznanja i nagrade. Njena fotografija i japanske djevojčice s kojom je održala koncert u Japanu objavljena je na stranici kalendara za 1993. godinu.

Dr. STJEPAN DOMBAJ rođen 1913. u Petrijancu. Živio je u seljačkoj obitelji s dvije udovice, jer su mu djed i otac poginuli kao hrvatski domobrani u prvom svjetskom ratu. U to vrijeme živjelo se vrlo teško. Pokazivao je veliki interes za učenje i znanje, te se zbog siromaštva teško upisao u srednju školu, koju je napustio nakon završetka šestog razreda i zaposlio se u općini Petrijanec kao pisar. Nakon određenog vremena uz mukotrpan rad na polju, savjesnog obnašanja obveza općinskog pisara, izvanredno i uspješno završio je sedmi i osmi razred klasične gimnazije. Potom se upisao na Pravni fakultet u Zagrebu, na kojem je položio četiri semestra, ali je, zbog siromaštva i češćih poziva na vojne vježbe koje su trajale duže vrijeme, prekinuo studij. Privremeno se zaposlio kao službenik u Varaždinskoj bolnici, gdje je ostao do 1945. godine.

Nije mogao podnijeti što nije stekao akademsko obrazovanje, pa je zbog svoje nadarenosti i upornosti upisao studij na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, kojeg je uspješno završio. Nakon obavezne liječničke prakse završio je specijalizaciju liječnika opće prakse.

Kao liječnik pun životnog iskustva, plemenite duše i poštenja bio je zdravstveni prosvjetitelj, nositelj zdravlja i utjehe svojim

bolesnicima. Obnašao je dužnost liječnika opće prakse za kotar Donji Miholjac i Garešnicu, te u općini Vinica i Medicinskom centru Varaždin. Dr. Dombaj bio je omiljen liječnik na našem području, prije svega zato što je bio vrlo dobar stručnjak i domaći sin, koji je vrlo dobro poznavao prilike svakog bolesnika, što je mogao i znao otvoriti svakom njegovu »dušu« i olakšati tegobe. U svakom slučaju moramo naglasiti da je dr. Stjepan Dombaj bio pokretač i utemeljitelj stalnih zdravstvenih ambulanti u Križovljan Cestici i Petrijancu.

Kao rođeni Petrijančan nikada nije zaboravio svoje selo. Upravo se ponosio time što je iz ovoga kraja. Bio je prvi liječnik iz Petrijanca. Još u vrijeme njegovih srednjoškolskih dana bio je inicijator okupljanja domaćih srednjoškolaca i studenata koji su sudjelovali u Gimnastičkom društvu Hrvatski sokol i nogometnoj momčadi »Petrijanec«, u pjevačkom zboru »Stražimir« i dramskoj grupi. Vrlo uspješno surađivao je s ravnajućim učiteljem i župnikom.

Dr. Dombaj nije bio samo liječnik, već se bavio i poezijom. Pisao je za svoju dušu domoljubne i ljubavne pjesme. Za ovu priliku, kada se izdaje prvo pisano štivo o Petrijancu, napisao je nekoliko pjesama od kojih je izabrana »Aqua Viva«, koju je uglazbio Stjepan Mikac.

U vlastitoj nakladi izdao je dvije zbirke pjesama: »Petrijanečke elegije« i »Hrvatska po trnju do zvijezda«. U prvoj zbirci dao je faktografske slike svog života i rada ili, bolje rečeno, zbirka je pjesnikova autobiografija. Svoje domoljublje i rodoljublje prikazao je u pjesmama druge zbirke.

U MOJOJ RAVNICI

Sunce i Drava, kiša i grom,
Gle, Petrijancu na putu svom
Darivaju svoje dare:
Radosti i uzdisaje.

Zelendvorom i na Krči
Fazan šeće i zec trči.
Ribu skriva mutna Drava
Zemlju ruje četa mrava.

Stari lugar sijede glave;
Kriva nosa, oči plave
Upravlja si k nebu mrkom.
Trzaju se usta s brkom.

Ćuti se u zraku mijena:
Sve je jači miris sijena;
Ratara hod je tvrd i trom...
U orah golem tresnu grom.

Živžiče i drač i grmlje,
Živžiče i staro trnje.
U ravnici bujan život caruje.
Duši mojoj podatno se daruje.

JOSIP RUŠEC rodio se u Petrijancu 1924. Osnovnu školu završio je u Petrijancu, dva razreda Poljoprivredne škole u Požegi i 6 mjeseci Pučkog sveučilišta u Zagrebu – poljoprivredni smjer. Čitav svoj život bavi se poljodjelstvom i vinogradarstvom. Najviše je uspjeha imao u proizvodnji kukuruza, zelja i u vinogradarstvu.

Kao mladi poljodjelac krajem 1941. godine priključio se grupi istomišljenika i osnivaju Narodno oslobodilački odbor Petrijanec u kojem je Josip Rušec bio blagajnik. Slijedeće godine bio je izabran za predsjednika Narodne omladine. NOO i NO imali su zadatak da ilegalno djeluju u prikupljanju »crvene pomoći«, da organiziraju ljude za odlazak u partizanske jedinice i da pružaju zaštitu i informacije predstavnicima Kalničkog partizanskog odbora. Zbog svog ilegalnog rada odbor je bio uhićen. U zatvoru su bili šest mjeseci, a od smrtne kazne spasio ih je g. velečasni Mato Kranjčić, koji je tada bio župnik u Ozlju i dobar suradnik s tadašnjim vlastima.

Osnovna crta vodilja bila mu je kako unaprijediti seljačko zadrugarstvo. Bio je jedan od osnivača i član Upravnog odbora Sjemenske zadruge u Varaždinu. Zalagao se da seljak dobije prvorazredno sjeme kako bi unaprijedio i izmijenio stare kulture.

Pridružio se osnivanju elektrozadruge i bio je izabran u upravni odbor. Do 1956. godine bio je član Upravnog odbora poljoprivredne zadruge. Bio je dugogodišnji delegat u Zadružnom savezu Varaždin, te delegat u Republičkom zadružnom savezu. Za

svoj savjestan i prijegoran rad na unapređivanju zadrugarstva nagrađen je plaketom Zadružnog saveza Jugoslavije.

Jedno mandatno razdoblje (od 1974.–1978.) bio je delegat u zdravstvenom osiguranju poljoprivrednika RH. Od 1978.–1982. bio je vijećnik Vijeća udruženog rada Skupštine općine Varaždin.

U vrijeme naslućivanja promjena u Jugoslaviji 1989. godine bio je član odbora Saveza seljaka za RH i opredijelio se za obnovu Hrvatske seljačke stranke. Surađivao je s tadašnjim čelnicima HSS-a i želio obnoviti HSS na području općine Petrijanec. Okupljao je mještane i raspačavao plakate za obnovu HSS-a. Kako nije naišao na podršku čelnika HSS-a u općinskom rukovodstvu, pridružio se već tada osnovanoj grupi simpatizera i članova Hrvatske demokratske zajednice. Na prvim višestranačkim izborima bio je izabran za Saborskog zastupnika za područje općina Varaždin, Ivanec i Novi Marof u Vijeće rada Sabora RH. Mandat mu je trajao dvije godine (1990.–1992.). Kao najstariji vijećnik po godinama imao je čast da pozdravi i otvori prvu povijesnu sjednicu Sabora u slobodnoj i nezavisnoj demokratskoj Hrvatskoj, 1990. godine. Od 1993. godine izabran je za vijećnika u Vijeće Županije varaždinske. Član je upravnog odbora Općinske organizacije HDZ-a i predsjednik je Suda časti HDZ-a za područje Županije varaždinske.

STJEPAN MIKAC rođen 1931. godine u Petrijancu. Potječe iz seoske ali vrlo glazbeno nadarene obitelji, koja je njegovala izvorne pjesme ovoga kraja.

Kao mladi seljački dečko pokazivao je velik interes za glazbu. Taj interes i talent trebalo je školovanjem razviti. U vrijeme njegovog mladenaštva u Petrijancu je djelovao Pjevački zbor ogranka Seljačke sloge. U njegov rad ubrzo se uključio i – kako su ga po domaćem zvali – Štef. Kako je pokazivao naročiti smisao za zborovođu, te ga tadašnje kulturno-prosvjetne vlasti šalju na višemjesečni tečaj za zborovođe u Glazbenu školu »Pavao Markovac« u Zagreb. Nakon vrlo uspješno završenog tečaja dobiva pismenu preporuku za upis u Srednju glazbenu školu u Varaždinu.

Zbog svoje marljivosti i talenta, uspješno završava poduku na orguljama. Orgulje je učio kod franjevca patra Fakunde u fra-

njevačkoj crkvi, te se osposobio za orguljaša Župne crkve u Petrijancu. U vrijeme pohađanja srednje glazbene škole i boravka u Petrijancu obnašao je dužnost župnog orguljaša i zborovođe pjevačkog zbora ogranka Seljačke sloge do 1953. godine.

U instrumentalnoj klasi glazbene škole učio je svirati hornu ili rog, te je neko vrijeme bio član Kazališnog orkestra u Varaždinu. Budući da je stekao osnovno znanje za duhačke instrumente, dao je inicijativu da se u Petrijancu obnovi limena glazba, koja djeluje još i danas i jedna je od rijetkih na ovom području. U kratkom vremenu u Petrijancu se osniva još jedna, a potom i u Strmcu i Majerju, koje nisu djelovale dugo, a neke su postale glazbeno-instrumentalni sastavi. Sve do završetka srednjeg školovanja vrlo aktivno je radio na glazbenom području ovoga kraja.

Na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu završio je studij glazbe i povijesti, te se zaposlio kao nastavnik glazbenog odgoja i povijesti. Kao nastavnik radio je u osnovnim školama Vinica, Maruševec, te na Drugoj i Petoj osnovnoj školi u Varaždinu, odakle odlazi u mirovinu.

Pored redovnih školskih pjevačkih zborova, vrlo aktivno je radio u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima. Vodio je muški pjevački zbor i limenu glazbu rudara u Ladanju Donjem, mješoviti pjevački zbor u Vinici, djevojački zbor u Gimnaziji, te muški, ženski i mješoviti zbor Obrtničkoga glazbenoga društva u Varaždinu.

Bio je savjetnik za glazbenu kulturu Republičkog zavoda za školstvo i mentor za nastavnike-pripravnike i studente Pedagoške akademije u Čakovcu.

Sa svojim zborovima imao je mnoge vrlo uspješne nastupe u gradovima Hrvatske, Slovenije i Mađarske (Budimpešta). Snimio je i nekoliko radio-emisija za školski radio.

Kroz godinu-dvije navršit će se četrdeseta obljetnica glazbenoga života Stjepana Mikaca. Tijekom svoga rada snimio je dvije gramofonske ploče, obradio je mnoge skladbe za tamburaški sastav i pjevački zbor. Objavio je zbirke pjesama: »Pjesme iz Varaždina i okolice« (ova zbirka objavljena je povodom 800. obljetnice grada Varaždina), »Pjevajte djeco«, »Radost mladosti«, »Mala zvukovna slikovnica«, »Zapjevajmo druzi« i »Pozdrav«.

Za dugogodišnji i uspješan rad dobio je mnoga priznanja i nagrade, među kojima i Nagradu grada Varaždina i republičku nagradu »Ivan Filipović«.

Dr. sci. JOŽA (JOSIP) SKOK rodio se 14. veljače 1931. od majke Kate, rođ. Telebar i oca Tome, rođ. u Voći Donjoj. Pučku školu završio je u Petrijancu, a šest razreda, i to Nadbiskupske klasične gimnazije u Zagrebu. Maturirao je na varaždinskoj gimnaziji 1951. a studirao na zagrebačkom Filozofskom fakultetu hrvatski jezik, književnost i slavistiku. Na tom je Fakultetu diplomirao i doktorirao (1982) s temom »Hrvatsko kajkavsko pjesništvo zavičajnih idioma (1900–1950)«, a na njemu i radi od 1978. i to na Katedri za noviju hrvatsku književnost kojoj je danas, u svojstvu redovnog sveučilišnog profesora, predstojnik.

Kao profesor hrvatskog jezika radio je na osnovnim i srednjim školama u Ivancu (1955–1957) i Čakovcu (1957–1961), a kao profesor više škole na Pedagoškoj akademiji u Čakovcu (1961–1966) i Zagrebu (1966–1978). Bio je direktor Gradske knjižnice u Čakovcu (1960–1961) i dekan zagrebačke Pedagoške akademije (1973–1978). Uz ostalo bio je predsjednik uglednog Hrvatskog filološkog društva (1988–1992), urednik časopisa »Umjetnost i dijete«, »Školskih novina« (1968–1972), a danas je urednik časopisa »Kaj« te glavni i odgovorni urednik najstarijeg i najtiražnijeg hrvatskog dječjeg časopisa »Radost« (od 1978!). Znanstveno se bavi proučavanjem novije hrvatske književnosti, posebice dijalektalne i dječje, a član je Društva hrvatskih književnika.

Joža Skok autor je knjiga znanstvenih eseja i kritika (»Moderno hrvatsko kajkavsko pjesništvo« i »Kajkavski kontekst hrvatske književnosti«, 1985) te antologija hrvatske kajkavske književnosti (»Horvacka zemljica« 1971), »Suvremeno kajkavsko pjesništvo« II (1984), »Ogenj reči« (1985), »Ogerliči reči« (1990) i »Krležina fuga kajkavica haeretica« (1993). Objavio je deset antologija hrvatske dječje književnosti (»Sunčeva livada«, »Lijet Ikara«, »Začarani pijetao«, »Harlekin i krasuljica«, »Obasjani svjetionik«, »Čudesan grad«, »Prozori djetinjstva« (I–II), »Ptice djetinjstva«, »Razigrani vrtuljak«), a priredio je i više »školskih« antologija kao što su »Od riječi do igre«, »Razigrane riječi« i »Žubor riječi« i dr.

Joža Skok je autor većeg broja književnopravnih studija i kritičkih interpretacija objavljenih u književnim, znanstvenim i metodičkim časopisima i to o A. Kovačiću, S. S. Kranjčeviću, A. G. Matošu, Z. Milkoviću, V. Nazoru, A. Šenoi, J. Leskovaru, V. Majeru, G. Krklecu, D. Cesariću, D. Tadijanoviću a uz druge i o M. Krleži o kojemu je za »Krležianu« napisao 112 bibliografskih je-dinica, ukupne veličine knjige od 300 stranica. Priredio je i knjige »Dozivi Gorana« (1973), »U registraturi« A. Kovačića (1972. i dalje), »Svjetiljka na Griču« V. Majera (1993), »Izabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić« (I–IV, 1994). Među najnovijim Skokovim antologijama su tematske antologije hrvatskoga pjesništva: »Dobro jutro more«, »Po dragomu kraju«, »Gruda zemlje«, »Hrvatski kraljevi«, »Zlatni grad«.

Kao (su)autor priredio je više čitanaka za osnovnu školu (»Djetinjstvo u zlatnoj dolini«, »Zvjezdane staze«, »Darovi riječi«, »Plodovi riječi«) a među najnovijima su, sada u uporabi »Hrvatske čitanke« za IV., VI., VII. i VIII. razred. Za doprinos hrvatskoj udžbeničkoj literaturi autor je nagrađen uglednom nagradom »Davorin Trstenjak« za životno djelo (1990).

Sudjelovao je na znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu, a svojim je radovima zastupljen u brojnim znanstvenim zbornicima, posebice »Kajkavskom zborniku« i »Jezični i umjetnički izraz na kajkavskom tlu«. U tisku mu se nalazi obimna kritičko-interpretacijska monografija o Ivani Brlić-Mažuranić, tri knjige o hrvatskoj dječjoj književnosti (»Hrvatska dječja književnost«, »Hrvatski dječji pisci«, »Hrvatska dječja antologija«) a upravo radi na antologiji hrvatske kajkavske proze kojom će zaokružiti svoju obimnu antologičarsku prezentaciju starije i novije kajkavske književnosti. U pripremi mu je i knjiga »Kajkavske i zavičajne studije i eseji« u kojoj će se naći i nekoliko autobiografskih eseja vezanih uz rodni Petrijanec.

Mr. sci. TOMO KIŠIĆ rođen 1938. godine u Novoj Vesi. Osnovnu školu završio je u Novoj Vesi i Vinici, a Učiteljsku školu u Čakovcu 1959. godine. Kraće vrijeme radio je kao učitelj u Osnovnoj školi Babinec i Vinica. Upisao je studij psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na kojem diplomira 1966. godine. Iste godine zapošljava se u Medicinskom centru Varaždin kao psiholog na školskom dispanzeru. Bio je prvi psiholog zaposlen u Centru čime je dao temelje psihološkoj službi u zdravstvu.

Nakon tri godine, 1969. godine odlazi u Zagreb i zapošljava se u Auto-moto savezu Hrvatske kao rukovoditelj Odjela za obra-

zovanje vozača. Nakon godinu dana rada i stečenog iskustva preuzima poslove preventive i edukacije u Sekretarijatu za unutarnje poslove na kojima ostaje do 1978. godine, kada se ponovno vraća u Auto-moto savez Hrvatske, danas Autoklub (HAK), gdje i danas radi na dužnosti glavnog tajnika HAK-a.

U međuvremenu stekao je znanstveni stupanj magistra znanosti, obranivši magistarsku radnju pod naslovom Prometne nezgode pješaka u funkciji životne dobi, porasta broja motornih vozila i formalnog prometnog obrazovanja.

Objavio je niz stručnih radova, priručnika, testova i drugih didaktičkih materijala za potrebe auto-škola i prometne edukacije djece i mladeži. Autor je preko 20 različitih naslova. Objavio je službene testove za polaganje vozačkih ispita, priručnike, testove za obrazovanje i osposobljavanje vozača, priručnik za školsku djecu i mladež. Autor je mnogih priopćenja na znanstvenim i stručnim skupovima iz oblasti prometa i prometne psihologije. Sudjeluje u pripremama zakonskih i drugih propisa u oblasti cestovnog prometa. Organizator je i voditelj različitih prometno-odgojnih akcija na razini Republike.

Dr. sci. STJEPAN BRATKO rođen 1945. godine u Družbincu. Osnovnu školu polazio je u Petrijancu, a gimnaziju u Varaždinu. Potom se upisuje na Fakultet političkih nauka, koji završava 1968. godine.

Godine 1969. dr. Bratko upisuje poslijediplomski studij na Ekonomskom fakultetu, kojeg završava 1971. godine. Na istom Fakultetu stječe i titulu doktora ekonomskih znanosti iz područja tržišnog poslovanja-marketinga.

Radni vijek započinje u Privrednoj komori Varaždin 1968. godine. Godine 1972. postaje komercijalni direktor »Koke« Varaždin, a od 1977. pa do danas je sveučilišni profesor. Sada radi u svojstvu redovnog sveučilišnog profesora na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu i Fakultetu organizacije i informatike Varaždin. Također je predavao na više poslijediplomskih studija u zemlji i inozemstvu.

Dr. Stjepan Bratko bio je od 1985. – 1986. predsjednik općine Varaždin, a u razdoblju od 1986. – 1990. potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske. Pripadao je krugu demokratski orijentiranih

političara, koji su omogućili uvođenje višestranačja u društveni sustav.

Autor je preko 150 objavljenih znanstvenih i stručnih radova, ima objavljene četiri knjige samostalno i dvije u koautorstvu.

Valja istaći da je dr. Bratko pomagao oko adaptacije i dogradnje škole i neprekidno održava vezu s petrijanečkim krajem. Dugo godina bio je aktivan član NK »Orač«, a kasnije kao rekreativac.

DARINKA i IGNAC RAMUŠĆAK, učitelji – O gospođi DARINKI ili »milostivi«, kako su je Petrijančani zvali, i gospodinu IGNACU RAMUŠĆAKU svi stariji govore s posebnim štovanjem, što su dokazali i činom prususstvovanja njegovu pogrebu u Varaždinu.

Bračni par Ramušćak nisu bili samo izvrsni učitelji, pedagozi, odgajatelji, narodni prosvjetitelji, čestiti Hrvati, nego i pravi prijatelji svake kuće i svakog stanovnika Petrijanca i okolice. Pored ovih vrlina, Ignac Ramušćak je bio istaknuti zborovođa i orguljaš.

Kao mladi učitelji došli su u Petrijanec 1905. godine s jednom godinom učiteljskog iskustva i ostali do 1940. godine, kada su otišli u zasluženu mirovinu.

Odmah po dolasku Ignac Ramušćak okuplja seljake upućujući ih kako da unaprijede poljodjelstvo. Zbog pokazanog interesa od strane seljaka osniva »Gospodarsko društvo« sa zadatkom da promiče razvoj poljodjelstva i primjene umjetnoga gnojiva. Već 1920. godine Petrijančani su trošili više od tri vagona umjetnoga gnojiva. Održavao je mnoga predavanja o suvremenom načinu gospodarenja, vinogradarstvu i voćarstvu. Za potrebe nastave i unapređivanja voćarstva imao je velik i uzoran rasadnik »cepilnik«. Gotovo da nije bilo nijednog učenika koji nije naučio cijepiti i okulirati.

Kao vrstan zborovođa i orguljaš osnovao je mješoviti pjevački zbor *»STRAŽIMIR«*. Zbor je dobio ime po Dragomiru Stražimiru, poznatom agronomu koji je radio na imanju grofa Draškovića, a rodio se u Petrijancu. Mješoviti zbor izvodio je crkvene pjesme i lagane pučke skladbe iz ondašnjeg repertoara do Requiema. Pjevački zbor i dramske družine služili su za sastajalište mladih Petrijančana koje je Ignac Ramušćak koristio za produbljivanje i

širenje hrvatskoga domoljublja. Da bi mještani zavoljeli svoju domovinu, često puta je organizirao izlete na more, što je u ono doba bila velika rijetkost, a ujedno nezaboravni doživljaj za sudionike.

U Vatrogasnom društvu Petrijanec godinama se izmjenjivao na dužnosti tajnika i blagajnika.

Njegov oproštaj s mještanima bio je veličanstven. Ispred crkve Sv. Petra i Pavla pod starom lipom izgovorio je veleštovani gospodin Ignac Ramušćak u ime svoje supruge i sebe najljepši govor koji mnogi Petrijančani pamte i danas. Suze su potekle svima koji su ga slušali.

Zbog svoje gostoljubivosti, stručnosti i poštenja učitelji Ramušćak uživali su veliko poštovanje i ugled u narodu kao lučonoše znanosti i kulture. Generacije koje su učili, ostale su do današnjih dana odani sebi, ovom kraju i hrvatskom narodu.

PAVAO WITTMAN, 1884.–1966. Mnogi stariji mještani sjećaju se skromno odjevenog gospodina profesora Pavla Wittmana, kako u poodmaklim godinama s ruksakom na leđima i štapom u ruci pješice ide svojim pčelarima u Varaždin da popriča o, njemu uvijek dragoj temi, pčelarstvu i kako se penje po viničkim bregima da bi posjetio svog dragog prijatelja prečasnog župnika barbarinskog, gospodina Pintarića.

Rodio se 28. siječnja 1884. godine u Komaru, a umro je 23. prosinca 1966. godine i pokopan je na petrijanečkom groblju. Obitelj Wittman potječe iz Wittmansdorfa u južnoj Štajerskoj nedaleko Ratkersburga, a doselili su se na ovo područje 1871. godine, kada je djed Zvonimira Vrkljana 26. prosinca 1871. godine stupio u službu šumara grofa Bombellesa. U prvo vrijeme stanovali su u šumarskoj kući u Gaju, da bi se slijedeće godine preselili u Komar.

Osnovnu školu završio je u Petrijancu. Maturirao je na Varaždinskoj gimnaziji, upisao se na filozofiju, prirodoslovni smjer Zagrebačkog sveučilišta. Radio je kao predavač, asistent i vodio je pčelinjak na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu. Kod Zemaljske vlade bio je referent za svilogojstvo i pčelarstvo. Bio je čovjek velikog pčelarskog znanja, govorio je tri strana jezika, te mu je na taj način bila pristupačna strana stručna literatura. Kao visoko obrazovana osoba bio je među rijetkima koji se tako zdušno bavio pčelarstvom.

Za vrijeme studentskih dana pokreće vlastiti pčelarski list »Napredni pčelar«, koji je izlazio u Zagrebu. Zbog njegovih naprednih ideja postojeći konzervativni pčelarski listovi nisu htjeli objavljivati njegove članke.

Njegov list naišao je na dobar prijem i odaziv, te je svojim novim idejama i listom potpuno uspio. Njime je izazvao sukob između staropčelara i novopčelara koji je riješen u njegovu korist. Kao pčelarski stručnjak pisao je u dnevnim listovima i stručnim časopisima. Objavio je dvije knjige: »Pčelarenje hrvatskom položenom i širokoniskom košnicom« – Zagreb, 1922. i »Pučko pčelarenje i prikaz na pomično saće« – Zagreb, 1923.

Tijekom svog stručnog i dugogodišnjeg rada u Beču i Njemačkoj završio je Pčelarsku školu za pčelarske učitelje i pčelarski anatomski tečaj.

Svoje neprocijenjeno znanje o pčelarstvu širio je na ovom području. Imao je tri velika pčelinjaka u Komaru, Vinici i Zelendvoru. U njima je podučavao mještane o pčelarstvu. Gotovo da nije bilo domaćinstva koje nije držalo pčele. Mnogi su pčelari imali po nekoliko desetaka košnica. Tada se još uvelike sijala hajdina.

Zahvalan sam gospodinu Pavlu Wittmanu na mnogim povijesnim podacima o Petrijancu, Komaru i ostalim selima ove općine, koje sam prije više tridesetak godina dobio od njega, a danas sam ih koristio za pisanje Povjesnice.

Njega svi koji su ga poznavali pamte kao dobroćudnog starog gospodina poštene bohemske duše.

Prof. ing. arh. **ZVONIMIR VRKLJAN** rodio se 1902. godine u Vukovaru. Potječe iz porodice Pavla Wittmana, šumarnika, koji je došao u Komar 1871. godine i živio tamo do 1920. Otac mu je bio županijski pristav koji je službovao u Varaždinu, Županji, Vukovaru, Pisarovini i Kutini.

Iako je Mato Vrkljan, koji potječe iz Like – sv. Rok, često mijenjao mjesto boravka, gosp. Zvonko kao malo dijete sa svojim sestrama Boženom i Mirom redovito je dolazio baki i djedu Wittman u Komar, gdje su živjeli od 1872. godine. Svoje djetinjstvo

i mladenačke dane provodio je najrađe u Komaru, za koji ga vežu lijepe uspomene.

Po završenoj gimnaziji 1920. godine upisuje se na arhitektonski odjel Tehničke visoke škole u Zagrebu na kojoj diplomira 1924. godine. Asistentom na Tehničkoj visokoj školi postaje 1925. godine, te odlazi na studij u Italiju – Rim i Firencu. Vrativši se natrag, obnaša dužnost asistenta na Katedri građevinskih konstrukcija, te stječe sva prava redovitog profesora.

Godine 1928. položio je na Sveučilištu asistentski ispit i u Ministarstvu građevina za ovlaštenog inženjera. Od 1930. pa sve do 1972. godine, kada je umirovljen, obnašao je dužnosti docenta na Katedri građevinskih konstrukcija, izvanrednog i redovitog profesora. Uz pedagoški rad radio je u Arhitektonskom birou ing. Fischera u Zagrebu, te vrši samostalnu praksu kao ovlašteni arhitekt projektant.

Na Fakultetu je obnašao dužnosti dekana, prodekana, člana Sveučilišnog savjeta, predsjednika Investicijskog odbora, četiri puta je bio izabran za starješinu Arhitektonskog odjela. Kao društveni djelatnik bio je pročelnik sekcije arhitekata, predsjednik Zagrebačke inženjerijske komore, počasni član Građevinskog fakulteta, gradski zastupnik grada Zagreba, dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, te znanstveni savjetnik.

Tijekom svog radnog vijeka kao sveučilišni profesor, samostalni projektant i ovlašteni samostalni nadzorni organ projektirao je preko tridesetak i više objekata od kojih su najveći: kompleks Veterinarskog fakulteta u Zagrebu, Heinzlova ulica 55, trokatna zgrada Trgovačke akademije, Krešimirov trg, Ženska stručna škola u Stančićevoj ulici, Gimnazija sestara milosrdnica u Savskoj cesti 77, Centralna škola učenika u privredi u Kutini, Društveni dom u Kutini, Isusovačka škola, internat i crkva Fratrovac, gornja crkva i prigradnja crkve Majke Božje Lurdske u Zagrebu – Zvonimirova ulica, jednokatni Župni dvor u Lepoglavi, Botanički zavod u botaničkom vrtu u Zagrebu i niz višekatnih stambenih i poslovnih zgrada.

Kao poklon i u znak zahvalnosti i pomoći pučanstvu 1942. godine projektirao je veterinarsku stanicu i stambenu kuću za veterinare, a šezdesetih godina Vatrogasni i društveni dom u Petrijancu.

U zajednici s drugim projektantima sudjelovao je na izradi projekata za četiri dvokatnice s lokalima u Dežmanovoj ulici, stambenu četverokatnicu s poslovnim prostorijama i tržnicom na Dolcu, Župnu crkvu u Mihovljanu i Katoličku crkvu u Titogradu (1978). Za svoj dugogodišnji i vrlo uspješan rad profesora i projektanta dobio je mnoga priznanja i nagrade, među kojima ćemo spomenuti samo dvije najznačajnije: Kovačićevu nagradu za životno djelo 1971. i nagradu Vladimira Nazora za životno djelo 1978. godine. Gospodin Zvonimir Vrkljan ili, kako ga domaći zovu, gospodin profesor, nije bio samo izvrstan stručnjak i pedagog, već i čovjek s velikim osjećajem za ovaj kraj.

Veliki je ljubitelj prirode i lovac, uzgajivač divljači. Već 1933. godine zakupio je lovište u Majerju koje je napustio 1938. kada uzima u zakup lovište u Komaru i Družbincu, gdje je imao kuću i gospodarske zgrade. Kao lovac i uzgajivač divljači nikada nije organizirao velike lovove kao što je to bio običaj, već je organizirao lov za svoje najbolje prijatelje, s tim da se vodilo računa o količini odstrela, u tome je bio jako racionalan. Volio je ići u lov, još više je volio gledati kako drugi pucaju, bio je čuvar prirodnog bogatstva. Mnogo se družio s lugarom i lovočuvarom Mijom Štajercem ili Miškom, kako su ga zvali. Miško je bio vrlo dobar poznavalac uzgoja divljači i čuvar prirode. Posluživao je u lovu mnoge visoke državnike, grofove i diplomate. Bio je cijenjen i poštivan, vedar i vrlo pošten čovjek.

Vezan za svoj kraj, Z. Vrkljan je 1932. godine nakon pogodbe i isplate Prvoj Hrvatskoj štedionici, jer je Komar bio pod hipotekom kao dug grofa Bombellesa, postao vlasnikom posjeda kuće, gospodarskih zgrada i zemljišta.

Kupio je vinograd u Natkrižovljanu, sagradio klijet i redovito je dolazio tijekom cijele godine, kada su mu to dopuštale obveze na fakultetu. U mlađim danima često puta je odlazio pješke u vinograd, samo zbog toga da što duže bude u prirodi i da živi s njom.

Danas, u dubokoj starosti, sjeća se svih detalja provedenog života u Komaru, a i mnogi Komarčani, Družbinčani i Petrijančani lijepim riječima spominju gospodina profesora.

BOŽENA VRKLJAN, učiteljica rođena je 1907. godine u Pisarovini, kao treće dijete u obitelji Mate Vrkljana. Preparandiju je

završila 1925. godine u Zagrebu. Prvih deset godina kao učiteljica radila je na Pučkoj školi u Maloj Subotici. Od 1935. do 1958. godine radila je kao učiteljica u osnovnoj školi Petrijanec.

Živjela je u Komaru i svi mještani je znaju kao »gospodičnu učiteljicu Boženu«. Od svog djetinjstva bila je vezana za Komar i Petrijanec, jer je u mlađim danima rado dolazila djedu i baki, a od 1935. godine do odlaska u mirovinu stalno je živjela u Komaru. Nakon toga živjela je kod sestre Mire u Grazu ili kod brata Zvonimira u Zagrebu. Umrla je i pokopana u Zagrebu 1993. godine.

Što reći za gospodičnu Boženu? U nekoliko rečenica: bila je izvanredna učiteljica, izvanredan pedagog, odličan stručnjak, a ono što je najvažnije – plemenit čovjek i najdraža učiteljica svojim učenicima.

No ona nije bila samo učiteljica u razredu. Bila je učiteljica i u selu. Mnoge žene je podučavala i vodila tečaj za nepismene, sprovodila je domaćinske tečajeve, savjetovala mlade majke kako treba njegovati i odgajati djecu, surađivala je s društvenim organizacijama. Obnašala je dužnost upravitelja Narodne škole u Petrijancu (1950.–1951.).

Pričala nam je kako je mnogo puta zimi kada je napadao veliki snijeg i bili zapusi okupljala djecu i ispred njih gazila i utirala put. A snijeg je nekada i do jednog metra bio visok. Uz njezinu pomoć svi su redovito polazili školu.

Svima koji su radili s njom, njenim učenicima, roditeljima i ostalim mještanima, ostala je u lijepoj uspomeni i služila kao uzor pučkog prosvjetitelja.

ANĐELKO ZORKOVIĆ, rođen 1928. godine u Varaždinu. Osnovnu školu polazio je u Varaždinu, a od 1942 – 1945. školovao se kao pitomac Domobranske časničke škole. Učiteljsku školu i Pedagošku akademiju – studij hrvatskoga jezika diplomirao je u Čakovcu. Svoje dopunsko obrazovanje upotpunjavao je višemjesečnim seminarima za obnašanje dužnosti direktora eksperimentalnih škola i prosvjetnoga savjetnika u organizaciji Zavoda za školstvo Hrvatske i Filozofskog fakulteta Zagreb.

U svom pedagoškom radnom vijeku obnašao je dužnosti učitelja na Narodnoj školi Medjedjak kotar Vojnić (1949), učitelja i

ravnatelja škole na Narodnoj školi Velika Mučna i šestogodišnjoj školi Kunovec, kotar Koprivnica (1949 – 1953), zatim na dužnosti učitelja, nastavnika i direktora Osnovne škole Petrijanec (1953 – 1979) i direktora Osnovne škole »Ratimir Herceg« (danas II OŠ) Varaždin (1979 – 1990).

U tijeku svoga rada bavio se stručnim poslovima na unapređivanju odgoja, obrazovanja i rukovođenja odgojno-obrazovnom ustanovom. U vrijeme kada je petrijanečka škola bila eksperimentalna (jedna od pet u Hrvatskoj), radio je i rukovodio projektima opisnog ocjenjivanja, vođenja učeničkog dosjea, primjeni zadataka objektivnog tipa i testova znanja. Među prvima u Hrvatskoj osnovao je učeničku zadrugu poljoprivrednog tipa i učeničku zadružnu tiskaru u cilju profesionalne orijentacije za grafičku struku (1956.). Uveo je prometni odgoj u nastavu i školske prometne jedinice. Projektirao je školske prometne poligone koji su bili izgrađeni u Bjelovaru, Đurđevcu, Pitomači, Subotici (Vojvodina), Kruševcu (Srbija) i među prvima u Hrvatskoj u Petrijancu. Za Ludbreg i Macinec izradio je samo projekte, ali zbog pomanjkanja financijskih sredstava nisu izgrađeni.

Kao pedagoški djelatnik i rukovoditelj odgojno-obrazovnih ustanova bavio se proučavanjem povijesti sela Kunovec (kod Koprivnice), za koju priliku je napisao igrokaz u jednom činu i tri slike »Kunovečka buna 1903«. Igrokaz je izveden povodom 50. i 90. obljetnice.

Kao prosvjetitelj i društveni djelatnik osnovao je Ogranak Seljačke sloge u Kunovcu. Vodio je muški pjevački zbor i tamburaški sastav. U Petrijancu je od 1953. do 1968. godine vodio mješoviti pjevački zbor i školski tamburaški orkestar. Rukovodio je ekološkom akcijom »Jedan učenik, jedno drvo, jedna voćka«, na temelju čega je snimljen film. Na njegovu inicijativu premještena je škola iz stare zgrade u Zadružni dom. Vodio je brigu i po njegovim su prijedlozima obavljani radovi na preuređenju školskih zgrada u Petrijancu i Varaždinu, te na adaptaciji i izgradnji nove stambene zgrade za prosvjetne djelatnike u Petrijancu. Tijekom cijelog svog rada i boravka u Petrijancu zanimao se i prikupljao povijesne podatke o selima, ljudima i običajima. Danas mu se pružila prilika da prikupljene podatke obradi i objavi u »Povjesnici općine Petrijanec«.

Od stručnih i pedagoških radova objavio je nekoliko članaka u »Biltenu« Zavoda za školstvo SRH, u biltenu »Odgoj i delegat« u izdanju SIZ-a Varaždin, te »Školskim novinama« i »Pedagoškom radu« na teme opisnog ocjenjivanja, primjene psihofizičkih dosjea učenika, zadataka objektivnog tipa i testova znanja, te promet i prometna kultura mladih.

U izdavačkoj djelatnosti također je postigao zapažene rezultate. Objavio je:

– u izdanju »Školske knjige« Zagreb 1967. »Zbirku zadataka za provjeravanje znanja iz matematike u I., II., III. i IV. razredu« osnovne škole pod nazivom »Brzo i točno«.

– u izdanju »Tehničke knjige« Zagreb 1971. »Saobraćajni odgoj«, vježbe za praktičan rad u osnovnoj školi.

– u izdanju »Školske knjige« Zagreb 1983. »Prometni odgoj u osnovnoj školi«, priručnik za nastavnike.

– u izdanju »Školskog servisa« Zagreb 1991. »Promino« igra kao didaktičko nastavno sredstvo.

Kao sudionik i predavač sudjelovao je na mnogim seminarima i simpozijima u Zagrebu, Velikoj Gorici, Karlovcu, Osijeku, Rijeci, Splitu, Čakovcu i Varaždinu na temu primjene zadataka objektivnog tipa, testova znanja, učeničkih zadruga i prometne kulture u osnovnoj školi. Sudjelovao je kao organizator, savjetnik ili voditelj ekipa na mnogim natjecanjima iz prometne i tehničke kulture učenika osnovnih škola na području republika bivše Jugoslavije, te u Austriji, Njemačkoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj i Portugalu.

Jedan je od inicijatora i prvi voditelj Varaždinskih mažoretkinja koje su osnovane 1994. godine.

Za svoj dugogodišnji i svestrani rad dobio je mnoga priznanja i odličja, a među njima 1990. godine i nagradu »Ivan Filipović«.

U zajednici sa suprugom svoje slobodno vrijeme upotpunjuje u izradi keramičkih ukrasnih predmeta koji na sebi nose barokna obilježja Varaždina. Izradio je za Pokret »Bedema ljubavi« Varaždin dvije unikatne keramičke plakete sa simbolima početka domovinskog rata 1991. koje su bile predane 1992. Sv. Ocu Papi prilikom posjeta naše delegacije u molbi za mir i 1993. godine gospođi Ankici Tuđman, supruzi Predsjednika Republike.

ZANIMLJIVOSTI I ANEGDOTE

ZANIMLJIVOSTI

PRIZNANJE »NARODNOJ ČETI«

U travnju 1848. godine počele su se osnivati na području Županije varaždinske »Narodne čete – narodne straže« u svrhu prikupljanja dragovoljaca i uvježbavanja vojnih vještina. U osnivanju »Narodnih straža« osobito se istakla jedinica iz Petrijanca. Za svoj uspješan rad i spremnost Županijska skupština izdaje i pismeno priznanje spomenutoj straži, koju je ban Josip Jelačić poveo u boj protiv mađarske vojske.

PRVI BICIKL

Krajem prošlog stoljeća u Majerju se pojavio prvi bicikl. Onaj starinski s velikim i malim kotačem. Njegov vlasnik bio je Pavao Martinčević. Prema pričanju starih Majerščana saznali smo da je Pavao bio niskog rasta i da je sagradio malu klupicu kraj svojega »ganjka« da bi se pomoću nje popeo na bicikl. Kada je htio sići, tražio je grabu i jednostavno se s bicikla prevrnuo dolje. Po cesti se

nije mogao brzo voziti, jer je cesta bila pošljunčana. Inače, Pavel je svojom vožnjom izazivao veliku senzaciju i smijeh, a imao je kuću gdje danas živi Pavao Brodar.

PRVI AUTOMOBIL

Prvi automobil prošao je petrijanečkim cestama početkom ovoga stoljeća – a njegov je vlasnik bio grof Bombelles. Među prvim vozačima s međunarodnom vozačkom dozvolom bio je Martin Martinuš koji se s obitelji doselio u Komar 1948. god. Privatni automobil posjedovao je uoči drugog svjetskog rata g. Kristek, tehnički direktor Tvornice žeste, a poslije rata prvi je automobil nabavio veterinar Valent Novak u Petrijancu.

PRVI RADIO-APARAT

Tridesetih godina ovoga stoljeća preko etera čule su se prve riječi i glazba na radio-aparatu koji je posjedovao upravitelj Tvornice žeste Artur Vojtic. Njegov radio-aparat je radio na baterije.

PRVI TELEVIZOR c. b.

Prvi crno-bijeli televizor kupili su učitelji Marija i Ivo Geber 1958. godine. Bila je senzacija vidjeti sliku eksperimentalnog programa Zagrebačke televizije.

PRVI TELEVIZOR U BOJI

S ponosom je Mirko Drvar, mljekar pričao kad je kupio prvi TV u boji. Drugi TV u boji imala je škola. Učenici su ga zaradili na kvizu znanja iz prometne kulture.

PRVA ZRNA TALIJANSKE VISOKORODNE PŠENICE

Zahvaljujući susretljivosti i interesu za što bolji prinos i unapređenje ratarstva gosp. dr. Ive Novaka, dipl. ing. agronomije, na

parcelama učeničke zadruge Petrijanec zasijana su prva zrna talijanskih visokorodnih pšenica »sanpastare« i »produttore«, hibridni kukuruz »Vinskonzin 644«, te duhan »Berlej«. Bilo je to prije nepunih četrdeset godina.

PETRIJANEČKA PIZZA

Talijanska pizza je danas popularno i rašireno jelo. Za nešto slično znaju i stari Petrijančani. Njihova se »pizza« zvala **palak.** Radilo se o tanko razvaljanom krušnom tijestu, debljine 1 cm i okruglog oblika koje se na loparu stavljalo u peć u isto vrijeme kada se pekao i kruh. Zbog tankoće tijesta palak se ispekao brzo, a kad je bio ispečen namazao bi se vrhnjem! Bio je itekako ukusan za jelo. Nedavno je dr. Mijo Lončarić, jezikoslovac, obavijestio javnost o postojanju slična jela u drugim kajkavskim krajevima gdje se po loparu zvalo **loparka.**

Palak je bio ukusan i u vinu. Dok su djeca pohlepno jela palak namazan vrhnjem, neki petrijanečki gospodari bi njegove hrustave i tople korice nadrobili u tanjur pa to zalili vinom. A takova vinska juha bio je, iako rijedak, vrstan petrijanečki specijalitet!

EKSPERIMENTALNA ŠKOLA

Od 1955. do 1965. godine Osmogodišnja škola Petrijanec bila je jedna od pet eksperimentalnih škola u Republici Hrvatskoj. Škola je imala drugu školsku zadružnu tiskaru u Hrvatskoj, koja je obučavala i profesionalno orijentirala učenike za grafičko zanimanje.

Prva nastava iz prometnog odgoja na području sjeverozapadne Hrvatske počela se održavati 1957/58. školske godine. U Petrijancu je izgrađen jedan od prvih prometnih poligona i počela je djelovati među prvima školska prometna jedinica (ŠPJ) u Hrvatskoj.

FILMOVI O PETRIJANCU

Školska radio-televizija Zagreb snimila je tri kratkometražna filma iz života i aktivnosti učenika:

1. *Luga u Petrijancu* – primjena narodnih običaja u nastavi likovnog odgoja,

2. *Jedan učenik, jedno stablo, jedna voćka* – film ekološkog sadržaja i unapređenje voćarstva,

3. *Prometni odgoj u nastavi osnovne škole* – film je prikazivao rad ŠPJ i rad na prometnom poligonu.

NAGRADE

U tijeku postojanja osmogodišnje škole, ona je dobila mnoga priznanja na svim područjima od znanja, izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti do sedam najviših republičkih plaketa za estetsko uređenje škole i okoline.

ANEGDOTE

»DEČKI BEŠTE VUN...«

U ustrojstvu općinskog poglavarstva pored načelnika, bilježnika, blagajnika i pisara, operativnu ulogu imao je i općinski pandur. On je imao odoru sličnu gradskim pandurima, a obnašao je različite poslove: raznosio službenu poštu, oglašavao po selima obavijesti, bio čuvar općinskog pritvora, povremeno naplaćivao takse, određivao i vršio nadzor nad noćnom stražom – vaftom.

Općinski panduri često su se mijenjali; ili nisu zadovoljili u obnašanju svojih obveza, ili su bili stari, a često puta su bili smijenjeni zbog prekomjernog uživanja alkohola.

Andrija Sukačić ili, kako su ga zvali, Drašica, bio je općinski pandur s najdužim radnim stažom, pa o njemu ima dosta anegdota. Iznijet ćemo jednu:

»U vrijeme priprema za izbore 1935. godine žandari su pratili osobe koje su bile protiv tadašnjeg režima. Obično su to bili čelnici

Hrvatske seljačke stranke ili osobe koje su isticale hrvatsku nacionalnost. Tadašnji bilježnik poslao je pandura Drašicu da odnese povjerljivu poštu na Kotar. Putem ga je zaustavila jedna žena iz Sračinca i zamolila ga da odnese jelo njenom mužu koji se nalazio u kotarskom pritvoru zbog neke sitne krađe i svađe. Drašica je uzeo »pinklec« i odgovorio: »Bum, kak ne bi« i nastavio biciklom do Varaždina. Tada je kotarski pritvor bio u zgradi Županije na Franjevačkom trgu. Usput se Drašica malo okrijepio i došao malo dobre volje. Kad je došao do ključara koji je čuvao pritvorene, rekao mu je: »Daj to tvom reštantu«. Na to ključar odgovori: »Nemam čas«, pruži mu ključeve i veli: »Na ti ključ, pa mu daj sam«. Kako je naš pandur bio dobre volje, uzeo je ključeve, otključao sva vrata i povikao: »Dečki bešte vun, kaj bute v tom reštu«. Svi koji su bili zatvoreni pobjegli su, a među njima je bilo dosta politički sumnjivih lica. Nakon toga nastala je gužva, a Drašica je mirne duše sjeo na svoj bicikl i otišao.

ORMAR BEZ ZADNJE STRANICE

Ravnajući učitelj, koji je došao prije devedeset godina na školu, želio je urediti kancelariju, pa je zatražio od općinskog poglavarstva Petrijanec da mu kupi veći ormar u kojem će pohraniti školsku arhivu, a drugi dio bi se koristio za učeničku i učiteljsku knjižnicu. Dugo je trebalo čekati i moliti da se ormar kupi. Općinsko poglavarstvo je konačno odobrilo, ali pod uvjetom da se izradi ormar bez zadnje stranice. Kad je ravnajući učitelj prigovorio, općinski bilježnik mu je odgovorio: »Gospodin ravnajući, dali smo vam napraviti ormar, ali zbog štednje nismo dali ugraditi zadnju stranicu. Vi ga postavite do zida ionak se ne vidi zadnja strana«.

Kad su miševi počeli uništavati arhivu i knjige, razljuti se ravnajući i napiše žalbu županijskim i banskim vlastima. Po nalogu banskih vlasti općina je tada dala ugraditi zadnju stranicu ormara.

DO KUD SE ČUJU PETRIJANEČKA ZVONA

Kada su 1938. postavljena nova zvona na župnu crkvu u Petrijancu, Petrijančani su željeli provjeriti do kuda se sve čuje njihov

zvuk. Uputili su se stoga biciklima – neki prema Zelendvoru, neki prema Gaju i Vratnu, a neki prema Dravi. Prema Vratnu se uputio Imbra T. iz Gornjega kraja kojemu je u Gaju pukla guma na biciklu pa se morao vratiti pješice. Kad su ga mještani pitali do kuda se stvarno čuje zvuk zvona Imbra im je odgovorio: »Čuju se do Gaja i još dale, ali zvoniju tak dugo dok ti ne poči guma na biciklinu!«

KAK BU ONDA...?

Često puta su stariji ljudi prepričavali i proricali budućnost, pa se tako danas sjećaju najstariji župljani kako su slušali kad su bili djeca od starih »dedekov« šta su im pripovijedali.

Kak bu onda?
Kak bu onda na svijetu živeti,
kad budu auti po cesti hodili?
Kak bu onda...
kad buju auti (traktori) orali?
Kak bu onda...
kad bu kokoš popodne jajca nosila?
Kak bu onda...
kad bu župnik večerku mešu služil?
Kak bu...

Današnje generacije mogu dati odgovore na ova pitanja.

NEGDA JE IPAK BILO LEPŠE I BOLE

O tome da je negda bilo lepše i bole znale su često razgovarati petrijanečke babice, posebno kad su išle k misi ili od mise, na neko proštenje ili uobičajenu kupnju ili prodaju u Varaždin kuda se odlazilo pješice. Jedan od takvih razgovora često se prepričavao u Petrijancu, a glasio je:

– Joj, ženske božje, ste čule i vidle kak je vezda na svetu sve zlo i naopak. Mi smo navek živeli v časti i poštenju, a ne kak je to denes.

– Baš je istina, Mara, to kaj veliš. Istina, i negda su se ludi znali posvaditi i zbiti zbog meje, ali je nekak se bilo v poštenju!

– Imaš praf Bara, jer i negda je nešči nešteroga malo i ze sekirkom znal heznuti, ali je zbiljam se drugač bilo v poštenju!

– Je, je, tak je baš, ženske, veli Kata, poglečte samo te puce denes. Je, je, i negda se išlo na zabave, i negda se v kmici znalo spominati, i negda se puci tu i tam pripetilo dete, ali je, kak strina veliju, bilo se v časti i poštenju!

– Naj nas dragi Bog oslobodi vezdašnje Sodome i Gomore, zaključio bi ovaj razgovor koji pobožniji glas, no razgovor o tome kako je nekad sve bilo lijepo i dobro traje još danas.

GOSPON KRALJ, TO JE KURUZNICA!

U tom lovu kralj Aleksandar se vozio poljem u otvorenom automobilu. Prelazeći preko vlažnog jarka, kotači su zapeli u blatu. Vozač je pokušavao izvući automobil, ali nije išlo. Zatražio je od pogoniča da ga pogurnu. Neki su išli, ali nisu imali veliku želju da ga izvuku. Kad najedanput kralj zaviče: »Dajte slamu. Deder, donesi onu slamu«. Na polju je bila postavljena u kupove kukuruzovina. Dečki stoje, a kralj ponovno poviče: »Deder, donesi onu slamu«, kad se jedan od pogoniča odvaži i odgovori: »Gospon kralj, pa to je kuruznica a ne slama«. U tom trenutku uspjeli su izgurati automobil, koji je nastavio dalje, a dečki su se smijali kako kralj ne zna šta je slama a šta kukuruzovina. Ovaj događaj dugo se pričao po selima i danas ga se sjećaju.

KRALJIČIN UPALJAČ

To je mala priča čiju tajnu mnogi nisu znali. U vrijeme kada se u lovištu Zelendvor održavao veliki kraljevski lov, bili su prisutni kralj i kraljica, Aleksandar i Marija Karađorđević s visokim gostima i državnim uzvanicima.

U tom lovu pogoniči su bili muškarci i dečki iz susjednih sela u koje su upravitelj lovišta i lugari imali povjerenja. Među njima bili

su dečki iz Nove Vesi. Oni su bili određeni da tjeraju divljač kraljici Mariji i grofici Ferdinandi Bombelles, koje nisu dobro gađale. Hodajući po polju, umorile se, pa su načinile mali odmor. Kraljica je uzela cigaretu i upaljač da je zapali. Kad je vraćala upaljač nije stavila u torbu, već joj je on pao kraj nje na zemlju. Vidio je to dečko iz Nove Vesi. Upaljač je bio pozlaćen, pa si je u jednom trenutku poželio da ga ima. Najednom poviče: »Tam su fazani« i prstom pokaže na drugu stranu od upaljača. Kraljica, grofica i ostali pogoniči iskoraknu nekoliko koraka i gledaju odakle će doletjeti fazani. U tom trenutku naš dečko podigne upaljač i stavi ga u džep. Na pozlaćenom upaljaču ugravirani su inicijali i do danas ga čuva kao trajnu uspomenu na svoj »kraljevski« lov.

MISA ZA KRALJA TITA

U svibnju 1945. petrijanečki se komunisti dosjetiše da bi trebalo i u crkvi proslaviti pobjedu. Zahtijevali su stoga od župnika da održi misu zahvalnicu. Vlč. g. Franjo Cesar, župnik, nije želio u tome sudjelovati pa se na dan zahvalnice »razbolio«. Komunistima je to čak bilo drago jer ga već otprije nisu podnosili, pa su zahtijevali da to obavi kapelan, vlč. g. Ignacije Valčićak. On to nije mogao odbiti pa je tako održao pjevanu misu. U crkvi ispod kora našlo se desetak »komunista«, poznatih po tome što godinama nisu zalazili u crkvu. Ovaj put su to smatrali svojom političkom dužnošću. Redoviti polaznici svete mise u čudu su promatrali ovu neobičnu družinu koja nije znala ni kud bi s rukama i da li stoji ili da klekne kad i svi ostali. Najzanimljivije je bilo na kraju kada je svećenik pozvao na molitvu za novoga vladara. Kako je u svom obredniku imao staru, uobičajenu formulu pozvao je prisutne: **A pomolimo se i za kralja našega Tita!** Očenaš su tada zdušno i glasno prihvatili i oni ispod kora.

A petrijanečki kapelan doista nije pogriješio. Iako je bio samo predsjednik, Tito je živio i vladao kraljevski. Mještani su ga čak imali prilike vidjeti uživo, negdje 1950. kada je Petrijancem prolazio za Bled. Njegov automobil se časkom zaustavio i tada ga je majka jednog petrijanečkog osuđenika koji je robijao zbog prikrivanja

»ustaše« zamolila da joj pomiluje sina i oslobodi ga zatvorske kazne od 15 godina. Velikodušno joj je obećao i netko je iz pratnje pribilježio ime, no od obećanja nije bilo ništa. Osuđenik je godinama čamio u zatvoru i odradio svoju kaznu. Postoji izreka da se kraljevska ne poriče, no kako se nije radilo o pravom kralju ta se izreka i nije mogla primijeniti!

»KALAMERE«

Kolinje je jedan od lijepih i ugodnih poslova koji je poprimio običaje svog sela. Na kolinje se poziva najuža rodbina, susjedi i dobri prijatelji. Mesari su oni koji zbijaju šale i daju ton raspoloženja. Najviše se žele našaliti s djecom, mladim djevojkama ili s prijateljima koji nisu iz mjesta, a posebno s onima iz grada.

Prije nego što se počnu praviti kobasice, mesar zamoli gosta da ode kod susjeda ili kod rođaka da mu donese mjeru – »kalameru« za kobasice. Dobije košaru ili »ceker« i uputi se. Kad je došao u kuću domaćina, on ga lijepo primi i počasti pićem. U to vrijeme netko od domaćina uzme »ceker« i napuni ga kamenjem ili ciglom, pokrije krpom i zamoli ga neka odmah odnese kako mesar ne bi napravio manje kobasice. Kad se ovakav teret donese, svi se u kući sakupe i znatiželjno očekuju da vide kako izgleda mjera za kobasice. Kad ugledaju ciglu ili kamenje, nastane smijeh i veselje kako je mesar prevario gospona.

DE MI JE DEMIŽON?

Snuboki ili prosidba je mali obred i u svakom selu na drugačiji način. To je trenutak kada pođu roditelji i najbolji prijatelji budućeg mladoženje zaprositi djevojku. Običaj je bio da sa sobom ponesu »demižon« s vinom, kako bi nazdravili ako mlada pristane na udaju i ako se roditelji međusobno nagode za »sabunjek« ili miraz. »Demižon« se obično ostavljao u »ganjku« da bude pri ruci.

Snuboke su pratili kolege budućeg mladoženje i željeli mu napraviti u šali male neugodnosti, te su uzeli demižon.

Ako su uspješno završili snuboki i mlada bila zaprošena, tada otac mladoženje želi počastiti i krene po demižon. Kad tamo, ugleda, da ga nema. Traži ga, i misleć' da ga je netko sakrio, počne glasno vikati: »De mi je demižon?«. Domaćin se nađe u neprilici i ispričava se da su oni pošteni ljudi. Nakon malih neugodnosti domaćin daje svoje vino. Nazdravi se za uspješno obavljene snuboke. Kada se prosci vraćaju kući, dočekaju ih kolege i vrate im prazni demižon. Ispričaju se i čestitaju mladoženji.

VESELI POPIS SVINJA

U doba otkupa (1946–1951) često su selima kružile razne komisije koje su popisivale seljačku imovinu. Tako su jednom u popis seoskih svinja krenule tri poznate petrijanečke »afežejke« na čelu s mjesnom matičarkom. Bile su tako savjesne da su zavirivale u svaki kotac pa i škedenj u koji su pojedinci pokušali sakriti koji komad. Dakako, na temelju popisa dolazilo je kasnije do zaduženja o kilogramima svinjskoga mesa što ga je pojedino domaćinstvo bilo dužno predati »državi«. Mještani su s bijesom i prezirom promatrali i primali ovu žensku trojku koja je dobro poznavala sve njihove otkupne muke, ali je bila »savjesna« u obavljanju svoje dužnosti. Kada se komisija našla kod Ivana Pavliše, uglednog i dosjetljivog domaćina, on ju je najprije odveo u kuhinju. Žene je lijepo počastio kuhanim kobasicama i vinom, a zatim ih je zamolio da tu obave i popis da ne hodaju blatnim dvorištem do »kočakof«. Međutim, pretpostavivši domaćinovu zamku žene nisu htjele ni tu bez provjere u kocu obaviti svoj posao. No domaćin ih je nadmudrio jer ih je doveo do prvog koca i tu otvorio vrata kroz koja je izletio mladi nerast. Taj se odmah zaletio prema jednoj članici komisije, a kad je još domaćin uzviknuo: »Čuvajte se, grize kak pes!« sva se popisivačka trojka našla u bijegu. Istrčale su žene čak na cestu gdje su ih susjedi, čuvši njihovu viku, u smijehu i zadovoljstvu promatrali. Kad su se primirile zvale su gazdu na cestu da im da podatke, no on se slatko smijao i pozivao ih da nastave pregled. Nisu se usudile i

nastavile su popisivanje po drugim kućama pitajući pažljivo imaju li možda kakvog nerasta, a i nešto su rjeđe zavirivale u seljačke koce. A događaj s »afežejkama« bio je dugo petrijanečka zabava u inače tmurnim danima njihova tadanjeg seoskoga života.

NE PITAJU GA KAJ VIDE

Stari dedek Miška Vrbanov bio je poznat po svojoj duhovitosti. Jednoga dana vozio se na kolima do svoje zemlje na Jagodici pušeći po običaju lulu. Krave su polako vukle kola kad ga je sreo Imbra H. i zapitao:

»O, Bog, Miška, kaj se pelaš?«

Miška mu nije ništa odvratio, pa ga je Imbro ponovo zapitao:

»Miška, kaj me ne čuješ, se pelaš?«

Uslijedio je kratak Miškin odgovor:

»Ma kakvi!«

»Pa Miška, naj biti nor, gda si ludi na polu vide da se pelaš«, uzvratio je Imbra.

»Je, je, Imbrek, si dobro vide, pa zato nišče ne pita takvu bedastoču« odgovorio je Miška, potegnuo dim iz svoje lule i zamahnuo bičem po kravama koje su iskoristile vrijeme razgovora i zastale na poljskom putu.

DRAVA MU LEPŠE DIŠI OD MORAVE

Za vrijeme križeca u Družbincu koji je 1949. vodio vlč. g. Pavao Kovačić, križari su došli i u kuću poznate »afežejke« koja je u selu vodila trgovinu. Bivša seljakinja postala je gorljiva aktivistica i na neki je način gospodarila selom. U trgovinu je unijela svoje kriterije pa je robu nabavljenu u Varaždinu dijelila više po poznanstvu i rodbinstvu nego po kakovoj pravdi. U crkvu je prestala odlaziti, a zajedno sa svojim istomišljenicima posebno je mrzila petrijanečkog

župnika. No kod križeca se željela iskazati pa je dozvolila blagoslov kuće, a posebno je tom prigodom htjela udobrovoljiti g. Kovačića poznatog pušača. Stoga se na stolu uz uobičajenu svotu novca namijenjenu križarima našao i poseban poklon – kutija »Morave« od sto komada cigareta! No zvonar je pokupio novac, a na svoj se poklon g. Kovačić nije ni osvrnuo. Kad ga je darovateljica upozorila da je to posebno za njega, g. Kovačić je prišao stolu, uzeo kutiju u ruke, otvorio je i pomirisao uz zadovoljan smiješak darovateljice. Međutim, zatvorio je kutiju cigareta i odložio je riječima:

»Znaš kaj, Treza, meni ti ipak ova naša družbinska Drava puno lepše diši!«

Jasno, g. Kovačić je bio pušač najjeftinijih cigareta – »Drave«, no njegov odgovor i otklon dara imao je sasvim konkretno značenje. Trezika je doduše otrčala u dućan da donese »Dravu«, ali joj je g. Kovačić doviknuo s dvorišnih vratiju: »Naj bu nekaj za drugo leto, ak bumo živi!« Godinu su svi iz ove zgode preživjeli, no trgovina je ipak iskliznula iz ruku »afežejke« koja je svoje poslovanje završila na uobičajeni način – gubitkom!

PETRIJANEČKA INTELIGENCIJA U ZAGREBAČKOJ OPERI

Ravnajući učitelj, općinski bilježnik i trgovac povremeno su poslovno odlazili u Zagreb. Za vrijeme jednog takvog posjeta ravnajući predloži svojim »dečkima« da navečer posjete operu (kazališnu predstavu). »Dečki« su sa zadovoljstvom prihvatili taj prijedlog i navečer se upute u kazalište. Udobno su se smjestili, divili se kristalnim lusterima, pozlaćenim ložama i oslikanom zastoru »Hrvatskog preporoda«. Sve im je blistalo, pogotovo što je za ovu dvojicu (bilježnika i trgovca) bio to prvi susret s hramom kulture.

Predstava je počela. Pjevalo se, sviralo i glumilo. Koliko su razumjeli – to su samo oni znali. Kad je završio prvi čin i pao zastor, bilježnik i trgovac se dignu i žele otići, međutim, ravnajući im poluglasno veli: »Čekajte dečki, predstava još nije gotova«. Oni nevoljko sjednu i čekaju da po drugi put padne zastor. Nakon

drugog čina energično se digne trgovac, udari ravnajućeg i bilježnika po ramenu i glasno veli: »Nek vide Zagrepčanci da su petrijanečki školnik, bilježnik i Židov došli v zagrebački teater«. Učitelj se digne i veli: »Dečki, vidim da to nije za vas, idemo rajši na špricer«. Tako je završio prvi posjet petrijanečke inteligencije operi.

PJEŠICE U ZAGREB

Vjerovali ili ne, no neki su stari Petrijančani odlazili pješice čak u Zagreb. Pričalo se tako kako je koncem prošloga stoljeća Imbra Kutnjak trebao pristupiti Sudbenome stolu u Zagrebu. Dan prije zakazanog ročišta uputio se Imbra pješice u Zagreb. Išao je uobičajenim »romarskim« putem pa je istu večer došao u Mariju Bistricu. Tu je prenoćio i rano ujutro krenuo u Zagreb kamo je stigao oko 10 sati. Istoga dana krenuo je vlakom njegov advokat iz Varaždina kojega je Imbra pričekao na Glavnom kolodvoru. Hvalio se stoga da je »došel vuru pred cugom!«

Kući se ipak vratio vlakom, a kad su ga mještani zadirkivali zašto noge nije upotrijebio i za povratak odgovarao im je: »Dobil sem parnicu pa sem imel nofca za cug, a cestu do Zagreba sem tak dobro premeril da mi ni bilo treba to još jemput delati«.

PUT PO DRVA U PRIGOREC

U međuratnom razdoblju doznali neki Petrijančani da u Prigorcu, iznad Ivanca, mogu nabaviti jeftina drva. Iako je udaljenost bila prilična, ocijenili su da im se put isplati. Krenuli su ujutro, a vratili se kasno navečer. Svojima su rekli da idu »k Svetom Duhu« jer se ponad Prigorca nalazi kapelica koja se tako zove, a u prozračnim danima može se čak vidjeti podno Ivanščice. Jednoga od tih foringaša dočekala je po povratku snaha riječima: »Pa zaboga, japa, de ste se tak dugo zadržali?« No, poznat kao duhovit čovjek, foringaš je uzvratio:

»Pa kaj ti bedača ne znaš da je Sveti Duh pri samomu vragu!« Dakako, ova je uzrečica dugo nasmijavala selo koje je spominjalo kako je ovaj njihov, inače pobožan, mještanin čak pri vragu našao svetog Duha!

KRIŽEC U DOLNJEM KRAJU

Križec se godinama u Petrijancu obavljao u dva dana. Prvi dan bio je na redu dolnji kraj. Krenulo bi se nakon jutarnje mise i blagoslivljalo kuće do podneva kada je bila stanka za objed. Godinama bi neki imućniji domaćin počastio križare objedom. Tako se ujutro redovito stizalo do sredine dolnjega kraja – učiteljske kuće. Te 1949. godine nitko nije križare pozvao na objed pa je stoga vlč. g. Pavao Kovačić odlučio da se i bez jela krene dalje. No to je zbunilo preostale »Dolenščane« koji su nastavak križeca očekivali nakon objeda, oko tri sata poslije podne. Blagoslov kuća ih je tako dočekao nespremne pa kako je bilo vrijeme objeda križari su ih zaticali za stolom ili kako na brzinu iznose zdjele iz sobe u kojoj su objedovali. Velečasni Kovačić je obilato škropio i po ljudima i po jelu uz svoj duhoviti komentar:

»Ovo leto ne buju Dolenščani trebali blagoslov jela za Vuzem, ja sem to obavil o jednom strošku!«

ŽUPNIKOVO VINO

Velečasnom gospodinu župniku Franji Cesaru uzeli su 1947. na temelju agrarne »reforme« i veći dio vinograda u Boršancu. Oteti dio podijelili su međusobno i »siromašni« petrijanečki općinari. Među njima je bio i tadašnji tajnik Mjesnog odbora Š. M. Za vrijeme križeca (blagoslova kuća) njegov je otac velikodušno ponudio križarima kupicu dobroga vina. Međutim, kapelan koji je vodio križec, vlč. g. Pavao Kovačić, koji inače nije zazirao od sličnih ponuda, sjeo je najprije za stol, a kad su kupice bile natočene ustao je i rekao:

»Dečki idemo. Ja župnikovo vino pijem samo na farofu i pri meši!«

A »gostoljubivom« se domaćinu još obratio riječima:

»Lefko je nuditi tuđe, no daj ti Bog da buš stalno žejen i da ti ne presehne. Ja ti zato darujem svoju kupicu!«

Ukućani su ostali iznenađeni i postiđeni, a vlč. Kovačić je pun dostojanstva i prezira izašao iz njihove kuće.

SMRT STAROGA JAPE

O Strmčanima pričala se u Petrijancu ova anegdota:

Gda su zbetežali, onak za praf strjnski japa, unda je sin pozvau svoje tri sine pa jim je rekiu:

»Deca, japa su čistam na najgi. To bu sigurno na hudo zišlo! Ti Miška idi v Petranec po župnika da jih spovè, ti Franc idi na Vinicu po doktora, morti se još kaj da z vračtvum napraviti, a ti Imbra skoči z biciklinom v Ormuž pu pol kile govedine morti se japa zdrame od govedske juhe!«

Sini su se rezišli, ali su stari japa skorum zdehnuli. Vezda je nuovi gazda pozval svoje tri fnuke pa im je rekiu:

»Ti Jožek bejži za tatikom v Petranec i reči mu naj župnik nejdu spuvedati nek samo dojdu zutra na sprevod! Ti pak Vajnčik bejži za svojim tatikom na Vinicu i reči mu naj ne trušì peneze za doktora, a ti pa Miškec bejži sproti Ormužu pa reči tatiku naj odmah povrne mesaru govedinu, ali naj pazi da mu sê peneze da naza! V hiži bu i onak žalost pa nam govedske juhe ne bu trebalo!«

I tako su stari Strmčani bez malo stroška otpremili svojega staroga japu na drugi svijet!

GROBAROVA MJERA

Jedan stari petrijanečki grobar iz Zelišča u Butini koji je »uredovao« tridesetih i četrdesetih godina ovoga stoljeća, imao je običaj doći uveče, uoči pokopa, u kuću mrtvog čovjeka i odrediti svojim

»colštukom« veličinu pokojnikova groba koji je morao iskopati. No glavni je razlog bio u tome što je volio popiti, a u tim prigodama nije ni kod najsiromašnijih nedostajalo vina. Izmjerio bi pažljivo dužinu i širinu pokojnikova lijesa, a zatim se pridružio okupljenima koji su već u vinu utapali svoju žalost. Često je znao pričekati i kartaše koji su tijekom noći bdjeli uz mrtvaca ili u susjednoj prostoriji, a znali su se od pića i karata razgalamiti, pa i posvađati. Grobar nije kartao, ali je redom prihvaćao kupicu koja je išla od usta do usta. U toku večeri i noći ustajao je po nekoliko puta i odlazio do odra uz objašnjenje: »Dečki, čist sem pozabil mere«, a odgovor je uvijek bio kad se vratio od ponovnog mjerenja: »Spij si, Miška, još jednu kaj bu ti zutra leži kopàti!«

Ako je sprovod bio sutradan poslije podne, grobar je ujutro počinjao kopati grob, no čim bi se malo oznojio u poslu, znao je reći svom pomoćniku: »Vražje mere, pak sem ih pozabil«. A to je značilo da pomoćnik nastavi s poslom, a on ode još jednom provjeriti zaboravljene mjere. Dakako, bio je opet ponuđen pićem, a poslije nekoliko kupica običavao je reći: »Vražji colštuk! Fčera sem krivoga mel v žepu, pa je unda bole da išče jemput proverim!«. Petrijančani su stoga u šali znali spominjati: »Najte mi samo meriti s grobarovim colštukom«, a našem se brižljivom mjeraču u dva ili tri slučaja ipak dogodilo da je u zadnji čas, pred spuštanjem lijesa, trebalo proširiti ili produžiti toliko puta promjereni grob. Mještani mu ipak sve to nisu uzimali za zlo jer se za taj posao nitko nije otimao zbog skromne naknade, a u selu se znalo čuti još i to: »Šteromu tulko pot petrajnski smrtec premeri grob, tie je siguren da se več nigdar ne bu povrnul!«

PORUKA NA DRUGI SVIJET

Uz stari petrijanečki običaj čuvanja mrtvaca u kući vezane su brojne, često i smiješne zgode. Prepričavala se tako i ova o Francu M. iz Doljnjega kraja koji je došao navečer pohoditi mrtvoga vujca. Franc je bio čovjek na svoju ruku, poznat po svom specifičnom reagiranju i ponašanju. Zadržao se s kartašima uz pokojnika cijelu noć, no ujutro je procijenio da će slijedeći dan biti pogodan za

oranje pa je odlučio da ne dođe na sprovod. Zbog toga ga je malo zapekla savjest pa se išao opravdati pred mrtvacem:

»Dragi vujec, najte mi niš zameriti. Vi ste svoje zavrtje, fala Bogu, stigli zorati živi, a ja več tjeden dni čakam lepu vreme da posejem kuruzu. Zbiljam mi najte zameriti, a da dojdete gori rečite memu pokojnomu japi da ja baš denes orjem. No gda se več ž njim bute spominali rečite mu i to da sem sestru Baru splatil z grunta i da imam mladu kravičku v štali.«

Izgovorio je to naš mještanin Franc, uzeo svoj šešir obraćajući se prisutnima: »Pa unda siem skup zbogom. Vi bute svega posla zbavili si skup, a ja pa sâm moram cieli dien orati!«

IZVORI PODATAKA

Na izvornim podacima zahvaljujem se svima onima koji su mi ispričali svoja saznanja o svom selu, ljudima i običajima. Moj interes za povijest župe Petrijanec, naš dugogodišnji boravak u Petrijancu – supruge (31 g.) i mene (25 g.), rad s djecom, roditeljima i ostalim suseljanima pomogli su mi da prikupim dovoljno izvornog materijala, te da se prihvatim pisanja ovog pučkog štiva.

Prije četrdesetak godina prikupio sam prve podatke od gosp. profesora Pavla Wittmana (1884.–1966.) i poznatog stolara Stjepana Franje Županića (1884.–1978.).

Snimio sam razgovore s pojedinim seljanima koji su mi dali dragocjene podatke i to:

o Petrijancu:

Jela Kranjčić	rođ. 1893.
Stjepan Pongračić-Lovrin	rođ. 1920.
Pavao Bučan-Modlic	rođ. 1910.
Josip Mikac	rođ. 1909.
Josip Rušec	rođ. 1924.
Ivan Rukljić	rođ. 1936.

o Majerju:

Mijo Henčić	rođ. 1917.

o Novoj Vesi:

Ivan Cvetko	rođ. 1911.
Josip Koprek	rođ. 1921.
Franjo Mihalić	rođ. 1948.

o Družbincu:

Jela Požgajec	rođ. 1906.
Jela Vinceković	rođ. 1921.
Stjepan Požgajec	rođ. 1933.
Jakob Šćuric	rođ. 1931.
Pavao Šćuric	rođ. 1934.
Ivka Šćuric	rođ. 1937.

o Strmcu:

Đuro Bedenik	rođ. 1928.
Martin Patrčević	rođ. 1925.
Ivan Patrčević	rođ. 1959.

o Zelendvoru:

Stjepan Lovričić	rođ. 1915.

UPOTRIJEBLJENA LITERATURA

Lieber memorabilium »Parochiae Petrijanecensis« (Knjiga Spomenica Župe Petrijanec 1860.–1994.)

Kanoničke vizitacije 1638–1936. S latinskog preveo Rudolf Juričan, a znanstveno obradio prof. Mirko Androić, Varaždin, 1968.

Ljetopisi – Spomenica osnovne škole Petrijanec, škola Nova Ves i Strmec.

Rudolf Horvat: *Povijest grada Varaždina,* HAZU, Zavod za znanstveni rad Varaždin, 1933.

Dr. Neven Budak: *Gradovi Varaždinske županije u srednjem vijeku,* Nakladna kuća »Dr. Feletar« Koprivnica-Zagreb 1994.

Prof. Gjuro Szabo: *Hrvatsko zagorje,* Spektar, Zagreb, 1939.

Tomislav Đurić-dr. Dragutin Feletar: *Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske,* Koprivnica, 1991.

Mladen Obad-Šćitaroci: *Perivoji i dvorci Hrvatskoga zagorja,* Školska knjiga, Zagreb, 1989.

Prof. Mirko Androić: *Teritorijalna upravna podjela područja triju kotareva* (Čakovec-Varaždin-Koprivnica), 1962.

Rudolf Stroha: *Varaždinska županija od 1550–1660.,* Zagreb, 1902.

Julije Janković: *Pabirci po povijesti Županije varaždinske,* Tiskara Platzar, Varaždin, 1898.

Ferdo Šišić: *Pregled povijesti hrvatskog naroda,* Zagreb, 1975.

Varaždinski zbornik–Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. povodom obilježavanja 800. godišnjice grada, Varaždin, 1983.

Mirko Malez: *Populacije i naselja do kraja rimskog doba,* Varaždinski zbornik, 1983.

Mira Ilijanić–Slavko Kapustić: *Prilog istraživanju stanovnika i urbanog razvoja Varaždina do zaključno 16. stoljeća,* Varaždinski zbornik, 1983.

Marina Šimek: *Prostor varaždinske regije od neolita do rimskog doba* (pregled stanja istraživanja do 1981. godine), Varaždinski zbornik, 1983.

Vladimir Kovačić: *Jedno mišljenje o »Varaždinštini« kao geografskoj regiji sjeverozapadne Hrvatske,* Varaždinski zbornik, 1983.

Zdenka Šimončić-Bobetko: *Industrijski razvoj Varaždina do 1941. godine,* Varaždinski zbornik, 1983.

Vitomir Belaj: *Etnografska slika varaždinskog kraja,* Varaždinski zbornik, 1983.

Marija Mirković: *Umjetnička strujanja u baroknom slikarstvu Varaždina,* Varaždinski zbornik, 1983.

Grupa autora: *Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244.–1786,* Globus, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 1989.

Ivan Šarić: *Istraživanja arheološke podloge Petrijanca,* Zagreb, 1969.

Miroslav Fulir: *Osvrt na položaj današnjeg Varaždina u nizu nekadanjih rimskih postaja,* Godišnjak Gradskog muzeja br. 4, Varaždin, 1970.

B. Vikić–M. Gorenc: *Prilog istraživanju antiknih naselja i putova u srednjevjekovnoj Hrvatskoj,* Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb, 1969.

Stjepan Belošević-Gornjostubički: *Županija varaždinska i slobodnog i kraljevskog grada Varaždina,* Vlastita naklada, Zagreb, 1926.

Osnovna škola »Ivan Murković« Vinica: *Spomenica 1785–1985.,* Vinica, 1985.

Osnovna škola Sračinec: *Spomenica 1868–1993.,* Sračinec, 1993.

Schuss-Protokoll–Grümhof-Jahre 1872.

Ivan Košić: *Povijest Župe Petrijanec,* rukopis, 198.....

Vjekoslav Keretić–Franjo Petković: *Istraživanje mjesnih narodnih odbora općine Varaždin,* diplomski rad, Varaždin, 1960.

II. Knjiga zapisnika sjednice Izvršnog odbora kotara Varaždin, Varaždin, 1950.

Narodne novine Republike Hrvatske 1950., 1951.

Službeni list FNRJ, 1946.

Statistički atlas Kraljevine Hrvatske i Slavonije 1875–1915. Zagreb, 1915. Publikacija Kraljevskog statističkog ureda, Zagreb, LXVII.

Političko i sudbeno razdieljenje – Kraljevine Hrvatske i Slavonije – Repertorij mjesta, Zagreb, 1889.

Repertorij prebivališta – Pregled područja općina, Zagreb, 1890. Kraljevski statistički ured Zagreb.

Popis žiteljstva od 31. prosinca 1910. u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, demografske prilike i zgrade za stanovanje. Kraljevski zemaljski statistički ured, Zagreb, 1914.

Statistički godišnjak općine Varaždin za godine: 1979., 1980., 1981., 1982., 1983., 1984., 1985. i 1986.

Političko i sudbeno razdjeljenje i repertorij prebivališta Kraljevine Hrvatske i Slavonije, Zagreb, 1913.

Županija varaždinska, Informativni vodič, Varaždin, 1993.

Vezovi i ornamenti varaždinskog kraja, Katalog izložbe Gradske galerije slika 1964. i 1984.

Leksikon prezimena SRH, Zagreb, 1976. Institut za jezik Zagreb. Nakladni zavod Matice hrvatske Zagreb.

Dr. Vinko Žganec: Narodne popijevke Hrvatskog zagorja, Zbornik jugoslavenskih narodnih popjevaka, knjiga 4. JAZU, Zagreb, 1950.

Stjepan Mikac: *Pjesme iz Varaždina i okolice,* Samoupravna interesna zajednica u oblasti kulture općine Varaždin, 1981.

Ivy Lentić-Kugli: *Nekoliko primjera ruralne arhitekture u Petrijancu,* Čovjek i prostor br. 159., Zagreb, lipanj 1966.

Krešo Novosel: *Stoljetno stablo,* izdavač: Zajednica općina Varaždin i Zagreb, te općine: Donja Stubica, Ivanec, Klanjec, Krapina, Novi Marof, Pregrada, Varaždin, Zabok, Zaprešić, Zlatar Bistrica – Krapina, 1981.

Vladimir Klimar: *Nastanek in razvoj poštne in telekomunikacijske dejavnosti v Koroški in Podravski regiji,* Tisk GZP Mariborski tisk, Maribor, 1911.

Zbornik Hrvatsko vatrogastvo, Varaždin, 1994.

KAZALO

Stranica

PREDGOVOR 3

I. ODLUKA

Odluka o grbu i zastavi općine Petrijanec 5

II. VARAŽDINSKO POLJE OD NEOLITA DO RIMSKOG DOBA

Varaždinsko polje od neolita do rimskog doba 9
Tragovi antike 11
Rimske prometnice i postaja (naselje) Aqua Viva . . . 13
Rimske iskopine na području Petrijanca 15
Sondažna istraživanja Petrijanca 22

III. SREDNJEVJEKOVNA ZBIVANJA

Turska osvajanja 47
Kuga u našim krajevima 48
Veleposjednici naših naselja 50

IV. NASELJA OPĆINE PETRIJANEC

Petrijanec i njegov višestoljetni razvoj 55
Marje – Majerje 60
Plemenitovec – Stara Ves – Nova Ves Petrijanečka . . 63
Družbinec – Stari Komar – Komar Marof 66
Strmec – Strnec – Strmec Podravski 72
Vlastelinsko naselje Zelen dvor – Zelendvor 76
Ruralna petrijanečka arhitektura 81
Kokot na krovu 88
Kućne zadruge u Petrijancu i okolici 89
Stari Petrijanečki sajmovi 92
Pregled broja stanovnika po naseljima Županije varaždinske 93
Pregled stanovništva općine Petrijanec po naseljima od 1857 – 1993. god . . 94

V. CRKVENA KULTURA

Župa Petrijanec 99
Crkvena zvona 104
Groblja 106
Katolička vjera na ovim prostorima 106
Župnici i ostalo svećenstvo 109
Svećenici rođeni u Župi Petrijanec 113
Zvonari i crkvene starješine 117
Orguljaši 117
Pokrovitelji i darovatelji pobožnih zaklada 118

VI. GOSPODARSTVO

Gospodarstvo 119
Gospodarstvo danas 121
Poljoprivreda 122
Stočarstvo 122
Voćarstvo i vinogradarstvo 126
Svilarstvo 127
Obrtništvo i zanati 130
Vjeresijska udruga 133
Poljsko redarstvo 136
Lovstvo 136
Petrijanečke tvornice 140

VII. RAZVOJ UPRAVE

Općina kao upravna jedinica državne vlasti 143
Razvoj pošte 148
1941–1945. 150
Križni put na petrijanečkoj cesti 152
Poslijeratne prilike 158
Ususret demokratskoj, slobodnoj i nezavisnoj Hrvatskoj
Hrvatska demokratska zajednica – HDZ 161
Hrvatska narodna stranka – HNS 167
Hrvatska seljačka stranka – HSS 168

VIII. OBRAZOVANJE I PROSVJEĆIVANJE PUČANSTVA

Prosvjeta i školstvo u općini Petrijanec 171
Knjižnica 186
Zdravstvena zaštita, zdravstveno prosvjećivanje pučanstva i humanitarne organizacije . . 187
Šport i športske aktivnosti 189
Požari i osnivanje dobrovoljnih vatrogasnih društava . 194

IX. ETNOGRAFSKE SLIČICE
Etnografske sličice 199
Odijevanje – narodna nošnja 209
Usmeno i glazbeno stvaralaštvo 212
Običaji 223
Fašniki 224
Noćna straža »vafta« 228
Zavičajni (ili petrijanečki) nadimci 229
X. NAŠI SUGRAĐANI
Naši sugrađani 239
Franjo Bogadek 240
Rudolf Klepač 242
Josip Kereži 242
Franjo Dombaj 242
Stanko Mikac 243
Pavao Rojko 243
Josip Lach 244
Monika Leskovar 244
Stjepan Dombaj 245
Josip Rušec 247
Stjepan Mikac 248
Joža Skok 250
Tomo Kišić 251
Stjepan Bratko 252
Darinka i Ignac Ramušćak 253
Pavao Wittman 254
Zvonimir Vrkljan 255
Božena Vrkljan 257
Anđelko Zorković 258
XI. ZANIMLJIVOSTI I ANEGDOTE
Zanimljivosti 261
Filmovi o Petrijancu 263
Nagrade 264
Anegdote 264
XII. IZVORI PODATAKA 279

ZLATNI SPONZORI

Trgovačka radnja
» G A J «
prodaja prehrambene i neprehrambene robe
te poljoprivrednog repromaterijala
HRANIĆ DAMIR, Nova Ves, Gajeva 14

»TRAG« d.o.o. PETRIJANEC
V. Nazora 62, Petrijanec
PODUZEĆE ZA PRODAJU NA VELIKO I MALO
EXPORT – IMPORT

PREHRANA d.d.
V A R A Ž D I N
Biškupečka 56
42000 Varaždin
Telefon: 042 / 211-544
211-545
Telefax: 042 / 53-581
Žiro račun: 34800-601-2442
Matični broj: 3047245
P R O I Z V O D I M O:
- Alkoholni ocat
- Ulje – bućino
- salatno
- Kiseli kupus
- Kiselu repu
- Stočnu hranu

NISKOGRADNJA
HUĐEK
NISKOGRADNJA
HUĐEK
42 206 Petrijanec, V. Nazora 55
tel. 042 714-019, tel/fax 042 711-642
Izvodimo:
– sve radove u niskogradnji;
– sve vrste strojnih iskopa;
– asfaltiranje cesta, dvorišta, deponija, biciklističkih i pješačkih staza;
– tenis igrališta s asfaltom ili terasetom;
– uređenje parkova, te usluge prijevoza.

CERERA d.o.o. PETRIJANEC
Zelendvorska 14
Poduzeće za proizvodnju i promet
poljodjelskih proizvoda strojeva i opreme

POLJOPRIVREDNA ZADRUGA
»PANORAMA«
CARGOVEC 1a

VARAŽDINKA d.d. Varaždin
Ak' je sok rek' je Tok

»AUTOPRIJEVOZNIK«
Huđek Đuro
Petrijanec, V. Nazora 61

GRAĐEVINSKA MEHANIZACIJA STROJEVIMA
Katica Huđek
Petrijanec, V. Nazora 55

»LESKOVAR« d.o.o.
Poduzeće za proizvodnju i prodaju pekarsko-prehrambenih proizvoda, trgovinu na veliko i malo, uvoz-izvoz
IVAN LESKOVAR
42206 PETRIJANEC, Vrtna 8
Tel./fax: 714-547 Tel.: 042/714-071

Poljoprivredna trgovina
»CENTAR« MAJERJE, S. Radića 30 C
Tel./fax: (042) 712-007
NUDI:
- POTROŠNI MATERIJAL I REZERVNE DIJELOVE POLJOMEHANIZACIJE
- KLINASTO REMENJE
- LEŽAJEVI
- GUME
- STOČNA HRANA

AUTOPRIJEVOZNIK
Martinec Mirko
Majerje, S. Radića 45a

gifas
Matija SLUNJSKI
gifas d.o.o.
Strmec 155
42206 Petrijanec
Tel.: (042) 714-134
Mobitel: 099 411-258

METALNA GALANTERIJA
IVAN GOLUB
M. Gupca 10, Petrijanec
– izrada metalnog namještaja, opremanje ugostiteljskih, trgovačkih i poslovnih prostora, velesajamski štandovi, predmeti za kućanstvo

MUM AgroCo

PODUZEĆE ZA PROIZVODNJU, ZASTUPANJE, CONSULTING, INGENEERING, UVOZ-IZVOZ U POLJOPRIVREDI d.o.o.

42000 VARAŽDIN, Vidovski trg 10
telefoni: 042/43-926, 211-478, faks: 53-340

MJEŠAONICA STOČNE HRANE PETRIJANEC
telefoni: 042/714-355, 714-576, 714-580, faks: 714-577

PROIZVODNJA STOČNE HRANE
PROIZVODNJA PILEĆEG MESA
PLASMAN OPREME I TEHNOLOGIJE U VINARSTVU, PROIZVODNJI STOČNE HRANE I STOČARSTVU
CONSULTING I INGENEERING
PROMET ROBOM NA VELIKO I MALO

koka

42000 VARAŽDIN, ANINA 2
TELEFON: 49-244
FAX: (042) 51 432

Broj 1
u
Hrvatskoj

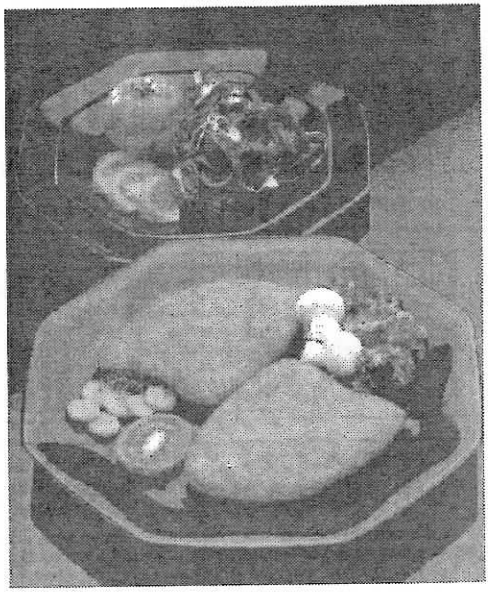

»GELPOL«
PRERADA POLIESTERA
ing. Zdravko Golub dipl. oec.

BISTRO »LOVAC«
Družbinec, Dravska 23 a
vl. DRVAR FRANJO

TRGOVAČKO PODUZEĆE
»M.S.V.« d.o.o. SRAČINEC
MIKULAN STJEPAN I VLASTA
NOVA VES, GAJEVA 2

NOVOSELEC ANTUN
NOVA VES, F. Bobića 128
PROŠIRENA ZANATSKA RADNJA
limar, vodoinstalater, krovopokrivački radovi i bravarski radovi

GRAĐEVINSKA MEHANIZACIJA
ANTUN FURJAN
NOVA VES, F. Bobića 47,
tel. 711-865

M.B.S.
d.o.o. PETRIJANEC
– uvoz – izvoz
– građevinarstvo
– konzalting
– inžinjering

Komarska 20
42206 Petrijanec
Hrvatska

Tel:
042/714-073
Mobitel:
099/425-003

77 godina obiteljske kovačnice **ŠĆURIC**

– IVAN
– PAVAO
– STANKO
– BRANKO

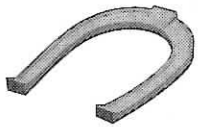

ŠĆURIC BRANKO d.o.o.
autoprijevoz, trgovina građevnog materijala i kovačka radnja
Petrijanec, V. Nazora 129
Tel./fax 042 714-052

FRECE PETROL
d.o.o.

42000 VARAŽDIN, Vukovarska 18
Tel./Fax: 042/57-550

BENZINSKA POSTAJA MAJERJE
Tel./Fax: 042/712-065
Žiro račun: 34800-601-14669

TRGOVAČKA RADNJA
» B E L L F Y «
vl. ANĐELKA I STJEPAN LESKOVAR
Petrijanec, V. Nazora 33

KANAL d.o.o.

Usluge iskopa kanala, bušenja cesta, pruga i rezanje asfalta

Petrijanec, Andrije Hebranga 1
tel: 042/714-263

Zelendvor

Kolodvorska 12, Varaždin
uprava tel: (042) 47-109, 47-515, 47-859
fax: 47-821

lovačka kuća tel./fax: 714-288
fazanerija tel./fax: 714-292
poslovnica tel./fax: 47-433

»TOPTEL«
Servis TV-HI-FI

vl. Mirko Dvorščak
Petrijanec, V. Nazora 17

»TIMBURG« d.o.o. VARAŽDIN
poduzeće za prodaju na veliko i malo prehrambenih artikala, tel.-fax. 711-684

POMURKA
POMURKA TRGOVINA d.o.o. VARAŽDIN
42000 Varaždin, Fabijanska 8, tel.: 042/51-564, 51-553, fax: 042/51564

»AUTOPRIJEVOZNIK«
RIBIĆ STJEPAN
NOVA VES, R. KONČARA 45
tel. 711-784

P.Z. »POLJODJELAC« d.o.o.
STRMEC PODRAVSKI
Trg Sv. Nikole 7
vl. GOLUBIĆ STJEPAN

»SAGROM« d.o.o.
Petrijanec, Zrinskih i Frankopana 1
PODUZEĆE ZA STRUČNE USLUGE U POLJOPRIVREDI
Tel/fax: ++714-230

tiva®
tiskara varaždin

stoljetna tradicija kvalitete
tiskarstva

SREBRNI SPONZORI

INSTALATER CENTRALNIH GRIJANJA
STJEPAN KRPAČ
PETRIJANEC, BUTINA 21

BISTRO
»AQUA - VIVA«
vl. JOSIP RUŠEC
PETRIJANEC, V. Nazora 102

AUTOLIMARSKA RADIONA
vl. ANTUN KOROTAJ
Petrijanec, V. Nazora 122

»MARKO« d.o.o. MAJERJE
Veleprodaja, maloprodaja, eksport-import
proizvodnja i ugostiteljstvo
Majerje, S. Radića 47

FRIZERSKI SALON
»T R E N D«
Družbinec, Dravska 23a
vl. Križnjak Snježana

BRONČANI SPONZORI

UGOSTITELJSKA RADNJA
BISTRO »KAJ«
vl. VLADIMIR NOVOSELEC
Majerje, S. Radića 70 tel. 042 / 711-717

BUFFET »ŽUĆO«
SRAČINEC, VARAŽDINSKA 275
vl. STJEPAN MARTINEC
tel. 712-190

»VE-DE« d.o.o.
Majerje, Radnička 36
Poduzeće za izvođenje završnih radova
u građevinarstvu

i o sebi, o svojoj prošlosti i sadašnjosti u kojima se skrivaju i putovi nepoznate budućnosti.

Želim istaći kako Zorkovićeva monografija na pregledan, pristupan, zanimljiv i pouzdan način vodi čitatelja od pretpovijesnog razdoblja, preko bogatog, raznovrsnog antičkog nasljeđa i uzbudljivog srednjega vijeka kada je i ovo područje bilo poprištem sukoba s Turcima, do najnovijih razdoblja 19. i 20. stoljeća kada je mjesto poprimilo sadašnji izgled. U toj šetnji kroz stoljeća izranja pred našim očima rimsko stanište Aquae viva, staro naselje zvano Bručine ili Bučine, a potom nastanak i zametak onoga što su noviji zapisi počeli bilježiti kao Petrianetz, a stari kartografi kao množinski naziv Petrianci. Dakako, uz povijest i razvoj Petrijanca, autor veže i povijest obližnjih naselja koja se postupno samostalno razvijaju. Jasno je da je uža zavičajna povijest bila itekako vezana uz širu regionalnu i najširu nacionalnu, pa je autor zavičajnu povijest, posebice onu srednjevjekovnu i onu do kraja 19. stoljeća prikazivao u komparativnom odnosu s povijesti regije. U tom svjetlu prikazana su kao komparativni uzorak i neka bliža naselja, a pogotovo ona čiji su gospodari imali znatan utjecaj na zbivanja u dravskoj kotlini do koje su se sterali i njihovi posjedi.

Zorkovićeva monografija o Petrijancu i okolici je knjiga iz koje će se ubuduće učiti zavičajna povijest pa je neophodno da dođe u ruke svakom učeniku osnovne škole, no to je knjiga koja poput molitvenika mora dospjeti u svaku kuću i postati kućnim vlasništvom i predmetom koji će se brižno čuvati. Nema sumnje da će za njom posegnuti svi postojeći stanovnici nove, nedavno oživljene općine Petrijanec čije rukovodstvo stoji iza ovog pohvalnog projekta i potpomaže njegovu realizaciju, no monografija će sigurno pobuditi interes svih Petrijančana diljem zemlje i svijeta koji će, radoznali na povijest svojih mjesta, postati ponosnima na ono što im ova monografija nudi kao spoznaju. Odsada će to biti najljepša i najsadržajnija iskaznica svakog stanovnika općine Petrijanec kojima je autor monografije podario svoj najljepši poklon.

Prof. dr. Joža Skok

Frankovci
Amerika
Jurkovec
Rakonnjak
Šarkane
Obrež
Grabe
Kote
Središće
Polje
Napušće
Gajnica
Strmec
Komar
Mekiš
Krči
Prudi
Šubelica
Butine
Družbinec
Graberje
Sv. Marija
Petrijanec
Gaj
Dugovica
Ciglenica
Jagodica
Majerje
Kocinka
Vrbica
Korteš
Fbr. žeste
Zelendvor
Sračinec
Grunti
Poredje
Ovčarnica
Vukovica
V. Štuk
Prečnica
Banski Marof
N. Ves
Crkvišće
Barutana
V. Ladanje
Gajnica
Vušćak
Ruglja
Marijin Dvor
Merska Breza
Pamuk
Kapelec
Šijanec
Nedeljanec
Čalinec
Cargovec
Biljevec
Jurketinec
Vidovec
Papinec
Fbr. žeste
Zamlača
Bikovec
Budislavec
Domitrovec
Hraščina